

hendi, semperque sis desideratus ac desiderabilis, A nosque lateat, quandiu sumus in hoc corpore, et quam magna sit multitudo dulcedinis tuæ, quam abscondisti timentibus te (*Psal. xxx*). » Fuge cautus nobis ac providus, ne unquam dum vivimus, nos comprehenderit arbitremur, sequentes ut comprehendamus. Montes, montes²aromatum, ecce super vos dilectus, et assimilatus capreæ hinnuloque cervorum. » Dicat autem ad quemdam unus ex amicis sapiens admodum, si etiam scivissis afflictum vel percussum legitime consolari. Voca ergo si est qui respondeat tibi, et ad aliquem sanctorum convertere. O montes sancti, causam singulorum et omnium nostrum in uno illo, in quem hoc dictum est, recognoscimus, et ideo quod illi ab animo indiceret datum est consilium, nos discrete suscipimus, et sequi desideramus. Ille enim, videlicet Job, quod interpretatur *dolens*, et in eo quod Satan expectavit eum ut tentaret (*Job 1*), et in eo quod tentatus fidelis inventus est omnium (*Eccli. xliv*), et qui pie volentes vivere in Christo persecutionem patiuntur (*II Tim. iiii*), et dolores et gemitus, et sub-

sequentes consolationes in semetipso præmonstravit, et in responsis suis ab illis duntaxat cognoscitur, quicumque pro causa pietatis, seu foris visibiliter, seu intus invisibiliter ab invisibilibus inimicis tribulatur. Ad quem igitur vestrum convertemur? In quo ex omnibus vobis fugientem dilectum citius consequemur et comprehendemus? O B. Maria, mons montium, virgo virginum, sancta sanctorum, ad omnes quidem convertimur montes aromatum, et vocamus ut respondeant nobis, et hoc est quod unusquisque nostrum dicit: « Levavi oculos meos in montes, unde veniet auxilium mihi (*Psal. cxx*), » sed ad te præcipue convertimur, ad te præ cæteris oculos nostros levamus, tuum præ omnibus auxilium suspiramus. Per sanctum uteri tui sacramentum, et illum qui et animam tuam pertransivit (*Luc. xx*), et gladium, obtine ut videamus ipsam illuminationem montium æternorum, scilicet dilectum et ex dilecto dilectum, simulque dilectionem amborum, id est Patrem, et Filium, et Spiritum sanctum Deum unum, vivam et verum, cujus regnum et imperium permanet in sæcula sæculorum. Amen.

Finis libri septimi, et ultimi in Cantica canticorum.

R. D. D. RUPERTI

ABBATIS TUITIENSIS

IN S. JOB COMMENTARIUS.

PROLOGUS.

¹²⁷ Hunc B. Job male, ut ait Hieronymus (5), quidam existimant de genere fuisse Esau, cum scriptum sit in initio voluminis: « Vir erat in terra Hns. » Siquidem Hus primogenitus fuit Nachor, sicut in Genesis scriptum est: « Nuntiatum est Abraham, quod Melcha quoque genuisset filios Nachor: Hus primogenitum, et Hu: fratrem ejus. » Sed et Philo scribit (6) hunc Dinæ filie Jacob fuisse maritum. Porro de genere Buz secundi, et predictum est, filii Nachor, Balaam ille divinus existit, ut Hebræi tradunt, qui in hoc libro dicitur Helui (in vulgata eliu) Buzites, primum vir sanctus et propheta Dei, postea per inobedientiam et desiderium æternorum, dum Israel maledicere cupit, divini vocabulo nuncupatus. Nec mirum illum usque ad exitum filiorum Israel de Ægypto vixisse, videlicet cxi annos, post mortem Joseph, quippe cum et ipse Job eodem tempore vivere potuerit, qui quando percussus est, tam ipse, quam et amici ejus seniores illo erant, sicut testatur idem Helui cum dicit: « Junior sum tempore, vos autem antiquiores, » etc. Nam ponamus omnino eodem tempore fuisse percussam quo mortuus est Joseph anno suo cx. Certe, quando percussus est, annorum erat cxxxvi, nam post percussorem cxi annos vixit, et tunc demum annorum cclxxvi illum obiisse hæc ipsa Scriptura refert. Nihil igitur repugnans aut contrarium incurrit, quin et B. Job juxta Philonem maritus Dinæ fuerit, et Helui qui contra illum loquitur, idem ipse Balaam existiterit. Simulque et illud sciendum quod et ipse Job librum hunc scribere potuerit, nec tamen hæc antiquior Scriptura putanda sit, quam Scriptura legis Mosi. Nam, cum supra quam duplices annos Mosi iste habuerit, Moses quippe cxx, hic autem, ut predictum est, cclxxvi annos vixit, plane et natu prior et obitu posterior quam Moses esse potuit.

Et hic liber apud Hebræos fere tatus, scilicet ab eo loco ubi ait: Perea dies in qua natus sum, usque ad illud: Et ego poenitentiam in favilla et cinere, hexametris versibus compositus est, dactylo, spondeoque currentibus. Verumtamen propter lingue idioma crebro et alios pedes recipit, non earumdem syllabarum, sed eorumdem temporum. Interdum quoque rhythmus ipse dulcis et tinnulus fertur numeris lege solutis, quod metrici magis quam simplex lector intelligunt. Subjacet autem maxime Ethicæ, id est, morali doctrinæ quæquam et sæpe tractet de physica, et multa contineat de theorica, quæ in sacris litteris habetur pro-

(5) Hieron. in trad. Hebr. in Genes.

(6) De antiquitatibus.

Logica, quæ tres partes philosophiæ sunt. Porro ejus intentio talis est. Expertus in semetipso vir sanctus multos fore in hoc sæculo justos, quibus sic eveniret, tanquam iniquorum essent operum sicut econtra multi sunt injusti, quibus ita evenit, tanquam bonorum sint operum, volensque ipse, imo Deus, qui illum tentari permisit, temeraria nimis hominum judicia compescere, qui merita hominis solent ex prosperitate vel adversitate ejus pensare, Scripturam hanc edidit valde utilem, cunctis exultantibus in hoc mundo civibus cæli, qui instruerentur nequaquam peccatum hominis ex quantitate pensare flagelli, quod iniquum est cum ethnicorum quoque aliquis dicat (7) :

— Careat successibus opto,
Quisquis ab eventu facta probanda putat.

Ea temeritate ducti amici ejus, non sunt rectum coram Domino locuti. Itaque dicturus mala quæ perituri, bona ipsius merita Domino quoque bona teste collaudata præmittens, incipit sic : « Vir erat in terra Hus, nomine Job. Eratque vir ille simplex et rectus ac timens Deum, et recedens a malo. »

(7) Ovid. in epistola Phyllis ad Demopnoontem.

SUPER JOB COMMENTARIUS.

428 CAP. I. VERS 1. — « Vir erat in terra Hus. » A Idcirco sanctus vir ubi habitaverit dicitur, videlicet in terra Hus, quæ terra gentilium est, ut hoc laudibus ejus proficiat, quod juxta præconium Sponsi : « Liliam inter spinas (*Cant. 11*), » id est bonus inter malos fuit. Qui quoniam singulariter cum diabolo fuerat certaturus quasi ante arenæ spectaculum sacræ textus Historiæ membra fortis athletæ, id est, quatuor principales mentis virtutes describit dicens : « Eratque vir ille simplex, » et cætera. Nam in eo quod dicitur : « Simplex, » prudentia quoque intelligenda est, videlicet, quia sanctorum simplicitas sine prudentia non est, juxta quod Veritas præcipiens, « Estote, inquit, prudentes sicut serpentes, et simplices sicut columbæ (*Matth. x*). » In eo ergo, ut dictum est, quod simplex dicitur, prudentia, in eo quod rectus, fortitudo, in eo quod timens Deum, justitia, in eo quod recedens a malo, temperantia designatur. Post bona hæc interiora ordinate subduntur exteriora.

VERS. 2. — « Nati sunt ei septem filii, et tres filiæ. » Ac si diceret : Et quod magnum est, supradictas virtutes habuit in fecunditate prolis. Sæpe enim cor parentis ad avaritiam allicit fecunditas prolis. Amplius autem et hoc quod sequitur :

VERS 3. — « Et fuit possessio ejus septem millia ovium. » Ejusdem proficit laudibus, ut consideres quantæ sanctitatis vir fuerit, quem nec tot hæredum affectus ad avaritiam inclinavit, quique ad tam sedula Dei obsequia, et sic occupatus, vacavit. De quo constat quod cuncta hæc sine amore possederit, quia sine dolore amisit. Eratque vir ille, scilicet tam justus, magnus, id est dives inter omnes Orientales. Quos quis ignorat esse prædivites? Ac si aperte diceretur : Ditior fuit divitibus. Et vir ille, id est, talis, tam magnus, hoc modo filiis suis, etiam cum corpore absens esset, sollicitudine præsens aderat.

VERS. 4. — « Filii ejus, » quod magnum est in magna substantia multum concordēs, « ibant et faciebant » id est, ire et facere consuetudinem habere

« convivium, » quod celebrari sine culpa vit potest, « per domos, » scilicet omnes per domos suas, æquali dilectione nullam omittentes. « Faciebant, » inquam, « convivium unusquisque, » cæteris fratribus suis « in die suo, » id est, in die septimæ secundum ordinem ætatis sibi deputato. « Emittentēs, » id est, inferiori sexui honorem imperitantes « vocabant tres sorores suas, » id est, caritate indivisa, « ut comederent et biberent cum eis. » Quod totum est laus paternæ institutionis.

VERS 5. — « Cumque in orbem, » id est, in circuitum, « transissent dies convivii, » id est dies septem, « mittebat Job, » scilicet curam gerens salutis eorum, « et sanctificabat illos, » videlicet purgatione sacrificiorum; hoc est quod sequitur : « Surgensque dieculo offerebat holocausta per singulos, » scilicet septem holocausta, filii quippe septemerant. Et nota quia qui octavo die sacrificia dicitur offerre, plenus Spiritu septiformis gratiæ pro spe resurrectionis, quæ octava mundi ætate celebrabitur, Domino deservisse perhibetur. « Offerebat, » inquam, « holocausta. Dicebat enim : Ne forte, » id est, non affirmans, sed pro sollicitudine dubitans, « ne forte peccaverint filii mei et benedixerint, » id est, detraxerint Domino, per antiphrasin, « in cordibus suis. » Timere namque de alienis cordibus judicare non debemus. Quod nota, quod perfectos esse in opere et sermone docuerat, quibus de sola cogitatione metuebat, dicendo (in cordibus suis). — « Sic, » id est, tam sancte, tam sollicite, « faciebat Job cunctis diebus, » id est perseveranter. Allegorice. « Vir nomine Job, » quod interpretatur *dolens*, scilicet Dominus noster, qui « dolores nostros ipse portavit (*Matth. 1111*), » — « erat, » imo est, id est, habitat per fidem « in terra Hus, » id est, in corde populi constitutoris regnat. Hus quippe *constitutor* interpretatur. Et « sapientia » Dei, scilicet Christus, « habitabat in consilio, et eruditus intersum cogitationibus (*Prov. viii*). » — « Et ille vir erat simplex et rectus, » id est mansuetus et justus, et timens Deum juxta quod scriptum est : « Et replebit eum Spiritus »

tas timoris Domini (*Isa. xi*): — « Et recedens a malo, » videlicet quia « peccatum non fecit, nec inventus est dolus in ore ejus (*I Petr. ii*). » — « Natiq̄ sunt ei septem filii, » id est apostoli gratia septiformis Spiritus implendi, « et tres filiae, » id est, plebes infirmiores, sed tamen fide Trinitatis solidatae. « Et fuit possessio ejus septem millia ovium, » id est innocentia perfectorum ex legis pascuis ad perfectionis gratiam venientium. « Et tria millia camelorum, » id est, in Trinitatem credentium fides gentilium, qui torti moribus, atque onustii criminibus, ab idolorum cultura venerunt, sive plebes Samaritanorum, qui sicut cameli quasi ruminant, sed nequaquam unguam findunt, videlicet quia legem ex parte recipiunt, et ex parte contemnant, dum fidem resurrectionis nesciunt. « Quinta quoque juga boum et quingentæ asinæ. » **429** Numerus hic ex quinquagenario decies multiplicato perficietur. Et quinquagenarius requiem jubilei, denarius autem summam exprimit perfectionis. Boum quoque nomine in præsentî Judæa, asinarum vero nomine gentilium figuratur stultitia. Idem ergo hic quod superius nominatis ovibus et camelis, et per boves et asinas designatur, videlicet quia æternam et perfectam requiem Judæa gentilitasque quasi quingenta juga boum et quingentæ asinæ Christo colliguntur possidendæ. Et quia per boum fidem prius stulta mundi, post etiam astuta collecta sunt, bene prius animalium multitudine descripta, in extremo ponitur, « ac familia multa nimis. » Eratque vir ille, scilicet de quo dictum est: « Ecce vir Oriens nomen ejus (*Zach. vi*), » magnus inter omnes Orientales, id est inter omnes sanctos in fide ejusdem Orientis consistentes, videlicet quia cæteros sanctos adoptio facit esse Orientales, illum autem Divinitatis natura verum Orientem exaltat. « Et filii ejus, » id est prædicatores ejus sancti apostoli, « bibant per domos, » id est per diversas regiones, « et faciebant convivium, » id est audientibus ministrabant epulas virtutum, « unusquisque in die suo, » id est in intellectu suo. « Cumque transissent in orbem dies convivii, » id est peracto ministerio prædicationis, mittens scilicet Spiritum sanctum, « sanctificabat eos, » videlicet quia pro prædicaturis apostolis Patrem Redemptor noster exoravit. Dicebat enim: « Ne forte peccaverint filii mei, » id est prædicatores mei, « et benedixerint, » id est maledixerint, « Deo in cordibus suis. » Maledicere enim Deo est, de ejus munere sibi gloriam præbere. « Sic faciebat Job cunctis diebus, » videlicet quia sine intermissione pro nobis holocaustum Redemptor immolat, cum Patri suam pro nobis Incarnationem demonstrat. Moraliter: « Vir, » scilicet quisque electorum viriliter agens, « nomine Job, » id est dolens, videlicet de præsentibus, et ad æterna estinans, « erat, » imo est, « in terra Hus, » id est inimum inhabitat consiliatorem, et omnia cum consilio agentem. « Eratque vir ille simplex, » etc. sed non mutatur ab eo modo, quo supradictum

est in historico sensu. « Natiq̄ sunt ei, » videlicet per conceptum bonæ cogitationis, « septem filii, » id est virtutes septem Spiritus sancti, « Spiritus sapientiæ et intellectus (*Isa. xi*), » etc. Nam, licet hæ gratiæ in solo Christo plenariæ requieverint, tamen eisdem quisque electus pro suo modulo participatur. « Et tres filiae, » videlicet fides, spes, charitas, quarum pulehritudine, quiddam viriliter agit perornatur intrinsecus, et perfectionis summa, in septem filiis, et tribus his filiabus quasi denarius numerus impletur. « Et fuit, » scilicet in pascuis veritatis, « possessio ejus, » id est cogitationes ejus, « septem millia ovium, » id est innocuæ cum perfecta cordis munditia. « Nam in septem millibus, » perfectio; in nomine « ovium, » munditia vel innocentia signatur. « Et tria millia camelorum, » id est item cogitationes sub cognitione Trinitatis sponte se in appetitu humilitatis inclinantes. Camelus enim portandis oneribus ultro dorsum præbet. Vel exemplo Domini, de quo dictum est: « Culicem liquantes et camelum glutientes (*Matth. xiii*). » Aut certe qui habentes aliquid sæculi et aliquid Dei, non quidem se penitus findunt ab omni terreno opere, sed tamen ruminant, temporalia dispensando bene. « Quingenta quoque juga boum, » id est virtutes concordantes sub jugo Christi, mentis duritiam exarantes, « et quingentæ asinæ, » videlicet motus lascivientes dominante restricti ratione. « Quingentæ » inquam, id est æternæ pacis, ut supradictum est, requiem perfectam desiderantes. « Ac familia multa nimis, » id est cogitationes innumeræ, quæ velut ancillulæ, absente domina ratione, loquaciter perstrepunt, opus negligunt, sed illa redeunte conticescunt, propriumque opus repetunt. « Eratque, » imo est, « vir ille, » id est talis, « magnus, » scilicet contemplatione socius, « inter omnes Orientales, » id est mentes excedens inter cœlestes spiritus, Orientali, id est divinæ luci inhærens, dicensque: « Nostra autem conversatio in cœlis est (*Philip. iii*). » « Et filii ejus, » scilicet supradicti, eunt per domos « et faciunt convivium, » id est virtutes singulæ juxta modum proprium mentem pascunt, « unusquisque in die suo, » id est unaquæque virtus in illuminatione sua, « Et mittentes vocant tertio sorores suas, » id est fidem, spem et charitatem, » ut comedant et bibant cum eis, id est gaudeant in omne opus bonum cujusque virtutis. Et quia nonnunquam aliquantula elatione ipsa bona nos opera polluant, bene subjungitur: « Cumque in orbem transissent dies convivii, » id est ubi peractus est sensus vel effectus cujusque virtutis, « mittebat Job et sanctificabat eos, » quia videlicet omne quod actum est districta retractatione vir sapiens studet emundare. « Consurgensque diluculo, » id est humanitatis noctem deserens, « diluculo, » inquam, id est in compunctionis luce « holocaustum per singulos offert filios, » id est pro unaquaque virtute devotæ precis immolat hostiam. « Dicit enim: Ne forte peccaverint filii mei, et benedixerint Deo in cordibus suis, » id est

ne forte virtutes meæ, dum bona in aperto exercent, in occulto noxia molitæ sint, et arrogando sibi quod sunt, Deo maledixerint. Quod bene et subtiliter Jeremias insinuat per viros quod ad offerenda Deo munera venientes in medio civitatis refert interfectos esse ab Ismahel (*Jer. xli*), quia divinis deditæ operibus mentes, nisi magna se circumspectione custodiant, subripiente hoste, dum devotionis portant hostiam in ipso itinere, perdunt vitam thesauri; quibus se decem viri redemerant ne interficerentur, spes est, quæ in agro pœnitentiæ recondita supradictis sacrificiis omnem virtutem ad perfectum emundat. « Sic faciebat Job, » id est sic facit iste dolens vir, « cunctis diebus, » videlicet quia frustra velociter in bono opere currit, qui priusquam ad metas, id est ad bravium vitæ perveniat, a proposito deficit.

Ecce autem quasi quoddam speculum mentis nostræ oculis opponitur, cum talis viri tentatio describitur, qua diabolus non contra eundem Job, sed ipsum habens pro materia contra Deum certamen hoc ordine proponit.

Vers. 6. — « Quadam autem die. » Primo notandum quia tentatio viri justi, qua ad victoriam ducitur, a die cœpta perhibetur. Contra divitis anima in Evangelio nocte repetitur (*Luc. xii*), et Salomon nocte sapientiam accepit non perseveraturus (*III Reg. iii*). « Quadam ergo die cum venissent filii Dei, » scilicet electi angeli, qui per Paulum omnes dicuntur administratorii spiritus (*Hebr. ii*), cum inquam hi « filii Dei, » qui ad nos mittuntur « venissent, » videlicet spiritus conversione, et « assisterent coram Domino, » unde nulla discedunt mentis aversione, « adfuit inter eos etiam Sathan. » — « Adfuit, » inquam, ita ut videretur non ut videret, « inter eos, » id est cuncta videntem latere non valens, sicut cæcus solem non videns solis radiis perfunditur.

Vers. 7. — « Cui, » videlicet non electis angelis, sed Satan quem nescit, id est quem reprobat, « dixit Dominus : unde venis ? » Videlicet quia dignum est ut itinera ejus, quæ judicans damnat, quasi nesciens requirat. Hoc est dicere Dei, « unde venis ? » itinera malitiæ ejus increpare. « Respondens Satan, » cujus utique respondere est, omnipotenti majestati nil posse celare, « ait : Circuivi terram, et perambulavi eam. » Bene, quia quietus in cœli culmine stare contempsit, **430** idcirco laborans et anxius terram non transvolat, sed peccati pressus pondere perambulat, et ad gyrum laboris circuit, juxta illud : « In circuitu impij ambulat (*Psal. xi*). »

Vers. 8. — « Dixitque Dominus : Nunquid considerasti servum meum Job, » subintellige qualis sit, et perspexisti, « quod non sit similis ei super terram ? » Hoc dicere Dei est tales electos suos justificando facere, qualibus angelus apostata possit invidere. « Vir simplex, » etc. Hoc superius jam dictum est.

Vers. 9, 10. — « Nunquid frustra, » id est gratis, Job, qui tot bona in terra recepit, « timet Deum, » id est innocenter se gerit? Hoc dicere diaboli est,

A invidendo rimas reprobationis exquirere, et quasi vermem ad virentis arboris radicem ponere.

Vers. 11. — « Sed extende, » subintellige usque ad me, « manum, » id est potestatem tuam, videlicet ferendi licentiam, « et tange, » id est tangere me permitte, « cuncta quæ possidet. » Ac si dicat : Cuncta quæ dedisti subtrahe; « nisi in faciem benedixerit tibi, » id est nisi gratiam favoreque tuam maledicendo contempserit. Hoc dicere diaboli est, ad afflictionem bonorum malitiæ aestibus anhilare.

Vers. 12. — « Ecce, » subintellige ad cursum malitiæ te relaxo, « universa quæ habet, » id est cuncta substantia ejus et filii ejus, « in manu, » id est in potestate tua sunt; « tantum, » subaudi, hoc prohibeo, « ne in eum, » id est in corpus ejus, « extendas manum. » Ac si dicat : Non sic laxo te hostem, ut undique feriam civem. « Egressusque, » id est relaxatus est « Satan a facie Domini, » id est a disciplinæ vinculis, videlicet, quia diu ligata voluntas ad opus processit.

Vers. 13. — « Cum autem, » subaudi illo quærente tempus aptum tentationi, « quadam die filii ejus et filiarum comederunt et biberunt in domo fratris sui primogeniti, » videlicet dispensante et prodeunte nobis Deo, quia prænuntiâ tribulationis est lætitia satietatis.

Vers. 14-19. — « Nuntius venit ad Job, qui diceret : Boves arabant, et asinæ, » etc. Hæc et cæterorum verba nuntiorum, nunc interim in historico æsensu expositione non indigent, nisi quod callide tentatoris instinctu damna et multa nuntiatur et subita, dum adhuc illo vel illo loquente venit alius, et quod hic ait, « boves arabant, » ut videlicet memorato fructu operis causa crescat doloris, « alius autem : Ignis, inquit, Dei cecidit de cælo, » « ignis, » inquam, « Dei, » tanquam si diceret, illius animadversionem sustines, quem tot hostias placare voluisti.

Vers. 20. — « Tunc, » id est tandem, sciliceterberis amissis, « surrexit Job et scidit vestimenta sua, » quod videlicet magni doloris indicium erat « et tonsa capite, » videlicet quia capillos temporis tranquillitatis ad ornatum servaverat, « corruit in terram et adoravit, » videlicet tenens duo præcepta charitatis; corruit, amorem proximorum in dolore exprimens, et adoravit amorem Dei non deserens. vigilanter attendit qualis huc venerit, id est quæ natus sit.

Vers. 21. — « Nudus, » inquit, id est nihil habens, « egressus sum de utero matris meæ, » inquam, « et in terram videlicet quæ nos omnes genuit matrem suam nominans. Sequitur enim : « Nudus revertar illuc, » scilicet quando sepeliar mortuus. Magis autem justitia Conditoris consolationem sibi adhibere. « Dominus, inquit, dedit, Dominus abstulit. » — « Nudus, » inquam, non diabolus « abstulit. » Auferendo ergo qui dedit, sua recepit, non mea abstulit. Et ad Deum, cui non nisi justum placet, sua voluit

tatis studium inclinans, « sicut Domino placuit, A inquit, ita factum est. » Totumque quod rectum sentit benedictione concludit, gloriæ personans hymnum : « Sit nomen Domini benedictum. »

VERS. 22.—« In omnibus his non peccavit Job labiis suis, » id est interioribus labiis, « neque » ore exterius « stultum aliquid contra Deum locutus est. »

ALLEGORICE. Cuncti dies quibus sine intermissione, et supradictum est, holocaustum corporis et sanguinis sui pro nobis Redemptor noster immolat, dies unus est, dies manifestatæ sapientiæ, dies salutis, de quo Apostolus : « Ecce nunc, inquit, tempus acceptabile, nunc dies salutis (II Cor. vi). » Et Psalmista : « Hodie si vocem ejus audieritis (Psal. xciv). » De hac die nunc dicitur : « Quadam autem die cum venissent, » videlicet in recordationem, « filii Dei, » scilicet qui erant dispersi, « ut assisterent coram Domino, » id est « congregarentur in unum, » sicut ait evangelista (Joan. xi), « adfuit inter eos, » scilicet servientes ad electorum adiutorium, « et Satan, » videlicet serviens ad probationem ipsorum.

« Cui dixit Dominus. » Quid sit dicere Dei, quid respondere Satan, jam supradictum est. « Unde venis? » Inrepatio est, videlicet quia qui ante quasi non visus tolerabatur, incarnato Domino, diabolus inrepatur. « Circuivi terram, » videlicet gentes omnes post me traxi ab Adam, « et perambulavi eam, » id est nullum a reatu liberum reliqui. « Nunquid servum meum Job, » id est Christum in forma servi, « considerasti? » id est deprehendisti, videlicet quia dicitis : « Quid mihi et tibi? scio quia Filius Dei es (Marc. i). »—« Considerasti, inquam, quod non sit in terra, » id est in hominibus qui tantum homines sunt, « similis ei, » videlicet quia Deus et homo est. « Homo simplex, » etc. Hoc superius expositum est. « Et Satan, » quia id ipsum quod de divinitate ejus suspicatus fuerat, in dubium sibi venit præ superbia, « Nunquid, ait, frustra, » et non magis præ presenti qua remuneratur miraculorum gloria, hic « timet Deum, » adeo recedens a malo, ut Deus putetur, cum sit homo. « Nonne » ideo absque peccato incedit, quia « tu eum, » id est animam ejus, ne possit tentari ut cæteri homines, « vallasti, ac domum, » id est corpus ejus, « universamque substantiam persecutum, » id est electos ejus ut invadere non præ-

sumam? « Operibus, » scilicet miraculis, « manuum, » id est curationum, « ejus benedixisti, » videlicet ut nulla sint, « et possessio ejus crevit in terra, » id est credentes in eum multiplicati sunt. Hæc Satan dixisse, est, talia invidendo sensisse. « Sed » dicitur « et cætera usque : » « Cum autem quadam die, » sicut superius accipienda sunt, nisi quod ait, « in manu tua sunt. » In qua nunc accipi debet potestas non perdendi sed tentandi, et cribrandi sicut scriptum (Luc. xxii). « Cum autem quadam die, filii » et filia, » id est apostoli et inferiores discipuli, » de domo fratris sui primogeniti, » id est intra finem Judaici populi, qui ideo primogenitus dicitur, quia ad cultum Dei prior venit quam gentes,

« comederent et biberent vinum, » id est prædicarent Evangelium, « nuntius » videlicet sermo propheticus, « venit, » id est impletus est, qui diceret : « Propterea captivus ductus est populus meus, qui non habuerunt scientiam (Isa. v). » Videlicet hoc modo : « Boves arabant, » id est boni operatores concorditer verbo instabant, « et asinae, » id est simplices « pascebantur, » id est docebantur, « juxta eos, » id est eorum doctrinæ consentientes, « et irruerunt Sabæi, » id est captivantes, videlicet spiritus maligni, « tuleruntque omnia, » videlicet infidelitatis captivitatem, « et pueros, » id est nondum in fide robustos, « percusserunt gladio, » scilicet desperationis, « et effugi ego, » subaudi propheticus sermo, « solus, » videlicet quia cunctis superstes B persecutionibus Christum annuntiat sermo propheticus. « Cumque adhuc ille loqueretur, venit alter, » id est aliud de sermone prophético impletum est, scilicet hoc : « Zelus ignis apprehendit populum ineruditum. » Quod tali modo impletum est : « Ignis Dei, » id est flamma invidiæ, Deo permittente, « cecidit, » id est exarsit, « de cælo, » id est a præpositorum cordibus, qui cælum dicuntur, juxta illud : « Attende, cælum, et loquar (Deut. xxxii), » ob « tactas oves, puerosque, » id est ad consensum sui tactos simplices, « consumpsit, » id est a fide subvertit.

431 VERS. 17.—« Venit alius, » id est, impletum est aliud de sermone prophético, verbi gratia istud : « Et tenentes legem nescierunt me (Jer. ii). » Impletum est, inquam, hoc modo : « Chaldæi, » id est feroces, scilicet persecutionis auctores, « fecerunt tres turmas, » id est Pharisæi, Herodiani, et Sadducæi, diviserunt se, « et invaserunt camelos, » id est, infirmorum mentes, verbi gratia Samaritanos, « et tulerunt eos, » id est, a fide et spe resurrectionis avertere moliti sunt, et cætera ut supra.

VERS. 18, 19. — « Et ecce intravit alius, » id est, impletum est aliud de sermone prophético, scilicet hoc : « Proximi mei a longe steterunt (Psal. xxxvii); » vel illud : « Percutiam pastorem et dispergentur oves (Zach. xiii). » Hoc, inquam, hoc modo impletum est. « Filiis tuis et filiabus vescentibus, » ut supra expositum est, « repente ventus vehemens, » id est tentatio fortis, « irruit a regione deserti, » id est, a Judæis Deo desertis, vel a spiritibus immundis, « et concussit, » id est, ad persecutionem commovit, « quatuor angulos domus, » id est, quatuor ordines Synagogæ, videlicet sacerdotes, Scribas, seniores et Pharisæos. « Quæ corruens, » scilicet in persecutionis crudelitatem, « oppressit liberos tuos, » id est, desperatione obruit apostolos.

VERS. 28. — « Tunc surrexit Job, » videlicet in mortuis, vel ad vindictam se erexit, « et scidit vestimenta sua, » id est, Synagogam quæ sibi adhæserat a se rejecit, « et tonsit capite, » id est, a principibus abrasa sacerdotii dignitate, « corruit in terram, » id est, venit ad gentium notitiam. Terra namque hoc loco est gentilitas peccatrix, videlicet

quia peccanti homini dictum est : « Terra es et in terram ibis (*Gen. 11*) : — « Et adoravit, » id est, adorantes fecit juxta illud : « Propterea confitebor, » id est, confessores acquiram, « tibi in gentibus, et nomini tuo cantabo (*Psal. xvii*), » id est, cantari faciam.

VERS. 21. — « Nudus, » inquit, id est, homo purus et absque ornatu divinitatis esse reputatus, « egressus sum, » id est recessi « de utero, » id est, a carnali sensu, « matris meæ, » videlicet Synagogæ. In cuius rei typum cum mulier Ægyptia Joseph incestis amplexibus tenere vellet, ille relicto pallio in manu ejus nudus profugit ab ea (*Gen. xxxix*). Sic Dominus noster, relicta in manu Synagogæ legis littera, qua ejus conteguntur sacramenta, confugit ad gentes, dicens : « Nudus egressus sum de utero matris meæ, » ut supra dictum est. Nudus in divinitate, conspicuus revertar illuc, videlicet in mundi termino, cum multitudo gentium sabintrouret (*Rom. xi*). Dominus a quo per hoc quod homo sum accepi omnia, dedit, scilicet Synagogam expectantem meam Incarnationem, Dominus abstulit, scilicet eandem meam præsentiam contemnente. In omnibus his non peccavit Job : « Peccatum quippe non fecit, nec inventus est dolus in ore ejus (*Isa. liii*; *I Petr. 11*). » MORALITER. Quia talis est unusquisque qualis et cogitatio ejus, tunc veniunt, scilicet filii Dei ut « assistant coram Domino, » cum cœlestia volvimus in palatio mentis per amplitudinem contemplationis, id est inter eos et Satan, cum se interserit, ut bene cogitata perturbet. Cætera, usque : « Egressus est Satan a facie Domini ; » sic sunt accipienda pene ut superius. Egresso itaque Satan, id est, permissio eum tentari, quem necesse est tentationibus erudiri, sequitur : « Cum autem quadam die filii et filia ejus, » id est, virtutes superius dictæ, « comederent et biherent, » id est, epulas vitæ sumerent « in domo fratris sui primogeniti, » id est, in sacramentis fidei, primogenita namque virtutum omnium fides est, « sine fide quippe Deo placere impossibile est (*Hebr. xi*), » — « nuntius venit, » id est, discretio ad conscientiam recurrit, quæ pereuntibus plerumque aliis virtutibus sola superest. « Boves, » inquit, « arabant, » id est, graves meditationes in bonis studiis, verbi gratia, in sacra Scriptura, se exercebant, « et asinæ, » id est, simplices motus cordis, « pascebantur juxta eos, » id est, juxta sensum ejusdem Scripturæ regebantur, « et irruerunt Sabæi, » id est spiritus maligni, « et tulerunt omnia, » videlicet in malis desideriis juxta nomen suum captivantes ea, « puerosque » custodes, id est, cordis circumspectiones, « gladio percusserunt, » id est, suo præventu diruerunt. « Venit alter. » Eadem discretio nuntius alter dicitur, dum nuntiat aliud, et dixit : « Ignis Dei, » id est invidia permissu Dei, « cecidit de cælo, » scilicet aerio, id est ab immundis spiritibus, qui in aere vagantur. « Et tactas oves, » id est innocentiam « puerosque, » id est, cordis munditiam tangendæ inflam-

matione pravæ suggestionis « consumpsit. » Dixit et hoc : « Chaldæi, » id est feroces, scilicet iidem maligni spiritus, « fecerunt tres turmas, » id est, illicito opere, superflua locutione, inordinata cogitatione mentem impetivere, « et camelos, » id est bonas rerum temporalium dispensationes, « et pueros, » id est sensus istis præsentibus, gladio imprudentiæ percussit [percusserunt]. Dixit et hoc : « Filiis tuis et filiabus, » et cætera ut supra, « repente ventus vehemens, » id est tentatio fortis, « irruit a regione deserti, » id est a spiritibus immundis Deo desertis, « et concussit quatuor angulos domus, » id est quatuor constantiæ virtutes, prudentiam, temperantiam, fortitudinem, justitiam. « Quæ corruens oppressit liberos tuos, » id est, omnes virtutes extinxit. B « Tunc surrexit Job, » id est, post hæc, respiciente Domino, is qui tentatus est, ad decertandum assurgit, « et scidit vestimenta sua, » id est, cuncta sua retractata opera, « et tonso capite, » id est, reiectis cogitationibus vanis, « corruit in terram, » id est, constitetur infirmitatem suam, et « adoravit, » peccata sua confitens : « Nudus, » inquit, « egressus sum, » id est, nullis meis meritis renatus sum, « de utero matris meæ, » videlicet primæ gratiæ. « Nudus, » id est, in sola misericordia, spem habens, « revertar illuc, » id est, ad eandem gratiam. Dominus misericorditer dedit, Dominus juste abstulit, sicut Domino placuit, scilicet tollendi potestatem habenti sicut et largitatem dandi, ita factum est, videlicet et ad ejus iudicium recurrere dignum est. C « Sit uomen Domini benedictum, » id est in omnibus iudiciis suis benedicam Dominum. Et hoc modo loquens, « in omnibus his non peccavit Job, » videlicet solerti cura custodire dolens animus debet ne ignis qui hunc velut aurum concremat, per excessum sermonis illiciti in paleæ favillam vertat. Hoc idem quod de virtutibus dictum est, de donis Spiritus sancti sentire nil obstat. Alii namque prophetæ, alii genera linguarum, alii virtutes curationum dantur (*I Cor. xii*). Sed quia ipsa dona non semper in mente eodem modo sunt, liquido ostenditur quod ad se mens in præsumptione elevet, aliquando utiliter subtrahantur. Quod cum fit, dicatur recte : « Dominus dedit, Dominus abstulit, » etc.

Quia Satan in primo certamine se succubant considerat, adhuc imprudenter de sancto viro desperans, malus enim bona credere non potest vel experta, ad alia se tentationum bella hoc ordine restaurat.

CAP. II, VERS. 1, 2, 3. — : Factum est autem cum quadam die, » usque « Tu autem commove me. » Hæc superius disserta sunt, et hic non mutantur. Non tamen ut prius, ita nunc accipiendum est, quod ait, « unde venis. » Nam quia victus nunc infirmitas ejus superbæ increpatur, aperte dicatur : Ecce ab uno in infirma carne per homine vinceris, qui te contra me auctorem et nium erigere conaris? « Tu autem, » inquit, « commovisti me adversus eum, » subaudi detrahe-

illi. « Commovisti » nostro more dicit qui non nisi commoti percussimus. « Ut affligerem eum, » subaudi tibi permittens, « frustra, » id est, pro nulla recidenda culpa, videlicet, **432** ut in dicto Domini veritas, in facto autem recitudo teneatur, non frustra percussit, quia augetur meritum : et tamen frustra percussit, quia nullum punitur admissum.

VERS. 4. — « Respondens Satan, pellem, ait, pro pelle. » Adhuc detrahit, videlicet hoc asserens, quod idcirco Job æquanimitè flagella patitur, quia cavet ne ipse feriat, sicut sæpe dum venièrè ictum contra faciem cernimus, manum palpebris apponimus, ut ab ictu oculos defendamus. Hoc est quod ait, « pellem pro pelle dabit homo. » Nam exponens quid dixerit, « cuncta, » inquit, « quæ habet homo dabit, » id est permittet auferri, « pro anima, » id est, pro vita sua, videlicet ne si irascatur et maledicat, percussit et ipsa.

VERS. 5. — « Alioquin, » id est, si ita esse non concedis, « mitte, » id est, mihi permittite, « manum, » id est potestatem tuam, « et tange, » id est, tangere sine me, « os ejus et carnem, et tunc videbis, » id est, sic experieris, « quod in faciem benedicat, » id est, maledicat per impatientiam, « tibi. »

VERS. 6. — « Ecce, » inquit Dominus, subaudi extendo. « In manu, » id est in potestate, « tua est, » qualiter et quantum velis percutere ; « verumtamen animam illius serva, » id est non penitus occidas.

VERS. 7. — « Egressus ergo Satan a facie Domini, » scilicet eo modo quo jam superius dictum est, « percussit Job ulcere pessimo. » In eo quod ait « pessimo, » qualitatem ulceris, in eo quod ait, « a planta pedis usque ad verticem, » quantitatem exprimit.

VERS. 8. — « Qui, » subaudi recte pensans quid esset, videlicet quia corpus ejus vas fictile confractum erat, « testa, » id est vasis fictilis fragmento, « saniem, » imo testa testam, luto lutum « radebat, » non digitos, non vestis mollièrem vel sic percussæ carni impertiens. « Sedens in sterquilinio, » videlicet ut fragilitatem suam considerans etiam ex circumstantibus vim suæ despectionis augerèt, ponebat in sterquilinio corpus, ut quid esset carnis substantia perpenderet animus, et hoc ex loci fetore caperet, quod festine corpus ad fetorem rediret. Cum autem in alto mentem fixerat, quæreret hostis inferior scalam, id est conjugis cor, per quam ad cor ejus ascenderet, videlicet antiquæ artis insidias repetens. Nam, quia scit quomodo Adam soleat decipi, ad Evam recurrit.

VERS. 9, 10. — « Dixit autem illi uxor sua : Adhuc permanes in simplicitate tua ? » Verba sua Eva repetit. Nam quid est dicere simplicitatem deserere, nisi obedientiam contemnere ? Et quid est dicere, « benedic Deo et morere, » nisi transcendendo præceptum ultra quam es conditus vivere ? Sed Adam postquam in sterquilinio jacens, qui in paradiso quondam debilis stetit : « Locuta es, » inquit, « quasi

una de stultis mulieribus. » Non ait quasi una ex mulieribus, sed « quasi ex ineptis mulieribus, » videlicet quia non sexus, sed voluntas mulieribus in vitio est, et quod pravum sapiunt, accedenti stultitiæ, non autem conditæ est naturæ. « Si bona, » scilicet donâ vel temporalia vel æterna « accepimus de manu Domini, » mala, » scilicet flagella præsentia, « cur non sustineamus ? » — « In omnibus his non peccavit Job labiis suis, » etc., id est, nec contra ferientem superba dixit, nec contra suadentem recta reticuit.

VERS. 11. — « Igitur audientes tres amici Job, » etc. Quod boni studii fuerint, non solum ex eo liquet quod veniunt ad consolationem afflicti, sed ex eo quoque quod tanti viri fuerunt amici.

B VERS. 12, 13. — « Cumque elevassent procul oculos suos, non cognoverunt eum, » videlicet quia plaga percassi speciem mutaverat. Cætera per se satis patent. Sed utrum « septem continuis diebus et septem noctibus cum afflicto sederint, » an certe diebus et noctibus totidem instantia visitationis adhaerint, ignoramus. ALLEGORICE. Ibi nunc allegoriæ initium ponendum est, ubi post verba sæpius repetita novi aliquid adjungitur. « Commovisti me, » inquit, « adversus eum, » sed innocentem Christum, tunc scilicet, cum in primum hominem, propter quem hic secundus ad flagella venit, commotus sum. « Commovisti, » inquam, « frustra » scilicet, quia peccatum non fecit (*Isa. LIII*). « Pellem pro pelle, »

C et ut supra. « Verumtamen animam illius serva, » id est in inferno posse teneri ne confidas. « Egressus Satan, » etc. « A planta pedis usque ad verticem, » id est a puris hominibus, Abel et cæteris iuchoans, usque ad ipsum caput Ecclesiæ sæviendo pervenit. « Qui testa, » videlicet carne sua, per resurrectionem solidata, « saniem rasis, » id est peccata nostræ carnis delevit, « sedens in sterquilinio, » id est requiescens in gentilitate quam prius abjecerat, et gaudens super peccatore pœnitentiam agente. « Dixit autem illi uxor sua, » id est carnales quique qui sunt in Ecclesia dicunt corpori Christi, quod est vera Ecclesia quando est in afflictione posita. « Adhuc permanes in simplicitate tua, » videlicet transitoria despiciens, et sola æterna concupiscens ?

D « Benedic Deo et morere, » id est æterna despice et mala præsentia moriens evade. « Locuta es, » inquit electus quisque, « quasi una de stultis mulieribus, » scilicet de illis unus qui fluxa sectando merito mulieres vocantur. « Si bona suscepimus de manu Domini, » id est si ad bona æterna tendimus, « cur mala » temporalia « non sustineamus ? » — « In omnibus his non peccavit, » etc., ut supra. « Igitur audientes tres amici Job, » Amici beati Job hæreticorum speciem tenent, videlicet quia et si bona intentione conveniunt, ad culpam tamen indiscrete loquendo dilabuntur. Quorum scilicet hæreticorum perversitas ex istorum quoque nominum interpretatione colligitur. Eliphaz namque *Dei contemptus*, Baldad *vetustas sola*, Sophar *speculum dissolvans* interpretatur. Specu-

lum, » inquam, id est mysteria fidei contemplantes, A hæreticus impugnando dissipat. Nomine quoque locorum de quibus conveniunt, scilicet Theman, id est *Auster*; Sui, id est *loquens*; Naama, id est *decor*, ad idem respiciunt, videlicet, quia sunt hæretici calidi ut *Auster*, scilicet ad rixam calentes, sunt et elate eloquentes, sunt et decori, scilicet superfluo nitore eloquii. « Condixerant enim » sibi, videlicet quia concorditer adversus Ecclesiam sentiunt, licet inter se discordes sint, « ut pariter venientes, » id est in falsitate sibi concordantes, « visitarent eum et consolarentur, » videlicet quia dum sanctam Ecclesiam docere desiderant, ad eam quasi consolantes appropinquant. « Cumque elevassent procul oculos suos, » videlicet, quia in imo sunt qui terrena sapiunt, « non cognoverunt eum, » id est Ecclesiam in vulneribus positam pro spe futurorum non cognoscunt, quia præsentia ipsi pro magno appetunt. « Scissisque vestibus, » id est sequaces suos in multis scindentes partibus, « sparserunt pulverem, » id est terrenam intelligentiam, « super capita sua, » id est super corda sua in cælum, id est contra supernæ locutionis præceptum. « Sederuntque cum eo in terra, » quia videlicet quasi infirmanti sanctæ Ecclesiæ se condescendere simulant, « septem diebus, » id est in cunctis in quibus verum lumen intelligunt, nam per septenarium universitas, per diem designatur intelligentia, « et septem noctibus, » id est in cunctis in quibus ignorantia tenebras patiuntur. Vel in terra cum *Job* sedere est, cum sancta Ecclesia veram Redemptoris carnem credere. Unde Dominus ait: « Altare de terra facietis mihi (*Exod. xx*), » id est in incarnatione mediatoris sperabit. « Et nemo loquebatur ei verbum, » scilicet eo tacente, videlicet quia hæretici mutis nobis amici sunt, loquentibus adversantur, unde et causa subditur: « videbant enim dolorem esse vehementem, » videlicet quia tunc loqui metuit adversarius, cum per amorem **433** Dei vehementi dolore transfigimur. MORALITER. Quod Satan beatum *Job* « a planta pedis usque ad verticem » percussit, id significat juxta moralitatem quod cum licentiam percipit, omne corpus mentis illatis tentationibus transfigit: quod « testa saniam radebat, » hoc designat quod vigor distractionis dijudicando mundat omnes pollutiones cogitationis. Quod « in sterquilino sedit, » illud innuit quod humiliatus animus poenitendo peccata sua sibi apponit. Quod « uxor ait: Adhuc permanes in simplicitate tua, » etc., id significat quod carnalis suggestio mentem desperationis incursu fatigat. « Amici » quasi pro consolatione conveniunt, vitia sunt quæ sub specie virtutum se contegunt, verbi gratia, cum immoderata ira justitia, dissoluta remissio videri vult misericordia. Quod « nemo loquebatur ei verbum, eo quod viderent dolorem vehementem, » id significat, quia triste cor mox ut vitia pulsaverint reprobata resiliunt. Si enim cor veraciter dolet, linguam contra nos vitia non habent.

CAP. III, VERS. 1, 2. — « Post hæc aperuit *Job* os

suum, » scilicet jam victor, in omnibus his non peccando labiis suis, « neque stultum quid contra Deum loquendo (*Job* 1). » — « Post hæc, » inquam, jam quietus, non commotus; sed tranquillus, jam supergressis omnibus propter quæ moveri potuerat, « aperuit os suum. » Quæ positio reverenter exspectanda indicat ea quæ subjecta sunt, quia videlicet pretiosum est, quod in illo tanquam clauso vasculo continebatur, quod nunc aperto ore depromitur. « Et maledixit diei suo. » Non enim sicut littera sonat, ita simpliciter ea quæ loquitur sunt accipienda. Nam cur vir tantus malediceret rei, quam nequaquam subsistere non ignoraret? Nempe hoc esset verbum otiosum, de quo sine dubio in die iudicii ratio reddenda est (*Matth. xii*). Maledicit ergo diabolum, et hoc non livore vindictæ, sed iudicio justitiæ, quasi victor super victum dignas proferens sententias, hoc modo:

VERS. 3. — « Pereat dies in quo natus sum. » Ac si aperte dicat: Pereat angelus apostata, qui Adæ in paradiso diem se simulans promittens divinitatem emicuit dicens: « Et aperientur oculi vestri (*Gen. iii*); » sed noctem se exhibens lucem immortalitatis eidem homini obscuravit. Non enim ait: Pereat dies in qua conditus sum, homo quippe in die justitiæ conditus est, sed « in qua natus sum, » inquit, quia in tempore culpæ omnis homo nascitur. « Pereat, » inquam, non ita ut non sit, sed ita ut male sit. Sequitur enim paulo post: « Et involvatur amaritudine. » Involvi namque amaritudine non potest, quod omnino perditum, penitus non est. « Pereat, » inquam, « dies, » scilicet diabolus, « et nox, » id est idem ipse qui simulate quidem dies, sed vere nox est, « in qua, » id est secundum cujus malitiam, « dictum est, » scilicet a Deo, « Conceptus, » id est deceptus est « homo. » Tunc scilicet quando dixit ironice: « Ecce Adam quasi unus ex nobis factus est (*Gen. iii*). »

VERS. 4. — « Dies ille, » videlicet qui illudit simulato lumine, « vertatur in tenebras, » id est qualis est, scilicet tenebrosus esse appareat, videlicet ne fictis prosperitatibus, quasi diei lumine, illudat et veris tenebris ad peccati tenebras pertrahat. « Non requirat cum Deus desuper. » Ac si dicat: Hominem quidem, qui ex infirmitate in culpam aliena malitia cecidit, « requirat, » id est redimat; eum autem qui nihil infirmum ex carne gestans superbiendo propria malitia corrui, « non requirat, » id est non redimat, « et non illustretur lumine, » id est nunquam pristini status lumen recipiat.

VERS. 5. — « Obscurent eum tenebræ, » id est erroris sui cæcitas eum obruat, « et umbra mortis, » id est oblivio, quia sicut mors vitam, ita oblivio exstinguit memoriam, ut videlicet nequaquam ulterius ad lucem poenitentia per divini respectus memoriam surgat. « Occupet eum, » videlicet nunc ante extremum supplicium, « caligo, » id est sui erroris confusio, « et involvatur, » scilicet in futuro, « amaritudine, » id est æterno crucietur, et quasi in volucrio, ligetur tormento gehennæ.

VERS. 6. — « Noctem illam, » scilicet, quæ ut A dictum est, diem se simulat, « tenebrosus turbo possideat, » tunc scilicet quando « Deus noster manifeste veniet, et in circuitu ejus tempestas valida (Psal. XLIX). » — « Non computetur in diebus anni, » id est cum electis hominibus vel angelis, qui quasi dies sunt illius anni, id est et pleni et perfecti temporis, imo infiniti sæculi, de quo Isaias in persona Christi: « Ut prædicarem, inquit, annum placabilem Domini (Isa. LXI): » — « nec numeretur in mensibus, » id est cum multiplicatis Ecclesiis, vel cum ordinibus angelicis: nam sicut mensis multiplicatis diebus, sic singulæ Ecclesiæ de multis hominibus, et singuli ordines angelorum de multis angelis perficiuntur.

VERS. 7. — « Sit nox illa solitaria, » id est separatur a supernæ patriæ frequentia, « nec laude digna, » laude scilicet divinitatis, cujus appetitu cecidit, quamque sibi usurpare ausus est in idolis.

VERS. 8. — « Maledicant ei, » subaudi nocti, qui tenebras ejus damnant omnes spiritus electi, « qui maledicunt diei, » id est qui fictæ ejusdem adversantur claritati, nolentes superbiam ejus sequi, « qui Leviathan, » quod interpretatur *additamentum eorum*, videlicet quia primis hominibus bene conditis divinitatem se addere spondit, « Leviathan, » inquam, nunc in puteo abyssi clausum, « suscitare, » id est ad apertiora certamina in fine mundi revocare « parati sunt. »

VERS. 9. — « Obtenebrentur, » subaudi nunc interitum, « stellæ, » id est hypocritæ, « caligine, » id est malitiâ « ejus, » videlicet ut tales foris appareant, quales apud semetipsos intus latent. « Expectet lucem. » Hoc ad corpus ejus referendum est, id est ad eosdem hypocritas, vel ad omnes qui fidem, quam nomine tenent, operibus destruant. « Expectet, » inquam, corpus ejus « lucem. » id est Christum, juxta illud: Tollatur impius ne videat gloriam Domini, « nec ortum, » subaudi, videat, « surgentis auroræ, » id est exordium in judicio clarescentis Ecclesiæ, quia in judicio quasi aurora, in regno autem erit quasi dies plena. Quod tamen in Judæa, quæ de hoc eodem est corpore, et dicitur Synagoga Satanæ, jam impletum est in eo quod lucem, id est Christum venturum expectavit, et præsentem videre noluit.

VERS. 10. — « Quia non conclusit. » Ad ipsum caput revertitur, causasque tantarum maledictionum reddens, « quia non conclusit, » ait, id est conclusa esse non permisit, « ostia ventris, » scilicet paradisi, « qui portavit me, » id est concepit genus humanum in plasmatione Adam et Evæ. « Non conclusit, » inquam, sed potius ut ad ejiendum hominem aperiretur, in corde ejusdem hominis celestia mandata dissolvit. « Nec abstulit mala ab oculis meis, » id est irrogavit. Nam quasi auferret, si quiesceret, et quasi clauderet, si ab irruptione cessaret. Sic de latronibus loquimur, qui captis suis

donant vitam si non abstulerint. **MORALITER.** Beatus Job mortalitatis lapsum per prospera et adversa variantem cum despectabilem cerneret, maledicendo declaravit dicens: « Pereat dies, » id est prosperitas vel delectatio peccati, « in qua natus, » id est in opus peccati traductus sum, « et nox » id est adversitas vel cæcitas mentis, « in qua, » id est est cujus occasione, « dictum est: Conceptus est homo, » id est ad consensum peccati perductus est infirmus. « Homo » enim aliquando pro infirmitate ponitur, sicut scriptum est: « Maledictus qui spem ponit in homine (Jer. VII). » — « Dies illa, » id est eadem delectatio, « vertatur in tenebras, » id est in ipso sui exordio cognoscatur, **434** ad quem finem perditionis rapiat, et cum blandiri culpa inchoat, finem quoque, id est pœnam subsequentem, mens sollicita prævideat. « Non requirat eum, » id est ignoscat, « Deus desuper, » subaudit veniens in judicio, « et non illustretur lumine, » id est tunc in conspectu omnium non publicetur. « Obscurent eum, » scilicet diem, « tenebræ, » id est misericorditer occupent inscrutabilia judicia Dei; « tenebræ, inquam, et umbræ mortis, » id est mors carnis Christi, quæ ideo dicitur umbra mortis, quia comparatione veræ mortis, quæ est animæ, qua nos mortui eramus, umbra tantum, id est quædam similitudo mortis existit. Unam enim et simplam tantum mortem, scilicet carnis misericorditer accepit, et duplam nostram, id est carnis et animæ, mortem subegit. Idem ipse quoque significare voluit, cum uno tantum die, sed noctibus duabus in sepulcro jacuit. Bene ergo dicitur, « et umbra mortis. » — « Occupet eum, » id est digno mœrore, perturbet « caligo, » id est pœnitentiæ afflictio, « et involvatur amaritudine, » id est cruciatu vel fletu ejusdem pœnitentiæ. « Noctem illam, » noctem scilicet supradictam, « tenebrosus turbo, » id est spiritus mœrore concitatus possideat vel conterat juxta quod scriptum est: « In spiritu vehementi conteres naves Tharsis (Psal. XLVII), » id est spiritu pœnitentiæ confundes *explorationem gaudii*. Hoc enim interpretatur Tharsis. « Non computetur, » id est et hoc modo fiat, ut « non computetur in diebus anni, » videlicet completo vitæ præsentis tempore, quod significatur per annum, quando computabuntur hujus anni dies, id est præsentis vitæ virtutes, « non computetur » illa nox peccati « in diebus anni, » id est in virtutibus, quas, si in illis computetur, obscurabit, « nec numeretur in mensibus, » id est in multiplicibus factis virtutum, quæ facta ex virtutibus, sicut menses peraguntur ex multiplicatis diebus. Ac si aperte dicat: Quando bona computabis, Deus, ut remuneres, non etiam mala quæ commissa sunt, contra requiras. « Sit nox illa, » subaudi culpa, « solitaria, » id est nulla defensione geminata, quomodo geminavit Adam in eo quod ait: « Mulier quam dedisti mihi sociam, ipsa mihi dedit, et comedi (Gen. III). » — « Solitaria, » inquam, « sit, nec laude digna, » id est nulla adulatione fota, sicut fit « quando laudatur peccator in

desideris animæ suæ (*Psal. x.*) Qui vero culpam A morte carnis tandem ad æternæ patris ductus requiem. « Requiescerem, inquam, cum regibus, » id est cum summis angelicæ potestatis dignitatibus. Qui bene reges dicuntur, juxta illud : Princeps Persarum restitit mihi (*Dan. x.*), « et consulibus terræ, » videlicet cum eisdem spiritibus. Qui adeo bene consules vocantur, quia nos in ipsis voluntatem Conditoris nuntiantibus consultum ab angustia nostræ tribulationis invenimus. Vel ita : « Cum regibus, » id est cum venturis Ecclesiæ Christi rectoribus, quia videlicet quo nunc post passionem Christi homo Redemptus ascendit, illuc profecto si non peccasset, etiam sine redemptione pertingeret. Qui prædicatores bene reges et consules terræ vocantur : reges, quia semetipsos regunt ; consules, quia peccatoribus extinctis, vitæ consultum præbent.

B

Vers. 15. — « Qui ædificant sibi, » scilicet fugiendo curarum sæcularium frequentiam, « solitudinem, » id est vitam tranquillam. « Qui » hoc modo « possident aurum, » id est sapienter vivunt, sapientiam vocavit aurum de qua Salomon : « Thesaurus, inquit, desiderabilis et oleum in habitaculo justii, requiescit in ore sapientis (*Prov. xxi.*). »

Vers. 16. — « Et replent domos suas, » id est ornant conscientias suas, « argento, » id est eloquiis divinis. Nam « eloquia Domini eloquia casta, argentum igne examinatum (*Psal. xi.*). » Cum talibus, inquam, requiescerem. « Aut sicut abortivum absconditum, » id est sicut electi, qui ante tempus redemptionis, imo ante legem datam exorti, tamen seipsos mortificare naturali lege curaverunt, et ideo dicuntur abortivum, et quasi præter paucos, de quibus Moses scripsit : « Occultata est nobis multitudo illorum, » ideo cum dixisset « abortivum » addidit, « absconditum. » — « Sicut abortivum, » inquam, « vel sicut qui concepti, » scilicet, per admonitionem acceptæ legis, « non viderunt lucem, » id est non pervenerunt ad Christi Incarnationem. De quibus ipse : « Multi, inquit, prophetæ et justii cupierunt, desideraverunt videre quæ vos videtis et non viderunt (*Luc. x.*). »

C

Vers. 17. — « Ibi, » id est in hac luce, quæ electorum omnium locus est, « impii, » scilicet gentiles populi, « cessaverunt a tumultu, » id est requiem suis invenerunt animabus, videlicet in adventu ejus conversi quem diu præstolati sunt patres in lege positi, « et ibi **435** requieverunt, » videlicet, quia suave jugum ejus super se tulerunt, « fessi robore, » id est deficientes ab illa qua in terrenis fortes erant, inutili fortitudine.

D

Vers. 18. — « Fessi, » inquam, salubri defectione, « et quondam vincti, » id est, qui antequam ad illam lucem pervenirent, fuerant vincti, videlicet, molestia suæ corruptionis, pariter, subaudi requieverunt, « sine molestia, » scilicet corruptelæ animam aggravantis. Quare? Propter hoc quod sequitur : « Non exaudierunt vocem exactoris, » id est, tentati in præsentii vita, audierunt quidem vocem ex-

desideris animæ suæ (*Psal. x.*) Qui vero culpam A morte carnis tandem ad æternæ patris ductus requiem. « Requiescerem, inquam, cum regibus, » id est cum summis angelicæ potestatis dignitatibus. Qui bene reges dicuntur, juxta illud : Princeps Persarum restitit mihi (*Dan. x.*), « et consulibus terræ, » videlicet cum eisdem spiritibus. Qui adeo bene consules vocantur, quia nos in ipsis voluntatem Conditoris nuntiantibus consultum ab angustia nostræ tribulationis invenimus. Vel ita : « Cum regibus, » id est cum venturis Ecclesiæ Christi rectoribus, quia videlicet quo nunc post passionem Christi homo Redemptus ascendit, illuc profecto si non peccasset, etiam sine redemptione pertingeret. Qui prædicatores bene reges et consules terræ vocantur : reges, quia semetipsos regunt ; consules, quia peccatoribus extinctis, vitæ consultum præbent.

B

Vers. 15. — « Qui ædificant sibi, » scilicet fugiendo curarum sæcularium frequentiam, « solitudinem, » id est vitam tranquillam. « Qui » hoc modo « possident aurum, » id est sapienter vivunt, sapientiam vocavit aurum de qua Salomon : « Thesaurus, inquit, desiderabilis et oleum in habitaculo justii, requiescit in ore sapientis (*Prov. xxi.*). »

Vers. 16. — « Et replent domos suas, » id est ornant conscientias suas, « argento, » id est eloquiis divinis. Nam « eloquia Domini eloquia casta, argentum igne examinatum (*Psal. xi.*). » Cum talibus, inquam, requiescerem. « Aut sicut abortivum absconditum, » id est sicut electi, qui ante tempus redemptionis, imo ante legem datam exorti, tamen seipsos mortificare naturali lege curaverunt, et ideo dicuntur abortivum, et quasi præter paucos, de quibus Moses scripsit : « Occultata est nobis multitudo illorum, » ideo cum dixisset « abortivum » addidit, « absconditum. » — « Sicut abortivum, » inquam, « vel sicut qui concepti, » scilicet, per admonitionem acceptæ legis, « non viderunt lucem, » id est non pervenerunt ad Christi Incarnationem. De quibus ipse : « Multi, inquit, prophetæ et justii cupierunt, desideraverunt videre quæ vos videtis et non viderunt (*Luc. x.*). »

C

Vers. 17. — « Ibi, » id est in hac luce, quæ electorum omnium locus est, « impii, » scilicet gentiles populi, « cessaverunt a tumultu, » id est requiem suis invenerunt animabus, videlicet in adventu ejus conversi quem diu præstolati sunt patres in lege positi, « et ibi **435** requieverunt, » videlicet, quia suave jugum ejus super se tulerunt, « fessi robore, » id est deficientes ab illa qua in terrenis fortes erant, inutili fortitudine.

D

Vers. 18. — « Fessi, » inquam, salubri defectione, « et quondam vincti, » id est, qui antequam ad illam lucem pervenirent, fuerant vincti, videlicet, molestia suæ corruptionis, pariter, subaudi requieverunt, « sine molestia, » scilicet corruptelæ animam aggravantis. Quare? Propter hoc quod sequitur : « Non exaudierunt vocem exactoris, » id est, tentati in præsentii vita, audierunt quidem vocem ex-

cloris, id est diaboli, qui inde exactor dicitur, quia A homini in paradiso pecuniam, peccata, commodavit, et hanc iniquitate crescente quotidie cum usuris exigit. « Audierunt, » quidem, inquam, sed non exaudierunt, quia consentire contempserunt.

VERS. 19. — « Parvus et magnus ibi sunt, » id est, ibi, in illa luce, differentia est meritorum, juxta illud : « In domo Patris mei mansiones multæ sunt (Joan. XIV). » — « Parvus, » inquam, « et magnus, » videlicet quia secundum merita illic in retributionem, alius alium transcendit, « et servus, » id est, qui fuerat servus peccati, ibi est liber a domino suo, videlicet ab eodem peccato liber, inquam, quia transacti nullam omnino patietur confusionem peccati.

VERS. 20. — « Quare data est misero lux ? » Supra B dixerat, « quare non in vulva mortuus sum, » et deinceps contemplando supernam requiem, quam peccando perdidit homo, tandem et hoc dixit : « Parvus et magnus ibi sunt, et servus liber a domino suo. » Nunc perpendens quod præsentis mundi prosperitas vel honor homini miseriæ sit augmentum potius quam solatium; furtive namque blanditur, et fallit eam, ne peregrinum se esse sentiat, aut quid perdidisset recogitet. Hoc, inquam, perpendens ait : « Quare data est misero lux ? » id est, quare hi, qui in hac peregrinatione miseros se agnoscunt, claritatem transitorie prosperitatis accipiunt ? « Et vita » subaudi quare data est, id est, quare gloria temporalis arridet « his, qui in amaritudine animæ sunt, » videlicet pro eo quod longe huc a facie conditoris projecti sunt.

VERS. 21. — « Qui expectant mortem, » id est, desiderant plenissimam in se perfici ab omni vita gloriæ temporalis mortificationem. « Et non venit, » videlicet, quia sæpe occultis Dei judiciis, vel præesse in regimine compellantur, vel inunctis occupari honoribus. « Expectant, » inquam, « mortem, » quasi effodientes thesaurum, » id est, ad modum eorum, qui effodientes thesaurum tunc enixius in effossione laborant, cum se thesauro abscondito appropinquare existimant, ipsi quoque, quanto sunt viciniore ad finem, tanto se in opere ardentes exhibent.

VERS. 22. — « Gaudetque vehementer cum inveniunt sepulcrum, » id est divinæ contemplationis secretum, in quo sic anima a terrenis tumultibus, D sicut in sepulcro corpus absconditur.

VERS. 23. — « Viro, » subaudi quare data est lux, « cujus abscondita est via, » id est qui sollicite cogitans ignorat ad quem finem perventura sit sua qualiscunque vita, vel, utrum Deo placeat, etiamsi videatur bona. « Et circumdedit eum Deus tenebris, » id est ignorantia, videlicet quia lucem suæ visionis nobis auferendo, « posuit tenebras latibulum suum (Psal. XVII). »

VERS. 24. — « Antequam comedam suspiro, » videlicet tenebris circumdatus, ut prædictum est, « antequam comedam, » id est, supernæ lucis contemplationibus pascar, « suspiro, » id est, gemitu afficior, et sic, cum per gemitum acquisiero, vix tan-

dem contemplatione reficior. Nisi enim suspirem, non comedo, juxta illud : « Fuerunt mihi lacrymæ meæ panes (Psal. XLII). » — « Suspiro, » inquam, « et tanquam inundantes aquæ, » id est, multiplicibus fluminibus intumescētes, « sic rugitus meus, » videlicet dum occultam sententiam Dei trepido, pervenire ad Deum confidens, sed ne non perveniam metuens, præterita deflens, et futura pertimescens.

VERS. 25. — « Quia timor quem timebam, » scilicet ne desererem, « evenit mihi, et quod verebar, » scilicet ne potestatem iræ tuæ incurrerem, « accidit. » Quam ob causam hoc accidit ?

VERS. 26. — « Nonne dissimulavi ? » Id est, nonne me potestate cæteros præire conspiciens, quasi hæc nescirem, ita humiliter de me in corde meo sensi ? « Nonne silui, » subaudi ore ? « Nonne quievi, » subaudi in opere ? Videlicet quia per hæc tria, scilicet in corde, in ore, in opere, animus effrenatur, cum mundi hujus prosperitate sublevatur. « Et venit super me indignatio, » subaudi cum sic bene egerim. Unde quisque consideret quæ peccantes supplicia maneant, si etiam justos hic tam valida flagella castigant. Amici beati Job in hoc, ut superius dictum est, hæreticorum speciem tenent, quod quædam valde recte sentiunt, sed inter hæc ad perversa dilabuntur, quæ jam subtiliter pensanda sunt. Ubi duas partes, videlicet accusationis et defensionis, in auditorio totius Ecclesiæ Christi compugnantes audis, videlicet hinc amicis accusantibus, hinc beato Job seipsum ab illorum accusationibus defendente. Idcirco nunc locus admonet, ut utriusque partis intentiones manifestius discernantur. Quid ergo intendunt accusantes ? Videlicet in conjecturali constitutione causam ejus ponentes, multa pro argumentis conferunt, quorum omnium hæc summa est, ac si hoc modo proponant. Palam ostendimus quod Deus æquo judicio percusserit Job; ac deinde rationem inferant, nam secundum quantitatem flagelli, quo durius feritur quam homines cæteri, quantitas quoque in eo est peccati, quo gravius quam cæteri homines Deum offendit. Hanc intentionem depellere vel infirmare nitens, ipse defensor suus beatus Job multa econtra et ipse reddit, quorum hæc summa intentio est, ac si ipse hoc modo proponat : Intelligat hoc universa quæ ab initio usque ad finem sæculi peregrinatur in hoc mundo, Ecclesia Dei, quod non æquo juxta sensum vestrum, judicio Deus me afflixerit; ac deinde rationem subjiciat. Nam non secundum quantitatem flagelli, quo durius ferior quam homines cæteri, quantitas quoque in me est peccati, quo gravius offenderim Deum quam homines cæteri. Et hanc rationem confirmat, ubi inter cætera ait : « Non enim reprehendit me cor meum in omni vita mea. » Sed jam intentione præmissa, disputatio ipsa hoc modo intensa sic incipit :

CAP. IV, VERS. 1, 2. — Respondens Eliphaz Themanites dixit : Si cœperimus loqui tibi, forsitan moleste accipies. » Hoc quoque hæreticorum est, ut loqui molliter inchoent, et blanda proponendo aspera

subinferant. « Si cœperimus, » inquit, « loqui, » id est, causas tibi ostendere tuæ percussio- nis, « forsitan moleste, » id est impatienter, « accipies. » Sed, quanquam ita sit, « conceptum sermonem tenere quis possit [poterit?] » subaudi nullus. Hoc ex sui experimento colligit, quod desperate de omnibus sentit. Sed vitiosa ratio est quorundam vitium commune facere omnium.

VERS. 3. — « Ecce, » inquit, « docuisti plurimos [multos], » etc. Ac si dicat : Ecce claret qualis vitæ eras qui alios docebas. « Docuisti plurimos, » subaudi, dicens et non faciens, « et manus lassas, » id est, ab opere bono deficientes « roborasti, » subaudi tu ipse operans nihil. « Vacillantes, » id est, propositum firmum non tenentes, « confirmaverunt sermones tui, » id est admonitiones tuæ, « et genua trementia, » subaudi arduum iter aggredi, « confortasti. »

VERS. 5. — « Nunc autem venit super te plaga et defecisti, » id est, sed nunc claret quam infirmus eras ipse, qui alios confortabas, in eo quod « veniente plaga super te defecisti, » in eo quod « tetigit te et conturbatus es, » subaudi statim.

VERS. 6. — « Ubi est timor tuus, fortitudo tua, patientia tua, et perfectio viarum tuarum? » id est, ubi est hoc quod videbaris esse timoratus, et fortis, et patiens, et perfectus? Bene quatuor gradibus vitam ejus numerando distinxit. Nam in via Dei non audacia, sicut in via sæculi, sed timor fortitudinem gignit, idcirco post timorem recte, fortitudinem posuit. Et quia fortitudo non nisi in adversitate ostenditur, mox post fortitudinem patientia, et post patientiam viarum perfectio subinfertur, videlicet quia perfectio de patientia nascitur. Sed per hypocrisin virtutes illas eum habuisse criminatur cum subjungit :

VERS. 7. — « Recordare, obsecro, quis unquam innocens perit, aut quando recti deleti sunt? » Vitiosum argumentum dedit. Si enim nullus innocens periret, propheta non diceret : « Justus perit, et nemo [non] est qui recogitet [Isa. LVII]. »

VERS. 8, 9. — « Quin potius vidi eos qui operantur iniquitatem, qui seminant dolores, » scilicet perversa agendo, « et metunt eos, » videlicet inde temporaliter excrescendo, « flante Deo perisse. » Appellatione flatus anima adversionem Dei voluit exprimere, videlicet ad similitudinem nostri, qui cum irascimur, flatu furoris inflammamur. Nam sequitur exponens quid dixerit : « Et spiritu iræ ejus esse consumptos. » Sed et hoc vitiosum est. Nam tales plerumque diu subsistere et felices esse permittuntur, et « in labore hominum non sunt, et cum hominibus non flagellantur [Psal. LXXII]. » Postquam quasi clementer admonuit, jam aperta increpatione subjungit :

VERS. 10. — « Rugitus leonis, » id est severitas tua, « et vox leonæ, » id est loquacitas conjugis tuæ, « et dentes catulorum leonum contriti sunt, » id est edaces filii tui convivantes extincti sunt. Quæ

A cuncta rigidus Eliphaz quasi jure damnata denuntiat, et exultationem dominationis sic ingeminat :

VERS. 11. — « Tigris perit, » id est, varietas tuæ simulationis extincta est. Tigris enim animal aspersum maculis, beatum Job nota varietatis hic designat. « Tigris, » inquam, « perijt eo quod non haberet prædam, » id est, hypocrisis tua deficit, eo quod ablata est adulatio laudis. In Septuaginta non tigris, sed myrmicoleon scriptum est, quod Latine dicitur *formicarum leo*, vel certe *formica et leo*. Et recte. Nam volatilibus formica est, ipsis autem formicis leo. Ac si aperte dicat : Non injuste percussus es, quia contra erectos timidus, contra subditos audax fuisti. Typice autem leo diabolum, leonæ civitatem diaboli Babyloniam, catuli leonum quoslibet reprobos malignorum spirituum sequaces designant. Ac si aperte hæretici dicant : Nos ideo nullis flagellis atterimur, quia diabolum et terrenam gloriam, omnesque reprobos vitæ meritis superando calcamus. Tigris quoque vel myrmicoleon, id est, vetus adversarius, in nobis prædam non habet, quia nostris studiis victus jacet. Hæc insultando dicta sunt. Deinde his quæ dicitur est, reverentiam exigens, qui mos est hæreticorum.

VERS. 12. — « Porro, » id est, longe aliter, « ad me dictum est verbum absconditum, » id est sanctum, profundum, non de communi scientia cætorum. « Et quasi furtive, » id est, non per communis intellectus ostium, « suscepit auris mea, » id est intelligentia mea, « venas, » id est, intimum sensum « susurri, » id est clausæ dictionis « ejus. » Et altiora dicere nitens ipse sibi testis sit, quia quæ profert vera non sunt, subjungendo :

VERS. 13, 14. — « In horrore visionis docturæ. » Sic namque dubie cernitur, quando solet sopor occupare homines, sed nobis, qui ad superna vigilamus multum inferiores. Et ne quasi vile despicias, pavor, scilicet mentis, tenuit me, et tremor, scilicet corporis.

VERS. 15. — « Et cum Spiritus, » scilicet divinus « me præsentem, » id est, sensu meo pervidente, « transiret; » — « transiret, » inquam, non staret, ne facile comprehendi potuisset quod visum est, « inhorrerunt pili carnis meæ, » id est, adeo vera fuit visio ut corpus quoque divino palparet horrore. Et unde fuerit horror subjungit.

VERS. 16. — « Stetit quidam, » inquit, scilicet invisibilem, « cujus non agnoscebam vultum, » ut pote qui non erat de cœtu mortalium. « Stetit, » inquam, « imago, » scilicet hominis potius quam homo, « coram oculis meis, » et adhuc ne mortalem quæpiam fuisse putes, « vocem » non crassi corporis sed « quasi auræ lenis, audivi. » Talis quidem hæreticorum arrogantia est, ut de se jactitent hæc vel his similia. Sed quia hæc in sanctis viris in veritate fiunt, eadem dicta subtilius disserenda sunt. Verbum absconditum, tum electorum mentibus dicitur, cum potestas unigeniti Filii Dei, qui est Verbum, quod absconditum erat in principio, apud Deum [Joan. I],

per locutionem Spiritus sancti credentibus in corde manifestatur. « Et quasi furtive, » inquit, id est rapitum et occulte « suscepit auris mea, » id est intelligentia mea, non tantum susurrum, id est locutionem ejus, subaudi spiritus, sed « venas susurri, » id est origines, causarum ejusdem locutionis, quæ sunt timor, amor, et talia. Quanquam intelligi et aliter valeat. Scilicet quandiu « ex parte cognoscimus, et ex parte prophetamus (I Cor. XIII), » ipsa aspiratio qua in mente doceamur, nondum locutio, sed quasi susurrum, vel venæ susurri recte dicitur. Et quia mens virtutem illius considerans repressa formidat, recte subditur : « In horrore visionis nocturnæ, » id est in pavore contemplationis occultæ, et ideo nocturnæ, quia non constanter quod futurum est, sed dubie videmus, et ex parte. Quia vero mens ad alta contemplationis non rapitur, nisi prius a terrenis desideriis sopiatur, recte subjungitur : « Quando solet sopor occupare homines. » Tunc enim anima sentire meretur celestia, quando veraciter dicit : « Ego dormio et cor meum vigilat (Cant. v). » — « Pavor, » inquit, « tenuit me et tremor, » id est, caucta humanarum virium soliditas contremuit, « et omnia ossa mea, » id est acta fortia, « perterrita sunt, » id est, nullius momenti apud me reputata sunt. Et unde apprime fortem me credidi ante conspectum judicis, inde titubavi. « Et cum me præsentem, » id est invisibilia cognoscente, « spiritus » scilicet Dei « transiret, » id est non solide, sed rapitum se videri sineret, « inhorruerunt pili carnis meæ, » id est, aufugerunt cogitationes superflue. Ut tamen paulo latius speculationi inhærerem, « stetit quidam, » scilicet idem Spiritus Deus qui transibat. Ipse enim est qui transit, quia cognitus teneri non valet, ipse qui stet, quia videlicet in quantum cognoscitur, incommutabilis apparet. « Cujus non agnoscebam vultum, » videlicet a visibilibus, quibus assuetus grossescit animus, ad invisibilem Deum vix parum quid intuitum mentis erigere valens. « Stetit, » inquam, « quidam, » scilicet « imago coram oculis meis, » id est Filius Dei. Imago quippe Patris Filius est, et, ut ait Apostolus, « figura substantiæ ejus (Hebr. 1). » — « Et vocem quasi auræ lenis, » id est, cognitionem Spiritus sancti interius, « audivi. » — « Auræ, » inquam, « lenis, » quia videlicet Spiritus sanctus lippientibus mentis nostræ oculis claritatem suam, quandiu in hac vita sumus, tenuiter ostendit. De hac aura leni ad Heliam dicitur : « Post commotionem ignis, » id est, post divinum terrorem poenitentia, ignis amoris cor concremat conversi peccatoris, peccata sua erubescens, quod significatur per hoc quod Helias « pallio vultum suum operuit : » et post ignem sibilus auræ tenuis (III Reg. XIX), » qui dicitur hic vox auræ lenis, id est, sensus brevis et subitus de incomprehensibili substantia æternitatis. Jam qui vocem auræ lenis audivit dicat quid ipsa didicerit :

VERS. 17. — « Nunquid homo comparatione Dei iustificabitur, » subaudi, non, videlicet hominis ju-

stitia justitiæ Dei 437 comparata sic annullatur, quomodo lucerna in solis radio posita tenebratur. « Aut factore suo purior erit vir? » Subaudi, ut tu tibi videris, qui contra flagellum querelam parans justitiam accusas ferientis? Subaudi, non.

VERS. 18. — « Ecce qui, » subaudi, argumentum de majoribus. « Qui servant ei, » scilicet in celestibus, « non sunt stabiles, » id est immutabiles, quod ab effectu probat subjungens, « et in angelis suis, » id est in apostatis spiritibus, « reperit pravitatem. » Sola quippe Divinitas immutabilis naturæ est, semperque id quod est. Et angeli sancti, qui cadentibus apostatis mutabilitatis suæ motum bonæ voluntatis studio fixerunt, hoc in remunerationem acceperunt, ut ei qui semper idem est, vinculis amoris colligati, amplius mutari non possint. Illi, inquam, « non fuerunt stabiles. »

VERS. 19. — « Quanto magis hi, » scilicet spiritus humani, « qui habitant domos luteas, » id est corpora de luto facta, « qui terrenum habent fundamentum, » id est terrenam de qua facta sunt materiam « consumentur, » scilicet vitiiis « velut a tinea, » subaudi, consumitur vestis? Ac si dicat : Sicut de veste tinea nascitur, et ipsam consumit sine scitu sic peccata a te commissa consumperunt te, dum nescis et dum videris justus. Aliter : In angelis reperitur pravitas, quia ipsi sacerdotes qui, ut Malachias ait, « angeli sunt Domini exercituum (Malach. II), » sine peccato non sunt, « quanto magis hi qui habitant domos luteas, » id est qui carnales sequuntur voluptates, « qui terrenum habent fundamentum, » id est « qui terrenam vitam ducunt, » videlicet multo magis hi in peccatis sunt. Hoc est quod sequitur :

VERS. 20. — « De mane usque ad vespem, » id est ab exordio vitæ usque finem ejus « succiduntur [at. succidentur], » id est iniquitatis icibus vulnerantur.

VERS. 21. — « Qui autem reliqui, » id est despecti « fuerint, » videlicet quos præsens sæculum quasi minimos indignosque se derelinquit et abjicit, « auferentur, » id est erigentur « ex eis, » Paulo attestante, qui ait : « Non multi sapientes secundum carnem, non multi potentes (I Cor. 1), » etc. Quod bene in libro Regum, per puerum Ægyptium signatur, qui lassus in via ab Amalechitis derelictus est, et a David inventus, atque refectus eundem David super convivantes Amalechitis perduxit (I Reg. XXX). « Succiduntur, » inquam, hi, quos supra dixi, hoc modo : « Morientur, et non in sapientia, » id est vitam simul et sapientiam perdent, et non intelligentes « peribunt, » scilicet « in æternum. » Talibus similem B. Job Eliphaz æstimans cum irrisione subjungit :

CAP. V, VERS. 9. — « Voca ergo si est qui tibi respondeat » ac si aperte dicat : Quia tu talis es, quantumlibet afflictus clames, Deum respondentem, id est adjuvantem non habes. Post hanc irrisionem in-

fert sententiam, veram quidem, sed in tantum virum A
injuste prolatam.

VERS. 2. — « Virum [al. Vere] stultum interficit
iracundiæ. » Ac si aperte diceretur : Ira per zelum
sapientem turbat, te autem, qui stulte contra Deum
murmuras, per vitium trucidat. « Et parvulum occi-
dit invidia. » Invidere non possumus nisi his quos
nobis in aliquo meliores putamus. Qui ergo livore
occiditur, parvulus est, videlicet comparatione ejus
contra quem livore mordetur. Sed contra B. Job
falso hoc dicitur, quia miser factus non invidet felici-
tatis.

Amici B. Job multa ex familiaritate ipsius mysti-
ca didicerunt. Unde eorum verbis etiam Paulus uti-
tur, et hæc in assertionis suæ adjutorium assumens,
prolata esse ex veritate testatur. Possunt ergo mys-
tice Eliphaz verba pensari quibus ad B. Job loqui-
tur dicens :

VERS. 3. — « Ego vidi stultum, » etc. « Vidi, »
scilicet cum admiratione, « stultum, » videlicet Ju-
daicum populum, qui ipsam incarnatam sprevit sa-
pientiam, « firma radice, » id est constantem ad
extinguendam electorum vitam, « et maledixi pul-
chritudini ejus, » id est prosperitati ejus, « statim, »
id est nihil hæsitans. « Maledixi, » inquam, id est
perditionis ejus judicio consensi, dicens :

VERS. 4. — « Longe fiant filii ejus, » id est omnes
qui generati sunt prædicatione ejus, « a salute, »
subaudi æterna. Quod sic erit. « Longe fient, et con-
terentur in porta, » id est in Christo, qui dicit :
« Ego sum ostium (Joan. x), » — « et non erit qui eripiat
[al. eruat]. » Quod ita fiet. « Non enim est in alio
aliquo salus (Act. iv). »

VERS. 5. — « Cujus, » subaudi stulti, « messem, »
id est scientiam legis litteralem, « famelicus comedit, »
id est gentilis populus quondam a scientia Dei
jejunos spiritualiter intelliget, « et ipsum, » subaudi
Judaicum populum, comedere, id est intelligere no-
lentem « rapiet armatus, » scilicet diabolus qui in
Evangelio dicitur fortis armatus, qui non inveniens
requiem in gentibus conversis, dicit de hoc stulto,
id est de Judæis : « Revertar in domum meam unde
exivi (Luc. xi). » — « Et bibent, » id est suaviter ac-
cipient « sitientes, » id est iidem gentiles, « divitias, »
id est divina eloquia « ejus » quæ bene appellat
divitias : nam et alibi dicuntur « argentum igne exa-
minatum (Psal. xi). » Comedere et bibere hoc loco
differunt, quia quædam obscura, dum nounisi inter-
pretata intelligimus, quasi comedimus; illa autem
quæ facilia sunt, quasi non mansa bibimus, dum
ita sumimus ut invenimus. Moraliter de eodem
stulto. « Ego vidi stultum. » Inter stultum et insi-
pientem hæc distantia est quod insipiens dicitur qui
nescit, stultus qui non cavet malum quod scit.
« Vidi, inquit, stultum firma radice, » id est tempo-
rali fultum prosperitate, « et maledixi, » id est,
damnationem futuram dixi « pulchritudini, » id est

gloriæ ejus, « statim. » Nota quod addidit, « statim, » id
est non more quorundam infirmorum hæsitavi,
quorum est illa vox : « Mei autem pene moti sunt
pedes, quia zelavi super iniquos, pacem peccatorum
videns (Psal. lxxii). » Nonnunquam, more illorum
qui tunc primum quando vident gloriosos morien-
tes, dicunt : Ecce quam nihil est homo. Sed « sta-
tim, » id est in ipso cursu felicitatis « maledixi. » —
« Longe fiant filii ejus, » id est imitatores ejus, « a
salute. » Quod sic erit, videlicet quia « conterentur
in porta, » id est in die judicii qui exitus præsentis
et introitus erit futuri sæculi. « Et non erit qui
eripiat, » scilicet quia redemptio non erit ultra.
« Cujus, » subaudi stulti « messem, » habet enim
stultus messem, id est prædicationis facultatem
B et interdum etiam officium; hujus, inquam, « mes-
sem famelicus comedit, » videlicet quisquis scien-
tiam non habens, tamen ad Deum sanctis anhelat
desideriis, et juxta præceptum Domini dicentis :
« Quæ dicunt facite, quæ autem faciunt, facere nolite
(Matth. xxiii) (8), » a quocumque audiat discit quod
audit, agit quod didicit, bonum. « Et ipsum rapiet
armatus, » id est stultitia ejus et fraude sua tectus
diabolus. « Et bibent, » id est utiliter audient, « si-
tientes, » id est hebetes quidem, sed amantes « divi-
tias ejus, » id est eloquia ejus. Hæc dicendo beatum
Job stultitiæ redarguit, cui et supra dixerat : « Ecce
docuisti plurimos (Job iv), » etc. Et quasi quereres
cur negligenti donum intelligentiæ tribuitur, et stu-
dioso plerumque non datur, protinus subdit : « Nihil
fit in terra sine causa, » videlicet quia et stultus ideo
C donum accipit, ut justius prematur, et studiosus tar-
dius consequitur, ut de labore querendi amplius
remuneretur. « Et de humo non, » subaudi, sed de
dispensatione divina, « egredietur [al. oritur] dolor, »
videlicet vel tuis qui nunc est, vel stulti alicujus
cum punietur.

VERS. 7. — « Homo, » id est carnalis, videlicet si-
milis tui, « ad laborem nascitur, » quia videlicet in
omnibus laborat. Si acquirit, curis torquetur; si
perdit, subaudi, ut nunc tu perdidisti, dolore fatiga-
tur; « et avis ad volatum, » id est ad gaudium, quia
sicut Salomon ait : « Non contristabit justum quid-
quid ei acciderit (Prov. xii). »

D VERS. 8. — « Quamobrem 438 et ego depreca-
bor, » id est non ut tu murmurabo, sed « depreca-
bor Dominum, et ad Deum, » id est ad Dei placitum,
« ponam eloquium meum. »

VERS. 9. — « Qui facit magna, » subaudi mutando
prospera in adversa, « et inscrutabilia, » subaudi
humanæ rationi, « et mirabilia absque numero, »
subaudi tam in terra quam in cælo. Et in hoc bea-
tum Job percutit quasi superius de adversis suis
quæstiones contra Deum proposuerit, dicendo :
« Quare data est misero lux (Job. iiii), » et cætera.
Et de mirabilibus mystice aliquid tangit, di-
cendo :

(8) « Omnia quæcumque dixerint vobis, servate et facite; secundum opera vero eorum nolite facere »

VERS. 10. — « Qui dat pluviam, » id est supernæ A prædicationis gratiam, « super faciem terræ, » id est in cordibus hominum, « et irrigat aquis, » id est donis Spiritus sancti, « universa, » id est non solum Judæam, sed omnem absque personarum acceptione hominem.

VERS. 11. — « Qui ponit humiles, » id est humiliter eisdem donis utentes, « in sublimi, » videlicet ut cum Christo iudices sint, « et moerentes, » id est pro ipso prospera fugientes et adversa patientes, « erigit sospitate, » id est hilares facit de salutis æternæ certitudine.

VERS. 12. — « Qui dissipat cogitationes malignorum, » scilicet contra bonos insurgentium, « ne possint implere manus eorum quod cœperant, » id est ne quantum volunt nocere prævaleant.

VERS. 13. — « Qui comprehendit [al. apprehendit] sapientes in astutia eorum, » vertendo scilicet in bonum hoc quod ipsi malevole agunt, sicut venditionem Joseph (Gen. XLV), sicut intentionem Saul, quando petivit a David centum præputia Philistinorum (I Reg. XVIII). « Et consilia pravorum dissipat, » videlicet ut non secundum eorum intentionem quilibet proveniat, sicut verbi gratia, consilium quod de occidendo Domino dedit Caiphas (Joan. XI). Nunc quia persecutorum memoriam fecit, hæc de eorum cæcitate justo Dei iudicio illata subjungit :

VERS. 14. — « Per diem incurrent tenebras, » id est in ipsa veritatis præsentia sua illos cæcabit perfidia, « et quasi in nocte, » id est sicut in antiqui erroris caligine, « sic palpabunt, » id est offendentes sicut in meridie, » id est præsentem sole justitiæ. Quod Judæis congruit dicentibus : « Quousque animam nostram tollis? si tu es Christus, dic nobis palam (Joan. X). »

VERS. 15. — « Porro salvum faciet. » Ac si dicat : Ipsi in cæcitate sua persequentur, sed ipse, scilicet Deus, salvum faciet de gladio oris eorum clamantium, et dicentium : « Crucifige, crucifige (Joan. XIX), » — « et de manu violenti, » id est gentilitatis, quæ manibus illum crucifixit, « pauperem, » id est Christum, videlicet resuscitando eum.

VERS. 16. — « Et, » illo resuscitato, « erit egeno, » id est humili fidelium populo, « spes, » id est æternæ vitæ vel resurrectionis fiducia. Et quia, cum venerit ut iudicet, qui iudicatus est, infideles obmutescant, bene subditur : « Iniquitas autem contrahet, » id est continebit, « os suum, » vel claudet, videlicet hactenus in contumelia Conditoris dilatatum. MORALITER. Nunc moraliter indaganda sunt qualiter a pravis generaliter fiant. Quia de bonorum actibus reprobi in extenso livoris sui aculeo torquentur, recte dicitur : « Per diem incurrent tenebras, » id est in luce bonorum operum clausis cordis oculis aliquid quod in electis accusare possint, quasi palpantes quærent. Unde et subditur : « Et quasi in nocte, » id est in tenebroso livore, « sic palpabunt in meridie, » id est in plena boni operis luce. Quod bene

signatum est in eo, quod Loth protegentibus angelis Sodomitæ cæcitate percussi sunt, et ostium domus ejus invenire non poterant (Gen. XIX), videlicet quando lux honorum lucet coram hominibus (Matth. V), mali telo cæcantur invidiæ, nec possunt bonum in proximis agnoscere, nec rursus circumneutes criminandi aditum queunt invenire. « Sic, inquam, palpabunt. Porro salvum faciet, » subaudi Deus, « de gladio oris eorum, » id est de detractio- ne, vel persuasione linguæ eorum, « et de manu violenti, » id est de adversitate elatæ potestatis, « pauperem, » videlicet, quales beatificat Dominus, dicendo : « Beati pauperes spiritu (Matth. V). » — « Salvum, inquam, faciet pauperem, » id est humilem. Quod hoc modo fiet : quod « erit egeno spes, » ad cuius spei cum pervenerit fractum, fiet quod hic subditur : « Iniquitas autem contrahet os suum, » id est omnis elatus qui nunc derogat obmutescet. Nec idcirco Eliphaz contra beatam Job loquitur, quia talem illum fuisse, et ob hoc percussum suspicatur : unde et subdit :

VERS. 17. — « Beatus homo qui corripitur a Domino. » Nam non probari putabat illum, sed corripitur. Et ut ad beatitudinem tibi quoque proficiat, « increpationem ergo, inquit, Domini ne reprobes. » Nam ea quæ supra beatus Job dixerat, murmurando illum dixisse æstimabat. « Ne reprobes, » inquam.

VERS. 18. — « Quia ipse vulnerat, » scilicet carnem, « et medetur, » scilicet mentem ; « percutit, » scilicet te nunc, et in futuro « manus ejus sanabunt, » scilicet ne pereas in perpetuum. Hoc est quod sequitur :

VERS. 19. — « In sex, » id est in cunctis « tribulationibus, » scilicet mundi, qui in sex diebus perfectus est (Gen. II), et sex ætatibus volvitur, « libera- vit te, » scilicet, a peccatis tuis in mente, tribulando in carne, « et in septima, » scilicet ubi depositis corporibus requiescunt animæ. Septima namque die requievit Deus (Gen. II) : et ob hoc per hoc septima mundi ætas, qua nunc animæ requiescunt, signifi- catur. « In septima, » inquam, tribulatione, « non tanget te malum, » subaudi, quod tangit nunc ante resurrectionem animas reproborum. Et his modis D omnibus liberabit te, subaudi, si increpationem ejus non reprobes.

VERS. 20. — « In fame, » scilicet verbi, « eruet te de morte, » id est « pane vitæ et intellectus cibabit te (Eccli. XV) ; » — « et in bello, » id est in tenta- tione, « de manu gladii, » id est ab opere peccati, subaudi, « eruet te. »

VERS. 21. — « A flagello linguæ, » id est ab expo- sitione illatæ contumeliæ, « absconderis, » videlicet ut non quærens laudes, etiam non sentias contume- lias detractio- nis. « Et non timebis calamitatem, » subaudi multiformis adversarii, « cum venerit, » id est cum te impugnaverit, videlicet quia paratus est munimine ejus septus eris.

VERS. 22. — « In vastitate, » scilicet reproborum,

« et fame, » scilicet eorum qui tollentur ne manducant pauem in regno Dei, « in vastitate, inquam, et fame illorum ridebis, » id est de tua securitate, et illorum interitu in æterno convivio gaudebis. Ridebis, inquam, quia tunc impiis et perditis compatiendum vel miserendum non erit. « Et bestias terræ, » scilicet diabolum qui de terra facto homini bestialiter invidit tunc sævientem « non formidabis, » videlicet quia nunc ab ipsa blandiente non seduceris.

VERS. 23. — « Non formidabis, inquam, sed cum lapidibus regionum, » id est cum sanctis et electis Ecclesiarum, quæ plures sunt pro diversitate duntaxat locorum, « pactum tuum, » id est cohabitatio tua erit. « Et bestię terræ, » id est malignus spiritus, « pacificæ erunt tibi, » id est pacem invenies eos fecisse tibi, videlicet in eo quod te impugnando ad amorem Dei nolentem impellunt. « Pacificæ, inquam, » non pacatæ, quia pacem nullo modo habent, sed sua impugnatione, nolentes, ut dictum est, ad desiderandam pacem impellunt. Vel ita : « Bestię terræ, » id est motus carnis, « pacificæ erunt tibi, » quia dum te tentando lacessunt, ad amorem quietis intimæ tendere cogunt. Utroque modo idem efficitur, scilicet hoc quod sequitur.

VERS. 24. — « Et scies, » videlicet per præsentem inchoationem, « quod pacem, » scilicet plenam et perfectam in futuro, « habeat tabernaculum tuum, » id est habiturum sit corpus tuum, quod mens inhabitat. Pax enim a vitis hic inchoatur, quæ tunc plena erit, cum caro per resurrectionem immutata fuerit. Et quia nulla est castitas quam non commendat charitas, subjungitur : « Et visitans speciem tuam, » id est diligens proximum **439** tuum, « non peccabis, » videlicet, quia non facies alii quod tibi fieri non vis (*Tob. iv, 16; Matth. vii, 10; Luc. vi, 31*). Recte proximus noster species nostra dicitur, quia in illo cernimus quid simus, aut quid fuimus, aut quales fieri possumus. Sed et juxta sæculares philosophos, unus homo et plures secundum speciem unus homo est.

VERS. 25. — « Et scies illud quoque, » scilicet hoc faciendo quod dictum est, « quoniam multiplex erit semen tuum, » id est præ numeratione multiplicabitur tibi prædicationis verbum, « et progenies tua, » id est imitatores tui, sicut herba terræ, id est innumerabiles, exsurgent, vel viriditatem omnium terrenorum contemnent. « Multiplex, » inquam, « erit semen tuum, » adeo quod

VERS. 26. — « Ingredieris in abundantia sepulcrum, » id est contemplationis secretum. Sepulcrum hic significat vitæ contemplativæ quietem, ad quam non nisi vitæ activæ exercitatus labore debet quisquam aspirare. Alioquin non in abundantia, sed in penuria, sepulcrum ingreditur, timendumque est illi quod in Exodo dicitur : « Bestia si tetigerit montem lapidabitur (*Exod. xix*), » videlicet, quia mens irrationabilibus desideriis subdita, si ad alta contemplationis erigitur, lapidibus, id est superni

A ponderis icibus necatur. Sicut ergo Jacob quoque ante Rachel pulchram quidem, sed sterilem, accipit Liam, lippam quidem, sed plus patientem (*Gen. xxix*), ita si activam, quæ operosior est, prius exerceas vitam, bene et ordinate ingredieris contemplativam. Vel ita : « Ingredieris in abundantia sepulcrum, » id est post congesta bona vitæ præsentis opera, in secreta requie patriæ cœlestis absconderis : « sicut inferitur acervus tritici, » subaudi, in horreum, « in tempore suo, » scilicet post pluvias et ventos, post solis æstum, post trituram et separationem palearum. Sic, inquam, post eloquia veritatis, quibus quasi pluviis fidelis quisque nunc pinguescit, post ventorum, id est tentationum concussionem, post solis, id est superni luminis illustrationem, recedens a societate carnalium, tanquam ab involutione palearum, inferitur in supernæ pacis horreum. Quod non hæc juxta litteram dixerit ipse innuit, qui post cuncta subjungit :

VERS. 27. — « Ecce hoc quod [*al. ut*] investigavimus ita est. » Quia nimirum quod investigatur non jacet ante faciem ; unde patet quia in his verbis sensus subtilior excedit litteræ superficiem. Sed post cuncta ad stultitiam jactantiæ pervenit dicens : « quod auditum mente pertractas : » quia videlicet gravem suam ostendit imperitiam in eo quod vult docere meliorem.

CAP. VI. — Quædam in verbis beati Job admista sunt, quæ apud humana judicia patientiæ limitem transire videantur. Sed internus Judex et ante probationem prætulit illum dicens : « Quod non sit similis ei super terram (*Job i*), » et post probationem ejus amicos redarguit dicens : « Non estis locuti rectum coram me sicut servus meus Job (*Job xlii*). » Recta ergo sunt, nec patientiam excedunt, nec de percussione murmurat : sed potius mortem, quæ per peccatum introivit in mundum (*Rom. v*), hoc modo.

VERS. 2. — « Utinam appenderentur, » etc. Non vane aut superflue quod nunquam futurum sit, optat, sed quod vere futurum est prophetat, et cum desiderio expectat, voce humani generis dicens : « Utinam peccata mea, quibus iram, » id est mortem, « merui, et calamitas quam patior, » id est ipsa æterna mors, non enim ait, et calamitas quam videtis, sed « quam patior, » id est pro qua suspiro « cunctis diebus quibus nunc milito (*Job xiv*), » — « peccata, » inquam, « et calamitas, quam pro peccatis patior, utinam appenderentur in statera, » id est in mediatore Dei et hominum homine Christo Jesu (*I Tim. ii*). Quem idcirco stateram appellat, quia in illo « misericordia et veritas obviaverunt sibi (*Psal. xxiv*), » et positus peccatis nostris in lance veritatis vel, judicii, nostram econtra calamitatem, quam pro ipsis patimur, in lance misericordiæ appendit, moxque misericordia pondus calamitatis nostræ non sustinens, stateram ipsam, id est Deum et hominem Christum usque ad mortem inclinavit, et judicii lancem tanto impetu sustulit, ut peccata nostra decuteret, et, juxta pro-

phelam, in profundum maris projiceret (*Mich. vii*). Et A sunt. Quando hoc bos, id est Synagoga, dixerit, habemus in Actibus apostolorum, dicentibus eisdem apostolis : « Quia vos indignos iudicastis æternæ vitæ, ecce convertimur ad gentes (*Act. xiii*). »

VERS. 3. — « Quasi arena maris, » videlicet quæ valde gravis est, « hæc » scilicet calamitas, « gravior appareret. Unde, » scilicet, quia nondum hoc factum est, « verba mea dolore sunt plena, » videlicet,

VERS. 4. — « Quia sagittæ Domini minæ [in me], » id est sententiæ damnationis, quas homini pro peccato intulit. « Quarum indignatio ebit, » introrsum trahit exterioribus intentum « spiritum meum, » videlicet carnalem et elatum « et terrores Domini, » id est minæ futuri iudicii, « militant contra me, » id est ab inepta lætitia reprimunt me. Nunc ostendit oppositum, quod jure verba sua dolore sunt plena.

VERS. 5. — « Nunquid rugiet onager, » id est gentilis populus, qui quasi onager, id est agrestis asinus, nullis præceptorum Dei vinculis, nullis disciplinæ tenetur stabilis; « nunquid, » inquam, « rugiet, » id est jejunos, ut nunc, a verbo Dei gemet, « cum habuerit herbam, » id est cum præsentem supradictam Redemptoris acceperit gratiam? « Aut mugiet bos, » id est Judaicus populus, qui jugum legis consuevit trahere, « nunquid mugiet, » id est nunquid dicet, putas videbo? putas durabo? putas hic me inveniet illa nativitas? « Nunquid, » inquam, sic « mugiet, cum ante præsepe plenum steterit, » id est cum ille carnem suam comedendam, et sanguinem suum bibendum dederit pleno præsepi (*August., in Purif. B. V.*), id est in sancto altari? Aut si quæras cur non ante illud tempus gratiæ gentilitas ad Deum converti voluerit per instructionem Veteris Testamenti.

VERS. 6. — « Nunquid, » ait, « poterit comedi insulsum, » id est nunquid poterit a gentilibus libenter accipi litterale Judaicæ legis mandatum insulsum, verbi gratia, circumcisio carnis, et tale quid, « quod non est sale conditum, » id est vivificante Spiritu temperatum. « Aut gustare, » id est observare, « aliquis, » subaudi gentilius, « poterit, quod gustatum affert mortem, » id est per quod invalens peccatum, sicut apostolus ait (*Jac. i*), operatur mortem [Cum consummatum fuerit, generat mortem]: « Nam concupiscentiam nesciebam, » inquit, « nisi lex diceret: Non concupisces (*Rom. vii*). » Non, inquam, tunc « mugiet onager, » sed dicet:

VERS. 7. — « Quæ prius tangere nolebat anima mea, » videlicet illa Scripturæ veteris sacramenta, « nunc præ angustia, » id est præ amoris vi, « cibi mei sunt. » Et « nunquid » tunc « mugiet bos? » Non, sed idem dicet: « Quæ prius tangere nolebat anima mea, » id est gentiles, quos prius ut brutos et immundos despiciebam, et illud genus hominum, « quod gustatum, » id est mihi confœderatum, afferebat « mortem, » videlicet prohibente Deo, ne cum alienigenis fœdus inirem, « nunc præ angustia, » id est præ filiorum Israel inopia, qui converti nolunt, « cibi mei sunt, » id est mihi per fidem incorporati

sunt. Quando hoc bos, id est Synagoga, dixerit, habemus in Actibus apostolorum, dicentibus eisdem apostolis : « Quia vos indignos iudicastis æternæ vitæ, ecce convertimur ad gentes (*Act. xiii*). » MORALITER. Moraliter hæc ita accipi possunt, ut dicat fidelis anima, timore pœnarum correpta : « Quia sagittæ Domini minæ sunt, » et cætera. Quæ non mutantur a supradicto sensu. Sed quia « perfecta charitas foras mittit timorem (*I Joan. iv*), » ut videre cupiat eum quem prius serviliter formidabat, apte subditur : « Nunquid rugiet onager, » etc. Hic onager illos signat qui in campo fidei constituti illius officii loris ligantur, bos vero illos quos suscepti officii vel ordinis jugum premit. Qui 440 nunc quasi rugiunt et mugiunt, cum a visione Dei, quem desiderant exclusi sunt. Sed « nunquid rugiet onager, » id est aliquid fidelis privatus, « cum habuerit herbam, » id est semper virentem ejusdem visionis Dei gloriam? « Aut mugiet bos, » id est aliquis saceri ordinis jugo pressus « cum ad præsepe plenum steterit, » id est cum ad plene videndum Deum admissus fuerit? Aut, si quæras quare ante illud cessare a mugitu vel satiari non potest, quid interim comedit? « Nunquid poterit comedi insulsum, » id est nunquid illum delectare poterunt fabulationes, quas iniqui narraverunt (*Psal. cxviii*), aut aliquid tale, « quod non est sale, » id est divina sapientia, conditum? Aut si quæras : Quare non festinat ut hinc effugiat per martyrium? Nunquid sua virtute

poterit « aliquis gustare, » id est dicere vel facere pro veritate, « quod gustatum, » id est dictum vel factum, « affert mortem, » id est martyrium? Sed magis ac magis proficiens postmodum dicit quod sequitur : « Quæ prius tangere nolebat anima mea, » id est amaritudines persecutionum, quas prius formidabam, « nunc præ angustia, » id est præ tadio peregrinationis meæ, « cibi mei sunt, » id est delectabiles mihi sunt, in tantum ut desiderans dicam :

VERS. 8. — « Quis det ut veniat petitio mea? » Videlicet, quia peto ut de illis saturetur anima mea. « Et quod exspecto, » scilicet illud, propter quod has amaritudines desidero, « tribuat mihi Deus? » Videlicet, ubi sanctorum patientia remunerabitur. D Hoc desiderium ipse exaudiat.

VERS. 9. — « Et qui cœpit, » subaudi, contere me, sicut videtis, « ipse me conterat, » videlicet, usque ad perfectam purgationem, ne quid remaneat in me rigidum, propter quod desertum me adversario ad contritionem tradat.

VERS. 10. — Ipse, inquam, « solvat, » id est nulla recessione vel aversione ligatum habeat « manum suam, » nec dicat, « Zelus meus recessit a te (*Ezech. xvi*), » et succidat me, » subaudi, a statu elationis meæ, id est humiliet me. « Et hæc mihi sit consolatio, » id est in hoc scire me faciat, quod non sim suo dignus odio, « ut affligens me dolore non parcat, » videlicet, in præsentia. « Quem enim diligit Dominus corripit [*castigat*] (*Hebr. xii*). »

« Nec contradicam sermonibus Sancti, » id est non A
murmurabo de rationibus adversum me propositis :
Sancti dico, ne me tumentis aut reprehendenti ani-
mo hæc loqui arbitremini. Hæc est petitio mea præ
angustia supradicta.

VERS. 11. — « Quæ est enim fortitudo mea, » id
est quantam enim putatis esse cordis mei duritiam?
Nunquid tantam, « ut sustineam, » id est non mo-
leste feram peregrinationem meam? « Aut quis finis
meus? » subaudi, nonne Deus, ad quem tendo
toto cursu vitæ hujus? « Quis, » inquam, id est qual-
is est, « hic finis meus? » Nunquid talis, tam levis,
« ut patienter agam, » id est ut me nondum com-
prehendisse non doleam, vel patienter feram? Non.
« Ista fortitudo, » id est duritia, « lapidum est, »
id est insensibilium hominum, qui sæpe et supernos B
ictus accipiunt, et nulla tamen disciplinæ percussione
mollescunt. Sed :

VERS. 12. — « Nec fortitudo lapidum, » scilicet
talium, « fortitudo mea, nec caro mea aenea est, »
id est non sicut æs absque sensu sonitum reddit,
sonat enim et non sentit, non, inquam, ita caro
mea quæ percussa est, vocem confessionis absque
devotione cordis emittit. Ne autem arbitremini
quod hanc teneritudinem cordis mihi arrogem,

VERS. 13. — « Ecce, » subaudi dico, « non
est auxilium mihi in me. » Sed nec in alicujus
hominis exhortatione quæ ædificet me. Quod per
hoc satis patet quia « Necessary quoque mei recesserunt a me. » Quos nunquam tempore prosperitatis
sibi per dilectionem adhæsisse comprobatur, universali
sententia subjungendo :

VERS. 14. — « Qui tollit ab amico suo miseri-
cordiam, » id est qui in adversis amico suo non est,
neque compatitur, « timorem Domini derelinquit, »
id est non habere se convincit : scilicet ejus timo-
ris Domini partes sunt amor Dei et amor proximi.
Non ergo in prosperitate me proximum vel amicum
suum amaverunt, quem in adversis absque miseri-
cordia dereliquerunt. Consequitur quod mea dilexerunt,
id est non propter me, sed propter mea
mihi adhæserunt. Et hoc est quod per simile ostendit.

VERS. 15. — « Fratres mei præterierunt me, sicut
torrens, qui raptim transit in convallibus, » id est
sicut torrens inundat pastus aquis, quæ decurrunt
de montibus, et arescit eisdem aquis deficientibus,
sic amici mei confluebant prosperis manentibus,
nunc defluerunt eisdem deficientibus. Nunc de ta-
libus judicalem quoque profert sententiam.

VERS. 16. — « Qui timent pruina, » id est qui
abhorrent temporalem miseriam; pruina namque
inferius congelascit, et ideo frigus significat terrenæ
adversitatis, qui, inquam, abhorrent pruina ejus,
quam in me vident, miserix temporali, « irruet super
eos nix, » id est gravius iudicium de supernis.
Nix enim de superioribus ruit, et ideo significat de-
super venientem iram Dei.

VERS. 17. — « Tempore quo fuerint dissipati pe-

ribunt. » Permanet in metaphora. « Irruet, » inquit,
« super eos nix, » et sicut nix ad horam nitet, et
mox ut incaluerit liquescit, et perit, sic ipsi ad tem-
pus nitidi, « tempore quo fuerint dissipati, » scilicet
per separationem animæ et corporis, « peribunt. »
Et cum incaluerint [ut incaluerit], id est examine
divino anxii fuerint, « solventur, » scilicet sicut
supradicta nix, « de loco suo, » id est de eo cui ia-
hæserant suæ carnis oblectamento.

VERS. 18. — « Involutæ sunt semitæ gressuum
eorum, » id est quia terrenorum amore nimio præ-
pediuntur, etiamsi velint peccata effugere, in semet-
ipsos relabuntur, et unum vitantes, in aliud, velut
cæci, replicantur. Qui, quia sola quæ transeunt cogi-
tant, et de his quæ secum permaneant, nihil cu-
rant, « ambulabunt, » inquit, « in vacuum, » vide-
licet nil secum præter peccata portantes, « et peri-
bunt. » Ab illorum imitatione compescens auditores
suos, convertitur ad eos, et dicit :

VERS. 19. — « Considerate semitas Theman, » id
est Austri. Theman enim interpretatur *Auster*, et
significat nunc fluxam vivendi remissionem, quæ
tepidus ventus est. « Itinera Saba, » scilicet, « censi-
derate. » Saba interpretatur *rete*. Ac si dicat: Con-
siderate vitam eorum, ad quem finem deveniat, qui
fluxe et remisse vivunt, et ideo peccatorum rebus
involutur gressus eorum, ut supradictum est. « Et
expectate paulisper, » id est differre temporales ha-
jus mundi delicias, ut inveniatis sempiternas.

VERS. 20. — « Confusi sunt, quia speravi. » — « Ex-
spectate, » inquam, « paulisper, » et videbitis quo-
modo gementes turbabuntur timore horribili, qui
jam confusi sunt et erubescunt (*Sap. v*), « quia spe-
ravi, » id est quia spem nequeunt extorquere mihi
quam in Deo posui. « Venerunt quoque usque ad
me, » id est non solum corporis vulnera viderunt,
sed et mentis constantiam inter adversa deprehe-
dendo nunc, in die autem iudicii meam cum sancta
Ecclesia gloriam conspiciendo, « venerunt » et ve-
nient « usque ad me, et pudore cooperti sunt, »
nunc, quia, ut supradictum est, « speravi, » tunc
autem et pudore cooperientur, cum a gloria, quam
videbunt, fuerint repulsi. Hæc sub persona Eccle-
siæ locutus est de his qui ab illa tempore tentatio-
nis recedunt (*Luc. viii*): nunc ex illorum numero
amicos suos esse redarguit, dicens :

VERS. 21. — « Tunc [Nunc], » id est paulo ante, « ve-
nistis, » subaudi me consolari, et nunc [modo], id
est tam cito, « videntes plagam meam timetis, » id
est abhorretis, et cum horrore mei nunc primum
tremendi iudicii Dei recordamini, ac si dicat: Cur
vobis tam cito gravis sum? Nunquid in aliquo vobis
onerosus fui? Hoc est, quod subjungit :

VERS. 22. — « Nunquid dixi, Afferte mihi, 441
et de substantia vestra date [*al. donate*] mihi, » vi-
delicet quia pauper factus sum? hoc non dixi, quod
vobis forsitan esset grave. Aut nunquid dixi :

VERS. 23. — « Liberate me de manu hostis, » id
est de fortitudine vel percussione Satanæ? « Et de

manu robustorum, » id est de viribus malignorum spirituum « eruite me? » Nec hoc dixi, quod profecto vobis esset impossibile. Nunc concedendo dicit ironice:

VERS. 24. — « Docete me, et ego tacebo, » videlicet quia hoc vultis, ut vobis docentibus, id est reprehendentibus, « ego taceam, » scilicet veritatem conscientiae meae, « et si quid ignoravi, » id est ignoranter peccavi, « instruite, » id est corrigite « me. » Quam ironiam absque ullo timore a se prolata, manifeste innuit per hoc quod paulo inferior subjungit: « Super pupillum irruitis. » Ac si dicat: Hoc non est docere vel instruere, sed super me pupillum irruere. Qui in eo pupillum sum, quod totus mundus dereliquit me.

Nunc eosdem et corripit humiliter et docet sapienter.

VERS. 25. — « Quare detraxistis, » scilicet in superiori sermone, quem sic finivit Eliphaz, « quod auditum mente pertracta (Job v). » — Quare, inquam, detraxistis sermonibus veritatis, » videlicet quos ego sic finivi, « et venit super me indignatio (Job iii), » — « cum e vobis nullus sit, » subaudi, adeo simplicis oculi erga me, « qui possit arguere me, » subaudi, jure. Non enim debet arguere, nisi is qui irreprehensibiliter loquitur et ex charitate. Vos autem:

VERS. 26, 27. — « Ad increpandum tantum, » videlicet non etiam ad proficiendum « eloquia concinnatis, et in ventum, » id est absque pondere discretionis « verba profertis, et subvertere nitimini, » subaudi a spe sua, « amicum vestrum, » id est amantem vos etiam nunc, cum debitam subtrahitis benevolentiam. Sic videlicet sancta Ecclesia obtrequantium quoque haereticorum salutem amat.

VERS. 28. — « Verumtamen, » id est licet ego vos non amantes amem: « quae cogitastis [al. coepistis] explete, » videlicet si non cessatis solo veritatis amore. « Explete, » inquam, scilicet ne putetis rationis conventum subterfugere. « Praebete aurem, » id est cordis benevolentiam, et illa purgante oculo intelligentiae: « videte an mentiar, » et hoc videntes, id est discernentes:

VERS. 29. — « Respondete, obsecro, » id est sensibus vestris consona dicite: « absque contentione, » videlicet quia fervor vel intentio contendendi facit haereticos, et omnes perversos, cum verum sentiant, mendacium loqui, quod est dicere verbum contra Spiritum sanctum. « Respondete, inquam, et loquentes id quod justum est iudicate, » id est ab injusto discernite.

VERS. 30. — « Et » cum sic intenderitis, « non invenietis, » id est non confingetis, in lingua mea iniquitatem, » subaudi esse, « nec in faucibus meis stultitia personabit, » scilicet vestro quoque iudicio. Abhinc incipiens et interloquentibus amicis prosequens omen, quod recte sentit, latius aperit.

CAP. VII, VERS. 1. — « Militia est vita hominis

A super terram. » Ac si dicat: Quid putatis, cur dixerim: « Pereat dies in qua natus sum (Job iii), » et caetera. Putatis quod de particulari die nativitate meae dixerim, et non potius de universo humanae mortalitatis tempore, quae in maligno die posita est, et ut verius dicam, in nocte, id est in tenebrarum principe. De illo die dixi, ideo scilicet, quia in illo, id est propter illum, « vita hominis, » quae debuerat esse visio aeternae pacis, « militia est super terram. » — « Et sicut dies mercenarii, » scilicet in labore et aestu praestolantis finem operis, ita « dies, » id est vita, « ejus, » subaudi hominis, videlicet qui ad hoc conditus est, ut non mercenarius esset, sed filius, civis; non peregrinus, non mendicus, sed dominus. Unde ego nunc doleo, videlicet quia:

B VERS. 2. — « Sicut servus desiderat umbram, » sic in praesenti exilio serviens in aestu afflictionis desidero umbram, id est refrigerium illius quietis, cujus plenitudinem primus homo perdidit: « et sicut mercenarius praestolatur finem operis, » videlicet a mercede vacuus antequam finiatur:

VERS. 3. — « Sic et ego habui, » id est transegi, « menses, » id est circuitus vitae mutabilis. Luna namque circumeundo, ac se permutando mensem perficit. « Menses, inquam, vacuos, » id est circuitus nondum remuneratos, et adhuc sui finis ignaros, videlicet quia quamvis fideliter militans non me comprehendisse arbitror (Philip. iii); « et noctes laboriosas, » id est adversitates non solum inopia, sed et cruciatibus plenas « enumeravi mihi, » scilicet mercedem in spe computans mihi pro singulis. Satis perspicuum est qualiter haec dicta Ecclesiae congruant universaliter. Quae sequuntur, aperte in propria ejus patent persona, sed minus aperte, id est non nisi per expositionem, haec intelligimus in sancta Ecclesia.

VERS. 4. — « Si dormiero, dicam: Quando con-surgam? Et rursus evigilabo [al. Et rursus expectabo vesperam]. » In nocte quippe dies, inde vespera desideratur, quia nimirum dolor non permittit placere quae adsunt; « et replebor doloribus usque ad tenebras. » Et hoc in persona ejus clarum est, quia mens afflicti semper ad alia per expectationem intendit. Sed et causa ejusdem doloris nota in eo, quam D exprimit, dicendo:

VERS. 5. — « Induta est caro mea putredine » et caetera. Videlicet quia « a planta pedis usque ad verticem non erat in eo sanitas (Isa. 1). » Sed et haec in persona Ecclesiae, quam sua mutabilitas in hac peregrinatione fatigat, exponenda sunt. « Si dormiero, » id est si in contemplatione rapta fuero, ita sum mutabilis ut « dicam: Quando surgam, » id est, quando ad exteriora relaxabor: dicit enim palpando sibi nonnunquam etiam fortis animus: Non semper tenditur arcus. « Et rursus, » scilicet cum fuero remissa in exterioribus, « expectabo vesperam, » id est desiderabo contemplationis silentium, « et replebor doloribus usque ad tenebras, » id est donec praesens finiatur vita. Vel ita: « Si dormiero, » id est si in

torpore otii fuero. exercitationem desiderans dico : « Quando consurgam ? et rursus exspectabo vesperam, » id est et in quiete exercitium actionis, et in exercitatione, quæro otium quietis. Et hanc mutabilitatem mihi, scilicet Ecclesiæ, causa hæc maxime importat, quod « caro mea ; » id est carnales, qui sunt membra mea, « induta sit putredine et sordibus pulveris, » id est per fidem quidem mundi, sed per operationem sunt immundi. Et hæc causa, « quod cutis mea. » id est hi qui solis exterioribus intendunt, sicut cutis exterius in corpore tenditur. « aruit, » scilicet ab humore cœlestium, « et contracta est, » scilicet diligendo præsentia, et non tendendo ad æterna.

VERS. 6. — « Dies mei, » scilicet dies præsentis mortalitatis, « velocius transierunt, quam a textente tela succiditur. » Congrua valde similitudo. Nam, sicut tela infra supraque ligata, duobus lignis innecitur, sic vita præsens ortu et mortis occasu concluditur. Et sicut tela quanto inferius texta involvitur, tanto superius texenda deplicatur, et fit minus ; sic vitæ nostræ dies quo plures sunt præteriti, eo pauciores sunt futuri. Sed « velocius, inquit, transierunt dies mei, » videlicet quia in texendo sæpe mora fit, et laborantis manus otio figitur, sed nulla est in evolvendis mora diebus. « Et consumpti sunt absque ulla spe, id est prætereundo nil reliqui faciunt cur in illis debeam sperare. Nunc ad Deum a prædictis miseriis erigens oculos dicit :

VERS. 7. — « Memento » mei Deus, scilicet « quia » nisi memineris, « ventus est, » id est inanis, et perditæ est « vita mea et non revertetur, » scilicet ad pristinam tui visionem, « oculus meus, » videlicet suavis serpentis tenebratus, cum ille diceret, « Aperientur oculi vestri (Gen. III). » — « Non, **442** inquam, revertetur ut videat bona. »

VERS. 8. — « Nec aspiciet me, » subaudi si non memineris mei, « visus hominis, » id est misericordia, scilicet Redemptoris. Non « aspiciet me, » dico, id est non visitabit me Verbi tui humanatio. Nam visitatio Filii Dei humanam formam assumptis, pulchre notatur hic per visum hominis. Vel ita : Memento mei, scilicet dum vivo, quia jam exutam carne animam, nequaquam visus hominis, id est gratia Redemptoris ad poenitentiam respicit. « Oculi tui in me, » id est districtio iudicii tui, si non prius memineris, id est respexeris, stabit contra me, « et non subsistam, » id est ad perferendum iudicium tuum non assurgam. Non subsistam, dico, sed,

VERS. 9. — « Sicut consumitur nubes et pertransit, » videlicet impulsæ et calore solis dissipata ut evanescat, « sic qui descenderit ad inferos, » videlicet maligno spiritu abstractus, et calore solis, id est respectu superni iudicii liquifacatus, « non ascendet, » id est ad operationis usum non redibit.

VERS. 10. — « Nec revertetur ultra in domum suam, » id est in præsentem vitam, vel in corporis

A habitationem, vel ad Conditoris sui contemplationem, « neque cognoscat, » id est non requiret « cum amplius locus ejus, » id est conditor Deus, qui fugitivum subsequens, ut ita dixerim, ad retinendum quem amiserat hominem locus invenit.

VERS. 11. — « Quapropter et ego, » scilicet dum vivo, dum poenitentiae locum habeo « non parcam ori meo, » id est contra meipsum os aperiam, et verbis propriæ confessionis sæviam. « Loquar, id est iniquitatem meam annuntiabo, » in tribulatione spiritus mei, » id est in planctu et lacrymis ; « confabulabor, » id est consilium inibo « cum amaritudine animæ meæ, » qualiter me abscondam, vel fugiam ab æterno tanti iudicis verbere. Confabulari cum amaritudine animæ est ratione obviare cogitationibus desperationis, quas in acerba adversitate suggerit amaritudo animæ, hoc modo :

VERS. 12. — « Nunquid mare sum ego, aut cetus ? » id est nunquid habitatio diaboli sum ego, aut ipse diabolus, « quia circumdedisti me carcere, » o amaritudo animæ meæ ! id est quia cogis me desperare, neque sinis meipsum in gaudio spirituali dilatare, multum me cogis.

VERS. 13. — « Si dixero : Consolabitur me, » scilicet in mea afflictione, « lectulus meus, » id est secretum conscientie meæ, « et relevabor, » scilicet ab hoc tristitia curarum pondere « loquens tecum, » id est recogitans aliqua bona quorum mihi conscius sum, « in strata meo, » id est in cordis mei secreto.

VERS. 14. — « Terrebis me per somnia, » id est per imaginationes reduces mihi ea quæ passus sum adversa vel quæ restant adhuc in futuro iudicio metuenda, « et per visiones, » id est, per cogitationes, « horrore » scilicet malorum meorum, « concuties. »

VERS. 15, 16. — « Quamobrem elegit suspendium anima mea, et mortem ossa mea. Desperavi, nequaquam jam vivam. » Hæc ad litteram stare non possunt, maxime quia mox sequitur : « Parce mihi, Domine, quod non consonat cum desperatione. Nisi ita accipiatur quod ait, « confabulabor cum amaritudine animæ meæ, » ut ea quæ supra dixit : « Nunquid mare sum ego, aut cetus, » et cætera, verba sint rationis, et hæc dicta, « suspendium elegit anima mea, Dei [f. despera.], » verba sint amaritudinis desperationem male suggerentis. Sed sic bene possunt mystice accipi. « Suspendium, » id est cor suspendere sursum ad Deum, « elegit anima mea, » id est intentio mea ; « et mortem, » id est mortificationem, subaudi elegerunt, « ossa mea, » id est carnis fortitudo nociva, juxta illud : « Mortificate membra vestra, quæ sunt super terram (Coloss. III), » et hoc modo sequitur hic sensus : « Desperavi, » id est, bona præsentis vitæ sprevi ; « nequaquam jam vivam, » subaudi in illis, videlicet quia elegi mundo mori. Sic non repugnat hoc quod sequitur : « Parce mihi, Domine, quod dictum patet desperationis non esse. » Parce, » inquam : nam expedit ut parcas :

« nihil enim, » subaudi te non parcente, facti « sunt A dies mei, id est dies vitæ præsentis, et hoc affirmat subiungendo :

Vers. 17. — « Quid est homo, » videlicet cum sit mortalis factus peccando? subaudi nihil. Hoc ideo miror, « quia magnificas eum? » scilicet largitate rationis et honore ditando collatæ virtutis; « aut quis potis [al. quid apponis] cæga eum cor tuum? » id est adducis ad inquisitionem examinis tui tam infirmum?

Vers. 18. — « Visitas, » id est luce tuæ cognitionis illustras, « eum diluculo, » id est post fugatas erroris sui tenebras, « et subito, » id est post visitationem, repentina tentatione « probas illum. »

Vers. 19. — « Usquequo, » subaudi extendetur hoc quod « non parcis mihi, » sicut supra dictum est, « nec dimittis me, » subaudi ab hac fatigatione mortalitatis respirare ita « ut glutiam, » id est in ventrem animæ, qui est ipsa mens, « excipiam [al. glutiam] salivam meam, » id est divinitatis tuæ dulcedinem? Saliva, quæ a capite descendit, significat suavitatem divinitatis. Caput enim Christi Deus, qui quasi saliva in ore tenetur, sed præ infirmitate non glutitur, quia dulcedo divinitatis nunc quidem a perfectis valet degustari, sed quia plenitudinem ejus mortalis infirmitas non capit, quasi saliva non potest glutiri. Cujus infirmitatis causam confitendo subiecit.

Vers. 20. — « Peccavi. » Et satisfacere cupiens addit: « Quid faciam tibi, o custos, » id est inspector, « hominum? » Subaudi, nescio. Nam quidquid possum, tibi deberem, etiamsi non peccassem. Prosequitur per conquestionem: « Quare posuisti me contrarium, » id est inimicum tibi? Unde Apostolus: « Cum, inquit, inimici essemus, Christus pro nobis mortuus est (Rom. v). » — « Possuisti, inquam, me contrarium tibi, et » idcirco, « factus sum mihi metipsum gravis, » id est aggravavi animam meam corpore corruptibili. Si ideo quia peccavi, imo quoniam ideo quia peccavi « factus sum mihi metipsum gravis. »

Vers. 21. — « Cur non tollis peccatum meum? » subaudi, originale; « et quare non auferis iniquitatem meam, » subaudi actualement? « Cur, inquam, non tollis, » vel per adventum Redemptoris, qui tollit peccata mundi (Joan. 1), vel per imitationem reformationis? « Ecce, » scilicet quia peccavi, « nunc, » id est in morte carnis, « in pulvere dormiam, et si mane, » id est in die iudicii, « me quaesieris, » id est sollicite remota pietate discussis, « non subsistam, » id est damnationem non evadam.

CAP. VIII, Vers. 1, 2. — « Respondens autem, » id est eruditionis verba diutius non ferens, « Baldad Sabites dixit: Usquequa loqueris talia? » Injustis enim semper gravia sunt verba justorum. Unde et hic qui « usquequo » dicit, quod ædificationis verba jam portari non possint, ostendit. « Usquequo, inquit, loqueris et spiritus multiplex, » id est affluens, non dico sapientiæ cordis tui, sed « sermonis oris tui, » subaudi usquequo se non continebit? Hoc di-

cendo notat eum quod habeat eloquentiæ multum, sed sapientiæ parum.

Vers. 3. — « Nunquid Deus supplantat iudicium, aut Omnipotens subvertit quod justum est? » Hoc ex eo, quod beatus Job dixerat: « Utinam appendentur peccata mea, et calamitas quam patior, in statera, quasi arena maris hæc gravior appareret (Job vi), » prave intellexit, et hanc in eum calumniam struit, quod dixerit, Deum supplantatorem esse iudicii. Et superni examinis rectitudinem præ-tendens, ne non sua solummodo peccata optet appendi in statera.

Vers. 4. — « Etiamsi filii tui, inquit, peccaverunt, et dimisit eos in manu iniquitatis suæ, » et cætera. Ac si diceret: Non solum pro tuis, sed et pro suis peccatis, filii tui juste extincti sunt. Sed licet ita sit,

Vers. 5. — « Tu tamen, » subaudi cujus negligentia perierunt, quia corripere eos debueras 443, « si diluculo, » id est peccatorum taorum nocte per penitentiam deleta, « surrexeris ad Deum, » videlicet a quo elongatus faces, dum in peccato jaces? « et Omnipotentem fueris deprecatus; » et quia deprecatio non exauditur, nisi mundo corde fundetur.

Vers. 6. — « Si mundus, » videlicet in cogitatu, « et rectus, » scilicet in opere, « incesseris coram eo, » id est ubi ipse videt in interiori tuo, « statim evigilabit ad te, » subaudi, qui nunc ab adjutorio errantis videtur dormire, « et peccatum reddet, » subaudi quod nunc eversum est, « habitaculum justitiæ, » id est statum præsentis vitæ eo modo quo dixi, iustifica te. « Pacatum, inquit, reddet. »

Vers. 7. — « In tantum ut si priora tua fuerint parva, et nevissima tua multiplicentur nimis. » Sic hæretici afflictis catholicis pacem, videlicet a contentione sua, et multiplicatione honorum temporalium repromittunt, si convertantur ad sectam ipsorum, quam putant puram esse quasi diluculum. Et quia sententias quoque Patrum antiquorum in argumentum sui erroris proferunt, recte subditur:

Vers. 8, 9. — « Interroga generationem pristinam, et diligenter investiga patrum memoriam. Hesterni quippe, » id est rudes, « sumus et ignoramus, » subaudi aliud quam quod a patribus discimus. « Investiga, » inquam, subaudi, et hoc ex præteritis invenies, « quoniam sicut umbra dies nostri sunt super terram » videlicet, quia sicut illa fugerunt quæ præterita sunt, sic ista quoque fugiunt quæ nunc præsentia sunt.

Vers. 10. — « Ipsi, » scilicet patres, « docebunt te, » subaudi, hoc quod non vis a nobis discere, « et de corde suo » scilicet, non ut in ore superfluo, « proferent eloquia. »

Vers. 11. — « Nunquid virescere potest scirpus absque humore? » In hac similitudine intendit Baldad ostendere quod beatus Job, velut hypocrita, dudum in laude vel cultu Dei propter dona ejus temporalia viruerit, et nunc subtractis eisdem donis contra justitiam ejus murmurando nimium aruerit.

Et quidem fortia sunt valde quæ dicit, sed quia contra sapientem profert ea, æque dicere debuerat stultis, quasi hortis sitientibus aquam in flumina fundit, more hæreticorum, quorum linguam persæpe sic movet veritas ut vitam ipsorum feriat. « Nunquid virescere, » ait, id est viriditatem, aut speciem alicujus virtutis habere, » potest scirpus, » id est hypocrita, « absque humore, » id est, absque aliquo dono supernæ gratiæ, vel sine incitamento laudis humanæ? Scirpus enim est herba absque nodo, qua segetes conteguntur, significans hypocritam, qui absque vitio se esse ostentans, veros justos opinione sanctitatis supergredi nititur. « Aut » subaudi nunquid, « carectum crescere potest sine aqua, » id est hypocrita nunquid conspicuus esse potest sine aliqua dáta sibi desuper scientiæ vel signorum potentia! Carex enim est herba acutissima et durissima, sparto similis, hypocritam significans per hoc quod sequitur, videlicet quia :

VERS. 12. — « Cum adhuc sit in flore, » id est in laude, « nec carpatur manu; » quisquis enim hypocritam corripere audeat, protinus asperitate illius vita corripientis secatur; « ante omnes herbas arescit, » id est ante vitæ terminum, quo omnis caro arescit, de qua dictum est : « Omnis caro fenum (Isa. xl), » ante vitæ terminum, inquam, vitæ, hypocritarum vita siccatur, id est ab assumptæ rectitudinis viriditate arescit. In hoc acerbè nimis beatum Job denotat, quod velut scirpus cito in æstu tribulationis aruerit, eo quod hypocrita fuerit, et velut carectum manu carpentis secuerit, eo quod superioribus dictis Eliphaz tanquam spinosis obviasset sententis.

VERS. 13. — « Sic vita [vitæ], inquit, omnium qui obliviscuntur Dominum, » subaudi ante vitæ terminum a virtute deficit; « et spes hypocritæ, » id est humana laus, quam magnis laboribus appetit, « peribit, » id est decrescet temporum impulsa momentis.

VERS. 14. — « Non ei placebit, » scilicet ea quæ nunc placet, veteridia sua, quia videlicet multum vecors est, qui, unde cæli regnum mereri potuit, inde transitorii sermonis nummum quærit. « Et sicut tela araneorum, » subaudi grandi labore texta levi vento dissipatur, sic « fiducia ejus » id est opus bonum, de quo sibi confidit, levi aura favoris humani tollitur.

VERS. 15. — « Innitetur » subaudi in examine interni judicis, « super domum suam, » id est super laudatam ab adulatoribus vitam suam; « et non stabit » subaudi sed cadet, sicut in parabola decem virginum liquido cunctis apparet (Matth. xxv). « Fulciet eam, » scilicet enumeratione operum suorum, « et non consurget » videlicet dicente Judice : « Nunquid novi vos? discedite a me (ibid.). » Sic in judicio reprobandus.

VERS. 16. — « Humectus » charitate, irriguus « videtur » scirpus, id est hypocrita, « antequam veniat sol, » scilicet Christus ad judicandum, « et in ortu suo germen ejus egredietur, » id est sicut

A scirpus cum flore suo nascitur, quod cæteræ herbe non faciunt, sic hypocrita mox, ut boni quid agere incipit, quærit quod sancti viri non faciunt, ut a cunctis honoretur.

VERS. 17. — « Super acervum petrarum, » id est propter turbam hominum admirantium, « radices ejus densabuntur, » id est cogitationes ejus ad ostensionem boni operis multiplicabuntur; « et inter lapides, » id est inter homines illum aspicientes, « commorabitur, » id est in bono opere stare conabitur.

VERS. 18. — « Si absorberit eum, » scilicet internus arbiter, « de loco suo, » id est a præsentis vitæ favoribus, in quibus tota mente collocatur, « negabit eum, et dicet : Non novi te, » id est nec approbo te; sicut in Evangelio fatuis virginibus : « Amen, » inquit, dico vobis « nescio vos (Matth. xxv); » Et merito:

VERS. 19. — « Hæc est enim lætitia vitæ, » id est præsentis vitæ, « ejus ut rursus de terra, » id est de imitatione sua; « alii germinantur, » id est multi hypocritæ propagentur.

VERS. 20. — « Deus non projiciet simplicem. » Ac si dicat : Illum non imitari, sed esto simplex quia Deus « non projiciet simplicem subaudi cuius nunc despicitur simplicitas « ne porrigat [nec porriget] manum malignis, » scilicet supradictis, id est querentes terrenam, gloriam non elevabit ab imis.

VERS. 21. — « Donec impleatur risu os tuum, » id est exhiberetur abundantia lætitiæ sempiternæ ostium, « et labia tua júbilo, » id est ineffabili supernæ laudis cantico. « Donec » autem dicitur, non quod post electorum jubulum Deus malignis porrigat manum, sed, sicut dictum est : « Donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum (Psal. cx), » quod postquam factum fuerit, Filius ad dexteram Patris residere non desinet. Sic nunc dicitur, « donec impleatur risu os tuum, » quod postquam factum fuerit, malignos percutere, id est in inferno punire Deus non desinet.

VERS. 22. — « Qui oderunt te, » subaudi si fueris simplex, « induentur confusione, » videlicet in extremo examine, quando confusio plena erit, scilicet quia et foris internus judex videbit, et intus ante oculos culpa versabitur. « Et tabernaculum impiorum, » id est ædificatio terrenæ felicitatis eorum, « non subsistet, » scilicet quia veritatis fundamentum non habet, irrecoverabili ruina in æternum interitum corruet.

CAP. IX, VERS. 1, 2. — « Et respondens Job ait : Vere scio quod ita est. » Beatus Job discernendis contradicentium sensibus æquissimus arbiter residens, qui bonorum omnium mos est, sic studet eradicare quod pungit, ut noverit servare quod reficit, id est sic perversos dijudicat ut quæ recte dicuntur, assumat, dicens : « Vere scio quod ita est, » scilicet quia, sicut dicis, Deus non supplantat judicium et quod non subsistet fiducia hypocritarum (Job viii).
444 Moxque eundem prosequitur quem incorruptum

Baldad interrperat sermonem, recurrens ad verba Eliphaz, et per disjunctionem interpositam hoc modo continuans: « Vere scio quod ita sit, » subaudi ut Baldad dicit, « et quod non justificetur homo compositus Deo » subaudi sicut Eliphaz superius dixit. Dixerat enim: « Nunquid justificari potest homo compositus Deo? (Job xxv). Subaudi non. Homo quippe suppositus Deo justitiam percipit, compositus amittit. Hoc est quod ait:

Vers. 3. — « Si voluerit contendere cum eo, » id est, si voluerit gloriam suæ virtutis sibi arrogare, et non Deo, « non poterit respondere ei unum pro mille, » id est non poterit initium bene vivendi in se ostendere dum præsumit de perfectione vitæ. Unum enim pro bene vivendi initio, millenarius pro perfectione vitæ ponitur hoc loco. Nam quomodo denarius per semetipsum ductus in millenarium tenditur (decies enim decies mille sunt), sic monas multiplicando in denarium ducitur, hoc modo: Semel decem, semel decem sunt. Hic ergo per unum bene vivendi initium, per mille perfectio designatur. Ac si aperte dicat: Si perfectionem sibi arrogat, nec initium bene vivendi habet. Et ne quis facile putet esse cum Deo inire contentionem,

Vers. 4. — « Sapiens, inquit, corde est » scilicet quia occulta nostra subtiliter agnoscit; « et fortis robore, » videlicet quia valenter cognita percutit. Et hoc probat ab effectis. « Quis, inquit, restitit ei et pacem habuit? » Videlicet nec angelicus spiritus, qui resistendo cadens impacatus et inquietus factus est ipse sibi, nec primus humani generis parens, qui mox ut præcepto restitit, primus contumeliosam in se carnis pugnam sensit.

Vers. 5. — « Qui transtulit montes. » Hoc ad illud respicit quod superius Eliphaz adversus eum dixerat. « Ecce qui serviunt ei non sunt stabiles (Job iv), » etc. Non quia contra ipsum hoc ille de superbentibus angelis dixerat, mira Dei cum beato viro agit gratia, ut virtute prophetici spiritus remunerata ejus patientia, simile aliud futurum prævideat de humana superbia, id est de gente Israelitica, quia quod in illa gente Deus superbam reperit incredulitatem, simile est ei quod in angelis suis, ut ait Eliphaz, repererit pravitatem. Hinc est quod ait: « Qui transtulit montes, » id est apostolos, scilicet a Judæis ad gentes, « et nescierunt hi, » subaudi Judæi: quos subvertit in furore suo, » subaudi quantum lumen amitterent interius vel quod expellendo apostolos ipsi a gratia Dei subverterentur.

Vers. 6. — « Qui commovet, » subaudi per Titum et Vespasianum, « terram, » scilicet Judæam, « de loco suo, » videlicet subversa civitate et templo, « et columnæ ejus, » id est sacerdotes, principes, legis doctores atque Pharisei, « concutiantur, » id est in illa terra habitare non permittentur.

Vers. 7. — « Qui præcipit soli, » id est prædicantium vitæ fulgenti « et non oritur, » scilicet Judæis a quibus animum prædicantium Deus avertit. « Et stellas, » id est eosdem prædicatores, noctem vitæ præsentis doctrinæ claritate illustrantes, « claudit, » id est amovet ab illis, « quasi sub signaculo, » id est ita ut iterum ad eos quandoque mittantur, sicut aliquid idcirco sub sigillo claudimus, ut hoc, cum tempus congruit, ad medium proferamus.

Vers. 8. — « Qui extendit, » id est, in cunctarum gentium cognitionem dilatat, « cælos solus, » id est apostolos a Judæis expulsos, de quibus dictum est: « Cæli enarrant gloriam Dei (Psal. xviii), » — « et graditur, » scilicet per eosdem apostolos miraculorum operatione, « super fluctus maris, » id est super elationes persecutionis, quas mundus extulit, scilicet ipse sublevata prædicantium virtute mirabiliter stravit.

Vers. 9. — « Qui, » subaudi hoc modo vel ordine, « facit arcturum, » id est sanctam Ecclesiam, quæ, sicut arcturus, septem stellis tota nocte versatur, et non occidit, imo versando erigitur, ita quodammodo septiformi Spiritu disposita cunctis tribulationibus fatigata non deficit, sed potius adversis reficitur et convalescit; « et oriona, » id est sanctos martyres. Oriona quippe in ipso pondere temporis hiemalis oriuntur, et ortu suo tempestates excitant. Sic martyres persecutionis molestias passuri ad cæli faciem quasi in hieme venerunt, et ipsis fidei testimonium perhibentibus, frigida mens in fidelium tempestatem persecutionis excitavit (9). « Et hyadas, » id est sanctos doctores, qui dum subductis martyribus fide Christi clarius lucente, ad mundi notitiam venerunt, quasi verbo tempore hyades post oriona ad cæli faciem prodierunt, « et secundum nomen hyadum (dicuntur enim hyades a Græco ὑγρὸς, quod latine dicitur *pluvia*, quia ortæ procul dubio imbres ferunt) secundum nomen, inquam, hyadum super arentem terram humani pectoris sanctæ prædicationis imbrem fuderunt (10). « Et interiora austri, id est occultos ordines angelorum, in quibus est quasi calor austri, id est plenus amor Spiritus sancti; angelorum, inquam, ordines, quos per interiora austri significans, ideo post oriona et hyadas posuit, quia supradictis martyribus atque doctoribus Deus angelorum collocationem præparavit.

Vers. 10. — « Qui, » subaudi Deus, præter hæc quæ dicta sunt, « facit magna et inscrutabilia, quorum non est numerus. » « Magna » scilicet virtute, et inscrutabilia ratione, innumerabilia multiplicitate. Hic tantus ac talis, heu!

Vers. 11. — « Si venerit ad me, » videlicet alicujus doni largitione, « non videbo eum, » id est igno rabo dantis judicium, videlicet utrum sit remuneratio, an ad meliora provectio, id est utrum desertum hic remuneret, an in via nutriat ut ad patriam perducatur. « Et si abierit, » id est si tentari me permisso-

(9) D. Gregor. Moral. lib. ix, cap. 11.

(10) *Ibid.*

rit, « non intelligam, » scilicet utrum ad probationem fiat, an ad damnationem. « Non intelligam, » inquam, quia postquam semel sponte perdidisti mentis oculos, quasi nec ortum jam nec occasum solis agnosco.

VERS. 12. — « Si repente interroget, » videlicet ad suum examen inopinatus vocando, vel duris percussionibus pulsando, « quis respondebit ei » subaudi de suis confidens meritis; « vel quis dicere potest ei: Cur ita facis? » subaudi nemo. Nam, « o homo, » inquit Apostolus, « tu quis es qui respondeas Deo? nunquid potest dicere [nunquid dicet] signum ei qui se finxit: Quare me fecisti sic? » (Rom. ix.)

VERS. 13. — « Deus » subaudi sic sapiens corde, et sic fortis robore est « cuius resistere iræ nemo potest, » videlicet nisi ab ipso accipiat, quemadmodum Moses, cui dicebat ipse: « Dimitte me ut irascatur furor meus contra eos » (Exod. xxxii), « quod dicendo, qui utique, si nollet, teneri non poterat, deprecandi magis ausum præbebat. Cæterum invito eo iræ ejus verbi gratia, dum eandem gentem Judæicam abjicere vult, « nemo resistere potest, sub quo curvantur, » id est e contra dum Judæi abjiciuntur, ad fidem ejus inclinantur « qui portant orbem, » id est reges quoque gentium. Portant enim qui regant orbem. Unde et dicuntur Græcè *basilæi*, id est bases populi. *Βασίλεις* quippe componitur ex Latino basi et Græco *λαός*, quod Latine dicitur *populus*. Vel ita, « qui portant orbem, » id est angelici spiritus, qui cum omnes administratorii spiritus sint (Hebr. ii), bene portare orbem dicuntur, sub illo curvantur, id est fortitudini ejus trementes inclinantur.

VERS. 14. — « Quantus ergo ego sum, » subaudi, qui pondere corruptionis angustus « ut respondeam ei, » videlicet quem angelica quoque, ut dictum est, creatura tremit, vel considerare non sufficit, « et loquar verbis meis, » 445 subaudi multum in comparatione sapientiæ ejus infantilibus, cum eo, subaudi de judiciis ejus disputando?

VERS. 15. — « Qui si habuero quidpiam justum, non respondebo ei, » subaudi si districte judicare velit, « sed meum judicem deprecabor, » videlicet quia imperfecta et timida hominis justitia est, et ideo prece indiget.

VERS. 16. — « Et cum invocantem me exaudierit, » quod videlicet agnoscitur interdum per hoc, quod infusione amoris sui attentius oranti gratiam suam ostendit, « non credo, » id est, non secure confido « quod audierit vocem meam, » videlicet repentina tentatione animam, quæ ad Deum erecta fuerat, percussione, juxta illud Psalmistæ: « Ascendunt usque ad cælos, et descendunt usque ad abyssos » (Psal. cvi, xxvi).

VERS. 17. — « In turbine enim, » id est, in elementorum commotione, scilicet quando manifeste venit, « conteret me, » videlicet, nisi me conteri nunc metuam sollicite: « Et multiplicavit (al. multiplicabit) vulnera mea, etiam sine causa. » Ac si dicat:

A Et ex eo quoque colligitur, quam terribilis est, quod multiplicavit vulnera mea, id est, damnationem humani generis, « sine causa; » quod maxime in parvulis mirum, non tamen injustum est, qui « sine causa, » scilicet actualis peccati, pro solo originali peccato detruduntur apud inferos. Quod tamen in beato Job specialiter accipi potest, eo modo quo et Dominus dixerat de illo: « Tu autem commovisti me adversus eum, ut affligerem eum frustra » (Job ii).

VERS. 18. — « Non concedit requiescere spiritum meum, » scilicet de mala opinione sollicitum, qui erudunt me homines ob scelera mea percussum. « Et complet me amaritudinibus, » scilicet hoc modo, dum exterius tormenta lacerant, et interiorum tentationes turbant.

B VERS. 19. — « Si fortitudo quæritur, » subaudi ad evadendum hæc mala, « robustissimus, » id est omnipotens est, scilicet et ideo frustra quæritur. « Si iniquitas [al. equitas] judicii, » subaudi quæritur, videlicet, ut non sine causa multiplicet vulnera mea, frustra quæritur et hoc, videlicet cum in judicio soleat res testibus agi, « nemo audeat pro me testimonium dicere. » Sed nec ego ipse causam meam audeo justificare, quia:

VERS. 20. — « Si justificare me voluero, os meum condemnabit me, » videlicet ipsa sua præsumptione damnabilem me ostendet esse. « Si innocentem me ostendero, pravum me comprobabit, » videlicet quia, ut supra dictum est, « sapiens corde est » (vers. 4).

VERS. 21. — « Etiam si simplex, » id est innocens, « fuero, » videlicet propter illa quæ supra dicta sunt, « hoc ipsum ignoravit [al. ignorabit], » id est non sibi arrogavit « anima mea. » Vel certe, « quia nemo scit utrum amore an odio dignus sit » (Eccl. ix, i). « Cui sensui bene congruit quod sequitur: « Tædebit me vitæ meæ, » subaudi pro hæc incertitudine.

VERS. 22. — « Unum est quod locutus sum, » id est summa est eorum quæ locutus sum. « Innocentem et impium ipse consumet, » videlicet, quia innocens justitiæ ejus comparatus, non esse innocens convincitur, et sic innocentem ipse consumit. « Impium autem poena æterna consumit. Vel certe innocentem et justum ipse consumere dicitur, quia quamvis in mentis vita divisi sint, primæ tamen culpæ merito æque ad carnis interitum pertrahuntur, « moriturque, » ut ait Ecclesiastes, « doctus similiter ut indoctus » (Eccl. ii). « Quod remedium exoptet, indicat adjungens:

VERS. 23. — « Si flagellat, » id est, quia flagello vindice pro culpa atteritur vita nostra, « occidat semel, » id est, ille veniat, qui pro nobis semel moriatur sine culpa, suaque simpla, id est solius carnis morte, duplam nostram, id est, corporis et animæ mortem auferat. « Et non de pœnis innocentum rideat, » id est longa desideria justorum. Omnium enim desiderium cum differit poena est, unde et

Salmôn ait : « Spes quæ differtur affligit animam (Prov. xiii) ; longa, inquam, desideria expectantium Salvatorem pro peccato semel moriturum, non rideat, id est non parvipendat. Ridere namque Dei est humanæ nolle afflictioni misereri. Hoc optando dixit, et protinus ipsum ordinem passionis ejus adjungit, dicens :

Vers. 24. — « Terra, » id est, caro Christi quam de terrena materia sumpsit, « data est, » scilicet crucifigenda, « in manus impij, » id est in ministros et satellites diaboli. « Vultum judicum ejus operit, » id est mentes sacerdotum et principum, Pilati atque illudentium militum, ne auctorem suum cognoscerent, malitiæ nubilo diabolus velavit. « Quod si non ille, » subaudi diabolus vel judaicus populus, qui hoc egit, « est, » subaudi impius, « qui ergo est, » scilicet putandus impius ? Unde suspirans, videlicet quod ad tempus illud pervenire non mereatur, subjungit :

Vers. 25. — « Dies mei velociores fuerunt cursore. » Cursoris quippe officium est tantillum expectare, donec videat quid nuntiet. Unde omnes electi cum ante præstolatum redemptionis tempus dies suos finire prævident, recte subtrahi se velocius cursore dolent. Unde aperte subditur : « Fugerunt, » id est, ante adventum Christi elapsi sunt, « et non viderunt bonum, » id est eundem Christum, qui cum sit Deus, summum est bonum.

Vers. 26. — « Pertransierunt, » scilicet sola spe potiti, « quasi naves poma portantes, » id est sicut hi qui poma aliis deferunt, quorum ipsi solo odore perfruuntur. Sic, inquam, sola spe venturi Redemptoris dies mei potiti sunt. Vel certe sicut cum navibus poma portantur, paleis admiscuntur, ut illæsa ad terram perducantur, sic in Scripturis suis fructum spiritualem per interfusam historiarum stipulam præferunt dies electorum adventum Christi præcedentium. « Pertransierunt, inquam, sicut aquila volans ad escam, » id est, et erecta mente Creatoris lucem contemplantes more aquilæ solis radios aspicientis irreverberata acie, et incarnandum illum prospicientes, atque anhelanti spe hoc perfici expectantes, more ejusdem aquilæ de supernis ad ima arde volantis ad escam.

Vers. 27. — « Cum dixerò, » scilicet ego antiquus Dei populus; in persona namque hæc dicuntur antiquorum, qui adventum Christi præcæserunt : « Cum, inquam, dixerò : Nequaquam ita loquar, » id est, cum Christum præsentem negavero, quem præstolabor venturam « commuto faciem meam, » id est, interioris hominis aspectum ita confundo et perverto, ut jam non cognoscat a Creatore meum, « et dolore torqueor, » id est æternæ damnationi addicor. Moraliter eadem hoc modo replicanda sunt « Dies mei, » id est dies hominis, qui ad hoc conditus fuit, ut ad videndam lucem staret, velociores fuerunt cursore, id est, ad finem tendunt quotidie velocius cursore, videlicet quia evolvuntur absque ulla intermissione, cursor autem non omnino currit

absque ulla respiratione. « Fugerunt, » scilicet a suo statu, « et non viderunt bonum, » videlicet quia gustando vetitum oculos perdidit homo, quibus videre non poterat summum bonum. « Pertransierunt quasi naves poma portantes, » scilicet fructus terræ per fluctus ferentes : sic homo naturalia bona animi, quæ in paradiso conditus accepit, nunc periculose vehit inter fluctus sæculi. Et sicut in pomis est odor sine pondere, sic nobis memoria spirat boni, quod perdidimus absque fruendi virtute, « pertransierunt, inquam, sicut aquila volans ad escam, » id est sicut aquila volans, subaudi rursus per appetitum ventris sese deorsum fundit ad escam, sic ipsa, quæ solum Deum contemplari debuerat mens, quia contra præceptum cibum contigit, nunc corporeis voluptatibus lætatur.

« Cum dixerò, nequaquam ita loquar, » id est, nequaquam perscrutari tentabo cur Deus **448** qui summe bonus est, hominem, cujus dies ita, sicut dictum est, pertransituros sciebat, fecerit, « commuto faciem meam, » id est, supernæ reverentiæ consideratione refreno mentem meam, « et dolore torqueor, » hoc videlicet dolens quod ad ea, quæ de me ipso sunt, intelligenda coarctor. Neque nunc primum pro eo quod sub flagello positus sum, ori meo silentium indico, sed et in omni vita mea communi humani generis damnationi propria metuens adungere peccata.

Vers. 28. — « Verebar omnia opera mea, » id est, ipsa etiam in me timebam bene gesta, videlicet ne forte interveniret aliqua humanæ ambitionis fraus vel desidia, quæ semper in bonis operibus studiorum sunt formidanda. Verebar, inquam, « sciens quod non parcis [al., parceres] delinquenti, » videlicet quia delicta nostra sive per nostram poenitentiam sive per temetipsum resecat, etiam cum relaxas. Unde et David dicenti : « Peccavi, » dictum est per prophetam, « Dominus quoque transtulit peccatum tuum (II Reg. xii), » scilicet ab æternæ damnatione ad temporalis angustiarum flagellum. Hinc et ego sub occulto judicio trepidans, dico :

Vers. 29. — « Si autem et sic impius sum, » subaudi et tibi displicent opera mea, sicut nunc videntur hominibus per hypocrisin fuisse gesta, « quare frustra laboravi, » scilicet absque pondere præmii ? Quod a majori probat subjungendo :

Vers. 30. — « Si lotus fuero quasi aquis nivis, » etc. Ac si aperte dicat : Vere si ita sum impius, tum frustra laboravi. Nam etiam « si fuero lotus quasi aquis nivis, » id est, lacrymis candentibus coram te nitore veræ humilitatis, vel desiderio non terreno, sed superno perfusus, sicut nix non de terra, velut fons scaturit, sed ab aere descendit ; si, inquam, sic fuero lotus, « et fulserint, » subaudi coram te, « velut mundissimæ, » non vere, inquam, mundissimæ, quod impossibile est, quædiu sum in hoc mortali corpore, sed « velut mundissimæ manus.

meæ, » id est, habentes pro posse aliquam imitationem perfectæ munditiæ :

VERS. 31. — « Tamen sordibus lutinges me, » id est, sordibus intinctum esse demonstrabis me, « et abominabuntur, » id est, abominabilem facient, « me vestimenta mea, » id est membra corruptibilia. Unde hoc sequitur :

VERS. 32. — « Neque enim viro qui similis mei est respondebo, » id est : Neque enim tu, cui respondere habeo, talis es sicut vir similis mei, videlicet qui benevole quidem laudat quod laudabile esse conspicit, sed nescit quid desit perfectioni. « Nec, » subaudi tu es sicut vir, « qui mecum in iudicio ex æquo possit audiri, » videlicet quia et patent tibi cuncta quæ facio, et tamen ipse nescio per quanta reprehendor. Æquum hic pro pari accipe, quæ sunt audiri et audire, videri et videre, quæ non disparantur, cum iudicatur homo cum homine. De qua æquitate adhuc subditur :

VERS. 33. — « Non est qui utrumque valeat arguere. » Ac si dicat : Neque ego per me ex æquo possum audire, neque mediator adhuc venit, « qui utrumque, » id est, hinc Deum iudicio præsentem, hinc hominem sub iudicio stantem, « valeat arguere, » videlicet hoc modo quo sequitur, « et ponere manum suam in ambobus, » id est, ut et culpam hominis iustitiam aspirando corripiat, et iram Dei moriendo temperet.

VERS. 34. — « Auferat a me virgam suam, » id est ille veniat et auferat a me legis severitatem dicentis, qui hæc vel illa fecerit, morte moriatur, « et pavor ejus, » scilicet servilis timor, « non me terreat, » videlicet consolante me spiritu adoptionis filiorum.

VERS. 35. — « Loquar, » subaudi hæc fiducia, « et non timebo eum, » videlicet quia « perfecta charitas foras mittit timorem (Joan. iv). » « Neque enim possum metuens, » id est, « spiritum servitutis in timore (Rom. viii) » habens « respondere, » id est, factis illius digna opera repensare.

CAP. X. VERS. 1. — « Tædet animam meam vitæ meæ, » id est, cum sicut dictum est profecero, tunc dilectio præsentis vitæ vertitur mihi in tædium præ desiderio futuræ. Et qui me ante defendebam, tunc « dimittam adversum me eloquium meum, » id est quod erravi, accusare incipiam, et non sicut multi, qui lugenda gaudentes dicunt : sed « loquar in amaritudine animæ meæ, » id est, confitebor peccatâ mea in tristitiâ pœnitentiæ.

VERS. 2. — « Dicam Deo : Noli me condemnare, » quod utique non est culpam defendere, sed confitendo veniam implorare. « Indica mihi, » subaudi tu qui me iudicas, « cur me ita iudices, » id est, ostende quod ad iudicium futurum per flagella securum reddas, et non sicut impio per mala præsentia irrogare jam tormenta sequentiâ incipias. Vel si specialiter ad ipsum referatur, hoc quærit quia, ignorat pro qua, qui simpliciter vixerat, feriatur

A culpa. Nam quia dolet in verbere, et causam verberum non valet deprehendere. Sequitur :

VERS. 3. — « Nunquid bonum tibi videtur, » subaudi qui summe bonus es, « si calumniaris me, » id est, conquisitis circumvenias causas, « et opprimas me opus manuum tuarum, » id est, vim facias mihi tuo plasmati, videlicet quod te gratuito fecisse recordaris, « et consilium impiorum, » id est, intentionem spirituum malignorum « adjuves, » scilicet libenter suscipiendo illorum accusationes?

VERS. 4. — « Nunquid oculi carnei tibi sunt, » id est, non valentes interiorius hominis pervidere spiritum, videlicet, ut non me agnoscas nisi alienis accusationibus publicatum? « Aut sicut videt homo, » scilicet tentando et inquirendo. « ita et tu videbis? » tu, inquam, qui me perfecte et ante tempora scisti?

VERS. 5. — « Nunquid sicut dies hominis dies tui, » scilicet temporales et fugitivi, « et anni tui, » subaudi deficientes et transitorii, « sicut humana sunt tempora, » subaudi nunquam in eodem statu permanentia (Job xiv).

VERS. 6, 7. — « Ut quæras iniquitatem meam, et peccatum meum scruteris? Et scias quia nihil impium fecerim, » id est, nescies utrum mali quid gesserim, nisi dicatur tibi, « cum sit nemo qui de manu tua possit eruere, » id est, testimonium perhibere de homine apud te, quia scis quid sit in homine (Joan. ii). Materiam tam piæ confessionis sumpsit ex eo quod Eliphaz adversus illum dixerat : « Quanto magis hi qui habitant domos luteas, qui terrenum habent fundamentum, consumuntur velut a tineâ? » (Job. iv.) Unde et subditur :

VERS. 8. — « Manus tuæ fecerunt me et plasmaverunt me. » Ac si dicat : Domus corporis lutea quidem, sed a Deo facta; fundamentum terrenum quidem, sed a Deo plasmatum. Quibus etiam verbis perversum Manichæi dogma destruitur, qui a Deo spiritum, a Satana vero carnem conditam asserere conatur. Misericordiæ quoque iudicis dignitatem suæ conditionis opponit. « Cuncta quippe dixit et facta sunt (Psal. cxlviii). » Cum vero facere hominem decernit, hoc quod reverenter pensandum est, præmittit dicens : « Faciamus hominem ad imaginem et similitudinem nostram (Gen. i). » Hoc igitur pietati opificis opponit. Ac si dicat : Cur tanta villitate despicias, quem cum tanta dignitate fecisti, quod « manus tuæ, » id est studium et consilium tuum, « fecerunt me, » videlicet non ut cæteras creaturas sola jussionis voce, sed operationis dignitate, « et plasmaverunt me totum in circuitu, » subaudi cæteris animalibus elegantius? Et, cum ita feceris, « sic repente præcipitas me, » scilicet sicut angelum, qui ex infirmitate nullam habuit occasionem peccati, et ideo irremissibiliter præcipitari debuit?

VERS. 9. — « Memento, quæso, » id est, conside-

ra infirmitatem meam, « quod sicut lutum, » subaudi fit aqua terræ se conspergente, sic anima carnem rigande, « feceris me, et in pulverem, » videlicet materiam originis meæ, per mortem « reduces me. » Et qui hoc modo quo dictum est condidisti, quo ordipe infirmitatis propagasti?

Vers. 10. — « Nonne sicut 447 lac mulsisti me, » videlicet in semine, « et sicut caseum me coagulasti, » scilicet in carne?

Vers. 11. — « Pelle et carnibus, videlicet per coagulationis incrementa, « vestisti me ossibus et nervis, » subaudi paulisper roboratis, « compegisti me. » Et quia angusta essent hæc dignationis beneficia:

Vers. 12. — « Vitam et misericordiam tribuisti mihi, » scilicet mira aspiratione non solum vivificationis quæ mihi communis est cum bestiis, sed et indulgentiæ rationis. « Et » rursus, quia dona tua custodia indigent, « visitatio tua custodivit spiritum meum. » Sed hæc eadem, quæ dicta sunt de exterioris hominis formatione, hoc modo rursus accipi possunt in interioris hominis reformatione. « Memento, quæso, quod sicut lutum feceris me, » videlicet sancti Spiritus gratiam terrenæ menti infundendo, sicut aqua pulveri infunditur ut lutum fiat; « et in pulverem reduces me, » scilicet per subtractionem ejusdem gratiæ aliquantulum in hora tentationis deserta mente. Qua tentatione concussus dona tua jam subtilius cogitans, dico: « Nonne sicut lac, » videlicet per dulcedinem sancti Spiritus, « mulsisti, » id est abstraxisti me? subaudi «b usu conversationis vetustæ, « et sicut caseum me coagulasti, » videlicet ut nequaquam jam diffuserem per desideria carnis? Et ne nunquam caro submurmuraret (aliquando enim tentatio utilis est) « pelle et carnibus vestisti me, » id est carnalium motuum obsessione vallasti me; sed ne ab illis concussus deficerem, « ossibus et nervis compegisti me, » id est virtutibus et præceptorum vinculis roborasti me. Et tali modo vel ordine, « vitam, » subaudi qua a peccati morte resurgerem, « et misericordiam, » videlicet in bono opere subsequenter adjuvantem, « tribuisti mihi, » scilicet quia sine te nihil facere potui, « et visitatio tua, » id est vel flagelli percussio, vel amoris tui compunctio, « custodivit spiritum meum, » scilicet humanum, ne non custoditus donum perdat acceptum.

Vers. 13. — « Licet hæc, » subaudi opera vel beneficia tua, « celes in corde tuo, » scilicet ita ut « si nem suum nesciat homo (Eccle. ix), » et sciens qualis hodie sit, ignoret qualis cras futurus sit, « tamen, » cur de me trepido, qui « scio quod universorum memineris, » id est quod universas gentes colligis? et hoc sciens cur desperem?

Vers. 14. — « Si peccavi, » id est si volens culpam feci, « et ad horam, » id est protinus « pepercisti mihi, » scilicet in eo quod concessis fletibus penitentiae culpam diluisti, « cur ab iniquitate mea mundum me esse non pateris, » videlicet ut nolens

A quoque ejusdem culpæ memoriam cum delectatione tolerem? Si, inquam, venia culpam abstulit, cur hæc et a memoria non deterisit?

Vers. 15. — « Et si impius fuero, » id est si ad culpam rediero et te reliquero, « vae, » id est æterna damnatio, « est mihi. Et si justus, » id est in culpa perseverare cavens, subaudi fuero, « non levabo caput, » videlicet dum culpæ resisto labore certaminis afflictis. Hoc est quod sequitur: « Saturatus afflictione et miseria, » quia videlicet cum hoste concertando vulnera doleo præterita, timeo futura.

Vers. 16. — « Et propter superbiam, » id est ideo ne mens conscia virtutis in superbiam se elevet, « quasi læenam capies me, » id est sicut læna querens escam catulis in foveam lapsa per appetitum suppositæ pecudis et in caveam recepta, vectibusque circumsepta levatur, ita propter cibum vetitum in hanc mortalitatis foveam dejectum hominem, misericordiae subsidiis ad superna unde egerit sublevabis. Sed et quotidie « propter superbiam » quis « quasi læna » capitur per vitium elationis in foveam concupiscentiæ dispensatione divina ruere permissus, infirmitate sua cognita, tandem superna miseratione ad vanitatem reducit. Unde et apte subditur: « Reversusque mirabiliter me crucias, » id est, qui relinquendo me insensibilem reddideras, « reversus, » scilicet tangendo cor meum, et quam signis lugendus demonstrans, « mirabiliter » per lacrymas et gemitus « me crucias. » — « Mirabiliter, » inquam, non pœnaliter, quia videlicet mens in fletibus compunctionis suæ pœnam gaudens miratur. Et ne per otium remissa mens torqueat, imo nigredinem suam in se erubescat.

Vers. 17. — « Instauras, » id est multiplicas « testes tuos, » id est electos pro veritate passos, « contra me, » ut videlicet eorum exemplis provocer viriliter agere. « Contra me, » inquam, quia cuncta quæ agunt illi vel egerunt, pravitati nostræ adversa sunt, sicut et ipse tuus sermo, de quo dictum mihi: « Esto consentiens adversario tuo (Matth. v). » — « Et multiplicas, » subaudi per illos quos cum ames sic mirabiliter crucias, « multiplicas, » inquam, id est multiplicem esse ostendis « iram tuam, » videlicet, dum argumentamur quod multiplici distractione vel judicio percutias pravorum duritiam, qui levem illorum sic punis offensam, vel exerces constantiam. « Et pœnæ, » id est afflictiones penitentiae, « militant in me, » videlicet exagitatur ex illorum consideratione. Tandem reddita ratione cur vel quomodo superius dixerit, « quare non in vulva mortuus sum (Job iii), » nunc quasi per completionem hoc ipsum repetit, dicens:

Vers. 18. — « Quare de vulva, » videlicet in qua conceptus sum, id est de paradiso in quo plasmatus sum, « eduxisti me? » — « Qui » videlicet quoniam juste educendus eram, « utinam consumptus, » id est in humilitate absconditus « essem, ne oculus me videret, » subaudi diaboli, id est ne sentiret me per-

mentis elationem in præcipitem posse abduci transgressionem. Si ita « consumptus essem, »

VERS. 19. — « Fuissem quasi non essem, » videlicet quia a diabolo inventus non essem, « de utero, » id est de paradiso absque morte carnis « translatus ad tumulum, » id est ad quietam cohabitationem angelorum.

VERS. 20. — « Nunquid non, » subaudi inde est hoc quod, « paucitas dierum meorum finietur brevi? » videlicet cum ita conditus fuero, ut possem esse vitæ interminabilis. « Dimitte ergo me, » id est sensum doloris noli tollere, vel culpas meas oculis meis objiciendo adjuva, « ut plangam paululum dolorem meum, » videlicet quia nisi a reatu culpæ misericorditer me dimittas hoc modo, exire ad penitentiam non valeo, ligatus consuetudine in conscientiæ sepulchro. Ut plangam, inquam,

VERS. 21. — « Antequam vadam, » subaudi illuc ubi fructuosus plangens non est, « et non revertar, » videlicet quia nequaquam ultra misericordiam parentis liberat, quo semel in locis pœnalibus justitia judicantis damnat. « Antequam vadam, » inquam: Quo? « Ad terram tenebrosam, » id est ad infernum, qui non immerito terra dicitur, quia quicumque ab eo capti fuerint stabiliter tenentur. « Tenebrosam, dico, et opertam mortis caligine, » id est damnatos disjungentem a vera luce perennis vitæ.

VERS. 22. — « Terram miseriæ, » id est doloris, « et tenebrarum, » id est æternæ cæcitatís, « ubi umbra mortis, » id est obscuritas separationis a Deo sine quo anima non vivit; « et nullus ordo, » subaudi ibi est, non quod damnatum quemque non juxta modum criminis retributio sequatur ultionis, sed quia nec flamma lucet ibi sicut hic, nec præsentente dolore abest timor, sed timor in dolore, et dolor est cum timore. Unde et subditur: « Et [at. Sed. sempiternus horror inhabitat, » videlicet quia traditi ignibus, et in suppliciis dolorem sentiunt, et in dolore semper diro pavore feriuntur.

CAP. XI, VERS. 1. — Beato Job in hominum angelorumque spectaculum tanquam forti athletæ prodeunti, ubi primum Eliphaz, secundo Balaad indefesso robore repugnavit, ad extremum Sophar Naamathites sese opponit, cujus responsio 448 a contumeliis inchoatur, cum ait:

VERS. 2. — « Nunquid qui multa loquitur non et ipse audiet? » Qui mos procacium esse solet, ut recte dictis semper e diverso respondeant. « Nunquid, ait, qui multa loquitur, » id est qui nimium loquax est, subaudi ut tu (sapientia quippe ab ore justorum superfluum sonat loquacitatem in auribus stultorum), « non et ipse audiet, » subaudi responsum juxta stultitiam suam, ne sibi sapiens videatur? (Prov. xxvi.) — « Aut vir verborum justificabitur? » Subaudi, non; sed e contrariis, cultus justitiæ silentium. Sed veræ sententiæ jaculum virus perdit, imo retusum resilit, quia forte est quod ferit [at. videt], dum boni viri rectitudinem impetit; et

A more pravorum omnium, qui audire bona patienter nequeunt, ad respondendum se accingens.

VERS. 3. — « Tibi soli, » inquit, id est propter te solum, « tacebunt homines, » scilicet nos, et plures et sapientes; « et cum cæteros irriseris, » id est nimia verbositate fatigaveris, « a nullo confutaberis, » id est longe minus quam tibi videtur sapiens esse convinceris? Subaudi nequaquam ita fiet, quia confutandus es.

VERS. 4. — « Dixisti enim: Purus est sermo meus, et mundus sum in conspectu ejus. » Habet hoc pravorum malitia proprium, ut eo se criminosos non æstiment, si crimina fingant de innocentia bonorum, sicut hoc voci beati Job falso impingitur, quod supra dixisse nusquam legitur. Quos et in hoc Sophar exprimit, quod cum ironica concessione verbotenus bona præoptans, ait:

VERS. 5. — « Atque utinam Deus loqueretur tecum, » id est utinam non tu ipse loquereris inflatus sensu carnis tuæ, sed Deus loqueretur in te, « et aperiret labia sua tibi, » id est nota faceret judicia sua tibi, quorum effectu Dei voluntas innotescit, sicut animus hominis apertis per sermonem exprimitur labiis.

VERS. 6. — « Et ostenderet tibi secreta sua, » videlicet illa de quibus ait: « O altitudo divitiarum sapientiæ et scientiæ Dei, quam incomprehensibilia sunt judicia ejus, et investigabiles viæ ejus! » (Rom. xi.) Qui etiam eorumdem secretorum scientia se super amicum pollere ostentans, protinus addit: « Et quod multiplex sit lex ejus. » Vere enim multiplex est lex Dei, id est charitas, quæ « plenitudo legis est (Rom. xiii), » quæ ideo vere multiplex dicitur, quia studiosa sollicitudine ad cuncta virtutum facta expanditur, sicut una radix in multos ramos dilatatur. Hoc, inquam, utinam « tibi ostenderet, et intelligeres, » subaudi hoc modo, « quod multo minora exigaris, a Deo, » id est minus vapules « quam meretur iniquitas tua. » Jam hoc dictum a magna iniquitate non vacat, quo virum justum usque ad objectionem iniquitatis increpat, et tanquam turbidus lignorum cæsor, dum incaute vibrat securim, ferro labente de manubrio acriter amicum percutit. Et adhuc ironice adjungit:

VERS. 7. — « Forsitan vestigia Dei comprehendes, » id est unde, quo, quibusve modis Spiritus ejus dona venient: scies quoties vocem ejus audieris; et usque ad perfectum omnipotentem reperies, » quem videlicet nec angelica nec humana mens, quantumvis dilatata, comprehendere sufficit.

VERS. 8. — « Excelsior cælo est. » Et in hoc magna est injuria, quod supradictam propositionem ironicam tanquam beatus Job concepat, id est vere Omnipotentem reperire, et usque ad perfectum vestigia ejus comprehendere se posse confidat, repugnantiam multitudine destruit, dicens: « Excelsior cælo est, » etc., in quibus argumenta ejus sic colliguntur. Tu per angustiam sensus tui, utpote cum sis homo, altitudinem cœli, cursumque vel loca stel-

lurum metiri vel attingere non potes. At ille « excelsior celo est, » non tantum cœli fabrica, dico, quam sicut altissima sapientia stabilivit, ita circumscriptione sui spiritus transcendit; sed his qui in celo sunt electis spiritibus excelsior est, quia videlicet visionem tantæ celsitudinis perfecte non penetrat. Ergo, « et quid facies, » subaudi ut illum comprehendas? Item tu profunditatem inferni non pervides. At ille « profundior inferno » est, non tantum loco illo tenebroso et pœnali, quem transcendendo subvehit, sed et cunctis qui in inferno sunt malignis spiritibus, quorum astutias longe subtilius, quam ipsi putaverant judicans damnat. Ergo, « et unde cognosces, » subaudi tam profundum sensum Domini? Item: Tu terræ longitudinem nescis, nisi forte de geometricis præsumas conjecturis, et maris B latitudinem non potes metiri. At ille

Vers. 9. — « Longior est terra, et latior mari, » non solum quia sub potentie suæ præsentia coagustando circumdat hæc elementa, sed quia longanimitatem justorum omnium qui in terra sunt, et facta peccantium qui per mare significari possunt, et investigat, et pro meritis damnat aut remunerat. Ergo, « et quid facies? » Vel moraliter ita: « Excelsior celo est, » id est quovis homine justo, cujus « conversatio in cœlis est (Philip. 111), » quem sua magnitudine vincit. « Profundior inferno » est, id est homine peccatore concupiscentiarum suarum caligine perturbato, quem investigat et judicat plus quam se ipse homo investigare possit; « longior terra » est, id est homine fixo et fructificante in libertate spei, qui fructus quos retribuet nequaquam nunc ipsa spes nostra comprehendit; « latior mari » est, id est homine qui adhuc fluctuat et aura auz mutabilitatis agitatur, quem consolatur et instruit majori quam putat ipse latitudine charitatis. Dic nunc qui de tua solius subversione murmurat, et tantam majestatem te comprehendisse putans præfrire audes quid tibi debeat, et quid non debeat. Dic, inquam,

Vers. 10. — « Si subverterit omnia, vel in unum coarctaverit, » videlicet ita ut cœlum ruat et terra dehiscat, itemque cœlum et elementa cœtera in unum antiquum chaos coarctentur, aut ita ut is qui per cœlestem conversationem, cœlum erat, repente tenebris tentationis possessus, infernus fiat. « Si, » inquam, « sic vel sic subverterit omnia aut in unum coarctaverit, quis, » scilicet fortior, « contradicet ei, » vel quis videlicet sapientior dicere ei potest car ita facis? subaudi nemo.

Vers. 11. — « Ipse enim, » subaudi solus « novit hominum vanitates, » id est vanas deprehendit et prævenit cogitationes, unde et nemo ei resistere potest. Et videns iniquitatem, » quod pejus est, a vanitate enim deceptus animus ad iniquitatem labitur, « nonne considerat, id est, juste et competenti tempore judicat? Ita plane: Tunc scilicet quando.

Vers. 12. — « Vir vanus, » videlicet a vanitate

A ad iniquitatem lapsus, idem adhuc etiam ab iniquitate « in superbiam erigitur, et quasi pollum onagri, » id est quodlibet agreste animal quod nullius possessione tenetur, « liberum se, » subaudi a lege vel imperio Creatoris, « natum putat. » Quod peccatum jam diabolicum est, et veniam non meretur. Hoc universaliter propter ipsum proposuit; quod sine dubio concedendum, quia verum est; nunc do ipso particulariter assumit, non solum false, sed et nimis, injuriose.

Vers. 13. — « Tu autem firmasti, » id est obdurasti, « cor tuum, et expandisti, » id est in superbiam extulisti, « ad Deum manus tuas, » id est opera tua, videlicet quia dona Dei tibi arrogasti.

Vers. 14. — « Si iniquitatem, » etc. Ac si aperte concludens dicat: Ergo, o homo, judicium quod pateris non aliter effugies nisi ita. « Si iniquitatem quæ est in manu tua, » id est, culpam quæ in aperto est opere, « abstuleris a te, et non manserit, » id est non perseveraverit, in tabernaculo tuo injustitia, » id est, in mente tua superbia.

Vers. 15. — « Tunc levare poteris » videlicet per studium orationis, » faciem tuam absque macula, » id est, animum tuum non accusante conscientia; « et eris stabilis, » scilicet nequaquam 449 faciendo quod iterum plagas, « et non timebis, » videlicet quia timorem pellet conscientia stabilitatis.

Vers. 16. — « Miseriæ quoque, » id est omnium malorum vitæ præsentis, « oblivisceris, » subaudi præ dulcedine Dei quam prægustabis, « et quasi aquarum prætereuntium [at. quæ præterierunt], (præterit enim calamitas vitæ præsentis) non recorderis, » videlicet quia nulla concessione obrueris.

Vers. 17. — « Et quasi meridianus fulgor, » subaudi qui cum fervore fulget, « consurget tibi, » subaudi lucida et fervida renovatio virtutis, « ad vesperum, » id est post tentationem. Vel ad vesperam, id est ad vitæ præsentis finem, « quasi meridianus fulgor, » id est externa claritas consurget tibi, juxta illud: « Timebit Deum bene erit in extremis (Eccli. 1). » « Et cum te consumptum putaveris, » id est cum antea pene usque desperationem inclinatus fueris, « orieris ut lucifer, » videlicet qui solem præcurrit, et adveniens diei prænuntius est, id est qui casurus paulo ante timebas noctem culpæ, nunc aliis annuntiabis futuræ claritatem vitæ, et monstrabis diem justitiæ. Vel ita: « Et cum te consumptum putaveris, » videlicet exterioribus pressuris, « orieris ut lucifer, » id est foris cadens intus renovaberis.

Vers. 18. — « Et habebis fiduciam, » subaudi quod in gaudio metes, « proposita tibi spe, » videlicet pro qua seminatur in lacrymis. « Et defossus, » id est exterius inquietatus, « securus dormies, » id est ad perpetuam securitatem pervenies. Vel ita: « Et defossus, » id est intima tua penetrans noxiarum cogitationes effodiens, « securus dormies, »

juxta illud: « Ego dormio, et cor meum vigilat. » *(Cant. v.)*

VERS. 19. — « Requiesces » subaudi, in suavitate conscientiae, « et non erit qui exterreat, » id est qui te a charitate Dei separet. « Et deprecabuntur faciem tuam plurimi, » videlicet ut pro illis apud Deum intercessor adsis. Sic hæretici seu perversi quilibet dum sancta loquuntur, in suis repente sponsonibus ostendunt quod amant, videlicet quod ideo quasi innocenter vivunt, quia videri pro hominibus intercessores volunt. Sed mox ad verba rectitudinis recurrens,

VERS. 20. — « Oculi autem, inquit, impiorum, » id est intentiones eorum, oculus enim intentionem significat, juxta illud: « Si oculus tuus fuerit simplex *(Math. vi.)*, » etc. « Oculi, inquam, impiorum, » id est intentiones carnalium desideriorum, « deficient, » id est cum vita terminabuntur, « et effugium peribit ab eis, » id est quo se ab ira judicis occultare valeant, non invenient. « Et spes illorum, » id est illud quod ipsi appetiverunt, « abominatio animæ, » subaudi erit videlicet quia desideria illorum abominabitur quisque spiritualis, et arbitrabitur ut stercorea *(Philip. iii.)*.

CAP. XII, VERS. 1. — Beatus Job, qui utique sanctæ Ecclesiæ membrum est, quæ elatos quoque ab æstimationis suæ culmine revocat et discretionis manu ad æqualitatis compagem reformat, videns quod amicorum mens per verba prolata eruditionis intumuit, « respondens dixit: »

VERS. 2. — « Ergo vos estis soli homines? » Videlicet, quoniam jam cuncti vobis vicissim, diversa licet derisione, pari tamen intentione, adversum me successistis, dum unus leoni rugienti et contrito; aut tigridi pereunti eo quod non habeat prædam; alius scirpo qui apparente sole arescit; tertius pullo onagri qui se liberum natum putat, me comparavit. « Ergo vos estis soli homines, » subaudi et non ego, « et vobiscum oritur *[al. morietur]* sapientia, » scilicet tanta, ut vestri comparatione sim bestia? Non ita æstimare debetis. Nam:

VERS. 3. — « Et mihi est cor, » subaudi rationale, « sicut et vobis, nec inferior vestri sum, » id est non minus quam vos rationis et disciplinæ perceptibilis sum.

VERS. 4, 5. — « Qui deridetur ab amico suo sicut ego, » videlicet immerito, qui rationabiliter loquens bestiis comparor, « invocabit Deum, » videlicet quia foris non habet in quo requiescat, fiducialius intus recurret ad Deum, videlicet ita ut cum sit modo. « Lampas contempta apud cogitationes divitum, » id est vera lucens scientia, sed propter vilem personam, aut temporalem miseriam despectus in cordibus superborum, testimonium ex Deo habeat, « narrata, » scilicet in oculis omnium, non ad præsens. sed « ad tempus statutum, » videlicet quando « oportebit nos stare ante tribunal ejus, ut recipiat unusquisque propria corporis sui prout gessit sive bonum sive malum *(II Cor. v.)*. » Nunc autem

A tempus est illorum, apud quorum cogitationes contemnitur; tempus, inquam, illorum est, ut divites sint; sed mihi in sterquilinio sedenti quæ cura de hujusmodi divitiis? quas, quia falsæ erant, et ego perdididi.

VERS. 6. — « Talibus abundant tabernacula prædonum. » Et ipsi abundantes in sæculo, de ipsis divitiis quas obtinuerunt *(Psal. lxxii.)*, « audacter provocant Deum, » videlicet superbe sapiendo et sperando in incerto divitiarum, « cum ipse dederit, id est permiserit « omnia in manibus eorum, » videlicet quia nonnunquam eis quos prædantur proficit ad purgationem; sibi autem ad ampliorem damnationem. Quod intelligi potest, et de his qui doctrinæ dona percipientes ex eisdem donis intumescunt *(I Tim. vi.)*, et magni præ cæteris videri volentes, tali superbia provocant Deum, vere prædones, quia dum loquuntur quæ non faciunt, in usum locutionis suæ verba justorum tollunt. Hæc ad tres amicos communiter dicta sunt. Nunc ad Sophar sermo convertitur, qui novissime locutus dixerat: « Excelsior cælo est, profundior inferno est, et unde cognosces? » *(Job xi.)*

VERS. 7, 8, 9. — « Nimirum, ait, interroga jumenta, » etc. Ac si dicat: Cur cognitionem Dei quaerenti mihi altitudinem cæli et profunditatem inferni objicis? Et « interroga, » id est considera, « jumenta, » videlicet quia ex operibus, quæ nobis quoque multa præsto sunt, opificem cognoscimus. C Vel ita: « Interroga jumenta, » id est sensibiles, « et docebit te. Volatilia cæli, » id est sublimia sapientes, « et indicabunt tibi. Loquere terræ, » id est terrena sapientibus, « et respondebunt tibi, et narrabunt pisces maris, » id est curiosi hujus sæculi docebunt, inquam, hæc diversitates hominum, « et indicabunt tibi, respondebunt et narrabunt tibi, » videlicet aliquam laudem vel confessionem de majestate Creatoris, quia « unusquisque in suo sensu abundat *(Rom. xiv.)*, » licet altitudinem cæli non ascenderint, neque profunditatem inferni penetraverint quam tu objicis. « Quis ignorat quod omnia hæc manus Domini fecerit, » subaudi et idcirco ex his debeat agnosci? Tam juxta litteram quam juxta moralitatem, hæc possunt utiliter accipi, quia D omnis respecta creatura quasi dat vocem propriæ attestationis ipsam quam habet speciem suam. Ex his, inquam, debet agnosci ipse:

VERS. 10. — « In cujus manu, » id est potestate, « est anima omnis viventis, » subaudi sive ad dandum sive ad auferendum, « et spiritus universæ carnis hominis, » id est spiritualis intelligentia, qua vivificare potest animas in carne commorantes ex gentibus universis.

VERS. 11. — « Nonne auris verba dijudicat, et fauces comedentis saporem? » Ac si dicat: Quid mirum si non omnes æqualiter intelligentiam accipiunt? Nonne et quinque sensus corporis de una cerebro prodeunt, et tamen dispares sunt? Nonne auris verba tantummodo dijudicat, solummodo se-

nium patiens, et fauces comedentis etiam agendo, A id est salivam cibis admiscendo saporem dijudicant. Sic non in omnibus, sed tantum

Vers. 12. — « In antiquis est sapientia, et in melio tempore prudentia, » id est hi qui jam in usu bonorum operum exercitati sunt, verba Dei non solum audiunt, sed et per intelligentiam gustant et sapiunt, tantumque ab intellectus eorum prudentia differt auditor piger, quantum 450 ab auditu fauces quæ saporem dijudicant. In quo amicorum quoque imperitiam [om. fort., redarguit], quibus ipsa doctrina verba quæ proferunt, per arrogantiam non sapiunt. Qui et verba Sophar quæ imperite prolatis, ad usum rectitudinis pertrahit cum subjungit :

Vers. 13. — « Apud ipsum est sapientia et fortitudo. » Ac si dicat : De fortitudine Dei multa dixisti, sed de sapientia ejus, quæ sese revelat parvulis (Nath. xi), tacuisti. Sed apud ipsum non sola est fortitudo, sed et sapientia. Et primum sapientia, deinde fortitudo, videlicet quia prius per incarnationem veniens sapientia, id est Verbum Dei, sese revelat parvulis, deinde fortitudo contra superbos per iudicium sese exerit. « Ipse habet consilium, » scilicet disponendo sua, « et intelligentiam, » cognoscendo nostra. De fortitudine, inquam, Domini multa dixisti, quod verum est. « Si subverterit omnia, vel in unum coarctaverit, quis contradicet ei? » (Job xi.) Et ego sic dico, sic sentio.

Vers. 14. — « Si destruxerit, » id est hominem reliquerit, « nemo est qui ædificet, » id est repleat, juxta illud : « Nisi Dominus ædificaverit domum, in vanum laborant qui ædificant eam (Psal. cxxvi.). » « Si incluserit, » id est si aperire noluerit ei qui se misera consuetudine involvit, « nemo est qui aperiat, » videlicet ut per poenitentiam effugium inveniat. Sic inquam, de fortitudine quod dixisti sentio, sed de sapientia, de qua tacuisti, adjicio :

Vers. 15, 16. — « Si continuerit aquas, » scilicet sapientie suæ « omnia siccabuntur, » videlicet quia nemo nisi illo dante aqua sapientie salutaris potabitur (Ecccl. xv.). « Si emisit eas, » subaudi per septem sancti Spiritus derivationes, « subvertent terram, » id est humane mentis terrenitatem, et quod mirabile est, ubi terra erat, ibi cælos apparere facient, qui gloriam Dei enarrant (Psal. xviii.), ut sit unde cognoscatur, qui dixisti, unde cognoces? » (Job xi.) Nunc quasi per complexione[m] repetit quod proposuerat : « Apud ipsum est fortitudo et sapientia, » scilicet hic præposteratum est, quia supra dixerat : « Apud ipsum est sapientia et fortitudo, » nunc ait, « fortitudo et sapientia, » videlicet quia supra innuit, quod ea quæ prius docuit post exigit in fortitudine iudicii. Hic demonstrat quod prius reprobos destruet in fortitudine iudicii, et post electis plenitudinem sapientie perficiet in luce suæ visionis. Quod nunc latius de utroque, id est de fortitudine et sapientia disserit. « Ipse novit, » id est deprehendit. « decipientem, » et tamen deci-

pere permittit, juste, ut semper de malo proruat in pejus, juxta illud : « Qui nocet, noceat adhuc (Apoc. xxi, 11). » « Et eum qui decipitur, » scilicet novit, et tamen decipi permittit, nihilominus juste, ut quia sæpe faciunt mala quæ sciunt, cadant etiam in mala quæ nesciunt. De fortitudine simul et sapientia dicturus, præmisit a sapientia incipiens, causa exercendæ fortitudinis, quæ hoc modo cum eadem sapientia exeritur.

Vers. 17. — « Adducit consiliarios, » id est prædicatores illos qui ideo consilia vitæ prædicant, ut temporalia lucra consequantur, « in stultum finem, » id est in eum finem ad quem stulti deveniunt; « et iudices, » scilicet non recte vel ante tempus iudicantes, « in stuporem, » id est in mentis confusione[m]. Et in hoc amicos suos percutit, ut per arrogantiam doctrinæ consilia fundantes, et percussum incaute iudicantes.

Vers. 18. — « Balteum regum, » id est castitatem illorum qui seipsos regere sciebant, « dissolvit, » videlicet propter superbiam quæ spiritum illorum erexit, « et præcingit fune, » id est carnalis peccati delectatione, « renes eorum, » scilicet ut luxuria dominetur in renibus eorum.

Vers. 19. — « Ducit sacerdotes, » scilicet eos qui sacerdotio indigni sunt, « inglorios, » juxta illud : « Qui autem contemnunt me erunt ignobiles (I Reg. ii), » videlicet ut de subditorum salute quam non quæsierunt, nulla habeant gloriam ante Deum, « et optimates supplantat, » videlicet ut pro æterna gloria de principatu temporaliter gratulentur.

Vers. 20. — « Commutans labium veracium, » videlicet ne loqui audeant verum quod non operentur. « Et doctrinam senum auferens. » Quod apertius de Judæis valet intelligi, quorum labium commutatum est, quia quem venturum dixerant, negaverunt præsentem, et doctrina eorum quasi senum ablata, et juvenulæ Ecclesie de gentibus tradita est. Quæ et dicit : « Super senes intellexi (Psal. cxviii.). » Et hoc modo :

Vers. 21. — « Effundet despectionem super principes, » id est Judæos qui principari videbantur, despicibiles faciet et « eos, » subaudi gentiles, « qui oppressi fuerant, » id est in infidelitate jacuerant, « relevans, » scilicet in veram fidei libertatem.

Vers. 22. — « Qui revelat, » subaudi eisdem gentibus, « profunda, » subaudi mysteria, « de tenebris, » id est de occultis prophetarum verbis, « et producit in lucem, » videlicet per allegoricum sensum, « umbram mortis, » id est legem quæ peccantes sanciebat morte corporis puniri. Sed et in omni gente vel ordine quotidie « effundit despectionem super principes, » id est despicibiles facit superbos et humiliat de sua virtute præsumentes, et « eos qui oppressi fuerant, » scilicet a vitiis, elevat scilicet in virtutibus cum fuerint peccatis suis humiliati. Quod hoc modo « revelat profunda de tenebris, » id est operatam sententiam indicat ex occultis suis consiliis. Et perducit in lucem umbram mortis, id est pravam

operationem, quæ imitatione agitur antiqui hostis, de qua scriptum est: « Nomen illi mors (Apoc. vi). » Hanc, inquam, umbram mortis producit in lucem, id est peccatori antea non videnti, ut evadat, facit conspicabilem. Sequitur de eadem fortitudine et sapientia :

Vers. 23. — « Qui multiplicat gentes, » subaudi quotidie nascentes, « et perdit eas, » videlicet quotidie morientes, « et subversas, » scilicet per mortem, « in integrum restituet, » videlicet quia mortui resurgent. Vel ita : « Et perdit eas, » videlicet quia nunc in infidelitate relinquit, « et restituet, » id est quandoque statum fidei reducet.

Vers. 24. — « Qui immutat cor principum populi terræ, » id est scribarum et Phariseorum, id est coram summorum sacerdotum gentis Judaicæ, « et decipit, » id est decipi sinit eos, juste, « ut frustra incedant per invia, id est ut frustra moliantur extinguere nomen Christi, ad quod pergendum nulla patet via. Ideo dixit, » per invia. »

Vers. 25. — « Palpabunt quasi in tenebris, et non in luce, » id est tentabunt Christum et errabunt, quasi sint in tenebris ignorantiae, « et non in luce, » subaudi scripturæ propheticæ, et præsentium miraculorum ejus, per quæ poterant credere, « et errare eos faciet, » videlicet, non admirantes mortuos suscitantem, nunc despicientes quem conspiciebant mortalem.

CAP. XIII, VERS. 1. — « Ecce omnia, hæc » scilicet, de sapientia et fortitudine ejus, « vidit oculus meus, » scilicet interior prophetico spiritu, « et audivit, auris mea, » scilicet intus ex voce divina, « et intellexi singula, » videlicet quo ordine vel sine semper sint agenda. Qui autem non intelligit quod videt, sicut Pharaon somnium (Gen. xl), vel sicut Balthasar scribentis manus articulum, propheta non est (Dan. v). Hactenus ab eo loco quo ait nimirum : « interroga jumenta (Job xii), » dictis Sophar respondit; tunc tribus pariter amicis, quia cunctos audierat, hoc modo respondet :

Vers. 2. — « Secundum scientiam vestram, » subaudi quam vicissim ostendistis, « et ego novi, nec inferior vestri sum. » Nisi humilitate se deprimeret, poterat dixisse superior vobis sum, utpote quos transibat prophetiæ spiritu. « Et ego, inquam, novi, » subaudi, quia apud ipsum est fortitudo et sapientia.

Vers. 3. — « Sed tamen ad Omnipotentem loquar, videlicet quia charitas foras mittit timorem illius magnæ fortitudinis. Tali fulvis præsidio « disputare cum Deo cupio, » videlicet quia fiduciam dat ipse, qui loquitur per prophetam, « venite et disputemus (Isa. i). » Hoc postmodum facturus est, ubi dicet, « responde mihi, quantas habeo iniquitates, » etc. Prius, subaudi, quam cum Deo disputem [argute me].

Vers. 4, 5. — « Vos ostendens, » scilicet esse « fabricatores mendacii, et cultores perversorum dogmatum, » videlicet quia vera dicenti contradi-

centes, libenter ac stadiose perversa confingitis. Quibus verbis aperte ostendit quod ex hæreticorum specie suis adversentur judiciis. Atque utinam taceretis, ut putaremini esse sapientes. « Stultus enim si tacerit, inquit Salomon, sapiens putabitur (Prov. xvii). »

Vers. 6. — « Audite correptiones meas, scilicet prædictas et iudicium laborum meorum, » subaudi quod dicturus sum, « attendite, » id est attente audite.

Vers. 7. — « Nunquid Deus » subaudi apud quem fortitudo et sapientia sibi sufficiens est, « indiget vestro mendacio, » id est vestra adulatione, « ut pro illo loquamini dolos, » scilicet falso me criminando!

Vers. 8. — « Nunquid faciem, » id est auctoritatem ejus, « accipitis, » videlicet quasi vos ita ut ille irreprehensibilis sitis, « et pro Deo, » id est sicut Deus, qui alienus a peccato est, « iudicare iustitiam, » videlicet, absque respectu communis infirmitatis?

Vers. 9. — « Aut placebit ei, » subaudi præsumptio « talis, quem celare nil potest, » subaudi qua mente quis iudicet, vel qua culpa iudicantem quoque redarguat? « Aut decipietur ut homo, » scilicet quatenus vobis consentiat, et iudicium suum vestro sensu super me disponat? « Decipietur, inquam, vestris fraudulentis ut homo, » subaudi decipitur ab adulatoribus suis? Non ita, sed

Vers. 10. — « Ipse vos arguet, » scilicet, dicendo: « Non estis locuti rectum coram me (Job xlii), » quoniam in abscondito, » id est in duplicitate faciem ejus accipitis, » id est auctoritatem iudicandi pro illo vobis arrogatis, videlicet aliter sentientes et aliter loquentes, quod est iudicare in abscondito vel dupliciter.

Vers. 11. — « Statim ut se commoverit, » id est mox ut is qui nunc tacet suam de me, ac de vobis sententiam, elocutus fuerit, « turbavit vos, » scilicet dicendo tale quid, quale est hoc contra vos : « Existimasti inique quod ero tuis similis (Psal. xlii); » — « et terror ejus irruet super vos, » id est a somno torporis, quo vestros contra veritatem clausistis oculos, evigilare faciet vos.

Vers. 12. — « Memoria vestra, » scilicet quam terreno sensu vobis in sæculo extruistis, « comparabitur cineri, » videlicet quem ventus a facie terre projicit (Psal. xii), » subaudi nisi poenitentiam egeritis. Hæc ita accipienda sunt, ut in persona illorum cunctis dicta credantur hæreticis. « Comparabitur, inquam, cineri memoria vestra, » subaudi quæ nunc agitatur instante scientia, « et redigentur in lutum, » id est despectæ in putredine jacebunt, « cervicibus vestris, » id est omnes gestus vel affectiones superbiæ vestræ.

Vers. 13. — « Tacete paulisper, » id est nolite contentiose agere, « ut loquar quodcumque mihi mens suggererit, » id est non uti vos sensu carnis, sed sensu mentis, id est virtute intellectuali.

Vers. 14. — « Quare lacero carnes meas, » — « quare, inquam, id est quid putatis, qua spe, nunquid pro humana laudis intentione, « lacero carnes meas, » id est

districte compesco carnales cogitationes? « Lacero, inquam, dentibus meis, » id est interioribus sensibus mentis, admodum ejus qui iratus cuilibet hosti indignationem animi strictis dentibus ostendit. « Quare, inquam, lacero, » id est viles habeo, « carnes meas, et animam meam, » scilicet pretiosiores, « porto in manibus meis, » id est servo, ne propter curam carnis peccet in omnibus his quæ patitur.

VERS. 15. — « Etiam si occiderit me, » subaudi ipse qui percussori tradidit me, « in ipso sperabo, » id est diligam, cum neque stultum quid loquar contra ipsum. « Verumtamen vias meas in conspectu ejus arguam, » id est non de meis meritis resumam hanc spei meæ fiduciam.

VERS. 16. — « Et ipse erit Salvator meus, » videlicet, dum non in meis meritis fuero confisus. Hoc probat a remotione contrarii dicens: « Non enim veniet in conspectu ejus omnis hypocrita, » videlicet quia non arguit coram eo vias suas, sed seipsum coram hominibus justificat.

VERS. 17. — « Audite sermonem meum » id est apertam locutionem meam, « et ænigmata mea, » id est verba mystica virtutem intus habentia, « percipite auribus vestris, » id est audito interioris hominis.

VERS. 18. — « Si fuero judicatus, » scilicet ego talis, qui non ut hypocrita defendo, sed in conspectu ejus, » ut dixi, vias meas arguo, « scio quia justus inveniar, » non ut vos asseritis, hypocrita; « justus, » inquam, videlicet purgata iniquitate per præsens judicium. Sed altius considerare hoc tota quæ sequitur disputatio compellit. Abhinc enim incipit disputatio, de qua paulo ante dixit, « disputare cum Deo cupio. » Quæ ergo causa proponatur discutienda querendum est, in qua justum se invenendum esse confirmat. Non enim hoc proponere vult ad discutiendum vel concludendum quod sine peccato sit; quippe qui paulo ante dixit, « vias meas in conspectu ejus arguam, » et paulo post dicturus est, « quis potest facere mundum de immundo conceptum semine (Job XIV), » et pene ubique continet id quod et superius dixerat: « Abominabuntur me vestimenta mea (Job IX). » Quam ergo nunc inter se ac Deum causam cum tanto vigore vult proponere? Illam utique, utrum deceat Deum adducere hominem secum in judicium. In hac propositione per miram humilitatis virtutem securus quod perveniat ad victoriam judicium ejus ait:

VERS. 19. — « Quis est qui judicetur tecum, » id est pro Deo contra me respondeat, « veniat. » — « Quare tacens consumer? » Non tacebo, audientiam postulo. Superatum te fateberis, Deus, cum hominem eliges assumere potius quam tecum in judicium adducere.

VERS. 20. — « Duo tantum ne facias mihi, » videlicet quæ mox præliniam, « et tunc a facie tua non abscondar, » id est apposita tecum disputatione non fugiam. Ac si dicat: Quoniam in hac disputatione tu idem qui adversarius es, iudex mihi præses, benevolentiam præbe per hæc duo tantum quæ postulo.

VERS. 21. — « Manum tuam, » id est fortitudinem tuam, videlicet legem in fortitudine percussoriam, « longe fac a me, » videlicet, ut non multa fortitudine, vel magnitudinis tuæ mole, sed sola nunc utaris ratione, et formido tua « non me terreat, » videlicet sed potius dilectio fiduciam loquendi præbeat.

VERS. 22, 23. — « Voca me et respondebo tibi, » etc. Ac si jam captata benevolentia dicat: De eo utrum peccator sim, nulla nunc quæstio; nulla inter me et te controversia est. « Voca me, » id est interroga me, « et respondebo tibi » quantas habeo iniquitates. « Aut certe loquar, » id est interrogabo, « et tu responde mihi quantas habeo iniquitates, » videlicet quia de meis iniquitatibus idem sentio quod tu. Hanc quasi divisionem more peritissimi rhetoris faciens prudenter excipit, in quæ sibi et Deo conveniat, mox dicturus in quæ sit controversia. Prius notandum quia ait, « iniquitates et peccata, » quæ in usu loquendi hoc differunt, quod plus iniquitas quam peccatum sonat. Et omnis homo libere se peccatorem fatetur, iniquum vero dicere nonnunquam erubescit. Item quod ait: « Scelera mea et delicta ostende mihi, » subaudi, aut ego tibi. Scelera namque et delicta hoc distant quod scelus magis quam delictum pondus peccati transit. Et nonnunquam scelus in opere est, delictum vero plerumque in sola cogitatione. De his, inquam, idem sentio quod tu. Illud jam dicam unde disputare cupio.

VERS. 24. — « Cur faciem tuam abscondis? » Id est cur visionis tuæ lumine me privasti, « et arbitraris, » subaudi tu tantus, me, **452** scilicet tantillum, « inimicum tuum, » at si peccavi, decet fortitudinem tuam, decet sapientiam tuam hoc quod facis.

VERS. 25. — « Contra folium quod vento rapitur, ostendis potentiam tuam, » id est contra hominem, qui in paradiso ab arbore vitæ cecidit, id est cadendi vel transgrediendi materiam habuit, et ideo bene folium dicitur, unde et Isaias ait: « Cecidimus quasi folium universi (Isa. LXIV). » Contra hominem, inquam, qui ita tentationibus, quomodo folium vento rapitur, « ostendis potentiam tuam, » id est dignaris exereere fortitudinem tuam, « et stipulam siccam, » id est eundem hominem de terra ortem, quondam in gratia tua virentem, beatitudinis grano copiosum, nunc in peccato aridum, et immortalitatis beatitudine, tanquam grano suo viduatum, et jacentem tanquam stipulam siccam, « persequeris, » videlicet ut ignibus tradas æternis. Hanc propositionem acerrimam subjecta ratione probat, totamque argumentationem partibus quinque perficit, quæ distinguere libet, et hoc non incassum, quoniam disputationem ipse facere proposuit hoc loco, dicens: « Disputare cum Deo cupio. » Propositionem ergo subjecta ratione probat dicens:

VERS. 26. — « Scribis enim, » id est diligenter notas « contra me amaritudines, » id est amaritudinum causas, scilicet peccata tanquam persecutor. Hoc est quod sequitur: « Et consumere me vis peccatis adolescentiæ meæ. » In quo considerandum est quam

sint gravia peccata juvenum et senum, si et illud **A** justi sic metuunt, quod in infirma ætate deliquerunt. Et hanc rationem confirmatione roborat.

VERS. 27. — « Posuisti, inquit, in nervo pedem meum, » id est forti sententia ligasti sensum meum propter originale peccatum, ita ut volens quoque non possim evadere hoc exsiliū, « et observasti omnes semitas meas, » id est actualia quoque peccata, « et vestigia pedum meorum, » id est exempla actuum meorum, « considerasti. » Tanta intentione persequeris me talem.

VERS. 28. — « Qui quasi putredo consumendus, » id est carnis corruptione conterendus, « sum et quasi vestimentum quod comeditur a tineā, » id est qui perumque etiam nesciens in mente peccatis confodior, sicut sine sonitu vestimentum a tineā comeditur. **B**

CAP. XIV, VERS. 1. — « Homo natus de muliere, » etc. Ab hoc loco exornationem facit, quæ quarta pars est argumentationis, in qua videlicet exornatione, tota pene consistit columna fortitudinis, id est nimie humilitatis qua Deum premit; per quam et Moses eum dicentem: « Dimitte me ut irascatur furor meus (*Exod. xxxii*), » tenere potuit, stans in conspectu ejus in confractione cordis (*Psal. cv*). « Homo, » inquit, subaudi quem tu persequeris, « natus de muliere. » id est de infirmitate, sive, per quam cœpit initium culpæ, « brevi vivens tempore, repletur multis miseriis, » quod videlicet infelicissimum est, quia et tempore angustiatur et miseriis dilatatur utpote.

VERS. 2. — « Qui quasi flos egreditur, » id est nitens in carne nascitur, et hujus mundi varietatibus, tanquam multis aurarum injuriis, tener et fragilis exponitur, « et conteritur, » id est per mortem carnis in putredinem redigitur, et non cum longa mora, sed certatim, « fugit velut umbra, » id est frigidus a calore divini amoris instabiliter prætervolat, et donec omnino conteratur nunquam « in eodem statu permanet, » videlicet ab infantia ad pueritiam, de pueritia in adolescentiam, et sic per singulas ætates et ad ultimum in mortem transiens.

VERS. 3. — « Et dignum ducis super hujuscemodi aperire oculos tuos, » id est exerere iram tuam. Hoc est quod sequitur, « et adducere eum tecum in iudicium, » videlicet de eo quod sibi est impossibile? **D**

VERS. 4. — Nam « quis potest facere mundum de immundo conceptum semine, nisi tu qui solus es? » subaudi per se ipsum mundus? Adhuc de brevitate vitæ ejus adjungit:

VERS. 5. — « Breves dies hominis sunt, » subaudi tu æternus es, « numerus mensium ejus, » subaudi quantus sit, « apud te, » id est in tua potestate, « est. » Unde sequitur: « Constituisti terminos ejus, » scilicet tam vivendi quam proficiendi, « qui præteriri non poterunt. » Statutum quippe est a te quantum temporaliter vivat, nec potest vivere ultra, licet *Ezechie* quindecim ad vitam annos esse additis historia sacra referat (*IV Reg. xx; Isa. xxxviii*). At ille tem-

pus quo mori merebatur, præterire meruit per veniam, non autem terminum quem tu illi constituisti, præterire potuit per totam regni sui potentiam. Finita exornatione jam complexionem subinfert vera sapientia totius eloquentiæ dominatrix:

VERS. 6. — « Recede » ergo, inquit, id est iram tuam amove, « ab eo, » non quidem jam ex toto, sed « paululum, » id est « ut » pœnam quidem mortalitatis in corpore sustineant, sed in anima « quiescat, » videlicet a perturbatione vitiorum, a quibus te irato nullus quiescere potest, sed traditur ignominie passionibus is cui tu propter superbiam ejus fueris iratus. « Quiescat, » inquam, subaudi interim, « donec optata, » id est ea quam ipse optat, « veniat dies ejus, sicut mercenarii, » id est quando æternam requiem accipiet pro recompensatione laboris sui?

VERS. 7. — « Lignum habet spem. » Jam in fine orationis quæ flectere intendit iudicium nunc in conclusione instruit misericordiam, per simile indicas quam prædictis miseriis sperat vel optet medelam. « Lignum, » inquit, id est Christus, bonorum omnium robur, in quo omnis justitia radicitur, « habet spem, » subaudi, meam in se reconditam, certam et magnam, pro qua se præcidi patietur. Nam, « si præcisum, » subaudi per passionem mortis, « fuerit, rursus virescit, » scilicet per gloriam resurrectionis, « et rami ejus pullulant, » id est fideles ejus multiplicantur.

VERS. 8. — « Si senuerit in terra radix ejus, » id est si viluerit, et abjecta fuerit in gente Judaica prædicatio ejus, « et in pulvere mortuus fuerit truncus ejus, » id est extincta et sepulta fuerit caro ejus. **C**

VERS. 9. — « Ad odorem aquæ germinabit, » id est per virtutem Dei surget a mortuis, « et faciet comam, » scilicet apostolorum et omnium fidelium collectionem, « quasi cum primum plantatum est, » id est talis esse agnitus vel creditus, qualis erat antequam Deus homo fieret, et clarificatus apud Patrem claritate quam habuit priusquam mundus esset (*Joan. xvii*).

VERS. 10. — « Homo vero, » id est peccator, quicumque noluerit huic per fidem se inserere ligno, « cum mortuus fuerit, » scilicet in culpa, « et natus, » videlicet a justitia, « atque consumptus, » subaudi in pœna, « ubi quæso est? »

VERS. 11. — « Quomodo si recedant aquæ de mari, » subaudi sic « in illa die peribunt omnes cogitationes ejus (*Psal. cxlv*), » et quomodo? « si fluvius vacuefactus arescat, » cui videlicet post subductam animam vacuum corpus recte comparatur.

VERS. 12. — « Sic homo, » scilicet talis, « cum dormierit, » videlicet in morte, « non resurget, » subaudi sæculo huic, ut vel adversis, quæ significantur per mare, vel prosperis mundi, quæ per fluvium intelliguntur eo quod sit dulcioris aquæ et potabilis, rursus inundetur. Nam alii sæculo resurget, non huic quod amabat. Hoc est quod sequitur.

Donec atteratur coelum, » id est donec mundi hu- A
jus finis.

Orta hic desiderantur, vide in Moralibus B. Gregorii l. xii, cap. 5 post principium, usque ad 17 cap. ejusdem libri, Patrologia, t. LXXV.

CAP. XV, VERS. 15. — « Ecce inter sanctos, » subaudi quod majus est, « nemo innocens [immutabilis] est, et coeli, » id est hi, qui cum essent per naturam homines atque terreni, coelestia sectando facti sunt caeli, « non sunt mundi in conspectu ejus, » scilicet suomet judicio, quorum unus ait : « Si dixerimus quia peccatum non habemus, nos ipsos sedecimus (I Joan. 1). »

VERS. 16. — « Quanto magis abominabilis et inutilis homo, » scilicet 453 qualis tu es, « qui bibit quasi aquam, » id est qui operatur absque ulla retractione, « iniquitatem? »

VERS. 17. — « Ostendam tibi, » subaudi quid de te sentiam. « Audi me; quod vidi, » id est non aliquos rumores, sed « quod vidi, » quod intellecti, quod expertus sum, « narrabo. » Et narrare debeo.

VERS. 18. — « Nam sapientes, » subaudi quos imitare debeo, « confitentur et non abscondunt patres suos, » id est patrum suorum sententias.

VERS. 19. — « Quibus solis, » subaudi non etiam stultis, « data est terra, » id est stabilis et fructifera alectorum Ecclesia. Et hæc quoque hæreticorum propria est jactantia. « Et non transibit, inquit, alienus per eos, » id est non prævalebit diabolus adversus eos, subaudi qui adversum te prævaluisse probatur. Alienus dicitur diabolus juxta illud, « quoniam alieni, » id est spiritus maligni, « insurrexerunt in me » (Psal. LIII).

VERS. 20. — « Cunctis diebus impius superbit. » Hoc est quod narrare proposuit, et nimio præ judicio ausu, quem in prima locutione suo de hypocrisi coarguerat iste Eliphaz, in hac secunda congressione impium esse confirmat. Nam sic de impio loqui incipit, tanquam in beato Job expertus sit id quod universaliter de omni impio se didicisse asseruit supra dicendo, « quod vidi narrabo tibi. » Adhuc tamen parum quid habet de reverentia amici, in eo quod non ipsum nominatim impium esse dicit, sed propter ipsum de impio universaliter proponit dicens : « Cunctis diebus suis impius superbit. » Ac si dicat : Quod in te palam est, qui in prosperitate superbias, et nunc in adversitate desperas quod et ipsum magna est superbia. Nam in sequentibus sic contra eum vel propter eum loquitur, tanquam sit impius vel desperatus. « Superbit, » inquam, et mirum est. Nam « numerus annorum incertus est tyrannidis ejus, » id est mirum est quod quasi de certo extollitur, cujus vita sub poena incertitudinis tenetur.

VERS. 21. — « Sonitus terroris, » id est expectatio damnationis, « semper in auribus illius, » id est in conscientia a qua accusatur, « et cum

pax sit, » id est cum venis peccatorum poenitentibus promissa sit, « ille, » scilicet desperatus, « insidias, » id est falsum, « suspicatur, » hoc est quod sequitur :

VERS. 22. — « Non credidit, » id est non sperat, « quod reverti possit, » scilicet per penitentiam, « de tenebris, » scilicet suæ damnationis, « circumspectans undique gladium, » id est certum habens ejusdem damnationis judicium.

VERS. 23. — « Cum se moverit ad querendum panem, » id est, præsentis vitæ stipendium, « novit, » scilicet accusante conscientia, « quod paratus sit in manu ejus, » id est in opere ejus, « tenebrarum dies, » id est quod facit, pavet, sed non cavet quod pavet.

VERS. 24. — « Terrebit eum tribulatio, » scilicet eadem tenebrarum dies parata, « et angustia valla- bit eum, » scilicet semper anxie agitantem quid contra veritatem objiciat, « sicut regem qui præparatur ad prælium, » videlicet, contemnens, legatione missa rogare ea quæ pacis sunt (Psal. CXXI).

VERS. 25. — « Tetendit enim adversus Deum manum suam, » quod videlicet maxime facturus est iniquorum omnium caput Antichristus, « et contra omnipotentem roboratus est, » scilicet ad breve tempus prosperatur.

VERS. 26. — « Cucurrit, » id est sine obstaculo egit, « adversus eum erecto collo, » id est cum audacia, et pingui cervicē. » id est superbia, rerum affluentia quasi multis carnibus facta, « armatus est. »

VERS. 27. — « Operuit faciem ejus, » id est mentem ejus, « crassitudo, » id est terrenarum rerum desiderata abundantia, « et de lateribus ejus, » id est de conjunctis illis atque adherentibus, « a ruina dependet, » videlicet quia quisquis potenti et iniquo adhæret, ipse quoque de ejus potentia, vel ex pinguedine rerum tumet.

VERS. 28. — « Habitat in civitatibus desolatis, » id est placebit perversorum cuneis a Deo desolatis, « et in domibus desertis, » id est in laudibus hominum quos Deus deseruit, « quæ in tumultos sunt redactæ, » id est quæ de ædificatione vitæ ceciderunt.

VERS. 29. — « Non ditabitur, » subaudi interius, « nec perseverabit substantia ejus, » scilicet quia tumet exterius. Nec mittet in terram radicem « ejus [al. suam], » videlicet quia cito ad motum occultæ sententiæ vita ejus eruitur, et quia nunquam in æternæ vitæ desiderio cogitatio ejus plantatur.

VERS. 30. — « Non recedet de tenebris, » id est nunquam poenitendo lucem justitiæ requirit. « Ramos ejus, » id est adherentes illi clientes ejus, « arefaciet flamma, » id est accendent carnalia desideria. « Auferetur, » id est condemnabitur « spiritu oris sui, » id est propter effrenationem oris sui, quod in coelum posuit, et contra Deum loqui non cohibuit.

VERS. 31. — Non credat, » subaudi quisquis A
ejusmodi est « frustra errore deceptus, » scilicet
si crediderit, « quod aliquo pretio, » id est elemo-
syna quæ de rapina est, « redimendus sit, » sci-
licet quia se a vitis non compescit.

VERS. 32. — « Antequam dies ejus impleantur, »
scilicet quos longo animo suo proponit, « perit
[et. peribit], » id est a presenti vita rapitur,
« et manus ejus aresecit [et. aresecat], » id est ab
omni operatione bona sicca invenitur.

VERS. 33. — « Lædetur quasi vinea in primo
flore, » id est sicut levi aura læditur vinea, sive
oliva dum florem projicit, « botrus ejus, » id est
operatio ejus, quæ per hypocrisin perfecta vi-
debatur. Hoc est quod sequitur :

VERS. 34. — « Congregatio hypocritæ sterilis. » B
In quo beatum Job, sicut et in cæteris supra-
dictis, adhuc oblique percussit ; quod quasi qui
in prosperitate fructum Deo fecisse videbatur,
nunc flagello discussus ita cito læsus sit, ut in
rebellionem contra Deum efferatur. De cujus quasi
merita damnationem universalem profert senten-
tiam dicens. « Et ignis, » scilicet gehennæ,
« devorabit tabernacula, » id est corpora eorum,
in quibus animæ illorum habitant, « qui munera
libenter accipiunt ; » sive munus a manu, quod est
nummus ; sive munus ab ore, quod est laus
quam amant hypocritæ.

VERS. 35. — « Concepit dolorem. » Tandem in
talcæ sermonis ad auditores sese convertit, et
impium supra dictum, qualem procul dubio bea-
tum Job vult intelligi, quasi supremo ictu per-
cutiens, « concepit, inquit, dolorem, » quod est
malum mente pertractare, « et peperit iniquita-
tem, » quod est malum opere perpetrare, « et uter-
tus ejus, » id est sensus cordis ejus, « præparat
dolos, » quod est excusationes in peccatis que-
rere.

CAP. XVI, VERS. 1, 2. — « Respondens autem
Job dixit : Audivi frequenter talia. » In hac re-
sponse beatus Job in seipso ostendere inten-
dit, quod sancta Ecclesia in tempore afflictio-
nis libertatem quoque loquendi perdat, quia vi-
delicet apud reproborum mentes nulla est aucto-
ritas, quam non commendat temporalis pro-
speritas. Agit et de patientia ejusdem Ecclesiæ,
quæ mala aliena quasi sua falso sibi objecta,
consuevit patienter tolerare, et ab ejusmodi in-
juria suos studet hoc modo amicos compescere.
« Audivi frequenter talia, » subaudi, qualia vos
dicitis : « Audivi, inquam, frequenter, » id est
consuevi ferre patienter. « Consolatore onerosi
omnes vos estis, » videlicet quia cum consola-
toris officium sit dolorem lenire, non debet tempore
luctus verba increpationis inferre. Nam et si sunt
quædam quæ increpari jure debeant, in afflictione
postponenda sunt, ne increpando dolorem afflicti
augeat, quem lenire proposuerat.

VERS. 3. — « Nunquid habebunt finem » id est

certitudinem, vel aliquam utilitatem « verba ven-
tosa, » id est inflationi potius quam rectitudi-
servientia? « Aut aliquid tibi molestum est, si
loquaris? » subaudi non. Ac si aperte dicat : eo
plus loqueris, quod a me molestum aliquid de
teipso non audis. Unde et subditur :

VERS. 4. — « Poteram et ego similia vestri loqui, »
subaudi nisi justitiam servando similia loqui de-
clinarem. « Atque utinam esset, » id est potius si
esset « anima vestra pro anima mea. » Hoc dictum
oratio potius quam 454 maledictio esse mo-
stratur videlicet ut amici, qui dolori illius per chari-
tatem compati nesciebant, ab experimento discereat
alienæ afflictioni qualiter misereri debuissent.

VERS. 5. — « Consolarer et ego vos sermonibus, »
B id est non sicut vos me, ita ego vos importans
onerarem increpationibus. « Et moverem caput
meum, » id est commoverem mentis meæ affe-
ctum, « super vos, » subaudi qui super me,
sine affectu mentis, imo cum exultatione, capita
vestra movistis.

VERS. 6. — « Roborarem vos, » subaudi ne in
tribulatione desperaretur, « ore meo, » id est
ore concordante affectui vel compatienti animo,
« et moverem labia mea, » id est temperarem
verba mea « quasi parcens vobis, » subaudi qui
mibi nullo modo parcius. « Quasi parcens, »
inquam, id est non quidem parcens, « sed quasi
parcens, » videlicet si qua in vobis reprehendendæ
essent, non parcerem, quia non omnino tacerem, et
quasi parcerem, quia tempus increpationi oppor-
tunum expectarem.

VERS. 7. — « Sed quid agam. » Hæc assumptio
ad illud respicit quod dixerat, « poteram et ego
similia vestri loqui. » « Sed quid agam? Si locu-
tus fuero, non quiescet dolor meus. Et si tacerem,
non recedet a me. » Sic profecto sancta Ecclesia,
quando locutione sua perversos corrigi non conspici-
t, dolor ejus non quiescit, et cum tacet, pro illorum
incorectione hoc ipsum quod tacet, amplius gemit.

VERS. 8. — « Nunc autem oppressit me dolor. »
Hæc alia assumptio ad illud respicit quod dixerat :
« Utinam esset anima vestra pro anima mea, conso-
larer et ego vos sermonibus. » Ac si dicat : Nunc
autem auctoritas sermonis mei per hoc frangitur,
quod vita mea dolorem, quem patior, commensus
judicatur. Hæc et cætera quæ sequuntur pene omnia
qualiter beato Job congruant nullus ignorat. Sed ad
statam sanctæ Ecclesiæ trahuntur hoc modo. Dolo-
re suo sancta Ecclesia pruritur, quando in malitia sua
crescere perversos intuetur, « et ad nihilum redigun-
tur omnes artus » ejus, quando ex imitatione pravo-
rum infirmi quique deterius infirmantur.

VERS. 9. — « Et rugæ meæ, » inquit, id est duplices
qui in corpore meo dupliciter sitæ malitiam non
emendant, ipsi adversitatis tempore me insequendo
increpent. « Et suscitatur, » id est confortatur,
« falsiloquus, » videlicet omnes, qui de æternitatis
promissione diffidunt, « contra faciem meam, » id

est in aperto, « contradicens mihi, » subaudi quam la prosperitate non audentem palam contradicere, quasi post dorsum patiebar.

Vers. 10. — « Collegit furorem suum in me, » subaudi malignus spiritus mentibus eorum principatur, « furorem, » inquam, « suum, » qui haecenus per occultas tentationes sparsus erat, « collegit in me, » id est in afflictione mea tota coacervat et coarctat intentione, et comminatis « dentibus suis, » id est sæviens in persecutoribus et carnificibus suis, « hostis meus, » scilicet diabolus, « terribilibus oculis me intuitus est, » id est pravorum consiliis, qui propter astutiam vel sæcularem scientiam oculi ejus recte dicuntur, crudelia in me supplicia machinatus est.

Vers. 11. — « Aperuerunt super me ora sua, » id est mala erroris sui contra me prædicare non metuunt, « exprobrantes, » id est rectæ fidei prædicamenta irridentes. « Percusserunt maxillam meam, » id est illos præcipue persequuntur, quos in aperto positos, et aliis utiliter prælatos esse conspiciunt, quique vitam carnalium verbo correptionis quasi quousdam dentibus conterunt, ut eos mihi incorporarent. Juxta litteram quoque satis dolenter abjectionem suam exprimit, quia videlicet qui in maxilla percutitur, omni honore vel reverentia reputatur indignus. Et hoc faciendo, « satiati sunt penis meis, » videlicet quia tunc reprobi grande aliquod se fecisse æstimant, cum vitam prædicatorum necant.

Vers. 12. — « Conclusit me Deus, » subaudi his omnibus modis, « apud iniquum, » id est apud hostem antiquum, videlicet carnem meam, potestati ejus permittens, « et manibus impiorum, » scilicet spirituum malignorum vel hominum crudelium, « tradidit me, » subaudi in interitum carnis, non animæ.

Vers. 13. — « Ego ille quondam opulentus repente contritus sum. » Et hoc in ipso beato Job nimis clarum est. Sancta vero Ecclesia in eo repente conteritur, quod infirmorum mentibus improvidis mala tanto graviora fiunt, quanto ab eis inopinate tolerantur. « Tenuit cervicem meam, » id est repressit libertatem meam. Nam cervix, sicut in malis superbiam, sic in bonis libertatis erectionem significat. Hoc contra illud redditur, quod Eliphaz superius de impio loquens in beati Job suggillationem dixerat hoc : « Cucurrit adversus Deum erecto collo, et pingui cervice armatus est (Job xv). » Ac si dicat : « Circumidit me lanceis suis, » id est circumdedit me lanceis suis, convulneravit lumbos meos, non perpercit, » Et hæc tam ipsi quam universaliter sanctæ Ecclesiæ congruunt. Sed quod sequitur « et effudit in terram viscera mea, » nequaquam ad litteram stare potest, nisi per viscera in terram effusa filiorum affectum, qui oppressi et extincti sunt, accipias. Et fortassis ita congrue potest intelligi. Sancta vero Ecclesia, dum lanceis ab hoste suo circumdatur, id est tentationum jaculis in membris suis impetitur, viscera ejus, id est hi qui interioribus sacramentis deservire videntur, in terram effunduntur, id est plerumque ad sæcularia negotia pertrahuntur.

A stulus : « Ipsi enim scitis quod in hoc positi sumus (1 Thess. iii), » id est quod ad hoc venimus, ut feriamur.

Vers. 14. — « Circumdedit me lanceis suis, convulneravit lumbos meos, non perpercit, » Et hæc tam ipsi quam universaliter sanctæ Ecclesiæ congruunt. Sed quod sequitur « et effudit in terram viscera mea, » nequaquam ad litteram stare potest, nisi per viscera in terram effusa filiorum affectum, qui oppressi et extincti sunt, accipias. Et fortassis ita congrue potest intelligi. Sancta vero Ecclesia, dum lanceis ab hoste suo circumdatur, id est tentationum jaculis in membris suis impetitur, viscera ejus, id est hi qui interioribus sacramentis deservire videntur, in terram effunduntur, id est plerumque ad sæcularia negotia pertrahuntur.

Vers. 15. — « Concidit me vulnere supra vulnus. » Et hoc in beato Job juxta litteram perspicuum est, quia cum nuntius quilibet damna ejus nuntiaret, adhuc illo loquente veniebat alius, et tandem ipse in semetipso percussus est (Job i). Ecclesia vero in infirmis suis vulnere super vulnus conciditur, quando peccatum peccato additur, ut culpa vehementius exaggeretur. Et quia tali successu antiquus hostis roboratur, recte subjungitur : « Irruit in me quasi gigas, » quia videlicet malignus adversarius, dum sibi resisti non valet, quasi more gigante pugnat. Sed et in hoc, et in omnibus supradictis juxta litteram beatus Job ple intelligentibus aperte innuit, quia non sic impius erat, ut merito dicerentur in eum illa quæ paulo ante Eliphaz de impio protulerat, videlicet dum invidiam diaboli contra se exarsisse tali similitudine describit, qua perduellionem eumdem diabolum adversus se hostiliter insurrexisse, et corporalia tantum bona sibi ademisse per odium ipsius animæ, quam a Deo non poterat avertere, solerter intuentibus indicat luce clarius. Unde et sequitur :

Vers. 16. — « Saccum consuit, » id est visibilem afflictionem continuavit, « super catem meam, » id est super exteriorem hominem meum, « et operuit cinere carnem meam, » id est ad hoc tamen valuit saccus, id est asperitas plagæ, quam mihi intulit, ut me cinerem esse recognoscerem. Quod si ad universam referre libet Ecclesiam, ipsius quoque caro vel cutis sacco et cinere operitur, dum propter peccatum **455** carnis poenitentia quibuslibet membris ejus inditur. Unde et bene subditur :

Vers. 17. — « Facies mea intumuit a fletu. » Quod dictum, in illo quidem perspicuum exprimit doloris magnitudinem, in Ecclesia autem, prælatorum, qui, quasi facies in aperto positi sunt, magnum nihilominus significat dolorem, subditorum suorum mortem interiori materno affectu plangentium. « Et palpebræ meæ, inquit, caligaverunt, » quod et ipsum quidem in littera patet, quia videlicet præ nimio fletu oculi plorantium nonnunquam obscurantur. Typice vero illi sanctæ Ecclesiæ palpebræ sunt, quia prævidenda, subje-

etæ plebis itinera per noctem vitæ præsentis invigilant. Qui dum occulta Dei judicia non intelligunt, profecto palpebræ sanctæ Ecclesiæ caligant.

VERS. 18. — « Hæc, » videlicet omnia quæ prædicta sunt, « passus sum absque iniquitate manus meæ » id est non propter peccatum aliquod certum aut nominatum, quod mihi sim conscius me admisisse, « cum haberem mundas ad Deum preces, » id est cum absque fermento hypocrisis, de qua me arguitis, hostias Deo offerrem acceptabiles. Quod tamen verius atque constantius sanctæ Ecclesiæ congruit dicere de illo suo capite, de quo scriptum est : « Qui peccatum non fecit, nec inventus est dolus in ore ejus (I Petr. II). » Et tamen passus est, cum haberet mundas ad Deum preces, id est cum etiam pro persecutoribus suis exoraret (Luc. XXIII). Sed et ipse beatus Job in eo mundas ad Deum preces habuit, quod conviciantibus quoque amicis benevolus exstitit, et accepta Deo sacrificia pro illis obtulit.

VERS. 19. — « Terra, ne operias sanguinem meum. » Mira intentione per propheticam gratiam terram illam, quæ sanguinem Christi non operit, sed confitetur, et utrumque postem, scilicet animæ et corporis, manifesta et publica passionis ejus confessione consignat; terram, inquam, id est sanctam Ecclesiam, obtestatur ne operiat, id est ne opertum esse sinat, sanguinem ejus in sanie defluentem, hoc scilicet magna devotione peroptans ut in memoria æterna inter eos inveniatur, qui ab initio sæculi sanguinis Christi testimonio communicaverunt. « Neque inveniat, inquam, locum, » id est occasionem, « latendi in te, » id est absque memoria transeundi. « Clamor meus, » id est desiderium meum, quod interius vociferatur ad Deum.

VERS. 20. — « Ecce enim in cælo testis meus, » « in cælo, » inquam, tantum, nam in terra amici quoque mei me detestantur. « Et conscius meus, » scilicet qui solus cor meum cognoscit, « in excelsis, » subaudi est, ubi ab homine mortali conveniri non potest. Quod si in typum ipsius Salvatoris accipitur, cujus sanguinem, ut prædictum est, terra, id est Ecclesia, non operit silentio, sed et in sacramento celebrat, et fide publica confitetur, testis « et conscius » ejus ipse et Pater, de quo idem ait : « Et testimonium perhibet de me, qui misit me, Pater (Joan. VIII). » Item in Psalmo : « Domine, probasti me et cognovisti me (Psal. CXXXVIII), » etc.

VERS. 21. — « Verbosi amici mei, » subaudi estis, videlicet, quia rebus omissis verba tantum concinnatis loquentes quæ ad rem non pertinent, idcirco « ad Deum stillat oculus meus, » id est defluit lacrymosa compunctione intentio mea, dicendo : « Ecce in cælo testis meus, et conscius meus. »

VERS. 22. — « Atque utinam sic judicaretur. » id est et si (quod utinam fieret), « sic judicaretur vir cum Deo, quomodo judicatur filius hominis cum

A collega suo, » videlicet ut sicut sentit quod dicit, sic etiam agnosceret quidquid contra dicitur. Hæc subaudiendum est : Aliam profecto, quam vos opinamini, percussiois meæ audiremus ab illo causam. « Ad Deum, inquam, stillat oculus meus. » Nec frustra.

VERS. 23. — « Ecce enim breves anni transeunt, » id est tempus interest modicum, subaudi ut testem illum inveniam, « et semitam, per quam non revertar, ambulo, » semitam utique mortis, quæ via est universæ carnis, angusta et difficilis, per quam non revertar ad hæc mala quæ nunc patior, iterum toleranda.

CAP. XVII, VERS. 1. — Cujus semitæ recordatione, imo divini judicii timore, « spiritus meus attenuabitur, » id est non crassescet ex superbia, sicut iniquorum spiritus, sed « attenuabitur, » id est humiliabitur. « Dies mei breviabuntur, » id est breves esse, ut vere sunt, a me reputabuntur, « et solum mihi superest sepulcrum, » videlicet quia cuncta præsentia negligenti hoc solum restat considerare, qualis in sepulcro futurus sum.

VERS. 2. — « Non peccavi, » scilicet tantum ut, sicut opinamini, impius vel hypocrita sim; « et in amaritudinibus morabitur, » id est in flagellis presentibus, non, uti vos existimatis, desperabit, sed « morabitur » et perseverabit, « oculus meus, » id est intentio mea.

VERS. 3. — « Libera me, Domine, » subaudi, hoc dicam non desperans. « Libera me, inquam, Domine, » id est liberatorem meum Christum, quem missurus es, mitte, « et pone me, » id est, substantiam meam in illo Unigenito tuo fac consistere, « juxta te, et cujusvis manus, » id est sive Judæi, sive pagani, sive hæretici crudelitas, « pugnet contra me, » id est contra fidem Ecclesiæ, quæ mea fides est.

VERS. 4. — « Cor eorum, » scilicet quorum in typum amici mei contra me pugnant, « longe fecisti, » id est longe esse justo judicio permisisti, « a disciplina, » — « cor, » inquam, quia et si corpus sub disciplina est, dum forte aliquando flagellatur, sicut, verbi gratia, Judæi a Romanis occiduntur, et in omnes gentes captivi ducuntur, cor tamen, subaudi disciplina, non est, dum tot malis ad humilitatem et pœnitentiam non reducitur, « propterea non exaltabuntur, » subaudi apud te, quia videlicet exaltantur apud se, imo propterea dejectentur, sicut scriptum est : « Dejecisti eos dum alleverentur (Psal. LXXII). »

VERS. 5. — « Prædam pollicetur sociis. » Cum de multitudine iniquorum loqueretur, subito ad caput rediit, qui mos est frequens in Scripturis. « Prædam, inquit, pollicetur, » scilicet hostis antiquus, « sociis, » id est spiritibus malignis, videlicet eorum animas, quorum cor, ut dictum est, longe est a disciplina. « Oculi filiorum ejus, » id est pravæ intentiones sequacium ejus, « deficient, » quia videlicet hoc amant, quod diu tenere non possunt. Quod

amen in ipso maxime patet, quem hostis suus, A ut supra dixit: « Lanceis suis circumdedit (Job xvi), » hoc utique intendens, ut animam hac tentatione victam tolleret in prædam; de quo et subdit:

Vers. 6. — « Posuit me in proverbium vulgi. » Quod consequenter exponit dicens: « Et exemplum sum coram eis, » videlicet quia dum quilibet cuiquam maledicere appetit, ex mei similitudine maledictionem sumit, eamque prænam suo optat adversario, quam mihi evenisse conspicit. Quod et sanctæ Ecclesiæ, cujus hic tyrum gerit, in suis martyribus multiformiter accidit.

Vers. 7. — « Caligavit ab indignatione oculus meus, » id est sensu alicujus in sese lumen veritatis habentis admiratione divini iudicii turbatus est, dum se a pravis despici, ac dedignari conspicit, « et membra inea, » membra, inquam, sola, non etiam anima, « quasi in nihilum redacta sunt, » videlicet quia sanie defluunt.

Vers. 8. — « Stupebunt justi super hoc, » scilicet, quod bonis eveniant mala plerumque et malis bona. Hoc est quod supra dixit: « Caligavit ab indignatione oculus meus, » — « et innocens, » scilicet, qui necdum perfectus est, innocens enim dici potest qui nec boni, nec mali quidquam gessit, « innocens, » inquam, id est imperfectus « contra hypocritam suscitabitur, » id est temporalem illi gloriam invidet, dicens tale quid quale est illud: « Mei autem pene moti sunt pedes; pene effual sunt gressus mei, quia zelavi super iniquos, patem peccatorum videns (Psal. lxxii). » Hoc **456** modo C « contra hypocritam suscitabitur innocens, » si imperfectus scilicet est; si autem perfectus est, melius « suscitabitur, » videlicet quia florentem illum cum fere suo contemnet.

Vers. 9. — « Et tenebit justus viam suam, » id est non omittet propositum suum dicens: « Mihi autem adherere Deo bonum est (Psal. lxxi), » « et mundi manibus, » id est sanctis operibus, « addet fortitudinem, » bona scilicet initia provolvendo ad perfectionem.

Vers. 10. — « Igitur, » id est cum hæc ita sint, « o auditores, » convertimini et venite, » id est humilitatem habete, et benevolentiam præbeate, « et non inveniam in vobis, » subaudi si convertamini, D « nullum sapientem, » id est qui sibi videatur sapiens, et non potius velit ea quæ a vobis dicta sunt contra me innocentem. Hoc est quod auditoribus suis sancta et apostolica dicit Ecclesia: « Si quis in vobis videtur esse sapiens, stultus fiat, ut sit sapiens (I Cor. iii). »

Vers. 11. — « Dies mei transierunt » id est prospera mea defecerunt, subaudi quæ veram, ad quam vos invito, solent impedire sapientiam, « cogitationes meæ dissipatæ sunt, » id est curæ terrenæ, quæ non desunt in prosperitate, a corde meo depositæ sunt, « torquentes cor meum, » id est quæ torquebant cor meum.

Vers. 12. — « Noctem, » id est ipsam percus-

sionis meæ adversitatem, cogitationes meæ, in eo quod dissipatæ sunt, « verterunt in diem, » id est in magnam exultationem; videlicet quia justis nunquam amplius placet ex adversitate mala perpeti quam ex prosperitate terrenis curis fatigari. « Et rursus post tenebras, » scilicet præsentis vitæ; « apero lucem, » id est quæm perdidit in primo parente divinæ claritatis visionem. Vel quia hic adversitas et prosperitas vicissim sibi succedere non desinunt, sicque fit ut in luce nox in suspitione, in nocte vero lux in præsumptione sit: Ita dicitur potest accipi, « rursus post tenebras spero lucem, » ac si dicat, post præsentem doloris adversitatem expecto divinæ consolationis prosperitatem.

Vers. 13. — « Si sustinero, » id est etiamsi patienter mala præsentia portavero, « infernus domus mea est, » videlicet quia quicumque ante adventum Christi de hoc mundo exierunt, id est mortui sunt, quamlibet sancti fuerint, adhuc ab inferni locis liberari non poterant. Attamen quia sine tormento illic tenebantur, protinus addit: « Et in tenebris stravi lectulum meum, » id est bonis actibus studendo præparavi mihi requiem in loco illo tenebrarum. Et quia hoc ex poena infirmitatis venit.

Vers. 14. — « Putredini dixi: Pater meus es. » Ac si dicat: Idcirco « infernus domus mea est, » quia primus homo peccando putredo factus est. « Dixi, inquam, putredini, » id est in interiori meo, humiliter de te, o putredo, sensi, « quia pater meus es, » videlicet quia de te natus sum cum peccato. C quod est causa putredinis, et « vermis, » id est eidem putredini dixi; « mater mea et soror mea » estis. « Mater mea, » scilicet, quia de te, o putredo, natus sum, « et soror mea, » quia tecum veni in hunc mundum.

Vers. 15. — « Ubi est ergo nunc præstolatio mea? » id est quæ nunc potest esse justorum præstolatio; nisi solus justus et justificans Deus, nisi, qui veniens captivos peccati et mortis justitiæ suæ virtute liberabit. « Et patientiam meam quis considerat? » Subaudi non ignoro. Sed quod disponenti breve est, desideranti longum est. Illo namque differente:

Vers. 16. — « In profundissimum inferni descendent omnia mea, » non quidem corpore; sed sola illuc descendente anima. Ibi namque totum me esse reputo; ubi quod recipiam sentire poterò, quia videlicet ibi ex omnibus quæ egi, quietis retributionem inveniam. Superiora loca inferni profundissimum infernum vocat, quia videlicet, quantum ad sublimitatem cæli jam hujus aeris spatium non immerito dicit infernus potest. Unde cum apostatæ angeli in hoc caligoso aere sint demersi, Petrus apostolus dicit: « Angelis peccantibus Deus non pepercit, sed ruentibus inferni detractos in tartarum tradidit, in iudicio cruciandos reservari (II Petr. ii). » — « Putasne saltem ibi erit requies mihi? » Videlicet quia et desidero, et tamen adhuc de suscipienda requie dubito; videlicet

et, quia quamlibet justus, dum vivit, quisque de se dubitat, neque ante finem suum se comprehensisse putat.

CAP. XVIII, VERS. 1, 2. — « Respondens autem Baldad Sulthes dixit: Usque ad quem finem verba jactabitis? » In hac responsione hoc idem Baldad intendit, quod et Eliphaz proxima superius responsione intenderat, videlicet hoc astruere quod beato Job impius esse in oculis Dei presenti flagello teste convictus sit. Subtiliter ergo distinguendum est in verbis eorum, et quid sit quod vere de reprobis sentiunt, et quid quod contra B. Job fatuum sonant. Primo illud Baldad jactantiae coarguit, dicendo, « usque ad quem finem verba jactabitis? » simulque negat eum finalem habere causam, id est utilitatem verborum suorum dicendo, « ad quem finem, » ut subaudias nullum. Deinde imperitiam illi exprobrat subjungendo: « Intelligite prius, et sic loquamur. » Sic et hæretici sanctæ Ecclesiæ constantiam putant esse superbiam, et eam nec intelligere suspicant ea quæ dicuntur, se quoque despici superba conqueruntur indignatione, dicendo quod sequitur

VERS. 3. — « Quare reputati sumus ut jumenta, » subaudi esse, absque intelligentia, « et sorduimus, » id est viluimus coram vobis?

VERS. 4. — « Qui perdis animam tuam in furore tuo, » videlicet sicut jam corpus perditum est ulcere pessimo. Furoris enim esse putant, tam hi quam omnes hæretici, hoc quod ab electis agitur, vel dicitur per fervorem bene zelantis animi. « Nunquid propter te, » id est propter hunc furorem tuum, « derelinquetur terra, » subaudi a Deo, nisi universa tibi soli concordet, et tecum sentiat? « Et transferentur rupes de loco suo, » id est viri firmi atque eminentes in sapientia, movebuntur de sensu suo, ut declinent cum sensu tuo?

VERS. 5. — « Nonne, » subaudi, velis nolis, « lux impii exstinguetur, » id est fugitivæ vitæ prosperitas, propter abutentis impietatem, citius terminabitur, subaudi, sicut in te comprobatur, « nec splendet flamma ignis ejus, » videlicet quem in corde suo ex fervore carnalium desideriorum accendit? Subaudi, non splendet, sed ad tenebras pertrahetur. Sic procul dubio fiet.

VERS. 6. — « Lux obtenebrascet, » id est temporalium rerum gaudium omnino deficiet, « in tabernaculo, » id est in conscientia illius, « et lucerna, » id est gaudium carnale. « Lucerna enim lumen est in testa, lumen autem in testa gaudium est in carne (11). » — « Lucerna ergo quæ super eum est, » id est gaudium carnale quod non apud ipsum, id est in regimine ejus est, videlicet ita ut ipse illo bene utatur, sed super ipsum est, id est totum eum possidet, et facit peccatis servum, « exstinguetur, » ut dictum est, id est ad tenebras pertrahetur.

VERS. 7. — « Arctabuntur, » id est poena con-

stringentur, « gressus virtutis ejus, » id est profectus qui nunc dilatantur robustæ malitiæ ejus, « et præcipitabit, » id est in æterni supplicii tenebras merget, eum consilium suum, subaudi, quod nunc habet, quod nunc sibi placet præsentia appetere, et æterna despiciere. « Præcipitabit, » inquam, et juste permittetur devenire in præcipitium.

VERS. 8. « Immisit enim in rete pedem suum, » id est ipsum quo non volens tenetur, volens admisit peccatum, « et in maculis ejus ambulat, » id est cum expedire se nititur, tunc veraciter conspiciat quam duris nexibus tenetur. Hoc est quod sequitur:

VERS. 9. — « Tenebitur planta illius laqueo » videlicet quia stringitur finis in peccato, juxta illud: « Peccatum cum consummatum fuerit, generat mortem (Jac. 1), » cujus, subaudi peccati, consummatio per plantam, quæ finis corporis est, exprimitur. Planta ergo laqueo tenetur, dum peccatum consummatum non facile evaditur, quia vitiosa consuetudine tenetur peccator dum effugere conatur. Unde et sequitur, « et exardescet, » subaudi, per ipsam obligationem, « contra eum sitis, » id est, diabolus, qui sitit ut bibat mortem peccatoris, vel ita, « exardescet contra eum sitis, » id est, ex consuetudine peccati magis ac magis accenditur desiderium peccatoris, videlicet, quia delectationem sitit, quamvis mortem metuat quæ posita est secus introitum delectationis.

VERS. 10. — « Abscondita est in terra pedica ejus, » id est, involutus est in terreno lucro laqueus peccati ejus, quia videlicet inimicus insidians ostendit lucrum quod appetat, et occultat peccati laqueum quo animam ejus stringat, « et decipula, » videlicet, quæ sic ponetur, ut dum esca ostenditur, ipsa nequaquam a transeunte videatur, « decipula, » inquam, « illius, » id est, periculum deceptionis, « super semitam, » id est, ubi tendentem videt hostis cogitationis ejus viam.

VERS. 11. — « Undique terrebunt eum formidines, » id est, tales omnes contra se esse suspicatur, qualis ipse esse contra omnes nititur, « et involvent eum pedes ejus, » id est, in rectam non sinent eum exire actionem prædictæ formidines ejus, quia videlicet sæpe contingit ut idcirco quisque deus esse metuat, ne hoc a pravis ipse patiatur, quod se bonis fecisse reminiscitur.

VERS. 12. — « Attenuetur fame robor ejus, » id est, rationalis animæ ejus, qua ex parte homo roboratur, qui utique ex alia parte, id est ex corruptibili carne, infirmatur, « robor, » inquam, id est anima ejus, « fame, » subaudi Verbi Dei, « attenuetur, et inedia invadat costas illius, » id est, eadem fames longa consumat sensus mentis illius, quibus ita latentes cogitationes sicut viscera costis manent. « Invadat, » inquam, scilicet ad hoc ut viscera cogitationum, quæ in occulto sana latere po-

(11) D. Gregor. Mor. lib. xiv, cap. 8.

terant, foris ad appetendam exterioris gloriae spe-
ciem fundantur.

VERS. 13. — « Devoret pulchritudinem cutis
ejus, » id est, gloriam temporalem, quæ tota in cu-
te, id est, extrinsecus est, quo contra dicitur :
« Omnis gloria ejus, filie regis ab intus (Psal. XLIV), »
« et consumat brachia, » id est, opera, « illius pri-
mogenita mors, » id est, primogenitum peccatum,
videlicet superbia. Nam cum peccatum sit mors,
scilicet animæ, superbia vero primum peccatum,
bene ergo superbia dicitur primogenita mors.

VERS. 14. — « Avellitur de tabernaculo suo, »
id est, de terra in qua ad tempus militamus, « fidu-
cia ejus, » videlicet, quam in abundantia rerum
temporalium habuerat, « et calcet super eum quasi
rex, interitus, » id est, peccatum vel ipse diabolus,
videlicet, quia hic vivus premitur, et mortis suæ
tempore per hoc quod ad supplicium rapitur, pote-
stati dæmonicæ subjugatur.

VERS. 15. — « Habitent in tabernaculo illius, »
id est, in mente ejus per cogitationes nequissimas
conversentur, « socii ejus, qui non est, » id est,
apostatæ angeli, qui socii sunt ejus, « qui » jam
« non est, » videlicet, qui a summa essentia reces-
sit, et quasi ad non esse tendit, quia semel ab eo
qui vere est cecidit. « Aspergatur in tabernaculo
ejus sulphur, » id est, in mente ejus peccatum
carnis dominetur, quod mentem quibusdam fetori-
bus replens æterna præparat incendia, et ideo bene
per sulphur, quod fomentum ignis est, signifi-
catur

VERS. 16. — « Deorsum radices ejus siccentur, » id
est, cogitationes ejus deorsum infimis rebus inhæ-
rentes nequissimis adurantur tentationibus, « sur-
sum autem, » id est, a superno judicio, « attera-
tur messis ejus, » id est, post hanc vitam ad nulla
vivendi subsidia perducantur, imo ad remuneratio-
nem justorum rejiciantur opera ejus.

VERS. 17. — « Memoria illius pereat de terra. »
Latenter ad caput omnium iniquorum, scilicet An-
tichristum, verba vertuntur. « Memoria, » inquit,
« illius, » id est, laus terrene potestatis ejus, « pereat
de terra, » videlicet ubi illam extendere nititur,
« et non celebretur, » id est, non, ut ipse intendit,
glorificetur, « nomen ejus in plateis » id est, in lati-
tudine mundi, plateæ, quippe Græca appellatione a
latitudine sunt vocatæ.

VERS. 18. — « Expellet eum, » subaudi Deus, « de
luce in tenebras, » id est, a præsentis honore ad
æterna supplicia, « et de orbe, » id est, de hoc
mundo, « transferet eum, » subaudi ad inferni
profundum.

VERS. 19. — « Non erit semen ejus, » id est, non
subsistet doctrina ejus, « neque progenies ejus in
poculo suo, » scilicet omnes qui de ejus iniqua per-
suasione in malis nascuntur actibus, « nec ullæ reli-
quæ in regionibus ejus, » videlicet quia omnes ini-
quitates illius cum fine mundi concluduntur.

VERS. 20. — « In die ejus stupebunt novissimi, »

id est, tanta tunc signa monstrabit, tamque crude-
lia faciet, ut stupeant quos in fine mundi inveniet,
« et primos, » scilicet Enoch et Eliam, « invadet
horror, » quia videlicet carnalis mortis eos dolore
transiget, quibus licet constantia sit ex virtute, pa-
vor erit ex carne.

VERS. 21. — « Hæc sunt ergo tabernacula iniqui, »
id est, non illa quæ nunc multis apparatus tumi-
dus construit, et in quibus nomen gloriae suæ nunc
extendit, sed illa quæ prædicta sunt (supra vers. 15),
in quibus aspergitur sulphur, et habitant socii illius,
qui non est, « hæc » inquam, « tabernacula sunt
iniqui, » scilicet in suppliciis æternis, « et iste, » id
est, talis, « est locus ejus, qui ignorat Deum, » id
est, non probat habere in notitia, sed extollitur
contra eum.

CAP. XIX, VERS. 1, 2. — « Respondens autem
Job dixit : Usquequo affligitis animam meam ? »
Memoriter tenendæ sunt utriusque partis intention-
es, quæ superius dictæ sunt, videlicet quod ami-
corum beati Job eo tota intendat disputatio, ut ex
quantitate flagelli quantitatem in illo velint constare
impietatis, ipsius autem defensio eo intendat, ut
non solum se, sed et omnes justos, qui in hoc sæ-
culo flagellantur, ab hujusmodi purget præjudicio,
videlicet, ne, quando adversa patiuntur, statim pro
peccatis suis ea pati credantur. Quæ intentiones
nisi clare discernantur, difficile intelligitur, hoc,
præcipue, quod mox dicturus est, « saltem nunc
intelligite quod Deus non æquo judicio affixerit
me, » etc. (Infra vers. 6.) « Usquequo » inquit,
« affligitis animam meam, » scilicet dolentem ac
sollicitam pro eo quod ream illam statuere vultis,
apud omnem quæ hæc auditura est in præsentis sæ-
culo Dei Ecclesiam, « et atteritis me sermonibus, »
scilicet sola sententiarum multitudine, non etiam
causæ, quam intenditis, veritate ? « Usquequo, »
inquam ?

VERS. 3. — « En decies confunditis me, » vide-
licet quia quinquies locuti estis, et quinquies me re-
spondere oportuit, dolendo quod inutiliter contra
vestra objecta ratione veritatis disputaverim, « et
non erubescitis, » id est, nec tenet vos reverentia
amici, « opprimentes me, » id est, vim facientes
causæ meæ, et irascentes de eo quod constat vobis
non obesse.

VERS. 4. — « Nempe, et si ignoravi, » videlicet
sicut sæpe calumniati estis, « mecum erit, » id est,
mihi, non vobis, oberit « ignorantia mea. »

VERS. 5. — « At vos contra me erigimini, » id
est, non eo contenti estis ut vobis non obsit, sed
mihi per industriam insultatis, « et arguitis me op-
probriis meis, » videlicet impium esse ex percussio-
ne meo judicantes.

VERS. 6. — « Saltem nunc, » id est, postquam
decies confundistis me, tandem erubescences oppri-
mere me, « intelligite, » id est, ex præterita vita
mea colligite, « quod Deus non æquo judicio, »
id est, non flagella factis meis æquando, non enim

dixi injusto iudicio, sed « non æquo, » id est, æqualia æqualibus compensando, ut arbitramini vos, « afflixerit me, et flagellis suis me cinxerit, » **458** id est, undique percusserit me, videlicet ut nullius terrenæ vel amici supersit consolatio, qua possit animus respirare.

VERS. 7. — « Ecce clamabo, » subaudi sub eisdem flagellis, « vim patiens, » scilicet vestro præiudicio, « et nemo, » subaudi vestrum, « audiet, » id est, condolebit, « vociferabor, » id est, loquar secundum quod vehemens et acutissimus exigit dolor « et non est, » scilicet in vobis, « qui iudicet, » subaudi causam meam sicuti est. Quid clamabo, quid vociferabor? videlicet hoc, quia

VERS. 8. — « Semitam meam, » id est, rationem meam, « circumsepsit, » scilicet in eo, quod flagellis suis cinxit me, « et transire, » id est, cum auctoritate vobis respondere, « non possum » videlicet quia nimis undique manifesta sunt mala mea quæ vos mihi obijcitis, pro argumento meæ impietatis. « Transire, » inquam, hæc « non possum, » quia nimis difficile, et pene impossibile mihi est ut concedere vos faciam, quod ego et tanta mala a Deo perpeti, et non impius esse possim. Ita namque sentitis quod nemo, nisi impius sit, sic a iusto Deo percuti possit. « Circumsepsit, » inquam, « semitam meam, et in calle meo, » id est, in sensu meo, « tenebras posuit, » id est, ignorantiam occulti iudicii sui, quia cur ita flagellor penetrare non potui.

VERS. 9. — « Spoliavit me gloria mea. » Ac si dicat: Ideo, cum clamo et vociferor, nemo vestrum audit, quia « spoliavit me gloria mea, » videlicet, quam vos olim in me reverebamini, « et abstulit coronam de capite meo, » videlicet in qua cum fulgerem, vos videntes me cessabatis loqui, et ori vestro digitum superponebatis (*Job xxix*).

VERS. 10. — « Destruxit me undique, » scilicet in omni facultate, quæ solebat diviti honorem exigere, « et perego, » id est, in paupertate et inopia dego, « et quasi avulsæ arbori, » subaudi, cui auferitur spes viriditatis cum avellitur, « sic abstulit spem meam, » videlicet per filiorum meorum mortem subitam, qui si superessent, minus apud vos contemptibilis essem. Post hæc:

VERS. 11. — « Iratus est contra me, » id est, contra ipsum corpus meum, « furor ejus, et sic me habuit, » id est, ita me extra custodiæ suæ murum projecit, « quasi hostem suum, » id est, civium suorum cohabitatione indignum.

VERS. 12. — « Simul, » id est, statim ut viderunt me tutela ejus destitutum, « venerunt latrones ejus, » id est, ab eo missi maligni spiritus « et fecerunt sibi viam per me, » id est, audacter proruperunt ad conculcandum me, « et obsederunt in gyro tabernaculum meum, » id est, percusserunt a planta pedis usque ad verticem corpus meum (*Isa. i*), quod videlicet in hac peregrinatione degentis animæ est tabernaculum.

VERS. 13, 14. — « Fratres meos longe fecit a me, et noti mei quasi alieni recesserunt a me. Dereliquerunt me propinqui mei, et qui me venerant obliti sunt mei. » Hoc perspicuum est, quia cuncti affines percussum reliquerunt, imo et abhorruerunt eum. Discedunt enim siccatis, quod minus est, sæce tenui cadis amici, quanto magis cum rebus perditis solus paterfamilias sedens in sterquilio sanie defluit? Sed illud non est omittendum, quia Dominum nostrum cujus hic, ut sæpe dictum est, typum gessit, quia mori potuit, fratres sui, id est, Judæi, fratres ejus et propinqui secundum carnem noti quoque et noscentes illum per Legem et Prophetas, spernentes dereliquerunt eum. Nam « in propria venit, et sui eum non receperunt (*Joan. i*).

VERS. 15. — « Inquilini domus meæ et ancille meæ sicut alienum habuerunt me. » Et hoc in littera patet, quia, sicut hirundines æstate præsta sunt, in hieme vero dilabuntur, sic inquilini, ancillæ, et servi et cuncta domus frequentia, quæ in serena æstate prosperitatis circa mensas divitis præsto aderat, ubi vidit tantam adversitatis hiemem, universa devolavit. Sed in persona Domini hoc modo accipiuntur hæc: « Inquilini domus meæ et ancillæ, » id est, sacerdotes templi mei et Levitæ, « sicut alienum habuerunt me, » id est, incarnationem suscipere aut venerari noluerunt me, « et quasi peregrinus fui in oculis eorum, » videlicet quia, modicum declinans ad eos quasi viator ad hospitandum, mox pertransivi ad regnandum super electionem gentium.

VERS. 16. — « Servum meum, » scilicet populum Judaicum, « vocavi, » id est, multa illi miraculorum beneficia præstiti, « et non respexit [respondit], » id est, digna opera non reddidit; « ore proprio deprecabar illum, » id est, exhibita incarnatione mea humiliter per memetipsum docebam illum. « Non respondit, » inquam. Quin etiam:

VERS. 17. — « Halitum meum horruit uxor mea, » id est, divinitatem meam credere dedignata est juncta mihi quondam Synagoga. Juxta litteram sætis despectionem et miseriam suam exprimit, cui servus vocanti, imo ore proprio deprecanti, non respondit, cujus halitum ipsa sua uxor exhorruit. **D** « Et orabam, » inquit, « filios uteri mei, » id est, eos qui ex consanguinitate mihi fuerant intimi, et

VERS. 18. — « Stulti quoque despiciebant me, » videlicet quem olim ut sapientem solebant timere. « Et cum ab eis recessissem, detrahebant mihi. Abominati sunt me quondam consiliarii mei, » videlicet nunc palam facientes quod mensæ fuerint amici, cum in prosperitate adhærebant mihi. Vel ita in persona Christi. « Et orabam filios uteri mei, » id est, humiliter docebam illos quos per invisibilem divinitatem potenter condidi, vel quos per occultam prædestinationem ante sæcula concepi, ut producerentur per sæcula creati. « Stulti quoque, » id est, non solum Pharisei et legisperiti, sed et turbæ, indocti populi sequentes illos, « despiciebant me, » et

cum recessissem ab eis, id est, quando signa non ostendebam coram eis, cum, inquam, recessissem, id est, tentantibus signum non dare, detrahebant mihi, videlicet dicentes, Dæmonium habet (Matth. xi), et, Nonne hic est filius fabri? (Matth. xiii) et talia. Et

VERS. 19. — Abominati sunt me, id est, multos consiliis suis diviserunt a me quondam consiliorum mei, id est, legis doctores, qui consulebant me. Is, et quem maxime diligebam, id est, idem ordo Phariseorum et legis doctorum, quem in sortem meam assumendo maxime honoraveram in populo, adversatus est mihi [aversatus est me], videlicet trahendo turbas populorum ad suum consensum, ut affigerer cruci. Et tandem :

VERS. 20. — Pelli meæ, id est, solummodo paucis feminis, consumptis carnibus, id est, discipulis meis fugientibus, adhæsit os meum, id est, perseverantes juxta se passionis meæ fortitudo invenit. Per pellem ideo sanctæ feminæ figuratur, quia pellis exterior carne manet in corpore, et sanctæ feminæ quasi in corpore tunc nascentis Ecclesiæ tendebantur, quæ ad præparanda subsidia corporis serviebant Domino ministeriis exterioribus. Per carnem ideo discipuli signantur, quia dum populis prædicarent, quasi ossi suo carnes adhærebant, tempore vero passionis dum infirmi trepidaverunt, eadem carnes quasi consumptæ sunt. Et derelicta sunt tantummodo labia, id est, virtute fidei labefactata remanserunt sola verba, circa dentes meos, scilicet apostolos, id est, ipsi qui vitam carnalium corripiendo mordere debuerant, tantummodo inter se sola de me confabulationis verba retinebant. Juxta litteram vero evidentiis patet quid dicat : Pelli meæ consumptis carnibus, quia videlicet doloris eas magnitudo consumpsit, pelli, inquam, quia carnes sanie defluerunt, adhæsit os meum, et derelicta sunt, tantummodo labia circa dentes meos, id est, toto jam corpore inutili, sensu tamen integro, verba recta non desunt, et ratio suppeditat ad loquendum quæ vera sunt.

VERS. 21. — Misere mini mei, misere mini mei. Ac si dicat : Quoniam hiis omnibus modis Deus semitam meam circumsepsit, 459 idcirco clamabo, et nemo audiet, ut supradictum est, sed saltem vos, amici mei, id est, saltem pro eo quod fuistis amici mei, pro antiquæ reverentia pietatis, misere mini, misere mini mei, id est compatimini mihi, quia manus Domini tetigit me, videlicet quæ de nobis ipsis quid disponat non potestis prænoscere. Sub eadem manu vos esse mementote, et naturæ vestræ mutabilitatem vel impotentiam ex me perpendite.

VERS. 22. — Quare persequimini me sicut Deus, id est ac si ipsi more Dei infirmitate nil habeatis, et carnibus meis saturamini, id est pœnis meis delectati detrahitis mihi?

VERS. 23, 24. — Quis mihi tribuat, videlicet, quoniam nunc me clamante, ut supradixi, nemo audit, quis mihi tribuat, ut scribantur sermones

A mei, scilicet quia de patientia mea multi erunt qui valeant ædificari? Quis mihi det ut exarentur in libro, id est in cordibus hominum, stylo ferreo, id est forti sententia Dei, et plumbi lamina, id est in gente Judæa, vel certe [al., celte] sculpantur in silice, id est in ea quæ lapides colit, et duri cordis est, gentilitate? Nam per plumbum quod ferro mollius est, idcirco Judæa significatur, quia facile quidem legem recepit, dicendo Moysi : Omnia quæ præcepit Dominus faciemus, sed citius eadem lex de corde ejus deleri potuit, quia paulo post vitulum conflatilem adoravit (Exod. xxxii), et multa similia, diversis temporibus egit. Per silicem vero ideo gentilitas intelligitur, quia fides Christi difficillius quidem in illa scribi potuit, sed semel scripta jam nulla persecutionum violentia deleri potuit. Vel, ita, absque distinctione gentilis et Judæi, ut exarentur, inquit, in plumbi lamina, id est in cordibus eorum, in quibus dudum regnabat avaritia. Nam in propheta quoque Zacharia pro talentum plumbi significatur avaritia, quod ideo projectum dicitur in medio amphoræ, quia cor avari semper diffractatur in ambitione, et mulier sedet in illa, de qua et dictum est : Hæc est impietas (Zach. v), quia nimirum impietas semper tenetur in avaritia. Vel certo sculpantur, inquit, in silice, id est in quovis gravi et duro corde. Quærentique cur suos tantopere optet scribi sermones, causam reddens :

VERS. 25. — Scio enim, inquit, quod Redemptor meus vivit. Ac si aperte dicat : Nam ego, qui modo clamans et vociferans non audior, scio quod quandoque videndus et audiendus sim, videlicet quia Redemptor, subaudi, qui inter manus impiorum occubuit. Non enim ait conditor, sed Redemptor meus vivit, videlicet passione ejus a morte perpetua genus humanum liberandum esse prævidens, et in novissimo die de terra resurrecturus sum, scilicet, quia resurrectionem quam in se ostendit, quandoque in nobis procul dubio facturus est.

VERS. 26, 27. — Et rursum, id est postquam exspoliatus fuero, circumdabor pelle, non alii sed mea, et in carne, subaudi, non alia sed mea, alia quidem per gloriam, sed non alia per substantiam, videbo Deum meum, quem visurus sum ego ipse, et non alius. Non, inquit, ita ut ego moriar, et alius resurgat, sed ego ipse resurrecturus, et Deum visurus sum, et oculi mei conspecturi sunt. Plenius aut fidelius vera atque perfecta resurrectio exprimi non potuit. Reposita, id est certa est hæc spes mea in sinu meo, nihil enim certius nos habere credimus quam quod in sinu tenemus.

VERS. 28. — Quare ergo, subaudi cum in tanta quoque pressura fides in me tam pura sit; quare, inquam, nunc dicitis : Persequamur eam, id est rationibus convincamus esse impium, et radicem verbi inveniamus contra eum, id est loquendi originem sumamus, ex qua ramos accu-

sationum dilatemus contra eum, subaudi quia peccatum tale requiretur in illo resurrectionis et iudicii die.

VERS. 29. — « Fugite ergo a facie gladii, » id est poenitentes cessate perversa loqui vel agere præ timore illius iudicii, « quoniam ultor iniquitatum gladius est, » subaudi divinæ animadversionis, « et scitote, » id est per formidinem sentite « esse iudicium, » id est exigendam rationem honorum et malorum.

CAP. XX, VERS. 1, 2. — « Respondens Sophar : Idcirco, » inquit, videlicet quia video in te pœnam malorum, et audio ex te repositam in sinu esse tuam spem justorum, « cogitationes meæ variæ succedunt sibi, » scilicet dubitando, cui magis concedam, an flagello te arguenti, an tibi de justitia præsumenti, « et mens in diversa rapitur, » scilicet quia diversa, imo repugnantia sunt ea quæ in te video, illis quæ ex te audio!

VERS. 3. — « Doctrinam qua me arguis audiam, » videlicet quia mihi superior arguendo dixisti, quod ostenderes nos fabricatores esse mendacii, et his similia, « et spiritus intelligentiæ meæ, » videlicet quo possum, an recte prolata sint discernere, « respondebit tibi [al., mihi], » subaudi juxta quod audire mereris.

VERS. 4, 5. — « Hoc scio, » subaudi rebus ipsis esse probatum, « a principio ex quo positus est homo super terram; » scio, inquam, hoc extunc, et nunc quoque in te experimentum habeo, « quod laus impiorum brevis sit, » subaudi ut tua quoque laus nunc evanuit, « et gaudium hypoeritæ, » videlicet qualis tu quoque fuisti, « ad instar puncti, » subaudi breve sit. Hoc, inquam, in te probatum est, et semper sic fiet.

VERS. 6, 7. — « Si ascenderit in [al., usque ad] cœlum superbia ejus, » subaudi ut tua dudum ascenderat, « et caput ejus nubes tetigerit, » subaudi ut tu super alios eminens, cœlum tangere videbaris tibi; si, inquam, in cœlum ascenderit, id est cœlestem vitam agere visa fuerit, « superbia ejus, et caput, » id est elatio mentis ejus, nubes tetigerit, id est sanctorum meritis sese coæquaverit, « quasi sterquilinium in fine perdetur, » subaudi ut tu, qui nunc in sterquilinio solus sedes, miser et perditus; quasi sterquilinium, inquam, perdetur, id est vel sicut tu vel alio quolibet modo, pro vitiorum suorum foetore damnabitur, « et qui eum viderant, » scilicet superexaltatum et elevatum, « dicent : Ubi est? » videlicet non interrogando, sed brevitate laudis, et gaudii ejus admirando.

VERS. 8. — « Velut somnium avolans non invenietur, » videlicet quia gaudium ejus dum quasi tenetur amittitur, velut somnium, quo sæpe nonnulli pauperes factos se divites admirantur, deferri sibi honores, divitiarumque moles, et cætera talia, gaudentes admirantur, sed repente cum evigilant, inveniunt quam falsum fuerit quod gaudebant. Sic, inquam, gaudium hypoeritæ avolat et non invenietur,

A tur, subaudi neque hic, ubi elatus fuerat, neque in æterna requie, unde se esse putabat. « Transit [al., transiet], » subaudi laus vel gaudium ejus, « sicut visio nocturna, » quia videlicet dum in morte carnis evigilat, cognoscit procul dubio quia favores hominum dormiens circa se videbat.

VERS. 9. — « Oculus qui eum viderat, » id est amatores ejus, qui eum admirando conspiciebant, « non videbit, » scilicet in morte subtractum, « neque ultra eum intuebitur locus ejus, » id est lingua adulatorum, in quorum favoribus requiescebat, non eum ultra admirabitur.

VERS. 10. — « Filii ejus, » scilicet hi qui de imitatione ejus nascuntur, « atterentur egestate, » quia, videlicet satiari non merebuntur pane sapientiæ, « et manus, » id est opera illius, « reddent ei dolorem suum; » reddent, inquam, id est quasi quoddam debitum solvent ei æternum supplicium. Quare? Quia dum vivit hoc modo se exhibebit.

VERS. 11. — « Ossa ejus, » id est, sensualis et ratio quibus homo regitur, « implebuntur, » id est consuetudinaliter corrumpentur; « vitiis adolescentiæ suæ, » id est quibus se ipsum in adolescentia sua cœpit corrumpere, « et cum eo in pulvere dormient, » id est usque ad finem vitæ, quando pulvis convertitur in pulverem, **460** in illo perseverabant, et ideo veniam non merebuntur, quia peccatum tale quod est impœnitentia, neque in hoc sæculo, neque in futuro remittetur.

VERS. 12. — « Cum enim dulce fuerit in ore ejus malum, » id est, cum ex corde delectetur operari peccatum, « abscondet illud sub lingua sua, » id est operiet malitiam suam locutione. Blanda, juxta illud : « Simulator ore decipit amicum suum (Prov. xi.) » Hoc recte de hypoerita dicitur, de quo et subditur :

VERS. 13. — « Parcet illi, » subaudi malo quod sub lingua sua abscondit; parcet, inquam, videlicet quia diligit, et non vult illud poenitendo persequi, « et non derelinquet illud, » subaudi donec, ut prædictum est cum eo in pulvere, dormiat, « et celabit in gutture suo, » id est in cogitationis occulto, nolens prodere humili confessione; justus quippe videri vult, non esse.

VERS. 14. — « Panis ejus in utero illius, » id est satietas temporalis delectationis ejus in mente ejus, idcirco, quia perseveranter in malis delectatur, « vertetur in fel aspidum intrinsecus, » id est, in retributione amaricabit animam ejus, societate malignorum spirituum. Vel, ita : « Panis ejus, » id est scientia ejus, « in utero, » id est in mente ejus, « vertetur in fel aspidum, » id est in erroris et deceptionis venenum, videlicet quia doctrina verbum, quod male quaerit, prave intelligit, et ad corrumpendos auditores pejus exponit.

VERS. 15. — « Divitias, quas devoravit, evomet, » id est eloquia divina, quæ legit, justo iudicio Dei cæcatus oblivioni tradet, « et de ventre, » id est de mente ejus, « extrahet eas Deus, » videlicet, quia,

quod servare noluit, justo iudicio de memoria ejus A cito rapietur illuc, ubi ille non poterat eum sequi.

Deus avellit. Et sicut in Zacharia de volumine volante dicitur: « Omnis fur, sicut ibi scriptum est, iudicabitur (*Zach. v.*), » sic in hypocrita completur, quia sacræ Scripturæ fur iudicatur, dum per hoc quod justa dicit, laudem sibi vitæ justorum rapit.

Vers. 16. — « Caput aspidum surget [*al., suget.*] » Ac si dicat: Idcirco sic punietur, quia caput aspidum, id est principium et præcipuum omnium vitiorum, videlicet superbia, surgit, id est magna est, et adversus Deum in mente ejus se erigit, « et occidit eum lingua viperæ, » id est sua lingua, qua inficit alios, dum corrumpit mores bonos mala collo-cutione.

Vers. 17. — « Non videat, » subaudi quia talis est; non videat, inquam, « rivulus fluminis, torrentes, » id est dulcedinem Spiritus sancti cum impetu eantis, juxta illud: « Fluminis impetus lætificat civitatem Dei (*Psal. xlv.*), » quod flumen est « mellis et butyri, » videlicet quia cum dulcedine Divinitatis, quæ significatur per mel, conficitur enim de rore cæli, mysterium quoque inspirat humanæ menti Dominicæ incarnationis, quæ per butyrum recte designatur, quod de carne animantis extrahitur. Non videat, inquam, neque hic per prævenientem gratiam Spiritus sancti neque in futuro per plenam visionem Dei, sed potius:

Vers. 18. — « Luet quæ fecit omnia, » scilicet inter inferni tormenta, « nec tamen consumetur, » C videlicet quia flammis ultricibus traditus et semper moritur, et semper in morte servatur, ut cujus vita hic mortua fuit in culpa, illic mors ejus vivat in pena. « Juxta multitudinem adinventionum suarum, sic et sustinebit, » id est, sicut multas iniquitates ex suis desideriiis adinvenit, sic et graviora tormenta recipiet, quam cæteri.

Vers. 19. — « Quoniam confringens, » scilicet per potentiam, « nudavit, » id est spoliavit, pauperis [*al., pauperes*] domum, videlicet per avaritiam. Ac si dicat: Quia non peccavit, ut multi, per infirmitatem vel per ignorantiam, sed per violentam superbiam suam explevit avaritiam. Fregit, inquam, et nudavit domum pauperis rapuit, « et non ædificavit eam, » id est cum D ad damnationem sufficeret non ædificasse, vel sua non dedisse, venturus enim iudex dicturus est reprobis: « Esurivi, et non dedistis mihi manducare (*Math. xxv.*), » et, non solum non ædificavit, sed et diripuit domum pauperis, quod proficit ad cumulum damnationis.

Vers. 20. — « Nec est satiatus venter ejus, » videlicet, quia avaritia desideratis rebus non extinguitur, sed augetur, more ignis, qui cum ligna, quæ consumat, acciperit, excrescit, et unde videtur ad momentum flamma comprimi, inde paulo post cernitur dilatari. « Et cum habuerit quæ concupierat, » id est, cum omnes ex iniquitate congregaverit divitias, « possidere non poterit, » scilicet, quæ

Vers. 21. — « Non remansit de cibo ejus, » id est nec de micis quæ cadebant de mensa ejus, dedit pauperibus, « et propterea nihil permanebit de honis ejus, » scilicet, apud inferos, nec tantum, pro quanto guttam aquæ recipere mereatur.

Vers. 22. — « Cum satiatus fuerit, arctabitur, » id est cum ditatus fuerit, anxiabitur, quia, videlicet et vivens curis præfocabitur, et mortuus in inferno sepelietur. « Æstuebit, » scilicet et prius penas concupiscentiæ, et postmodum cura custodiendæ pecuniæ, « et omnis dolor irruet super eum, » videlicet quia et in præsentî fatigatur desideriiis, et in futuro torquebitur suppliciis. Et quoniam tantis tormentis perversum punitur desiderium:

Vers. 23. — « Utinam impleatur venter ejus. » Tam perniciosæ quippe sunt ea quibus supradicto modo impletur, ut malo suo illi optentur. Illa namque impletio ventris, id est cupidæ mentis, proveniat illi ad hoc quod sequitur: « Ut emittat, » subaudi Deus, « in eum iram furoris sui, » id est damnationem iudicii æterni, « et pluat super eum bellum suum, » id est abundanter emittat densa jacula sententiarum suarum.

Vers. 24. — « Fugiet arma ferrea. » Ac si hanc excusationem objiceret aliquis. Idcirco ille tanta violenter acquirit, quia præcavet necessitates vitæ præsentis. Sed esto. « Fugiet arma ferrea, » id est præ-sentes necessitates, quæ duræ quidem, sed tamen transitorie sunt, sicut ferrum durum quidem est, sed tamen ærugine consumitur, « et incurret [*al., irruet in*] arcum æreum, id est Dei iudicium, quod et durum est et æternum, sicut æs et durum est, et difficilium ærugine consumitur; et, sicut arcus ex insidiis percutit, ita dum non attenditur iniquis iudicium illud supervenit. « Incurret, inquam, arcum æreum. »

Vers. 25. — « Eductus et egrediens de vagina sua, » id est, de pravæ cogitationis machinatione occulta ad manifesta progressus opera. Eductus, inquam, scilicet, per diabolum se ducentem, et egrediens, videlicet per propriam voluntatem ad proximorum deprædationem, « et fulgurans, » id est ad breve, ut fulgur splendens, et ante posita percussio; unde enim iniquus clarus ostenditur, indo agitur ut multi feriantur. « Fulgurans, inquam, in amaritudine sua, » quia videlicet, post brevem splendorem ad amara rapietur tormenta. « Vadent, et venient super eum horribiles, » scilicet maligni spiritus, qui dicent animæ ejus, incurvare ut trans-eamus. Vadent, inquam, et venient, quia videlicet dum sic educitur, et egreditur, omnia vitia mentem ejus devastant, et si alia mala deserunt, alia vicissim occupant. Hoc est quod sequitur:

Vers. 26. — « Omnes tenebræ absconditæ sunt in occultis ejus, » id est, omnes malitiæ reconditæ sunt in insidiosis cogitationibus ejus. « Devorabit

eum, » scilicet propter hæc mala, « ignis qui non succenditur, » id est ignis gehennæ, quem miro modo iustitia futurorum præscia ab ipsa mundi origine ita creavit, ut in poenam reproborum semel esse inciperet, sed ardorem suum, etiam sine lignis, nunquam finiret. « Affligetur, » subaudi eodem igni, « qui, ut dictum est, non succenditur, relictus in tabernaculo suo, » id est cum emori optet retentus in carne sua, in qua habitabat prius volens, cum se delectationibus pascebat. Ad illum ignem **461** sic perveniet.

VERS. 27. — « Revelabunt cæli, » id est iudicabunt sancti, « iniquitatem ejus, » scilicet, quam contra ipsos est operatus, « et terra, » id est peccatorum quoque, quia ipsis etiam nocuit, sive electorum minus perfecta plebs, quæ ad comparationem cælorum, id est apostolorum terra quidem, sed fructifera est, « consurget adversus eum. »

VERS. 28. — « Apertum erit, » scilicet in accusatione, subaudi supradictis cælis revelantibus, « germen domus illius, » id est, omne quod nunc occultum est, peccatum conscientie ejus. « Detrahetur in die furoris Dei, » id est in die iudicii. Detrahetur, inquam, scilicet ab interni iudicis vultu, coram quo nunc recte operando per hypocrisis stare videtur, nam nunc est dies patientie Dei, tempore autem vindictæ, dies furoris ejus super impios erit.

VERS. 29. — « Hæc, » subaudi damnatio, « est pars hominis impii a Deo, » subaudi separati, videlicet, quia non ipsum Deum pro parte sua habere, sed a Deo partem elegit sibi dividere, quæ utique bona non est. « Pars, inquam, et hæreditas verborum ejus, » scilicet omnium quæ superbe vel otiose locutus est, « a Domino, » subaudi illi reddenda. Hæc Sophar ita intulit, ut per ea quæ contra hypocritam dixerat, beati Job vitam finiret, utpote cujus iniquitates, ut ipse putabat, etiam juxta litteram, revelassent cæli, et terra adversus eum consurrexisset, in eo quod ignis de cælo cecidit, puerosque et oves ejus consumpsit, et Chaldæi atque Sabæi boves et asinas atque camelos tulerunt, et pueros gladio percusserunt, et nunc affligebatur « relictus in tabernaculo suo, » id est, in corpore quod percussum erat ulcere pessimo, at ille humilitatis suæ tramitem non relinquens subjungit :

CAP. XXI, VERS. 2. — « Audite, quæso, sermones meos, » etc. In qua responsione infirmam esse ostendit rationem supradictam, qua sic creperat Sophar : « Hoc scio, a principio, ex quo positus est homo super terram, quod laus impiorum brevis sit (Job xx). » Nam secundum ejus intentionem hoc consequitur, quod nemo impius usque ad finem vite suæ in via sua prosperetur, quod procul dubio falsum est. Unde et ipse Job sic paulo post oppositurus est : « Quare ergo impii vivunt, sublevati sunt, confortatique divitiis? » (vers. 7), etc. Quo dicto rationem vehementer infirmat, quam Sophar novissime confirmare visus est sibi. Nam sicut non omnes

impii in præsentis sæculo ante mortem a felicitate sua præcipitantur, ita sane eodem Dei iudicio non omnes iusti in præsentis bono meritum suorum fructu remunerantur. Primum suo more benevolentiam ad audiendum expetit, dicens : « Audite, quæso, sermones meos, et agite poenitentiam, » videlicet, quia nimium prava de me sentitis, et per infirmam conjecturam astruitis. Audite, inquam, ut vobis prosit. Quod si vobis prodesse nequit,

VERS. 3. — « Sustinete me; » sustinete, inquam, saltem, « et ego loquar, » scilicet, quia hoc mecum est ut etiamsi prodesse vobis nequeo, tamen propter alios loquar, « et post mea, si videbitur, verba rideate. » Ac si dicat : Si audieritis, poenitentiam agitis, si sustineritis inviti, post mea verba ridebitis, quia videlicet superbis mentibus grave pondus oneris est doctrina humilitatis. Diceret aliquis : Cum justus accusator sit sui (Prov. xviii), » quare objecta tantopere depellere niteris? Ad hoc respondet :

VERS. 4. — « Nunquid contra hominem disputatio mea est, ut merito non debeam contristari? » Id est, nunquid contra hominem peccasse me arguitis quod quidem esset humiliter concedendum, et non potius contra Deum, quod est diabolicum et venia indignum. Nam si peccaverit vir in virum, placari ei potest Deus. Si autem peccaverit in Deum, quis erabit pro eo? Nunquid ergo contra hominem est disputatio mea, id est, causa a vobis mihi objecta, propter quam disputo, videlicet, quia dicitis me impium, et quod tumet spiritus meus contra Deum, et similia. Nunquid hoc tale est, ut merito non debeam contristari?

VERS. 5. — « Attendite me, » scilicet ut contrister et loquar, « et obstupescite, » videlicet, considerantes quid egi et quid patior, « et superponite digitum ori vestro, » id est, compescite vos a tanto præjudicio, vel quia digiti discretionem significant « superponite digitum ori vestro, » id est cum discretionem loquimini.

VERS. 6. — « Et ego, » id est etiam ego, « quando, » id est quoties, « recordatus fuero, pertimesco, » id est perhorresco, videlicet, audisse quod dicitis, quanto magis esse nollem talis, qualem esse me asseritis? « Et conculit carnem meam tremor, » scilicet, præ horrore tanti criminis quod mihi objicitis.

VERS. 7. — « Quare ergo impii vivunt? » Ac si dicat : Si, ut arbitramini, hæc ideo patior, quia impius sum, « quare ergo impii vivunt, sublevati sunt, » scilicet honoribus, « confortatique divitiis, » videlicet, quia diu ac fortiter in hac vita quasi stare permittuntur? Nunc eorum felicitatem per partes enumerat.

VERS. 8. — « Semen eorum permanet coram eis, » id est, in augmentum magnæ felicitatis, cum magno patrimonio, et hæredes dantur eis, mihi autem adepti sunt, nec ipsi hæredes eorum sunt steriles. Nam « propinquorum turba, et nepotum in conspectu eorum. » Sed nec eorum gaudia domestica rix contristat,

VERS. 9. — « Nam domus eorum securæ sunt et A pacatæ, » videlicet, securæ in vitiis, pacatæ ab adversis, « et non est virga Dei super illos, » subaudi, ovis extra disciplinam sunt, ideo filii non esse intelligendi sunt (*Hebr. xii*). Sic intus prosperantur, et in agris quoque non minor illis prosperitas aridet.

VERS. 10. — « Nam bos eorum, » id est vacca eorum, litteraturæ namque locutio bovem communis generis appellat; « bos, inquam, eorum concepit, et non abortivit. » Hæc prima est felicitas gregum Domini, si grex sterilitatem non habens concepit. Secunda, si ad partum conceptus venit, unde et sequitur, « vacca peperit. » Tertia, si per nutrimentum ad provectum ducatur, unde et sequitur, « et non est privata fetu suo. » Post fecunditatem B regum, fecunditas familiæ subrogatur.

VERS. 11. — « Egre diuntur quasi greges parvuli eorum, » videlicet, ut sicut multa ad habendum concessa sunt, ita multi germinent ad custodiendum. « Et infantes eorum exsultant lucibus, » scilicet his :

VERS. 12. — « Tenent tympanum, et citharam, et gaudent ad sonitum organi, » ac si dicat : Cum Domini honoribus et rebus tument, subjecti in ludicris C cibus gaudent.

VERS. 13. — « Ducunt, » scilicet hoc modo, « in bonis dies suos. » Sed quid tandem? « Et in puncto, » inquit, id est cito, non cum longo rerum vel honorum dispensio, sed vitam cum prosperitate terminando, « ad inferna descedunt, » videlicet, de C brevibus et subitis gaudiis ad æternos dolores ex improvviso trajecti. Et merito eis accidit.

VERS. 14. — « Qui dixerunt Domino Deo, » moribus scilicet, dixerunt et si non verbis, « recede a nobis, » quod dicere est non per ignorantiam sed per industriam peccare, et animum per defensionem vitiosæ voluntatis contra omnipotentem claudere. « Scientiam viarum tuarum nolumus, » id est non probamus. Scire quippe volunt quod facere contemnant.

VERS. 15. — « Quis est, » inquit, « Omnipotens, ut serviamus illi? » subaudi nullus. « Dixit enim insipiens in corde suo : non est Deus (*Psal. xiii, lxi*). » Esse quippe non credunt quem corporaliter non intuentur. « Et quod nobis prodest, » aiunt, « si oraverimus illum, » scilicet, cum non det id pro quo adoramus eum? videlicet, hi dicunt in eo quod mundum amantibus in fastidium venit ipse Deus; quoniam non vult dare quod amatur, et cum in oratione Deus non quaritur, animus citius in oratione lassatur.

VERS. 16. — « Verumtamen, » id est, licet ducant in bonis dies suos, et non nisi cum vitæ termino finiatur eorum prosperitas, 462 quæ mihi viventi ablata est, « quia non sunt in manu, » id est in dominio mentis, « eorum bona sua, » sed potius ipsi servi sunt pecuniarum suarum, et ab eis colligati, « in puncto, ut prædictum est, ad inferna de-

scendunt, » — « consilium eorum longe sit a me, » id est, absit ut ego in impietate similis illorum sim quod vos arbitramini. Malo sub præsentis flagello gemere, quam cum eis nunc gaudento æterna postmodum supplicia tolerare. Diceret aliquis : Quomodo nunc dixisti, « quia non sunt in manu eorum bona sua, » cum superius dixeris, « ducunt in bonis dies suos (*vers. 13*), » etc. Ad hoc respondet dolendo sive admirando :

VERS. 17. — « Quoties lucerna impiorum exstinguetur, » id est, quoties gaudium eorum, dum plenum esse videtur, obscuratur, vel immatura morte filii, vel quolibet alio damno rei familiaris, vel invidia superiorum, vel dura contentione parium, « et supervenit eis inundatio doloris, » id est, inopinate veniet fluctus alicujus adversitatis, dum inter varietates vitæ præsentis prospera se credunt navigatione ferri. « Et dolores dividet furoris sui? » Subaudi Deus, id est, particulatim mittit, vel alternat furorem suum eis, quos et hic et in futuro percutit. Nunc, inquam, lucerna eorum exstinguitur, qui mei comparatione felices putantur, in futuro autem :

VERS. 18. — « Erunt sicut paleæ ante faciem venti, » id est, ita per sententiam judicis in ignem æternum asportabuntur, sicut paleæ leves magno vento auferuntur, « et sicut favilla quam turbo dispergit, » subaudi, sic animæ illorum aridæ, qui ad momentum virides apparuerant, in turbine manifeste ventientis Dei nostri æternæ deputabuntur consumptioni.

VERS. 19. — « Deus servabit filiis illius dolorem patris, » videlicet, qui reddit, sicut scriptum est, peccata patrum in filios ac nepotes, usque in tertiam et quartam generationem (*Exod. xx*), reddet, inquam, filiis, videlicet patrum sequentibus; nam de his qui non sequuntur, item scriptum est : « Filius non portabit iniquitatem patris (*Ezech. xviii*), » « et cum reddiderit, tunc sciet, » id est, tunc primum intelliget, qui antè « intelligere noluit ut benè ageret (*Psal. xxxv*). »

VERS. 20. — « Videbunt oculi ejus interfectionem suam, » videlicet, quia videre noluit culpam suam, « et de furore Omnipotentis bibet, » scilicet, quia, dum offertur sibi venia, impœnitens est : et merito « bibet. »

VERS. 21. — « Quid enim ad eum pertinet de domo sua post se? » videlicet, utrum negligentia, vel etiam malo exemplo pereat? Hoc beato Job non ab re commemorat, juxta quod, ut paulo ante dixerat (*vers. 16*), « consilium eorum longe sit a me. » Nam ita sollicitus fuerat de domo sua ut consurgens diluculo holocausta per singulos offerret filios, dicens ; « Ne forte peccaverint filii mei Domino (*Job i*), » et cætera. Nihil, inquit, « ad eum pertinet de domo sua, » id est non curat, utrum exemplo suo pereat, ut dictum est, vel pro peccato suo percutiatur, « et si numerus mensium ejus dimidiatur, » id est, etiamsi propter peccata sua vita ejus abbrevianda;

sit, superbia tamen instigante a peccato non com-
pescitur. Quod si quæras cur ita illos cæcari per-
miserit :

VERS. 22-26. — « Nunquid, ait, Deum quispiam
docebit scientiam, qui excelsos judicat? » Ac si
aperte dicat : « O homo tu quis es, qui respondeas
Deo? » (Rom. ix.) « Qui excelsos, » inquit, id est,
angelos « judicat, » alios videlicet in æterna luce sta-
tuens, alios sponte lapsos in æternæ damnationis
ultione prosternens. Incomprehensibilia judicia ejus
hoc disponunt, quod « iste moritur robustus et san-
nus, dives et felix, viscera ejus plena sunt adipe,
et medullis ossa ejus irrigantur; alius vero, » vide-
licet similis mei, « moritur in amaritudine animæ
suz absque ullis opibus. Et tamen simul, » id est
similiter, « in pulvere dormient [al., et vermes ope-
rient eos], » ac si dicat : Quia similiter ad terram
redeunt, nec divitiæ debent mentem extollere, nec in-
opia perturbare.

VERS. 27. — « Certe novi cogitationes vestras, »
videlicet, quia ex præsentī flagello me impium esse
conjecit, « et sententias contra me iniquas, » id est
factis meis non æquas, subaudi novi, quia quas de
impio universaliter dicitis, propter me concinnatis.
« Novi, » inquam.

VERS. 28. — « Dicitis enim, » scilicet insultan-
tes : « Ubi est domus principis, » videlicet, quondam
in principatu superbientis, et quasi in exemplum
aliorum me ad spectaculum proponentes, « et ubi
sunt, » dicitis, « tabernacula impiorum, » subaudi
sic omnes, velut iste, cum tabernaculis suis pereunt.
Possunt hæc quæ dicta sunt, de iniquo divite accipi
etiam allegorice. « Viscera, inquit, ejus plena sunt
adipe (vers. 24), » id est, mens ejus plena est timore
superbiæ, quæ sic ex abundantia rerum tenditur,
sicut adeps ex cibo nascitur, « et medullis ossa ejus
irrigantur (ibid.), » id est divitiis dignitates, quibus
velut ossibus fulcitur, vel malis desideriis duræ con-
suetudines ejus impinguntur. « Alius in amaritu-
dine animæ suæ moritur (vers. 25), » divitiis habere
concupiscens et non valens. « Et tamen simul omnes
in pulvere dormient, » id est, in terrenis desideriis
mentis oculos claudent, « et vermes, » id est caræ
carnales, « operient eos (vers. 26), » in illis, tam
eum qui habet quam eum qui concupiscens non ha-
bet. « Certe novi cogitationes vestras, » videlicet,
verbis vel operibus demonstratas. Sequitur enim,
« et sententias vestras contra me iniquas, » et cæ-
tera similiter ut supra dictum est :

VERS. 29, 30. — « Interrogate, » subaudi ea quæ
dixi, quemlibet de viatoribus, id est, de his qui hoc
mundo non pro patria, sed pro via utuntur, « et
hæc eadem, » subaudi, quæ dixi, « illum intelligere
cognoscetis, quia in diem perditionis servatur ma-
lus, » scilicet, qui hic in via sua prosperatur, « et
ad diem furoris ducetur, » videlicet, dum hic flo-
rere permittitur. Attamen :

VERS. 31. — « Quis arguet coram eo vias ejus? »
Quod quidem etsi non de omni impio accipi posse

A videtur, videlicet quia multi impii multis modis ar-
guuntur, de universæ iniquitatis capite Antichristo
recte edictum accipitur, cujus facta ab homine ar-
gui non valent, nisi in absentia ejus, unde bene ad-
ditum est, « coram eo. Quis, inquam, arguet, et
quæ fecit quis, » nisi Deus, « reddet ei? »

VERS. 32, 33. — « Ipse ad sepulcra ducetur, » id
est in putentibus reproborum cordibus recipietur,
quia videlicet, illi soli eum recipiant, in quibus De-
mortuæ animæ reperiuntur, « et in congerie mor-
tuorum vigilabit, » id est, in congregatione pecca-
torum æstutiæ suæ insidias confidenter exerit. Et ne
mireris quod ad tales Dei judicio ducetur, vel eos
seducere permittetur Antichristus, quia « dulcis
fuit, » subaudi, etiam antequam veniret; « dulcis, »
inquam, « fuit glareis Cocyti, » id est, eisdem re-
probis idem spiritus erroris magis quam spiritus
veritatis, in corde et in ore acceptus fuit, qui sem-
per sunt fluxis voluptatibus dediti, ideo glareis, quæ
sunt lapilli fluminum, merito comparantur, tenden-
tes ad luctum, qui significatur per Cocytum, quem
fluvium sapientes sæculi apud inferos currere pu-
taverunt. Dicitur autem Cocytus Græca lingua lu-
ctus, qui tamen luctus seminarum solet intelligi vel
quorumlibet infirmantium. Dulcis itaque fuit vel erit,
Antichristus glareis Cocyti, id est, fluxe viventibus
reprobis, quorum luctus vere infirmantium luctus
est. Et hic cum venerit, « post se omnem hominem
trahet, » id est, omnem humana tantum sapientem,
nam reprobi omnes post illum confluent. « Et ante
se, » id est antequam veniat, non quidem omnes,
multi enim a diabolo convertuntur ad Deum, sed
« innumerabiles, » subaudi trahet. Idcirco præmit-
tit, « post se omnem hominem, » quod minus est,
et addidit, « ante se 483 innumerabiles, » quod plus
est, quamvis plus esse videatur omnis homo, quam
innumerabiles homines, quia videlicet innumerabi-
les, quos per quinque annorum ante se trahit, mul-
to plures sunt, quam omnes, quos suo tempore, id
est tribus annis, presentes inveniet. Et ideo recte
præmisit, « post se omnem hominem, » quod mi-
nus est, « et ante se, » id est quod, ut prædictum
est, plus est.

VERS. 34. — « Quomodo igitur consolamini, » id
est criminamini me frustra; nam per antiphrasim
dixit, « consolamini, » videlicet conjiiciendo ex ad-
versitate ista, quod impius sicut hypocrita, cum im-
pii multis felices videantur, et ille præcipue prospere-
rabitur, qui est procul dubio universæ impietatis
caput, « cum responsio vestra reouquare ostensa sit
veritati? »

CAP. XII, VERS. 1, 2. — « Respondens Eliphaz
Themanes dixit : Nunquid Deo comparari potest
homo? » Ecce jam tertio Eliphaz B. Job aggreditur
aperta fronte, et nihil habens de amici reverentia,
videlicet quia non jam universaliter loquendo contra
impium, ex obliquo percutere curat, quod semel et
iterum fecerat, sed in personam ejus invehitur, et
falsa in eum crimina nominat, in exprimendo con-

ciat. Quod a laude Dei incipit, utpote qui se illi A obsequium præstare arbitratur. « Nunquid, ait, Deo comparari potest homo etiam cum perfectæ fuerit scientiæ? » Subaudi: Non. In comparatione etenim Dei scientia nostra ignorantia est.

VERS. 3.— « Quid prodest Deo si justus fueris? » subaudi: Nihil. In omnem quippe quod recte agimus, nosmetipsos, non autem ipsum Dominum juvamus. « Aut quid ei conferes, si immaculata fuerit via tua? » subaudi: Nihil. « Quoniam honorum meorum, inquit Psalmista, non eges (Psal. xv). »

VERS. 4.— « Nunquid timens, » subaudi, fortitudinem tuam, « arguet te, » videlicet more regum terrenorum, qui suspectam sibi aliquorum, qui sibi subjecti sunt, potentiam, ne increseat, propositis occasionebus præveniunt, ut imminuant vel penitus auferant. « Nunquid, inquit, hoc timens te arguit, et veriet tecum in iudicium? » Hoc nimis otiosum est, et eorum qui omnino verba sua meteri nesciunt. Sed de otiosis ad contumeliosa protinus prorumpit, dicens:

VERS. 5.— « Et non propter malitiam tuam plurimam, et infinitas iniquitates tuas, » subaudi arguet te? « Abstulisti enim pignus » viduæ, et cætera quæ, quia valde juxta historiam patent, exponenda ad litteram non sunt, sed, quomodo hæreticorum falsitati congruant, demonstrandum est.

VERS. 6.— « Abstulisti, » inquit sanctæ Ecclesiæ hæretici, « pignus fratrum tuorum, » id est ab his qui a nobis ad te veniunt, inutiliter confessionem erroris exegisti, per quod pignus perdidit, id est donum Spiritus sancti, quod acceperant a nobis. « Et nudos, » id est simplices et incautos, « spoliasti vestibus, » id est diversarum gratiarum privati ornatus.

VERS. 7.— « Aquam lasso, » id est veritatis poculum sitiienti, « non dedisti, » sed errorem propinasti. « Et esurienti panem, » id est doctrinam sanam, quam dederamus, « subtraxisti, » scilicet doctrinis aliis.

VERS. 8.— « In fortitudine brachii tui, » id est in vehementia tuæ prædicationis possidebas terram, scilicet universam, « et potentissimus, » non ratione veritatis, sed potentia fortitudinis, « obtinebas eam. »

VERS. 9.— « Viduas, » id est plebes a nobis legitimis pastoribus separatas, « dimisisti vacuas, » videlicet prædicatione sana, « et lacertas pupillorum, » id est opera discipulorum nostrorum bene cæptas « comministi. »

VERS. 10.— « Propterea circumdatus es laqueis, » scilicet perfidiæ tuæ, id est adversitas condigna invenit, « et conturbat te formido subita, » id est angustia qua considerare negligebas dum tibi arderet prosperitas.

VERS. 11.— « Et putabas te tenebras, » id est conturbatorem gaudii tui, quo te lucere præsumebas, « non visurum, et impetu aquarum inundantium, » id est vehementia tribulationum supervenientium,

« non oppressum iri? » Tribulationes idcirco aquis tumentibus comparat, quia dum aliæ super alias irruunt; quasi aquis tumentibus, unde undas putabas, inquit, insultatio est et irrisio, qua et subjungit:

VERS. 12.— « An non cogitas, » subaudi modo, sicut tunc quando mala ista faciebas, « an non cogitas, inquam, quod Deus excelsior cælo sit; et super stellarum verticem sublimetur, » subaudi et ideo quæ in terra fiunt non videt? An non cogitas hoc?

VERS. 13.— « Et dicis: Quid enim novit Deus, » scilicet superioribus intentus, « et quasi per caliginem judicat, » subaudi si quid videt.

VERS. 14.— « Nubes latibulum ejus, » subaudi nunquid dicis, videlicet quia inter nos, et cælestem sedem aeris partes intersunt, « nec nostra considerat, » inquis, id est minus ima perpendit superiora curans, « et circa cardines cæli perambulat, » subaudi ita ut interiora non videat. Videlicet, hæc cogitans falleris; ille namque sicut adest singulis ut simul omnibus nunquam desit, sic omnibus intendit ut singulis adsit, sic exteriora circumdat ut interiora impleat, sic summa regit ut ima non deserat, sic imis præsens est ut a superioribus non recedat. Tu autem aliter, ut dictum est cogitans:

VERS. 15.— « Nunquid semitam sæculorum custodire, » id est perseveranter superbire, « cupis? » Semita namque sæculorum est superbia, sicut contra semita Redemptoris nostri est humilitas. Unde et de eadem superbiæ semita subditur, « quam calcaverunt, » id est consuetudinaliter ambulaverunt, « viri iniqui, » scilicet quicumque vitam hanc transiunt elati.

VERS. 16.— « Qui sublati sunt, » scilicet a præsentis vita, « ante tempus suum, » id est citius quam arbitrati sunt, dum longiora sibi ejusdem vitæ spacia repromittunt. Nam quia accepta tempora non ad fructum poenitiæ, sed ad usum iniquitatis vertunt, quod a divina misericordia mereri poterant spatium vivendi amittunt. « Sublati sunt, » inquam, « et fluvius, » id est mortalitatis decursus, « subvertit fundamentum eorum, » videlicet quod in terrenis rebus fixerunt, quia ad æterna transire non curaverunt, utpote at terrenam pertinentes generationem Cham, qui primus in terra civitatem construxisse describitur, in quo videlicet aperte monstratur quia ipse in terra fundamentum posuit, qui a soliditate æternæ patriæ alienus fuit. « Fluvius » ergo, inquit, « subvertit fundamentum eorum. »

VERS. 17.— « Qui dicebant Deo: Recede a nobis. » Hoc et a B. Job dictum, et superius expositum est. « Et quasi nihil possit facere Omnipotens, aestimabant eum. » Et hoc a B. Job eadem sententia, sed alio sermone dictum est, « quis est Omnipotens ut serviamus ei? » (Job XXI.) Ita, inquam, « aestimabant enim quasi nihil posset facere. »

VERS. 18.— « Cum ille impleset domos eorum bonis, » subaudi temporalibus, quia videlicet dona sua

etiam ingratis non denegat, ut duriora eos tunc sup-
plicia puniant, quorum hic malitiam nec dona vice-
runt. « Quorum sententia longe sit a me. » Hoc et
per beatum Job dictum est. Ait, namque : « Quo-
rum consilium longe sit a me (Job XXI). »

VERS. 19. — « Videbunt justi, » subaudi interitum eorum, « et lætabuntur, » tunc videlicet, quando districto judici perfecta jam securitate exultationis inhærentes, nil de se quod metuant habebunt, « et innocens, » scilicet qui nunc gemit videns eos in iniquitate morientes, tunc « subsannabit eos, » id est nulla commiseratione movebitur erga eos summæ concordans justitiæ in æterna peccatorum ultione.

VERS. 20. — « Nonne succisa est erectio, » id est superbia eorum, tunc videlicet, cum vel a præsentia vita ad interitum, vel a conspectu æterni iudicis ad æternæ gehennæ pertrahuntur incendium, « et reliquias eorum, » id est carnem quoque quam hic relinquunt in resurrectione receptam, « devorabit ignis, » videlicet ut **464** cum carne ardeant in qua peccaverunt.

VERS. 21. — « Acquiesce ergo ei, » id est nostræ consenti quæ pro illò est sententiæ, « et habeto pacem, » videlicet supernis iudiciis non resistens, « et per hæc habebis fructus optimos, » id est opera facies placentia Deo. Sic et hæretici solis acquiescentibus sibi pacem promittunt, et fructus optimos, quia videlicet contra eos qui secum sentiunt iurgari desistunt, et solos consentientes sibi opera bona posse agere æstimant.

VERS. 22. — « Suscipe, » inquit, « ex ore illius, » subaudi egressam, quam nos docemus, legem, « et pone sermones ejus in corde tuo, » subaudi, quos nunc usque per hypocrisin habebas non in corde, sed tantum in ore tuo.

VERS. 23. — « Si reversus fueris ad Omnipotentem. » Ut ex hæreticorum persona procedat, quoniam satis, ut dictum est, patet in littera : « Si reversus, » inquit, « fueris ad Omnipotentem, » scilicet, a quo per errorem discessisti, « ædificaberis, » id est, prospera recuperabis, « et longe facies iniquitatem a tabernaculo tuo, » id est tam a corde, quam a corpore tuo, quia videlicet, et in cogitatione mundaberis, et in opere.

VERS. 24. — « Dabit pro terra silicem, » id est pro his omnibus in quibus tui infirmantur actus, solidam reddet fortitudinem, « et pro silice torrentes aureos, » id est pro robusto opere claritatem doctrinæ, quia videlicet quasi ex fortitudine defluunt torrentes aurei, cum ab ore bene viventium sacræ doctrinæ claritas affluit.

VERS. 25. — « Eritque Omnipotens contra hostes tuos, » id est protestabitur contra spiritus malignos, « et illo per suam virtutem eos depellente » argentum coærcervabitur tibi, » id est lucidum exuberabit intus talentum eloqui divini, videlicet, te dicente juxta Psalmistam : « Declinate a me, maligni, et scrutabor mandata Dei mei (Psal. cxviii) : » quæ profecto perscrutari non poterat, cum malignorum

spirituum insidias in mente tolerabat. Quod etiam in Isaac opere sub Allophylorum pravitate designatum est, qui puteos, quos Isaac foderat, terræ congerie replebant (Gen. xxvi) : Immundi namque spiritus dum Scripturæ sacræ studentibus terreas cogitationes ingerunt, quasi inventam divinæ scientiæ aquam tollunt.

VERS. 26. — « Tunc, » scilicet, cum hoc argentum tibi coærcervatum fuerit, « super Omnipotentem deliciis affluens, » id est in amore illius sacræ Scripturæ epulis satiaberis, et juxta illud : « Quæ est ista quæ ascendit de deserto deliciis affluens (Cant. viii), » dum mysticis intelligentiis pasceris, ad superna quotidie contemplanda sublevaberis. « Et elevabis, » scilicet, hoc modo, « ad Deum faciem, » id est mentem tuam, per anteriorem imaginem Deo notam atque conspicibilem, quam videlicet dum reatu culpæ quisque deprimitur, levare ad Deum conscientia reverberata veretur.

VERS. 27. — « Rogabis eum, et exaudiet te, » subaudi, qui sua hactenus præcepta contemnere noluit audire. « Et vota tua reddes, » id est bonum propositum tenere valebis, videlicet, remota culpæ vel culpæ pœna, qua nunc obsistente reddere non potes. Sæpe enim ex culpa agitur ut volenti bonum posse subtrahatur.

VERS. 28. — « Decernes rem, et veniet tibi, » subaudi, qui nunc, dum injustus es, adipisci non potes quod appetis, « et in viis tuis splendet lumen tuum, » id est in operibus tuis justitia tua aliis erit in exemplum. Hos optimos fructus habebis, si, ut supra dixi, legem ex ore illius susceperis.

VERS. 29. — « Qui enim humiliatus fuerit, » id est humiliter legem ejus susceperit, « erit in gloria, » videlicet, juxta illud, « Qui autem se humiliaverit, exaltabitur (Matth. xxiii; Luc. xiv, xviii); » — « et qui inclinaverit oculos, » id est nullum despiciendo respexerit, sed se minorem atque imparem cunctis quos aspicit æstimaverit, « ipse salvabitur, » id est altitudinem ascendet veritatis, quia falsum superbia verticem deseruit.

VERS. 30. — « Salvabitur innocens, » scilicet, in retributione regni cœlestis. « Salvabitur autem munditia manuum suarum, » videlicet, quia illum in extremo examine justitia iudicis interni salvat, quem hic non in sua virtute præsumptam pietas ejus ab immundis operibus liberat. Cuncta hæc Eliphaz etsi recta protulit, cui tamen proferret ignoravit, quia docere meliorem audere non debuit, « frustra » autem, ut per Salomonem dicitur, « jacitur rete ante oculos pennatorum (Prov. i), » quia videlicet per-nati sunt honorum spiritus, qui dum ad altiora per spem veritatis evolant, apposita pravorum hominum deceptionis retiacula declinant.

CAP. XXIII, VERS. 1. — « Respondens autem Job, » mores suos planioribus verbis luctuatur, sed dicta sua alta mysteriorum persecutione consummat. Qui quam invitatus atque coactus bona sua enumerat;

videlicet quia falsa crimina sustinebat, et hoc modo, **A** juxta Apostolum, insipiens cogebatur fieri (*II Cor. II*), qui potius ab amicis debuisset commendari; quam invitus, inquam, hoc faciat, ipse indicat, dum respondens hoc modo incipit:

VERS. 2. — « Nunc quoque, » id est, dum vos qui me consolari debuistis, potius adversando cogitis ut ipse me consoler commemorando bona quæ gessi, « in amaritudine est sermo meus, » id est, non cum vana gloriatione, sed cum amaro animo loquor, « et manus plagæ meæ aggravata est super gemitum meum, » quia videlicet, inordinate consolationis intentio percussione, quam imminuere debuit, multiplicavit, vel ut subtilius in typum sanctæ Ecclesiæ referatur, « manus, » inquit, « plagæ meæ aggravata est, » quia primam electi percussione considerant, quod a conditoris sui visione divisi sunt, sed cum adhuc etiam adversa in hac vita accedunt, manus, id est fortitudo plagæ eorum super gemitum ipsorum gravatur. Jam vero testem habere Deum cupiens quod vera de seipso dicturus sit:

VERS. 3. — « Quis mihi det [tribuat], » inquit, « ut cognoscam et inveniam illum, » videlicet ut mihi perhibeat testimonium, « et veniam usque ad solium ejus, » scilicet, ut inter me et vos causa mea illo præside agatur. Quod omnino non vane optat, quia sic futurum est paulo post, cum amicos ejus Deus redarguit, et testimonium perhibet de illo, dicendo: « Non estis locuti rectum coram me, sicut servus meus Job (*Job XLII*). »

VERS. 4. — « Ponam, » inquit, « coram eo judicium, » id est, conscientie meæ testem invoco eum, « et os meum replebo increpationibus, » increpationibus, inquam, meis, ne dicam laudibus, quia bona ipsa quæ dicturus sum non tam laudes quam increpationes sunt, quia non cum jactantia, sed cum amaritudine tristitiæ a me proferuntur.

VERS. 5. — « Ut sciam verba quæ mihi respondeat, » quod videlicet, meretur amara et humilis conscientia, « et intelligam quid loquatur mihi, » id est quod testimonium perhibeat æquitate judicii sui. Et ad hoc tendens.

VERS. 6. — « Nolo multa fortitudine contendat mecum, nec magnitudinis suæ mole me premat. » Mens etenim quælibet justi si ab Omnipotente **D** stricte judicatur, mole premitur. Quis vero coram illo justus inveniri valeat, si secundum suæ fortitudinis majestatem vitam hominum discutiat? Illud ergo nolo. Sed quid?

VERS. 7. — « Proponat æquitatem contra me, » subaudi, potius quam fortitudinem, id est mensuram humanam perpendens ita se conformet et aptet, ut eam humana infirmitas sustinere valeat. Quo dicto, mirabiliter adventum mediatoris Dei et hominum Christi Jesu implorare videtur, qui a fortitudine divinitatis suæ descendens, infirmitatem nostram suscepit, ut infirmus homo ad eum invenire accessum gratiæ quandoque potuisset. « Proponat, » inquam, « æquitatem contra me, » ut dictum est,

« et perveniat ad victoriam judicium meum, » id est, et tunc insidiantem adversarium per absolutio-nis meæ judicium **465** victor excludam. Sed quid agam? Quomodo ad solium ejus perveniam?

VERS. 8, 9. — « Si ad Orientem iero, non apparet, » et cætera. Anhelantius exprimi non potuit desiderium quærentis in veritatem faciem Domini. Et hæc quidem satis in littera constant, videlicet, quia Creator omnium in parte non est qui ubique est, et invisibilis atque incircumscribitus intra æmetipsum omnia continet, et omnia videt. Unde et sequitur:

VERS. 10. — « Ipse vero scit viam meam. » Ac si dicat: Videre non valeo videntem me et eum qui me subtiliter intuetur, intueri non possum. Sed tamen hæc aliter intelligi possunt: « Si ad Orientem iero, » id est si mentem in consideratione majestatis ejus extulero, « non apparet, » quia videlicet, qualis sit a cogitatione mortali videri non prævalet. « Si ad Occidentem, » id est si ad considerandum humanam mortalitatem mentis oculos deflexero, « non intelligam eum, » subaudi sed potius indignum me ejus visione esse cognoscam. « Et si ad sinistram, » subaudi iero, id est peccatorum delectationibus consenserò, « quid agam, » id est quid proficiam? subaudi non enim in delectatione peccati valet agnosci. « Si me vertam ad dexteram, » id est si de meis virtutibus me extollam, « non videbo illum, » subaudi sed amplius exercebor per superbiam. « Ipse vero scit viam meam, » ac si dicat: **C** Quamvis illum non videam, tamen coram illo confido dicere me quæ de me bona dicturus sum, quia videlicet, « ipse scit viam meam, » id est et quæ egerim, et qua intentione, vel humilitate nunc illa commemoratus sim, « ipse scit. Et probavit me quasi aurum, quod per ignem transit, » id est flamma desiderii, quo anima mea liquefit, dum, ut supra dictum est, « illum quærit et non invenit, » simul cum ipso flagello quo crucior, puriorem me reddet sibi. Nunc quoniam, licet cum non videamus, ante solium ejus, qui ubique præsens est, sumus; audite quam, ut dixi, « ipse scit viam meam. »

VERS. 11. — « Vestigia ejus secutus est pes meus, » ac si dicat: Nequaquam ita, sicut vos dixistis, ambulavi in iniquitate, sed « vestigia ejus, » id est exempla pietatis ejus, « secutus est pes meus, » id est omnis propositi mei motus, sive profectus. « Viam ejus, » id est legem ejus, scilicet illam quæ etiam absque Scriptura naturaliter scitur ab omnibus, cujus hæc summa est: « Quod tibi non vis fieri, alii ne feceris (*Tob. IV*), » — « custodivi, et non declinavi ex ea. »

VERS. 12. — « A mandatis labiorum ejus, » scilicet illis quæ præter naturalem legem sanctis Patribus est locutus, « non recessi, » et hæc non superficie tenuis observavi, « sed in sinu meo, » id est in secreto cordis et radice puræ intentionis, « abscondi, » id est est memoriæ mandavi, « verba oris ejus, » id est dicta mihi ex auctoritate ejus. Et si quæras

cur tam sollicitè vel tanta intentione egerim, causam tibi reddo terribilem dicens.

VERS. 13. — « Ipse enim solus est, » id est similem non habet, idcirco non negligenter coram illo ambulandum est. « Solus, inquam, est, » quia videlicet esse ejus non tale est quale est esse angelorum, aut hominum, aut cœli, aut terræ, aut maris, aut aeris; et ideo sollicitè timendus est, quia « et nemo potest avertere cogitationes ejus, » id est quia semel fixa nequaquam ab aliquo mutari possunt iudicia ejus, et « quia horrendum est incidere in manus ejus (*Hebr. x*), » — « et anima ejus, » id est omnia penetrans, cuncta disponens vis ejus, « quodcumque voluit, hoc fecit, » quia videlicet tam in apostatis angelis quam in hominibus perversis; inde quoque voluntatem suam implet, unde voluntati illius repugnare videntur. Ideo, inquam, timendus est, quia,

VERS. 14. — « Cum expleverit in me voluntatem suam, » id est cum præsentibus flagellis me afflixerit, quantum voluerit, « et alia similia multa præsto sunt ei, » id est si ferire cogitat, adhuc invenit, unde plagam tam temporalem quam æternam augeat.

VERS. 15. — « Et idcirco a facie ejus turbatus sum, » id est in omni vita mea timui eum, « et considerans eum, » videlicet in cordis secretario per contemplationem, idcirco majestatis ejus assistens « timore sollicitor, » id est sententiam ejus super me semper suspectam habeo. Et hunc spiritum timoris Domini non ex me habeo, sed ex ejus domo. Hoc est, quod sequitur :

VERS. 16. — « Deus mollivit cor meum, » scilicet ut timerem eum, quem non timent obdurati, quorum corda lapidea sunt, « et Omnipotens conturbavit me, » scilicet utili pavore, ne duræ mentis essem, et proinde in malum corruerem.

VERS. 17. — « Non enim perii propter imminentes tenebras, » ac si dicat : Hunc in me timorem Domini esse non vobis præsens flagellum faciat incredibile, neque dicatis : Si ita timoratus fuisti, quare ego peris? Ne inquam, ita dicatis : « Non enim perii, » scilicet in præsentem, « propter imminentes tenebras, » id est ideo ut futuras tenebras meæ, ut putatis, impietati debitas tali plaga commonitus per poenitentiam evadam, « nec faciem meam, » id est mentem meam, « operuit caligo, » id est Dei oblivio, ita ut opus sit tali me excitari flagello. Vos istud latet, sed Deum non latet. Hoc est, quod sequitur :

CAP. XXIV, VERS. 1. — « Ab Omnipotente non sunt abscondita tempora, » videlicet nec præterita nec futura; quanto magis nec mea præsentia? « Qui autem noverunt, » id est nosse sibi videntur, « eum, » scilicet qui altum sapiunt (*Rom. xii*), et apud se sapientes sunt (*Rom. xi*), subaudi sicut vos qui super me præripitis, et sensu vestro profertis ejus iudicium, « ignorant dies illius, » id est antiquam et maturam dispositionem æternitatis ejus, qua ea quæ circa me sunt et similia disponuntur.

VERS. 2. — « Alii terminos transtulerunt, » id est

qui impii sunt, et ea faciunt quæ vos me fecisse dicitis quasi impium, longe alii, id est longe a me diversi sunt, imo et econtrario mihi incedunt. Hoc et cætera quæ sequuntur talia sunt, ac si dicat sancta Ecclesia de perfidia hæreticorum : « Alii, » id est a me extranei, qui ex me exierunt quia mei non erant, « terminos transtulerunt, » — « terminos, » videlicet antiquos Scripturarum, quos sancti Patres posuerunt. « Diriperunt greges, » id est imperitos populos, « et paverunt eos, » scilicet pestiferis doctrinis ad interficiendum nutriendo.

VERS. 3. — « Asinum pupillorum abegerunt, » id est quemlibet indoctum quidem, et terrenis rebus insudantem, sed pupulis, id est electis Dei teneris utilem et subsidia ministrantem a via veritatis in errorem suum averterunt. « Et abstulerunt pro pignore bovem viduæ, » id est nonnunquam etiam prædicatorem fidei catholicæ, ut alii sequantur illum. Nam hoc est quod ait « pro pignore. » Pignus namque cum tollitur, aliud quidem est cum tenetur; sed tamen adhuc aliud est quod queritur. « Pro pignore » ergo bos tollitur, quando idcirco ipse prædicator rapitur, ut alii sequantur. De quibus subditur :

VERS. 4. — « Subverterunt pauperum viam, » id est eorum vitam, qui divini eloquii non habent argentum et aurum, et ideo facilius subverti possunt, « et oppresserunt pariter mansuetos terræ, » eos videlicet quorum mansuetudo cum discretionem non est, et terræ dedita est.

VERS. 5. — « Alii, » inquam, non ego, quem onagro comparastis, qui se liberum natum putat, sed alii longe dissimiles mihi, « quasi onagri in deserto, » id est a timore Domini soluti, « egrediuntur, » scilicet a communi conversatione hominum, et quasi per solitariam viam reverentiores videntur. « Egrediuntur, inquam, quasi onagri ad opus, » id est Dei, sed suum, sicut scriptum est : « Onager assuetus in solitudine in desiderio animæ suæ, attrahit ventum amoris sui (*Jer. ii*), » id est vir ⁴⁶⁸ vanus a vinculis fidei et rationis alienus, in ambitione cordis sui eam, quæ non æfficare, sed inflare novit, attrahit scientiam. « Egrediuntur, inquam, quasi onagri. Vigilantesque ad prædam, » id est, intenti ad depravandam sacram Scripturam, et ad sui sensus servitium detorquendam, « præparant panem liberis suis, » id est doctrinam mendacii sequacibus suis.

VERS. 6. — « Agrum non suum demetunt, » id est cordibus auditorum qui a fidelibus viris bonum verbi Dei semen acceperunt, zizaniam superseminant, quæ malo suo demetant, « et vineam ejus, quam vi oppresserint vindemiant, » id est religiosum laborem ejus quem contentione superare possunt annihilant.

VERS. 7. — « Nudos, » subaudi a bonis operibus, « dimittunt homines, » videlicet sic eos docentes vivere, ut appareat turpitudine eorum, « quibus non

est operimentum in frigore, » id est opus bonum in A infidelitate.

Vers. 8. — « Quos imbres montium rigant, » id est sacra verba doctorum instruere nunc primum ceperant, « et non habentes velamen, » subaudi quo illorum tegantur peccata, « amplexantur lapides, » id est sanctos ambiunt martyres, ut habere mereantur intercessores. Talibus inquam,

Vers. 9. — « Vim fecerunt, » quia verbis blandioribus persuadere non possunt, verborum et operum violentia grassantur, « deprædantes pupillos, » videlicet quos Pater misericors in sinu sanctæ Ecclesiæ collocavit tenere nutriendos, « et vulgum pauperem spoliaverunt, » id est populo indocto fidei tulerunt vestimentum.

Vers. 10. — « Nudis, » id est nullo bono opere ornatis, « et incedentibus absque vestitu, » id est quod pejus est, mala et dedecorosa facientibus, « et esurientibus, » id est ad pœnitentiam quandoque redire cupientibus, « tulerunt spicas, » id est in mentibus eorum repositas perniciosas suasionibus destruzere Patrum sententias, quæ non immerito per spicas signantur; quia, dum sæpe per figurata eloquia præferuntur ab eis, tegmen litteræ quasi aristarum palea subtrahitur, ut ad medullam spiritus perveniat.

Vers. 11. — « Inter acervos eorum meridiant, » id est persecutionum potestatem per se non habentes, eorum multitudini sese adjungendo delectati sunt, « qui calcatis torcularibus, » id est cruciati factis crudelibus, unde et David propheta sanctæ Ecclesiæ afflictionem conspiciens psalmum per torcularibus scripsit (*Psal. viii*). « Calcatis, inquam, torcularibus, » id est respersi sanctorum cruore et satiati sedibus, « sitiunt, » id est adhuc ferere crudeliora insistent. Et hoc agendo :

Vers. 12. — « De civitatibus, » id est de multis ecclesiarum locis vel conventibus, « fecerunt viros, » id est fortes et perfectos, « gemere. » Sic videlicet, quomodo gemebat, præ omnium Ecclesiarum sollicitudine Paulus, cum diceret : « Quis scandalizatur, et ego non uror (*II Cor. xi*) ; » et : « O insensati Galatæ, quis vos fascinavit (*Galat. iii*), » et multa talia. « Et animæ vulneratorum, » id est de alieno hære tabescentium justorum, « clamavit, » scilicet ad Deum, « et Deus inultum abire non patitur, » subaudi quamvis illud fieri patiatur, qui non nisi iusto ordine inquam aliquid fieri patitur.

Vers. 13. — « Ipsi fuerunt rebelles lumini, » id est non per ignorantiam peccaverunt, sed per superbiam, lumini scientiæ quod habebant rebellantes ore et opere, quod est, blasphemare in Spiritum sanctum. « Rebelles, inquam, fuerunt, » id est elationis suæ scutum, ne salubriter in corde ferirentur, jaculis veritatis objecerunt. Et quia prius sciendo rebelles fuerunt, » postmodum cæcati sunt, ut nocerent. Hoc est, quod sequitur : « Nescierunt vias ejus, » id est traditi sunt » in reprobum sensum, et obduratum est insipiens cor eorum, quia Deum

cognoscentes non sicut Deum glorificaverunt (*Rom. i*), » — « nescierunt, inquam, nec reversi sunt per semitas ejus, » id est non conversi sunt ad Deum per arctam pœnitentiæ viam, quia videlicet justo judicio tam obscuratum quam obduratum est cor eorum. Adhuc sub nominibus duorum nequissimorum scelerum, homicidii videlicet et adulterii, nequitiam detestatur hæretici.

Vers. 14. — « Mane, inquit, primo, » id est in prosperitatis suæ gaudii, neque enim ita ut littera sonat magis in die quam in nocte fiunt homicidia, sed in prosperitate sua, ut dictum est, quasi « mane primo consurgit homicida, » id est erigitur in præsentis vitæ gloria; « interficiet egenum et pauperem, » id est infirmitatis conscium et humilem. « Per noctem vero, » id est in adversitate, cum, disponente Deo, subito gloriam acceptas potestatis amisit, « erit quasi fur, » quia videlicet etsi locam mutat, mentem non mutat, dum occulte consilia mala probet, quia vi nocere non prævalet.

Vers. 15. — « Oculus adulteri observat caliginem. » Hoc etiam juxta litteram nil obstat intelligi, ut qui adulterium perpetrare desiderat, tenebras requirat. Sed quia contra hæreticos sententia promittitur, « oculus, inquit, adulteri observat caliginem, » id est sicut adulter per tenebras in carnali coitu non prolem quærit, sed voluptatem; sic hæreticus in hypocrisi adulterat Dei verbum, quia videlicet non spirituales Dei filios gignere, sed suam scientiam prædicando desiderat ostentare, et quasi alienam conjugem tollit, dum fidelem animam in suam errorem allicit. « Oculus, » inquit, id est intentio ejus, « observat caliginem, » videlicet ut homines lateat, « dicens : non me videbit oculus, » subaudi humanus : nam Dei oculus non reveretur. « Oculus, » inquam, humanus, quia videlicet quod, ut prædictum est, in mente agitur, valde difficile est, ut ab humano visu penetretur. « Et operiet vultum suum, » id est per hoc quod agit eveniet, ut in eo similitudo Dei, quæ est vultus cordis humani, ita confundatur, ut dicat ei Christus in die judicii : Non novi te. Operiens ergo sic vultum suum quid agit ?

Vers. 16. — « Perfodit in tenebris domos, » id est conscientias justorum sauciare conatur, maxime in tenebris, id est in tempore adversitatis, quibus prospere viventibus perversa non audebat loqui. « Perfodit, inquam, sicut in die, » id est in prosperitate illorum « condixerant sibi, » quia videlicet dum loqui non audebant, ad maligna tantum contra eos consilia vacabant.

Vers. 17. — « Si subito apparuerit aurora, » id est si post adversitatem justus quispiam fulciatur sublimiter potestate aliqua, « arbitrantur umbram mortis, » quia videlicet qui se perversa egisse meminerunt, corripiti pertimescunt. « Et » hoc ideo, quia « sic in tenebris, » id est in peccatis, « quasi in luce, » subaudi justitiæ « ambulant, » scilicet ita securi quasi justorum facta habeant, et sic in præsentem am-

citata læti sunt, ac si jam æternæ patriæ luce perfruantur.

Vers. 18. — « Levis est, » subaudi quilibet talis, « super faciem aquæ, » id est plusquam superficies aquæ, quia videlicet si quælibet hunc aura tentationis attigerit, sine tarditate aliqua retractationis trahit. « Maledicta sit pars ejus in terra, » videlicet quia ad tempus benedicatur, id est prosperatur, in reatu tamen perpetuæ maledictionis tenetur, « nec ambulet per viam vinearum, » id est per rectitudinem Ecclesiarum, quæ via recta fides, vel justitiæ rectitudo est.

Vers. 19. — « Ad nimium calorem, » id est ad impatientiam semper contentiose agentem, et ad rixas calentem, « transeat ab aquis nivium, » id est a lectione Scripturarum per frigus perfidiæ seu male intellectarum. Ac si aperte dicat: Quia humiliter sub disciplinæ vinculo non constringitur, ab infidelitatis suæ frigore, per immoderatam sapientiam in errorem labatur. Nam de hujusmodi scriptum est: « Sicut frigidam fecit cisterna aquam suam, sic frigidam fecit malitiam suam (Jer. vi). » — « Et usque ad inferos peccatum illius, » subaudi ducatur, quia videlicet ante finem vitæ præsentis 467 per correctionem ac poenitentiam non emendatur.

Vers. 20. — « Obliviscatur ejus misericordia, » id est Omnipotentem quem nunc justum non timet, post invenire misericordiam non valeat, scilicet, quia peccatum quod hic non corrigitur, ejus illuc venia frustra postulatur. « Dulcedo illius vermis, » subaudi, est, dum vivit, id est caro, quæ vere putredo est et vermis, cujus concupiscentia totum est hoc quod appetit in mundo prosperari, cæteros excedere, rebus et honoribus tumere. Qualis autem sit, imo quod vere vermis sit carnis substantia, testantur sepulcra; quæ quis parentum, quis amicorum tangere velit, quantumlibet viventem dilexerit? Caro itaque, dum concupiscitur, pensetur quid sit exanimis, et tunc intelligitur quid amatur. Sanctus vir per vulnera et verba sic loquens sua, ut etiam significet nostra, adhuc de pœna ejusdem impii subjicit, dicens: « Non sit in recordatione, » subaudi Dei, quia videlicet dignum non est tantæ majestati ut ante conspectum memoriæ ejus pareat hic, non dicam homo, sed reptile tantæ abjectionis, cujus, ut supradictum est, « dulcedo est vermis. » — « Non sit, » inquam, « in recordatione, sed conteratur quasi lignum infructuosum, » id est non solum succidatur per carnis mortem, sed et conteratur per æternam damnationem, « quasi lignum infructuosum, » subaudi, et ideo jure succidendum, et in ignem mittendum. Et vere infructuosum.

Vers. 21. — Pavit enim sterilem, id est fovit delectationibus carnem, quæ nullam gignit bonam cogitationem. « Sterilem, » inquam, et « quæ non parit, » id est quæ nunquam desinit esse sterilis, sed perseverat in suis concupiscentiis. « Et viduæ bene non fecit, » id est animæ suæ noluisset misereri. Quam, quia a Deo viduata fuerat, Chri-

stus sibi jungere venit, « tanquam sponsus procedens de thalamo suo (Psal. xviii). » Cui viduæ benefacere est in ejus quæ mortui Viri sui amore atteritur consolatione laborare. Sed hic illi bene non fecit, quia videlicet pro illa nihil laboravit. Vel ut de hæretico cœpta prosequatur expositio: « Pavit, » subaudi hæreticus, « sterilem, » id est, pascendo prædicatione erroris sui fecit sterilem atque erroneam plebem. « Et viduæ bene non fecit, » id est sanctæ Ecclesiæ, cujus vir Christus nunc absens est, servire et collaborare contempsit.

Vers. 22. — « Detraxit fortes, » id est in errorem suum rapuit superbos, sæculi potentes. « In fortitudine sua, » id est in eloquentia clara et contentiosa, « et cum steterit, » id est quando vivit, « non oredet vitæ suæ, » id est, contemnit de Deo vera sentire. Sed et qui in corpore Ecclesiæ rectam videtur fidem tenere, dum perverse vivit, vitæ suæ non credit, quia videlicet confitetur se nosse Deum, factis autem negat (Tit. 1). Diceret aliquis: Quare ergo vivit! Ad quod responderetur.

Vers. 23. — « Dedit Deus ei locum poenitentiae, » id est idcirco illum in iniquitate tolerat, ut per patientiam suam ad poenitentiam illum expectando ab iniquitate compescat, et ille abutitur eò, subaudi poenitentiae loco, in superbiam, id est secundam duritiam suam thesaurizat sibi iram (Rom. 11), nec si centum annis expectetur, respiscit, unde et justus damnatur, sicut scriptum est: « Peccator centum annorum maledictus erit (Isa. lxxv). » Ubi centenarius pro infinito ponitur, quia videlicet a peccati perpetratione nulla temporis longinquitate compescitur. « Oculi enim ejus, » id est intentiones cordis ejus, « sunt in illius vis, » id est scienter errans, et meliorem viam sciens, a præsentibus non separatur, et solis vitæ, ut per hoc animo satisfaciat, semper intendit.

Vers. 24. — « Elevati sunt ad modicum, » subaudi impii, « et non subsistent, » videlicet juxta quod alibi scriptum est, « Vidi impium, superexaltatum et elevatum sicut cedros Libani, et transivi, et ecce non erat (Psal. xxxvi). » Sic fumus, ubi in altum ascenderit, dissipatur, et nebula mane deussata, solis radiis abstergitur, et matutino rore herba gaudens, subito calore siccatur; sic et spumosa aquarum bullæ certatim prodeunt, et certatim diruptæ depereunt, « et humiliabuntur sicut omnia, » subaudi quibus ipsi iannuntur: omnia enim terrena quasi humiliantur, videlicet, quia transeunt ipsa elementa, atque immutantur. Ac si aperte dicat: Stare omnino nequeunt, quia ipsa quoque quibus iannuntur fugiunt. « Humiliabuntur, » inquam, « et auferentur, sicut omnia, » videlicet, quia non hærent ei qui est super omnia. « Et sicut summitates spicarum, » id est aristæ, videlicet quæ conjunctæ prodeunt, sed paulatim crescendo paulatim ab invicem hirsutæ et rigidæ disjunguntur, sic ipsi, qui naturæ quidem communionem sibi conjuncti sunt, sed contra se vicissim crescendo dividuntur,

et diversis vitis contendentes, alius aliam supergredi nititur; sic, inquam, conterentur, videlicet, ut illis contritis, grana, id est justi, appareant, qui stantibus aristis, id est, eisdem injustis, latebant, et illis in æterna supplicia cadentibus, sanctorum justitia quanta veritate candeat demonstretur. Tunc scilicet, quando per ventilabrum, qui, juxta Joannem, in manu Judicis est (*Matth. III*), area sanctæ Ecclesiæ permundabitur, et eventilatis ad comburendum paleis, triticum in horrea cœli recondetur (*Luc. III*).

VERS. 25. — « Quod si non ita est, » inquit, « quis me potest arguere esse mentitum? » Ac si aperte dicat: Ita sunt cuncta ut protuli. Quæ tamen si ita non essent, a vobis reſargui nequaquam possem, quia, dum adhuc propriæ succumbitis, alienam reprehendere fallaciam non valetis. « Et ponere ante Deum verba mea, » scilicet in examine veritatis, quia vobis ipsis peccando faciem ejus absconditis. His dictis contra eos qui fugitiva potestate superbiunt, et ventosis honoribus intumescunt, beatus Job ea quæ supra cœperat de moribus suis prosecuturus erat, sed Baldad.

CAP. XXV, VERS. 1. — Non ferens silentium, motusque eo dicto, quod nunc novissime intulit, dicens: « Si non ita est, quis me poterit arguere esse mentitum, et ponere ante Deum verba mea, » interrumpit cœpta ejus verba, dicens:

VERS. 2. — « Potestas et terror apud eum est, » etc. Ac si dicat: Dixisti: « Quis me poterit arguere esse mentitum. » Ego autem dico: « Apud ipsum, qui facit concordiam in sublimibus suis, » id est qui superbiens adversum se spiritus deficiendo, pacem et humilitatis concordiam firmavit in cœlo, « apud ipsum, » inquam, « potestas est, » subaudi arguendi etiam te, « et terror, » videlicet præsens flagellum, quo jam terribiliter arguit te, ita ut terrentur alii videntes te. Quod contra virum sanctum acerbè nimis dictum est. Vult enim intelligi quod eadem justitia, vel eandem ob culpam, B. Job percussus sit, pro qua diabolus de cœlo projectus, concordiam quam turbabat in sublimibus, id est in cœlestibus, reliquit. « Potestas, » inquam, « apud eum est, » et,

VERS. 3. — « Nunquid est numerus militum ejus, » videlicet, quia dixisti, « et quis poterit ponere ante Deum verba mea (*Job xxiv*), » quasi non habeat qui in conspectu ejus nuntiet verba tua, « Nunquid, » inquam, « est numerus, » id est nunquid non sunt innumerabiles spiritus, qui hominum dicta vel facta coram Creatore quotidie die noctuque referre valeant? omnes utique concordēs, ut supra dictum est (*vers. 2*), licet Danieli dicat: « Angelus princeps Persarum, » id est angelus qui præest Persis, « restitit mihi (*Dan. x*). » Non enim per discordiam contra se angeli veniunt, sed per justitiæ concordiam, quia videlicet subjectarum sibi gentium vicissim merita contradicunt. « Et super quem, » inquit, non « fulget [*al. surget*] lumen illius, » id

est et præter hoc, quod ab angelis illi cuncta **468** nuntiantur, quem non vident oculi ejus? Et cum coram illis oculis qui bonos et malos contemplantur, aliqui ex dictis vel factis suis justificentur?

VERS. 4. — « Nunquid justificari potest homo comparatus Deo, » id est tu ille homo, qui te comparas Deo, dum dicis: « Disputare cum Deo cupio (*Job xiii*), » et talia multa, et nunc novissime dixisti: « Quis me poterit arguere, » tanquam Deo sis compar, quem solum nemo potest arguere? « Nunquid, inquam, justificari potest, aut apparere mundus natus de muliere? » Id est etiamsi non haberes etiam maculam, præter hanc, quod natus es de muliere, videlicet viro injecta est persuasio culpæ.

VERS. 5. — « Ecce etiam luna, » id est cœlestis B Ecclesia, quam præsens sol divinitatis illustrat, « non splendet, » videlicet nisi solis ejusdem lumen habeat, « et stellæ, » id est quique sanctorum angelorum, « non sunt mundæ in conspectu ejus, » id est in comparatione ejus, imo qui ex eis comparaverunt se illi, facti sunt tenebræ.

VERS. 6. — « Quanto magis homo putredo, » id est non solum qualiscunque homo, qui unquam futurus est putredo, sed homo qui jam est putredo, utpote sedens in sterquilinio, et saniem radens de latere suo?

CAP. XXVI, VERS. 1, 2. — Hac ultima contumelia finitis amicorum verbis, beatus Job altiori acumine innitens, cœpta prosequitur, ejusque dicta tam sunt valida quam extrema; quia et sic usus jurisperitis esse solet, ut argumentum, quo adversariis suis eminere se prævident, ad conclusionem servant. « Cujus, inquit, adjutor es? » Magna et digna potentis animæ indignatio, non ferentis quod Baldad adjutor Dei videri appetat, quia videlicet, etsi sunt aliqui Dei adjutores, tales ille nunquam dignatur habere adjutores, qualis hic erat, qui in condemnationem innocentis proximi Deum se adjuvare putabat, quod utique faciendo, non tam adjutor quam adulator, non tam laudator erat quam irrisor. Cujus, inquam, adjutor es? « Nunquid imbecillis, » id est ejus, cujus ego baculum fregerim? « et sustentas brachium ejus, qui non est fortis, » scilicet ne me reluctante teneri et delicati lassetur brachium Domini? videlicet ut qui conducti plorant in funere, dicunt et faciunt prope plura doleantibus ex animo, sic et tu derisor vero plus laudatore moveris. « Et sustentas, inquam, brachium ejus, qui non est fortis, » id est ita ad adjuvandum ingeris, quasi me non satis fortiter percusserit, cum econtrario ut constantius percutere possit, cum econtrario veli ipse teneri, sicut per quemdam illi dicitur: « Non est qui consurgat et teneat te (*Isa. lxiiv*). »

VERS. 3. — « Cui dedisti consilium? » Tenet hoc quod longe superius dixerat: « Apud ipsum est fortitudo et sapientia (*Job xii*). » Nam, postquam de fortitudine dixit, « cujus adjutores, » etc., nunc de Sapientia subjungit, « cui didisti consilium, » etc., « Consilium, » inquam, « cui » quasi jurisperitis

« dedisti, » multa videlicet adversum me crimina componendo, quæ is qui me percussit adversum me numeret, ne videatur injuste percutere, dum reclamo dicens : « Disputare cum Deo cupio (*Job xiii*). » — « Forsitan illi, » subaudi dedisti consilium, « qui non habet sapientiam ? » Illud quidem charitatis esset, scilicet ei consilium dare, qui sapientiam non habet, quia consilio indiget; dare autem Deo, qui ipsa Sapientia est, nimis perversæ et importunæ adulationis est. « Et prudentiam tuam ostendisti plurimum, » scilicet plus appetendo sapere quam oportet sapere, et confingendo quasi in favorem Dei mala contra proximum tuum, quæ constat non esse.

VERS. 4. — « Quem docere voluisti ? » subaudi qui contra me debeat loqui, « nonne eum qui fecit spiramentum ? » subaudi et ideo melius per se novit quæ in eodem spiramento sunt.

VERS. 5. — « Ecce gigantes gemunt sub aquis. » Nunc tumorem vanæ sapientiæ increpat per doctrinam ejusdem fortitudinis et sapientiæ Dei, et plena mysteriis verba personat. « Gigantes, » inquit, id est apostatæ angeli, vel homines superbi, « gemunt sub aquis, » id est sub abyssu judiciorum Dei nescientes ea quæ sunt Dei, quia Deus per Spiritum suum illis non revelavit, « et qui habitant cum eis, » id est qui eorum gloriæ ex delectatione sociantur, subaudi pariter gemunt. Hoc procul dubio divinæ fortitudinis est quod genuerit, videlicet dignis astricti vinculis, et rudentibus inferni detracti reservantur in diem judicii, quando recipient ab illo consummatam sententiam, contra quem tumuerunt per superbiam. Hoc vero sapientiæ ejus est, quod sequitur :

VERS. 6. — « Nudus est infernus, » id est malitiam suam non valet obtegere diabolus, « coram illo, et nullum est operimentum perditioni, » id est cunctis damnationis ejus sociis, quia videlicet non est ubi abscondantur; « omnia enim nuda et aperta sunt oculis ejus » (*Hebr. iv*).

VERS. 7. — « Qui extendit aquilonem super vacuum, » subaudi « apud illum est fortitudo et sapientia (*Job xii*), » — « qui aquilonem, » id est diabolum ab electorum cordibus ejectum vasisque et armis suis spoliatum, « extendit super vacuum, » videlicet ut contentus sit operire corda illorum, qui a gratia Dei vacui sunt, « et appendit terram, » id est sanctam Ecclesiam in fide solidam, et bonorum operum terram fructiferam, « super nihilum, » id est super gentiles populos, propter nullum eorum meritum, sicut scriptum est in psalmo : « Pro nihilo salvos facies illos (*Psal. lv*). » Hoc vero quo ordine factum sit, mirifica subdens ratione contextit.

VERS. 8. — « Qui ligat aquas in nubibus, » quod est opus procul dubio sapientiæ ejus. « Ligat, inquam, aquas, » id est cum discretione distribuit doctrinæ suæ munera, « in nubibus, » id est in apostolis cæterisque sanctis prædicatoribus, « ut non erumpant pariter deorsum, » id est, ut non æqualiter omnibus expendantur, sed pro capacitate audien-

tium doctrinæ mensura contemneretur, ne rudæ auditores, qui adhuc tanquam parvuli fovendi sunt, immensitate mysteriorum obruantur. Qualibus apostolus : « Non potui, inquit, vobis loqui quasi spiritalibus, sed quasi carnalibus (*I Cor. ii*). » Et in lege scriptum est : « Si quis foderit cisternam, et non operuerit eam, » id est si quis intellectu valido Scripturæ arcana penetraverit, et coram his, qui non capiunt, per silentium non texerit, « cecideritque bos vel asinus in ea, » id est scandalizatus fuerit aliquis simplex, sive munda sive immunda sit ejus vita, « Dominus cisternæ reddet pretium jementorum (*Exod. xxi*), » id est reus tenebitur pro illis ad agendam penitentiam.

VERS. 9. — « Qui tenet, inquam, vultum solii sui, » id est supra dicto modo occultat gloriam regni sui, videlicet ne quando in hac mortali carne subsistimus, quanta sint illa angelorum ministeria vel cætera Dei secreta, videamus, vel quia contra amicos suos hæc loquitur, qui rationes percussiois ejus se comprehendendum arbitrabatur, recte hoc modo dicitur : « Qui tenet vultum solii sui, » id est qui non ostendit vobis, vel vestri similibus, rationem judicii sui, « et expandit super illud nebulam suam, » videlicet quia manens invisibilis occulta judicia sua super nos exerit.

VERS. 10. — « Terminum circumdedit aquis, » id est modum præfixit scientiæ humani generis, videlicet ut perfecta æternitatis suæ scientia nulli tribuatur, « usquedum finiatur lux et tenebræ, » id est quousque cursus justorum injustorumque finitur, quorum adversa distantia recte per lucem signatur, et tenebras, quibus utique, ut ait Apostolus, nulla est ab invicem societas (*II Cor. vi*).

VERS. 11. — « Columnæ cœli contremiscunt, » id est angeli sancti vel prædicatores summi tremore concutientur, subaudi propter hoc divinæ dispositionis iudicium, « et pavent ad nutum ejus, » scilicet, non pœnali timore, sed reverenti admiratione, omnipotentiam Creatoris contemplantes. Adhuc manifestius de eadem fortitudine et sapientia subjungitur.

VERS. 12. — « In fortitudine, inquit, illius, » id est per incarnatum Verbum illius, « repente maria congregata sunt, » id est discordantia prius sæcularium corda ad concordiam unius fidei congregata sunt, « et prudentia ejus percussit superbum, » id est patientia et humilitas mortis ejus, in qua nobis providit, vicit diabolus.

VERS. 13. — « Spiritus ejus, » subaudi post istam victoriam de cœlo missus, « ornavit cœlos, » id est sanctos ditavit apostolos, videlicet, faciendo de infirmis fortes, de timidis zelo bono ferventes, de imperitis doctos. Quod bene Spiritus sanctus fecisse dicitur, quia videlicet, nisi apostoli promissa ejus dona perciperent, nullo fortitudinis, vel cæterarum virtutum decore claruissent. Hoc sapientiæ Dei est, quod vero sequitur, fortitudinis ejus laus est. « Et obstetricante, inquit, manu ejus, » id est parvulus

custodiēte, vel ad regenerandum filios Adam suscipiente, dextera ejus « egressus [al. eductus] est coluber tortuosus, » id est ejectus est de atrio suo fortis armatus diabolus. Qui ideo coluber tortuosus dicitur, quia per colubrum deceptum humanum genus, quem et idcirco intrare permissus est, ut ex ipso vase cognosceretur, qualis ipse est, scilicet tortuosus et lubricus; tortuosus, quia in veritate non stetit; lubricus, quia si primæ suggestioni ejusdem non resistitur, repente totus ad intima mentis, dum non sentitur, illabitur.

VERS. 14. — Ecce hæc ex parte dicta sunt viarum ejus, id est fortitudinis et sapientiæ ejus, « et cum vix parvam stillam sermonum ejus audierimus, » scilicet hæc pauca, quæ de primo adventu ejus prophetico spiritu prænuntiamus, « quis poterit tonitruum magnitudinis illius intueri, » id est sonorum atque terribilem secundum adventum ejus tolerare? Parvam enim stillam sermonum ejus appellat notitiam primi adventus ejus, quia videlicet quidquid altum, quidquid terribile de ejus consideratione per primum adventum cognoscimus, tantum est ad comparationem immensitatis secretorum cælestium, quæ per secundum adventum revelanda sunt, tanquam si grandi tonitruo parva stilla comparatur.

CAP. XXVII, VERS. 1. — « Addidit quoque Job » subaudi, postquam ad ea congrue respondit, quæ Baldad in contumeliam ejus dixerat. Dixerat enim de fortitudine Dei, qua principem discordiæ diabolus de sublimibus cælorum projecit, qui facit concordiam in sublimibus suis et cætera, et beatus Job responderat prophetice de eadem fortitudine simul et sapientia, qua eundem diabolus de cordibus quoque hominum quos elegit, ejecturus erat. Ad hæc, inquam, addidit athleta fortissimus, superatis triplici congressu quasi tribus gladiatoribus victor in media consistens arena, virtutumque suarum, quibus vicisset, arma spectatoribus ostendens aurea. Addidit ergo assumens parabolam suam, non utique aliquod musicæ organum quod appelleretur parabola, musica enim in luctu importuna narratio est, sed parabolam suam, id est sui similitudinem, videlicet verba quibus parabolice divina loquitur mysteria, statum Ecclesiæ in sua uberius describens persona, plana tamen locutione suo more inchoans:

VERS. 2, 3. — « Vivit Dominus, » subaudi de quo dixit insipiens. Non est Deus, aut si est, res humanas curare non est credendus, cum sæpe bonis mala, et malis eveniunt bona. « Vivit inquam, Dominus [Deus], » id est testor viventem qui est Dominus, « qui abstulit judicium meum, » subaudi de ore hominum, ut contra quod merui me nunc opinentur esse impium, qui abstulit, inquam, qui non dedignatur humana curare, sicut insipientes putant, qui videntes pacem peccatorum zelati sunt « et dixerunt: Quomodo scit Deus, et si est scientia in Excelsis (Psal. LXXII), » sed cum consilio quod ipse

A scit « abstulit judicium meum, et Omnipotens, qui ad amaritudinem adduxit animam meam, » dando, videlicet percussori meo potestatem justam, quamvis habenti voluntatem injustam; testor, inquam, viventem, testor Omnipotentem, « quia donec superest halitus, » id est, discretio boni et mali, « in me; » sequitur enim: « et spiritus Dei in naribus meis, » id est inspiratio Dei in munere discretionis, discretio namque in Scriptura sacra per nasum solet significari, quandiu, inquam, superest in me virtus discernendi inter bonum et malum.

VERS. 4. — « Non loquentur labia mea iniquitatem, » et ut apertius intelligas quam iniquitatem, « nec lingua mea, inquit, meditabitur mendacium. » Vide, quia hoc est blasphemiam dicere in Spiritum sanctum, habere dono Spiritus sancti discretionem boni et mali, et cognito videlicet mendacium econtra scienter machinari quod faciunt hæretici.

VERS. 5. — « Absit a me, » subaudi hoc peccatum, « ut justos vos esse judicem, » scilicet in eo quod ad præsens pertinet negotium, dum vos ab eventu temporalium commodorum sive incommodorum, pensanda æstimatis merita bonorum, sive malorum. Nam si vos in hac sententia justos judicarem, peccarem mentiendo, non solum contra conscientiam meam, sed et contra sanctos omnes, qui cum justificent cor suum, et lavent inter innocentes manus suas, flagellantur tamen tota die, et castigatio eorum in matutinis (Psal. LXXII), id est in præsentia, « quando incipit judicium de domo Dei (I Pet. IV). » Absit, inquam: « Donec deficiam, » id est quandiu flammantem in me habeo veritatis lucernam, « non recedam ab innocentia mea, » id est nihil contra veritatem eandem loquar lingua dolosa.

VERS. 6. — « Justificationem meam, quam cœpi tenere, » subaudi, ab ineunte ætate, videlicet nunquam adversando veritati mihi cognitæ, « non deseram, » subaudi vestra victus contentione cœpi, inquam, tenere. « Neque enim reprehendit me cor meum in omni vita mea. » Non dico quidem quod nunquam peccaverim, cum et supra dixerim: « Peccavi, quid faciam tibi, o custos hominum (Job VII), » et iterum « si lotus fuero quasi aquis nivis, tamen sordibus intinges me, et abominabuntur me vestimenta mea (Job IX), » sed hoc dico, quod nunquam sciens vera econtrario locutus sim falsa, vel, quod agendo mala simulaverim bona, fuerimque sicut nunc opinamini, hypocrita. De hujusmodi, inquam, non reprehendit me cor meum in omni vita mea. Imo:

VERS. 7. — « Sit ut impius inimicus meus, et adversarius meus quasi iniquus. » Ac si dicat: Adeo non sum hypocrita vel impius sicut vos astruitis, ut quicumque inimicus vel adversarius meus est, pius vel æquus esse non possit, sed potius, quod oppositum est pio, id est impius vel iniquus sit. Poterat dixisse, vos potius, qui mihi adversamini, impii vel iniqui estis. Sed humiliter elocutus est, quomodo et

Dominus noster, cum dicere potuisset Pharisæis blasphemantibus, vos contra me estis, vos spargitis, temperavit eandem increpationem, quia tunc illorum primi assultus erant, et dixit : « Qui non est mecum, adversum me est, et qui non congregat mecum, spargit (*Luc. xi*). » Ita et hic, quia amici ejus quondam fuerant, qui nunc adversabantur, temperavit increpationem, sicut jam dictum est : Et, quia cum prava loquerentur, causam justitiæ, tanquam pro Deo agerent, prætendebant, non absolute ait, impius vel iniquus, sed, sicut impius, quasi iniquus. Ac si dicat : Non præjudico, de intentione cordis, quod forte per ignorantiam fallitur, hoc scio **470** quod ore impiis et iniquis assimilamini in eo quod mihi adversando mendacia concinnatis. Non sum, inquam, hypocrita,

Vers. 8. — « Quæ est enim spes hypocritæ, » id est si enim essem hypocrita, quæ mihi spes, id est merces speranda superesset? Subaudi, nulla. Videlicet, quia nulla spes hypocritæ superest, « si avare rapiat, » id est si per ambitionis intemperantiam laudem in præsentî præoccupet, et non liberet Deus animam ejus, videlicet in futuro, quia nunc recipit mercedem suam. Hoc est quod sequitur :

Vers. 9. — « Nunquid Deus audiet clamorem ejus, » scilicet, dicentis : « Domine, Domine, aperi nobis (*Matth. xxv*), » — « cum venerit super eum angustia, » scilicet, cum sicut alibi scriptum est : « Irruerit repentina calamitas, et interitus quasi tempestas ingruerit (*Prov. i*). »

Vers. 10. — « Aut poterit in Omnipotente delectari, » id est laudem habere ex Deo, qui laudem ex hominibus quæsit et recepit, « et invocare Deum omni tempore, » videlicet quem contempsit in terrenæ prosperitatis tempore, nunquid eum efficaciter invocabit in tempore angustiae?

Vers. 11. — « Docebo vos per manum Dei. » Postquam notam hypocriseos a se removit, quæ valde infirmare solet auctoritatem docentis; postquam, inquam, multimoda responsione amicorum elationem destruxit, jam se docere prohibet ut videlicet aperte videatur in his quæ subdit, recta plantare, in his vero, quæ præmisit, perversa evulsisse. « Docebo vos, inquam, per manum Dei, » id est per auctoritatem non meam sed Dei, vel per manum Dei, id est per sapientiam, quæ est Filius Dei, quia vos in vestra sapientia præsumitis : « Docebo, inquam, quæ Omnipotens habeat, » subaudi in nobis servis suis, non enim ex nobis nihil habemus, sed si quid habemus, Dei donum, et opus est ejus, « nec abscondam, » subaudi, ut glorificetur Deus, qui hoc vult, ut ad gloriam suam luceat lux nostra coram hominibus.

Vers. 12. — « Ecce vos omnes nostis, » subaudi, etiam me non docente quid sapientiæ vel bonorum operum habeat Deus in me. « Et quid sine causa vana loquimini, » id est sine ignorantia, quæ solet excusabilis causa esse vana loquendi? Hoc interrogando quodammodo dicit illud Apostoli : « En insi-

piens flo, vos me coegistis, ego enim a vobis debui commendari (*II Cor. xii*). » Deinde docet qualis ipse non sit, tandem dicturus, qualis sit aut fuerit.

Vers. 13. — « Hæc est, inquit, pars hominis impii apud Deum, et hæreditas violentorum, quam ab Omnipotente suscipient; » violentorum, inquam, id est eorum qui Verbo Dei vim faciunt, et præcepta ejus ad pravum intellectum violententer inflectunt. Quam videlicet partem vel hæreditatem protinus dicam :

Vers. 14. — « Si multiplicati fuerint filii, » id est sequaces, « ejus, » subaudi, impii vel omnes hæretici, « in gladio erunt, » id est venturi iudicii sententia ferientur, « et nepotes ejus, » id est qui de errantium filiorum prædicatione nascuntur, « non saturabuntur pane, » id est non reficientur veritatis cognitione.

Vers. 15. — « Qui reliqui fuerint ex eo, » id est qui aliquibus conversis ex ejus populo in perfidia remanserint, « sepelientur in interitu, » id est inferni cruciabuntur ignibus, « et viduæ illius non plorabunt, » id est subjectæ illi plebes feliciter destitutæ ab eodem corruptore, jure gaudebunt. Vel certe non plorant viduæ, quia in suo remanentes errore, dum sanctum fuisse æstimant prædicatorem suum, spe falsa ne lugeant, consolantur se.

Vers. 16. — « Si comportaverit sicut terram argentum, » id est si expenderit in terrenis laudibus Dei eloquium, « et sicut lutum præparaverit vestimenta, » id est fluxe et inquinabiliter sacræ Scripturæ ad tuendum se contraxerit testimonia :

Vers. 17. — « Præparavit quidem, » id est multa docte dixit quidem, « sed vir justus vestietur eis, » id est ad usum veritatis collectis utetur ejus sententiis, « et argentum innocens dividet, » id est, a prave dictis recta dicta discernet, et ea minute ac discrete disponet, videlicet, ut unicuique quod digne congruat, coaptet, et hoc faciens lætabitur, juxta Psalmistam « super Dei eloquia, sicut qui invicit spolia multa (*Psal. xviii*). »

Vers. 18. — « Ædificavit, sicut tinea, domum suam, » id est corrumpendo mentes auditorum, faciet in illis perfidiæ suæ locum, sicut tinea in vestibus corrumpendo ædificat sibi domum. Sed quid dico domum, cum talis locus ejus non permaneat? Hoc est quod quasi corrigendo subjungit : « Et sicut custos fecit sibi umbraculum, » id est non vere domum sibi ædificat, quæ habeat fundamentum, sed umbraculum, quia videlicet cuncta requies, quam velut custos aut mercenarius sibi vel suis repromittit, cum tempore destruitur, et post hanc vitam nulla invenitur, sicut umbraculum custodis nullo fundamento solidatur.

Vers. 19. — « Dives cum dormierit, » A speciali hæreticorum, vel omnium, qui accepta scientia male utuntur, interitu, ad generalem electorum omnium diffinitionem sermo dirigitur. Dives, inquit, scilicet qui sperat in incerto divitiarum (*I Tim. vi*), vel superbus, qui undecunque superlit, « cum

dormierit, » id est cum obierit, « nihil secum auferet, » videlicet, quia « non descendet cum eo gloria ejus (*Psal. XLVIII*), » — « aperiet oculos suos, » cum enim carne moritur, tunc anima ejus videre cogitur; « aperiet, inquam, oculos suos, et nihil inveniet, » videlicet, juxta illud Psalmistæ: « Dormierunt somnum suum, et nihil invenerunt omnes viri divitiarum in manibus suis (*Psal. LXXV*), » sicut dives ille, cum apud inferos torqueretur, nec guttam aquæ, qua linguam suam refrigeraret, invenit in manibus suis (*Luc. XVI*).

VERS. 20. — « Apprehendet eum quasi aqua inopia, » subaudi omnis refrigerii, quæ inopia recte aquæ comparatur, quia susceptos infernus absorbet in profundis suis, quæ etiam solent lacus nomine designari. « Nocte opprimit eum tempestas, » id est repente, dum non cavet, judicii turbo illum dissipat.

VERS. 21. — « Tolle eum, » scilicet morientem, « ventus urens, » id est diabolus, qui afflatu suo viventem quemque accendit ad vitia, de quo et Jeremias: « Ollam, inquit, succensam ego video, et faciem ejus a facie Aquilonis (*Jerem. I*), » a qua quisquis temperat adestione dicit illud de Cantiris: « Sub umbra illius, quem desideraveram sedi (*Cant. II*); » qui viventem, inquam, succendit ad vitia, ventus urens diabolus morientem ad æterna tollit tormenta. « Et velut turbo rapiet eum, » scilicet extremo die territum ac stupidum; « rapiet, inquam, de loco suo, » qui videlicet locus illi est carnalis voluptas, et cuncta temporalis vitæ delectatio.

VERS. 22. — « Et mittet super eum, » subaudi Deus flagellum suum nunc, « et non parcat, » subaudi in futurum, id est et in præsentem percutit et in futuro non parcat. Neque enim illud quod dictum est, non judicat Deus bis in idipsum, sic accipientem est, ut quicumque hic pro scelere suo percutitur, in futuro consequenter a flagello liberari credatur. Alioquin Herodes et Antiochus, qui in præsentem percussi sunt, salvi esse putabuntur. Si tamen consensus præbeas quamlibet culpam bis ferri non posse, hoc ex peccato percussis atque in peccato suo morientibus debet æstimari, quia eorum percussio hic cæpta illic finitur, atque ideo unum flagellum et in correctis, quod temporaliter incipit, sed in æternis consummatur supplicii, juxta illud: « Ignis succensus est in furore meo, et ardebit usque ad inferni novissima (*Deut. XXXII*). » Emitit ergo super eum et non parcat. « De manu ejus, » subaudi ferientis, « fugiens fugiet, » id est quilibet pœnitens evadet, juxta illud: « Lætabitur justus, cum viderit vindictam, manus suas lavabit, id est opera sua per pœnitentiam mundabit in sanguine, » id est in pœna, **471** quam conspicit, « ut peccatoris (*Psal. LVII*). »

VERS. 23. — « Stringet super eum manus suas, » id est corrigit et confirmat propter illum opera sua, scilicet timens ne et ipse similiter pereat, « et sibi-

labit, » id est intente admirabitur, « super illum, » scilicet intuens ejus interitum, vel ad verba spiritualia conversus, os prius dissolutum quasi in sibilu constringet, ut jam credat et prædicet quæ prius non credebat, dum iniquum florere cernebat. « Sibilabit, inquam, intuens locum ejus, » id est interitum ejus, quo fluxus in sempiternum tenebitur.

CAP. XXVIII, VERS. 1. — « Habet argentum venarum suarum, principia. » Ac si dicat: « Et vos quidem super me sibilatis intuentes locum meum, id est admirantes istud, in quo sedeo, sterquilium; sibilastis, inquam, id est multa subtilia dixistis, sed « habet argentum venarum suarum principia, » id est habet divinum eloquium, intentionum certas origines, pro quibus a sanctis hominibus dictum vel conscriptum est, quæ a vobis non perspectæ sunt, et ideo non recte coacervastis contra me, vel in despectum paupertatis meæ totum, quo vobis divites esse videmini, sacri eloqui argentum. « Habet, inquam, argentum venarum suarum principia; » ut dictum est, « et auro locus est in quo conflatur; » — « auro, » inquam, id est veræ sapientiæ fides recta quasi locus proprius est, in qua sola invenitur, sine qua sapientia nulla est, licet esse videatur, nec, si corpus suum tradiderit quis ut ardeat, splendere potest, aut aurum verum esse ante Deum, nisi patiatur in fide catholica. Pro seipso tamen hoc intulit, qui et supra dixit: « Et probavit me Dominus sicut aurum (*Job XXIII*), » seque in fornace tribulationis purgari æstimans, « et auro, inquit, locus est in quo conflatur, » ac si aperte diceret: Quoniam non clarescit anima mea fulgore æternæ pulchritudinis, nisi prius hic arserit in officina tribulationis, vel in igne charitatis. Neque solum tali in loco conflatur aurum, sed etiam ad hunc eundem locum conflationis.

VERS. 2. — « Ferrum de terra tollitur, » id est vir fortis mox defensor veritatis futurus de terrena conversatione separatus educitur, « et lapis, » id est ille quoque qui duri cordis et insensibilis erat a « calore solutus, » id est igne divini amoris compunctus, » in æs vertitur, id est in bono proposito solidatur, ita ut in prædicatione veritatis tanquam sonorum æs longe audiatur. Modo quidem nesciunt homines, quid in hac fornace agatur, sed « veniet Dominus, et illuminabit abscondita tenebrarum (*I Cor. IV*). » Hoc est quod sequitur:

VERS. 3. — « Tempus posuit tenebris, » subaudi quo tempore illas illuminet, et consilia cordium manifesta faciat; « et universorum finem ipse considerat, » id est novit et qualis nunc in fornace tribulationis quisque sit, et qualis inde exiturus sit; item, qualis in conscientia sua nunc quisque sit, et qualis post hæc idem futurus sit. « Lapidem quoque caliginis, » id est lapideum cor impiorum, quod charitas non emollit; « lapidem, inquam, caliginis, » id est duram mentem in subtilitate divinarum judiciorum caligantem, « et umbram mor-

tis, » id est quemlibet imitatore[m] diaboli, qui ita diabolus imitatur, sicut umbra corpus.

Vers. 4. — « Dividit torrens a populo peregrinante, » id est male sentire, et discordi animo male judicare facit ardor supradicti conflatorii de sanctis viris, qui in hoc mundo peregrini, cives autem sunt cœli. Nam idcirco hi qui pictatis viscera non habent, nunc detestantur sanetos velut impios, quia vident camino tribulationis injectos; sicut vos nunc me impium judicatis, quia torrente miseriarum oppressum videtis. Hos, inquam, lapidea corda gerentes nunc dividit, id est male sentire facit, torrens afflictionis sicut jam dictum est; in futuro autem dividet torrens tremendi judicii, de quo in Daniele scriptum est: « Fluvius igneus rapidusque egrediebatur a facie ejus (Dan. vii), » subaudi Antiqui dierum, sedentis ad faciendum judicium. Hic fluvius, hic torrens, dividet tunc a sanctis eos qui nunc divisi sunt ab illis per odium. « Eos quos oblitus est pes egentis hominis, » id est quos non perambulabat prædicator veritatis. Nam prædicator veritatis, « pes, » id est, portitor est Christi, « qui cum dives esset pauper pro nobis factus est (II Cor. viii). » — « Quos oblitus est, inquam, et muros [al. invios], » id est viam aperire verbo Dei nolentes, verbi gratia, ut Judæi facere noluerunt, quibus dixerunt speciosi pedes pacem portantes (Rom. i): « Quia repulistis verbum Dei, et indignos vos judicatis æternæ vitæ, ecce convertimur ad gentes (Act. xiii). » De hac etenim gente subditur:

Vers. 5. — « Terra de qua oriebatur panis, » id est Judæa, quæ prima habuit panem verbi Dei, id est scientiam legis, « in loco suo igni subversa est, » id est in superbia sua, vel in semetipsa igne invidiæ contra Christum, et nascentem ejus Ecclesiam exardescens consumpta est.

Vers. 6. — « Locus sapphiri lapides ejus, » id est habitaculum cœlestis gratiæ, quæ per sapphinum, quia ætheri coloris est, pulchre exprimitur, fuerunt sancti ejus, videlicet patriarchæ et prophætæ, vivi videlicet et electi lapides, de qualibus venienti quoque Ecclesiæ per prophetam Dominus pollicetur, dicens: « Ecce ego sternam per ordinem lapides tuos (Isa. liv), » id est sanctas in te animas meritorum diversitate distinguam. « Et glebæ, inquit, illius aurum, » id est iidem sancti, qui cum se pulverem esse recognoscerent, rore cœlestis gratiæ perfusi: glebæ enim ex pulvere et humore constringuntur, cum, inquam, pulverem se esse recognoscerent, vel ut ille qui dicebat, « loquar ad Dominum meum, cum sim pulvis et cinis (Gen. xviii), » quia vitæ virtute claruerunt, quasi aureæ in illa terræ glebæ jacuerunt.

Vers. 7. — « Semitam ignoravit avis, » id est non credidit ascensionem Salvatoris, qua carnem corpus ascendendo ad æthera libravit, « nec intuitus est eam oculus vultureus, » id est non claruit ei intentio moris ejusdem Redemptoris, qui se ad calaver nostræ mortalitatis de cœlestibus ad ima sub-

misit: et ideo recte vulturi comparatur, qui plerumque sic in morte capitur, dum ad mortuam animal de summis volando deponitur. Nam et ipse dum mortuum animal, id est damnatum hominem petit, mortem apud nos, qui apud seerat immortalis, invenit.

Vers. 8. — « Non calcaverunt eam filii institorum, » sive negotiatorum. Institor namque dicitur negotiator, videlicet ab insistendo, eo quod exercendo insistat operi. Institorum autem nomine designantur sancti prophetæ, qui Synagoge mores ad fidem prophetando curaverunt instituere. Quorum nimirum filii sancti apostoli nuncupantur. « Non inquit, calcaverunt eam filii institorum, » id est vitam ejus apostoli calce virtutis prædicando non presserunt, quia videlicet a sanibus ejus repulsi sunt. « Nec pertransivit per eam leæna, » id est populum ejus a perfidia funditus non exstinxit sancta Ecclesia. Quæ ideo recte dicitur leæna; quia videlicet uxor est leonis de tribu Juda; de qua et Jacob, cum præmississet de Christo: « Requiescens accubuisti ut leo (Gen. xlii), » protinus addidit, « et quasi leæna (ibid.), » qui videlicet Christus per semetipsum infernum depradatus est fortiter, « ut leo; » mundum autem totum aggressa est post illum a Judæa prodiens Ecclesia, fortiter et ipsa agens contra veterem idololatriam, « ut leæna. » — « Non, inquam, pertransivit per eam leæna. » Sed quid?

Vers. 9. — « Ad silicem extendit manum suam, » id est ad duritiam gentium prædicationis elevavit brachium. « Subvertit a radicibus 472 montes, » id est humiliavit ab intimis cogitationibus hujus sæculi potentes.

Vers. 10. — « In petris rivus excidit, » id est in cordibus duris timore suo percussis fluentia sacra Scripturæ aperuit. « Et omne pretiosum, » id est omnem humilem, et in oculis suis parvulum: nam apud Deum pretiosus est, qui apud semetipsam vilis et despectus est; « et omne, inquam, pretiosum vidit oculus ejus, » id est omnem humilem illuminavit respectus gratiæ ejus.

Vers. 11. — « Profunda quoque fluviorum scrutatus est, et abscondita produxit in lucem, » id est dum illis intelligentiæ spiritum infudit, antiquas per eos prophetarum obscuritates aperuit, quæ quasi « profunda fluviorum, » de pectoribus patrum antiquorum, videlicet Moysi et cæterorum, proruperunt. « Et abscondita, » scilicet Judæis: « Velamen enim positum est super cor eorum (II Cor. iii), » — « produxit in lucem, » ut videlicet jam sancta Ecclesia per Spiritum sanctum agnoscat, quod prius per litteram intelligere omnino non voluit. Synagoga. Et hæc omnia quæ dicta sunt sola scilicet gratia sua. Nam, nisi ad nos ultro ipse veniret, quando, vel ubi nos quæsissemus hanc Dei sapientiam, vel quo pretio comparassemus eam? hoc est quod sequitur.

Vers. 12. — « Sapientia vero ubi invenitur, » subaudi quæ nos invenit? « Et quis est locus ia-

telligentiæ? » quæ profecto non est alia, quam facti Spiritus gratia, per quam intelligitur eadem Dei sapientia: « ubi, » inquam, « sapientia Dei Christus » invenitur, « et ejus Spiritus sanctus, » « qui spirat ubi vult (Joan. III), » ubi quaeritur? et præterea, nisi gratis seipsum tribuat, quo pretio comparabitur? Subaudi nullo, unde et subditur:

Vers. 13. — « Nescit homo pretium ejus, » scilicet quia nullum est. « Nec invenitur in terra suaviter viventium, » id est in terrena anima divitum carnalibus voluptatibus servientium. His duobus propositis, « ubi invenitur, » et, « nescit homo pretium ejus, » duo subdendo reddit.

Vers. 14. — « Abyssus dicit: Non est in me, » id est corda hominum per lapsum fluida et per duplicitatem tenebrosa. Quæ dum sapere carnaliter appetunt, stulta se esse in spiritualibus ostendunt; « et mare loquitur: Non est mecum, » id est amara secularium mentium malitia suis ipsis actibus testatur, quod a vera sapientia divisæ sunt, utpote quam nullus bene percipit, nisi qui se ab omni abstrahere actionum carnalium fluctuatione contendit, juxta illud: « Sapientiam scribe in tempore otii, et qui minoratur actu, ipse percipiet eam (Ecdi. xxxviii). » Et Psalmista: « Vacate, inquit, et videte, quoniam ego sum Deus (Psal. xlv). » Hoc est quod ait: « Abyssus dicit: Non est in me; et mare loquitur: Non est mecum, » redit ad illud quod proposuerat: « Sapientia ubi invenitur, et quis est locus intelligentiæ! » Ad illud vero, quod item proposuit: « Nescit homo pretium ejus, nec invenitur in terra suaviter viventium, » redit hoc quod sequitur:

Vers. 15. — « Non dabitur aurum obrizum pro ea: nec appendetur argentum in comparatione [al. commutatione] ejus. » — « Aurum, inquit, obrizum, » id est claritas angelorum, qui in ea quæ sunt conditi innocentia perdurantes, et fulgent claritate justitiæ, et nullis vel minimis maculantur sordibus culpe, non dabitur pro ea, quia videlicet ad redemptionem generis humani nullus angelorum pro hac sapientia, quæ Christus est, mittendus fuit; sed per Creatorem ipsum necesse erat et decebat ut creatura liberaretur. « Nec appendetur, inquit, argentum in comparatione ejus, » id est vita justorum predicantium non adæquabitur puritati justitiæ ejus. Argento enim sæpe eloquia divina signantur. Vita ergo scriptorum, vel prædicatorum sanctorum quantalibet sanctitatis luce polleat, adventum vobis supernæ sapientiæ per suam præsentiam non commutat; quia quamlibet sancti fuerint, in comparatione unigeniti Filii nullius pensantur fuisse meriti.

Vers. 16. — « Non conferetur tinctis Indiæ coloribus, » id est fucatis, et ornamenta eloquentiæ scditatis suæ super ducentibus mundi sapientibus. Per Indiam enim, quæ nigrum populum mittit, hic mundus accipitur, in quo vita hominum per culpam ob-

scura generatur. Indiæ vero tincti colores sunt iidem mundi sapientes, qui, cum rerum virtute carcant, aliud se esse quam sunt, verborum compositionibus, quasi superductis coloribus, mentiuntur. « Non ergo conferetur, » subaudi vera sapientia, « tinctis Indiæ coloribus, » quia dum fucata eloquentiæ ornamenta non habet, quasi vestis sine tinctura placet. « Nec lapidi sardonycho pretiosissimo, » id est cuiuslibet homini terreno; sardonychus quippe rubræ terræ similitudinem habet, et ideo possunt in sardonycho significari omnes, quia de terra sunt homines, quorum primus parens Adam de terra formatus, Latino quoque sermone terra rubra nominatur. « Nec sardonycho ergo, vel sapphiro, » id est nec homini terreno, nec cuivis conferetur angelo. Sapphirus enim aeriam habet speciem; idcirco congrue sanctos designat angelos. Vel ita: « Nec lapidi sardonycho pretiosissimo, » id est Veteris Testamenti Patribus, « vel sapphiro, » id est Novi Testamenti doctoribus, subaudi conferetur. Nam per sardonychum qui, ut dictum est, terræ rubræ similitudinem habet, primus homo terrenus (I Cor. xv), et qui secundum illum nati sunt, possunt recte signari; per sapphirum vero qui, ut dictum est, aeriam speciem habet, novus homo Christus, qui et cælestis (ibid.) dicitur et qui ex illo regenerantur, apte figurantur. Sciendum vero est, sardonychum et sapphirum, quos constat pretiosos non esse, idcirco pretiosos describi, ut dum pretiosos non esse cognoscimus, aliud in eorum intelligentia requiramus.

Vers. 17, 18. — « Non adæquabitur ei aurum vel vitrum. » Hoc quoque juxta litteram quis sapiens sentire dignetur, quod, postquam dictum est, aurum huic sapientiæ non adæquari, adhuc quasi crescendo subjungitur, quod ei quoque nec vitrum possit æquari, quod auro longe vilius est? Per aurum ergo et vitrum illa superna patria, illa beatorum omnium signatur societas, quorum corda et claritate fulgent, et puritate translucent. Quod in Apocalypsi memorat Joannes dicens: « Ipsa vero civitas aurum mundum, similis vitro mundo (Apoc. xxi). » Sed « non adæquabitur, inquit, ei, » subaudi sapientiæ, quæ est unicus Filius Dei, « aurum vel vitrum, » quia videlicet, quamvis scriptum sit: « Cum apparuerit, similes illi erimus, quoniam videbimus eum sicuti est (I Joan. III); » rursus tamen scriptum est: « Aut quis similis erit Deo inter filios Dei? » (Psal. lxxx.) Quia sancti omnes pretiosi ut aurum, sibi que invicem translucentes, quod signatur per vitrum. Huic sapientiæ et similes erunt ad imaginem, ei tamen non erunt similes ad æquilitatem. « Nec commutabuntur pro ea vasa auri excelsa et eminentia, » videlicet qualiter fuit vas auri, vas pretiosum per infusam gratiam Dei, Elias, Jeremias, Joannes Baptista. Quisquis Christum Dei sapientiam unum ex illis esse putavit, sicut quaerenti illi: « Quem me dicunt esse homines? Dixerunt discipuli: Alii Eliam, alii Jeremiam, alii vero Joan-

nem, aut unum ex prophetis; quisquis inquam, hoc putavit, vas auri excelsum et eminens pro sapientia commutavit. Sed « non commutabuntur, inquit, pro ea vasa auri excelsa et eminentia, » quia videlicet electi quique sanctorum vitam et venerantur ob sublimitatem, et tamen non suscipiunt ad errorem, quosque puros homines esse sciunt, Deo homini omnino non conferunt;

473 « Non commutabuntur, inquit, pro ea, » sed « nec memorabuntur comparatione ejus, » quia videlicet « vasa auri excelsa et eminentia, » quæ ex participatione sapientiæ nobis veneranda sunt in comparatione sapientiæ etiam commemoranda non sunt. Nam participatione illius sapientiæ electi omnes aliquid sunt, per semetipsos vero prope nihil sunt. Quod prudenter agnoscerat ille qui dicebat: « Lo-
quar ad Dominum meum, cum sim pulvis et cinis (Gen. xviii). » — « Trahitur autem sapientia de occultis. » Id est, non enim de nihilo facta subsistit; sicut illa omnia quæ supra dicta sunt; sed « trahitur de occultis, » id est de secreto corde Patris; et cum sit invisibilis, non nisi invisibiliter invenitur. Quæ recte quoque trahi dicitur; quia, sicut statum trahimus ut corpus vivat, sic ab intimis sapientiæ spiritus ducitur « ut ad vitam anima subsistat: » unde Psalmista: « Os meum, inquit, aperui, et attraxi spiritum (Psal. cxviii). »

Vers. 19. — « Non adæquabitur ei topazium de Æthiopia, » id est nullus sanctorum quibuslibet virtutibus plenus, quod significatur per topazium: qui lapis est pretiosus, et dicitur topazium quasi topandium, eo quod omni luce resplendeat. *Pan* enim Græca lingua dicitur *omne*. Nullus, inquam, ex hujus mundi nigredine collectus, quæ significatur per Æthiopiam, æquari potest ei, de quo dictum est: « quod nascetur ex te sanctum, vocabitur Filius Dei (Luc. 1). » Cui se æquare voluit quoddam topazium de Æthiopia, cum quidam hæresiarches dixit: Non invidio Christo Deo facto; si volo, et ipse possum fieri. Quorum ut superbia refutetur, apte subjungitur: « Nec tincturæ mundissimæ componentur [*al.* componetur] ei, » id est nec illi qui non superbiunt, ut supradicti hæretici, sed sunt veraciter humiles, et veraciter sancti, æquabuntur ei; quia videlicet sciunt quod non semetipsis, sed ex dono gratiæ supervenientis virtutum habeant speciem. Tincti enim non essent, si sanctitatem naturaliter habuissent. Notandum, quod cum superius dixisset, « non conferetur tinctis Indiæ coloribus, » non addidit mundissimis. Hic vero ut tincturam verarum virtutum ab illa philosophorum functione distingueret, tincturas dicens, addidit, mundissimas.

Vers. 20. — « Unde ergo sapientia venit? » subaudi quam ab omnibus tanto distare jam dictum est, scilicet ab angelis, qui signantur per « aurum obrium; » ab omnibus sacri eloquii tractationibus; qui signantur per « argentum » a mundi philosophis; qui notantur per « tinctos Indiæ colores; » a cunctis

A patribus veteris et novi testamenti; qui signantur per lapides « sardonium et sapphirum; » ab illis qui jam pervenerunt ad illam supernam patriam; qui et signantur per « aurum et vitrum; » a prophetis quoque, qui vasa auri excelsa et eminentia fuerunt; ab hæreticorum quoque superbo splendore, quasi qui « topazium » sibi videntur, oblitum per superbiam quod « de Æthiopia, » id est de gentilitatis nigredine venerunt. « Unde, inquam, venit? » Potestne adiri et inde huc adduci? subaudi non. Nam inde venit unde orta est, id est ab invisibili Patre nascitur, et via ejus occulta est. Nam « generationem ejus quis enarrabit? » (*Isai. iii.*) Sed dicis: per intelligentiæ spiritum percipitur. Bene. « Et quis est locus intelligentiæ? » Ac si dicat: A quo oritur hæc sapientia, ab illo procedit hæc intelligentia. « Unde ergo venit » illa, vel « quis locus » ejus.

Vers. 21. — « Abscondita est ab oculis omnium viventium, » videlicet, quia « Deum nemo vidit unquam (Joan. 1) » cujus ex corde invisibili hæc invisibilis invisibiliter nascitur sapientia, et procedit intelligentia.

Postquam dictum est de æterna Dei Sapientia, « abscondita est ab oculis omnium viventium, » recte subjungitur: « Volucres quoque coeli latet; » illas utique volucres, non quæ semen « secus viam comederunt (Matth. xiii); » nam illud dixisse non magnum est, quod malignos spiritus hæc Sapientia lateat: sed illas quoque volucres, quæ in arboris magnæ ramis requiescunt (*ibid.*); arboris, inquam, quæ de seminato excrevit grano sinapis, quæ utique Christus est, qui granum fuit sinapis, cum moretur in humilitate carnis, arbor, cum resurgeret per potentiam majestatis. Illas, inquam, volucres, quæ in illius ramis requiescunt, id est spirituales quoque viros, qui in apostolorum ejus dictis ab hujus mundi fatigatione respirant, latet ista Sapientia, quia videlicet in hac corruptibili carne constituti naturæ ejus omnipotentiam, ipsi quoque videndo non penetrant, qui jam per meritum sanctæ contemplationis volant.

Vers. 22. — « Perditio et mors, » scilicet diabolus mortis et perditionis inventor, et omnes superbiæ ejus subjecti spiritus, « dixerunt, » subaudi de hac sapientia quæ Deus est: « Auribus nostris audivimus famam ejus, » subaudi non etiam vidimus: videre namque Deum hoc est quod habere. Iamque autem spiritus hanc Sapientiam non vident, quia per superbiam nequaquam eam habent. « Famam » ergo, inquit, « ejus audivimus, » subaudi sed rebellantes lumini ejus nequaquam vidimus. Hoc videlicet dicunt in eo quod ex sua perversitate palam cunctis faciunt quod in veritate non steterunt. Quis ergo illam novit? Sequitur:

Vers. 23. — « Deus intelligit viam ejus. » Hoc procul dubio illud est, quod eadem Sapientia de se ipsa loquitur: « Nemo Filium novit nisi Pater (Matth. xi). » — « Deus, inquit, intelligit vias ejus, et ipse novit locum illius. » Habet enim hæc Sapientia viam,

habet et locum. Sed aliter viam, aliter habet locum. A Viam videlicet per humanitatis transitum, locum habet per divinitatis statum. Via quoque ejus hoc ipsum est, quod venit ad cor nostrum, seseque nobis intrinsecus infundit; locus vero ejus fit cor ad quod veniens permanet. Nos ergo sapientiæ hujus, quæ est Dei Fillus: intelligentiæ quoque, quæ est Spiritus sanctus, cujus adventu ad nos efficitur, ut illam Sapientiam cognoscamus: hujus, inquam, Sapientiæ, vel intelligentiæ homo quidem vocem audit, sed « nescit unde veniat aut quo vadat (*Joan. viii*). — « Deus vero intelligit viam ejus, » id est vulnus amoris sui, per quod illam in humanam animam effundit, utpote semen suum sibi naturaliter insitum, « et ipse novit locum illius, » scilicet eandem animam, vel angelicam quoque creaturam, cujus in intima per complexum conjugii spiritualis, velut in uterum sponsæ amantis, semèn, id est, verbum illud vel Sapientiam infundit. Illum, inquam, « ipse novit locum illius, » videlicet non solum qualis nunc sit, sed et qualis futurus sit. Hoc est quod sequitur:

VERS. 24. — « Ipse enim fines mundi intuetur, » id est omnium, qui sunt in mundo, finem ad quem quisque perventurus sit, sub suo præsentialiter habet conspectu; « et omnia, quæ sub celo sunt, respicit, » videlicet ex omnibus eligens, in quibus eandem gratia sua collocaet sapientiam suam.

VERS. 25. — « Qui fecit ventis pondus, » id est levibus quondam gravitatem et stabilitatem dedit animabus, quia videlicet, dum prædicta sapientia sua replet animas, quæ prius fuerant leves, maturas reddit et graves. Vel certe « ventis pondus » est facere, concessam electis hic de virtutibus gloriam permista infirmitate temperare. Unde et subditur: « Et aquas appendit in mensura, » id est ejusdem sapientiæ vel Spiritus sui dona sanctis suis ad mensuram dat, videlicet ut nequaquam tantum proficere valeant, quantum volunt, ut non extollantur in superbiam. Verbi gratia, ut Elias, qui dum tot virtutibus in altum profecisset, quadam mensura suspensus est, postmodum Jezabel, quamvis reginam, **474** tamen mulierculam, fugiens (*III Reg. xix*), itemque Paulus, qui cum lumen corporis, quod ad tempus perliderat, cum perpetuo cordis lumine recepisset, per murum in sporta demissus de civitate eadem effugit (*II Cor. xi*), quam post visionem Jesu ingressus fuerat; imo, qui usque ad tertium cælum raptus fuerat, adhuc sub stimulo carnis, ceu puer colaphis affectus plorabat (*II Cor. xii*). Sic ergo electis suis aquas donorum suorum appendit in mensura (*Rom. xii*), ut miraculis monstrarentur, infirmitatibus serventur. « Deus, inquam, intelligit vias ejus, et ipse novit locum ejus. » Et dicam vobis quando cognovit eam.

VERS. 26. — « Quando ponebat pluviis legem, » id est quando misit illam ad Incarnationem, tunc vidit illam, id est videri fecit incarnatam Sapientiam suam. « Quando, inquit, ponebat pluviis le-

gem, » id est mandatum custodiae prædicatoribus dabat, hoc scilicet mandatum, hanc legem, ut vivendo implerent, quod loquendo suadere festinant. « Legem, inquam, ponebat pluviis, et viam procellis sonantibus, » id est eisdem prædicatoribus aditum faciebat ad hominum corda terrore futuri judicii percussa. Prius enim lex pluviis, id est mandatum vivendi prædicatoribus ponitur, ut postmodum prædicationibus eorum via pandatur, quia vox illa cor audientis penetrat, quæ hoc quod sonuerit opere conservat. Quando hoc faciebat,

VERS. 27. — « Tunc vidit illam, » id est videri fecit, ut jam dictum est, incarnatam Sapientiam suam, « et enarravit, et præparavit, et investigavit, » id est enarrari, et præparari fecit, scilicet a prædicatoribus, et investigari, videlicet ab auditoribus. Sibi quippe illam præparat quisquis bene vivendo propitiam parat. Et notandum, quod quatuor de ea dicta sunt. « Vidit, enarravit, præparavit, investigavit. » — « Vidit » namque quia substantia vel species est; « enarravit, » quia verbum est; « præparavit, » quia remedium est; « investigavit, » quia occultum est.

VERS. 28. — « Et dixit homini, » id est quia ab humana mente non poterat penetrari, quis namque intelligat verbum sine tempore, vel speciem sine circumscriptione; quia, inquam, non potest ab homine comprehendi « dixit homini, » id est hoc signum cognoscendæ ejusdem sapientiæ dedit homini. « Ecce timor Domini ipsa est sapientia; et recedere a malo, intelligentia. » Ac si aperte dicat: Ad te ipsum homo revertere, et cordis tui secreta perscrutare. Si te Deum timere deprehendis, profecto constat quia de hac sapientia non nihil habes. « Initium enim Sapientiæ timor Domini (*Eccli. i*). » Et si recedis a malo, id est si non servili timore malum facere omittis, sed casto timore Domini malum odisti, et voluntatem omnem a malo avertis, tunc scito quod habeas intelligentiam, id est Spiritus sancti gratiam, per quam a timore Domini incipiens perseveraturus ad eandem pervenias sapientiam.

CAP. XXIX, VERS. 4. — « Addidit quoque Job assumens parabolam suam. » Hæc intercisio opportune posita est, quia videlicet hactenus sapientiam quam Deus illi dederat exposuit amicis, a quibus velut insipiens despiciebatur, deinceps opera sua bona humiliter narrabit, qui malorum operum esse videbatur, et tanquam hypocrita vel impius condemnabatur. Constat vero quod per exteriorum verborum formas mysteria loquitur, qui ad loquendum parabolam assumpsisse memoratur. « Parabolam, inquam, suam. » Cum enim sua narrat, quæ sanctæ Ecclesiæ ventura sunt denuntiat, et ipsa ordinis ratio postulat ut per verba ejus ultima dies extremi sanctæ Ecclesiæ designentur, quando draco ille, qui nunc, sicut per Joannem dicitur, in abyssum clausus tenetur, de puteo abyssi educetur (*Apoc. xi*), id est quod modo timore tegitur, tunc contra Ecclesiam publice de iniquorum cordibus omne serpentinum

virus aperietur. Et electi omnes reminiscuntur nostri, qui quieti fidei tempora duximus, quia dictis et factis malorum tribulabuntur et expugnabuntur. Illa ergo, ut dictum est, tempora, beatus Job intuens sua transacta narrat, et aliis ventura denuntiat, dicens :

VERS. 2. — « Quis mihi tribuat, ut sim juxta menses pristinos? » Primo secundum propriam ipsius moralitatem dicendum hoc modo. « Quis mihi, » subaudi quem per hypocrisim justum fuisse arbitramini, « quis mihi, inquam, tribuat, ut sim juxta menses pristinos, » id est juxta præteritæ vitæ mæ intentionem ut inveniam consolationem et misericordiam, « secundum dies, » id est juxta opera dierum, « quibus Deus custodiebat me, » videlicet ab omni, quam imponitis mihi, hypocrisi vel impietate?

VERS. 3. — « Quando splendebat lucerna ejus, » id est simplex et lucida intentio dilectionis ejus « super caput meum, » id est super mentem meam, in omne opus bonum quod agere incipiebam, « et ad lumen ejus ambulabam in tenebris, » id est oculorum ejus testimonio cuncta commendabam abscondita cordis mei? Ut sim, inquam,

VERS. 4. — « Sicut fui in diebus adolescentiæ meæ, » id est ut talis in testimonio Dei appaream, qualem me in conspectu illius esse memini, cum justitiæ propositum arripui et in bono adolescere, id est proficere cœpi, « quando secreto Deus erat in tabernaculo meo, » id est quando in mediis curis vel actibus sæculi Deum, quod omnes homines latebat, amplectebam in corde meo.

VERS. 5. — « Quando erat Omnipotens mecum, » subaudi in conscientia mea dulce amanti animæ solatium, piumque et unicum intimæ familiaritatis gaudium, « et in circuitu meo, » id est exterius, « pueri mei, » subaudi non neglecti propter interiorum occupationem. Non enim inhabitatio Dei angustat, sed potius dilatat mentem et exhilarat faciem ad impendendam curam proximorum utilitati vel salutem.

VERS. 6. — « Quando lavabam pedes meos butyro, » id est quando hilariter et affatim delectabar in Domino. Et eleganti similitudine dictum est, videlicet quod tanta dulcedo erat in domo cordis ejus diligentis Deum et proximum, quanta est copia lactis, ubi, si butyro laventur pedes, satietas familiæ damnus non sentit. « Et petra, inquit, fundebat mihi rivos olei? » Id est soliditas divini auxilii locupletabat me, tam pace rerum quam lætitia animi.

Per allegoriam eadem quæ dicta sunt hoc modo in persona Ecclesiæ accipienda sunt. « Quis mihi tribuat, » inquit sancta Ecclesia ultima persecutione dissipata, « quis, inquam, mihi tribuat, ut sim juxta menses pristinos, » id est ita sanctis studiis adornata religiosisque conventibus ordinata, sicut olim quando florebat per villas et urbes sanctorum congregationes, ita in ordinibus suis certo communiter

viventium numero consistentes, sicut dierum numero in ordine anni singuli procedunt menses, « ut sim, inquam, secundum dies, quibus Deus custodiebat me, » scilicet a tantis pressuris quantis coangustor nunc undique, soluto antiquo dracone, qui multos nunc devorat seducendo ex filiis meis quos nequeo custodire. « Quando, inquit, splendebat lucerna ejus super caput meum, » id est sancta Scriptura ejus decorabat conventum meum et cor meum. Sancta enim Scriptura lucerna est, « cui, » inquit Petrus apostolus, « bene facitis attendentes, quasi lucernæ lucenti in caliginoso loco, » etc. (II Petr. 1.) « Splendebat, inquit, super caput meum, » id est mentis lætæ tenebras publice prædicantibus, et studentibus sanctis viris irradiabat, quos nunc persecutio partem occidit, partem effugat. « Et ad lumen ejus ambulabam in tenebris, » id est ex eruditione ejus consolabar tenebrosam ignorantiam vitæ præsentis, 475 in qua, velut in nocte, non apparet verus sol (I Cor. xiii), cujus facies videnda repromittitur nobis in futuro (Apoc. xxii). Ut sim, inquam, « sicut fui in diebus adolescentiæ meæ, » id est quando jam adulta nupsi Christo Deo incarnato, et per prædicationis ministerium filiorum conceptione fecundata sum. « Quando secreto Deus erat in tabernaculo meo, » id est intus in abscondito cordis illam componens gloriam meam, quæ foris parebat quasi in fimbriis aureis, per doctrinæ et miraculorum gratiam. « Quando erat Omnipotens mecum, » videlicet cooperando, et sermonem confirmando sequentibus signis (Marc. xvi). « Et in circuitu meo pueri mei, » scilicet, quam plurimi, qui cœlestibus deserviebant mandatis, qualium multorum nunc charitas abundante iniquitate refriguit (Matth. xxiv). « Quando lavabam pedes meos butyro, » id est infundebam, atque emundabam pinguedine boni operis pulverem collectum de gloria prædicationis. Vix enim prædicatione sine aliquo transitur admissio. Vel certe butyro pedes lavantur, dum sanctis prædicatoribus debita ab audientibus stipendia conferuntur, quo butyro Paulus erat unctus, cum diceret: « Det misericordiam Dominus Onesiphori domui, quia sæpe me refrigeravit, et catenam meam non erubuit (II Tim. 1). » Sed et cum præpositi auditores ad cor revocant, ut ea quæ forte admiserint mala desinant, pedes butyro lavant, quia vulneribus eorum, quæ exterioribus intendendo pertulerunt, unguenta poenitiæ subministrant. « Et petra, » inquit, « fundebat mihi rivos olei, » id est Christus, de quo Paulus, « Petra autem, » inquit, « erat Christus (I Cor. x), » sacræ Scripturæ rivos meo fundebat usui, verbi gratia, librum Matthæi, librum Marci, librum Lucæ, librum Joannis, qui nunc quasi fluere desinunt, quia meatus eorum, id est sanctos prædicatores, obstruit violentia persecutorum. Vel rivi olei dona sunt Spiritus sancti, de quo scriptum est, « Computrescet jugum a facie olei (Isa. x): » quæ, dum Christus ascendens in altum hominibus dedit (Ephes. iv), profecto petra fudit rivos olei, quæ in illa ultima persecutione, nec

publica prædicatione, nec consolatoris fluunt mirabilis.

Vers. 7. — « Quando procedebam ad portam civitatis. » Ut primo simplicem tractatus teneat historiam, secundum, quia paulatim sese aperit prodire cuncta veritas cum socia pietate de conscientia beati viri, et pudoratis sese defendit testimoniis, quod non sit, secundum criminationem amicorum ejus, impietas vel hypocrisis. « Procedebam, » inquit, « ad portam civitatis, » videlicet ut doctrinæ vel disciplinæ vox atque exemplar adessem, « et in platea cathedram parabant mihi, » id est omni simulatione carentem, et publice comprobata, obtinebam auctoritatem districtioris vel magisterii.

Vers. 8. — « Videbant me juvenes, » id est lascivi, « et abscondebantur, » scilicet metuentes incorruptam æquitatem judicantis, ac severitatem reprehendentis, « et senes assurgentes stabant, » videlicet maturi et graves gratam sibi sapientiam reverentis.

Vers. 9. — « Principes cessabant loqui, » subaudi, ne dum homines extremi audebant ineptis garrire fabulis. « Cessabant, » inquam, « loqui et superponebant digitum ori suo, » id est etsi loquebantur, modestiam discretionis habere curabant.

Vers. 10. — « Vocem suam cohibebant duces, » subaudi, antequam adessem loqui cœpissent, quod reprehensione dignum esset, « et lingua eorum gutturi suo adhærebat, » id est me loquente summum ad audiendum silentium erat.

Vers. 11. — « Auris audiens, » subaudi, judicia proloquentes, « beatificabat me, » scilicet non uti vos, ita tunc impietatis quisquam arguebat, vel detestabatur me,

Vers. 12. — « Eo quod liberassem pauperem vociferantem, et pupillum, cui non esset adjutor. » Quod videlicet impietati, quam mihi imponitis, valde repugnans est.

Vers. 13. — « Benedictio perituri, » id est ejus, qui nisi subvenirem, perire habeat, « super me veniebat, » quia videlicet injuste periclitantem ego a calumniatore juste eripiebam, et cor viduæ consolatus sum, quod profecto non modo non implium, sed et piissimum erat. Sed his dictis in veneratione sacræ historię, mysteria jam indaganda sunt allegoriz. « Procedebam, » inquit sancta Ecclesia, « ad portam civitatis, » id est ad modum veterum, quibus mos fuit, ut seniores in porta consistentent, et causas introeuntium judicarent (*Deut. xv*; *II Par xviii*; *II Reg. xv*; *Ruth. iv*), exercebam me in actionibus sanctis, per quas, velut per portas, aditus percipitur regni celestis, de quibus Psalmista: « Ut annuntiem, » inquit, « omnes laudationes tuas in portis filiæ Sion (*Psal. ix*). » — « Et in platea cathedram parabant mihi, » id est in magnæ auctoritatis similitudine mihi exhibebatur libertas magisterii. « Videbant me juvenes et abscondebantur, » id est immaturi et nulla consilii gravitate fulti, deprehendi in suis occultis actibus metuebant, « et senes, » id est perfecti quique, et morum maturi grandævitate,

A quorum cani erant sensus, et ætas senectutibus vita immaculata (*Sap. iv*), « assurgentes stabant, » id est ex humilitate indicabant quantum in bonis actibus profecissent. « Principes, » id est hæreticæ pravitatis auctores, « cessabant loqui, » id est prava dogmata contra fidem catholicam machinari, « et superponebant digitum ori suo, » id est falso querebantur, non ratione vocis, se reprimi, sed violenta manu ecclesiasticæ virtutis. « Digitum, » inquam, « superponebant ori, » id est indignantes et murmurantes significabant se per vim ad silentium cogi. « Vocem suam, » subaudi, solam, non etiam mentem suam, « cohibebant duces, » scilicet iidem ipsi hæreticorum auctores, « et lingua eorum gutturi suo adhærebat, » id est perversa quidem loqui non audebant, sed intus apud se cuncta contegentes nihilominus in silentio suo peribant. Subaudiendum est ac si dicat: Nunc autem, id est in novissima tempestate, juxta illud, quod longe ante Jeremias intuens ait: « Sed et lamæ nudaverunt mammam, lactaverunt catulos suos (*Thren. iv*), » nunc, inquam, hæretici, quasi lamæ, nudam mammam, id est errorem suum, libere prædicantes, lactant catulos, id est ad impietatem confirmant sequaces suos. « Auris audiens, » id est auditor fidei vel disciplinæ obediens, « beatificabat me, » id est de doctrina sana proficiens bonis actibus suis lætificabat me, « et oculus videns, » id est illuminatus a Deo veritatem intelligens « testimonium reddebat mihi, » id est ad defendendam eandem veritatem jungebatur mihi, « eo quod liberassem pauperem vociferantem, » etc., quæ non mutantur, sed ut supra exposita sunt in persona beati Job, ita in persona quoque Ecclesiæ accipienda sunt, quæ duplici ex causa beatificatur ab auditoribus suis, videlicet eo quod filios suos et loquendo pascit, et defendendo protegat, tanquam ligam fructiferam, quod subiacentes et pabulo reficit, et umbraculo ab æstu defendit. Et non solum corporaliter, ut dictum est, sed et spiritualiter Ecclesia sancta hoc exhibet. Nam pauperem vociferantem liberat, cum peccatori penitenti culpam relaxat. Pupillum quoque liberat, dum unumquemque mortuo antiquo patre diabolo, Deo regenerat, et benedictio perituri venit super eam, quia videlicet dum converti facit peccatorem ab errore vitæ suæ, salvat animam ejus a morte (*Jac. v*). Cor quoque viduæ consolatur, dum fideli animæ quasi viri sui bonam memoriam revocans, æternas Domini retributiones narrat. Sequitur,

Vers. 14. — « Justitia, » inquit, « indutus sum, » et non ita, ut partem mei aliquam peccato nudam relinquerem, sed « et vestivit me, » subaudi eadem justitia, « sicut vestimento, » quia videlicet « sicut vestimento, » 476 cum vestior, ex omni parte circumdor, sic justitiam observavi, ut non hinc peccato fores obstruerem, et aliunde aditum panderem. « Indutus sum, inquam, justitia, sicut vestimento, et sicut diademate judicio meo, » subaudi ornavi vel coronavi me scilicet quotidie quid Deo, quid pro-

ximo deberem solerter inspiciens, sicut scriptum est: « Cogitationes justorum judicia (*Prov. xii*). » Quæ judicia recte diademati comparantur, videlicet quia per magni operis gloriam ad æternæ retributionis ducunt coronam,

VERS. 15. — « Oculus fui cæco. » Justitiæ partes, quas se indutum dixerat, apte ab operibus pietatis enumerare inchoat; quia videlicet tunc est apud Deum vera oblatio rectitudinis, cum rami justitiæ de radice prodeunt pietatis. « Oculus, inquit, fui cæco, et pes claudo, » id est et cæco manum per memetipsum præbui, et claudum portando ipse sustinui. Et quare colligitur super egenos et pauperes quantum misericordiæ illius viscera fundebantur. Unde et subditur:

VERS. 16. — « Pater eram pauperum, » videlicet vis misericordiæ illius naturam fuerat imitata, dum, non ex timore damnationis, sed præ amore Dei proximi tribuendo patrem se pauperibus exhibebat. Juxta allegoriam sancta Ecclesia, « oculus fui cæco et pes claudo, » dum illum qui quo pergat non videt, prædicando illuminat; et eum qui præ infirmitate animi non potest ire quo videt, id est operari quod intelligit, opitulando sustentat, itemque et pater et mater pauperum est. Alia namque membra sunt in corpore Ecclesiæ, quæ intuendæ luci Scripturarum deserviunt; alia quæ tanquam pes a terreno actu minime disjuncta corpus omne in præsentis vitæ negotiis sustineant; alia quæ tanquam manus elemosynam porrigendo pauperibus patrocinantur. « Pater, inquam, eram pauperum, et causam quam nesciebam diligentissime investigabam, » id est ad profereandam sententiam nunquam præceps fui, nec temere indiscussa judicavi. Quod profecto perpetrare pertimescimus, si auctoris nostri exempla subtiliter pensamus, qui cum omnia nuda et aperta sub suis habeat oculis, mala tamen Sodomæ noluit audita judicare, sed ait: « Clamor Sodomæ et Gomorrhæ multiplicatus est; descendam, et videbo utrum clamorem, qui venit ad me, opere compleverint, an non ita est, ut sciam (*Gen. xviii*). » Hoc enim ideo dictum, ideo scriptum est ut nos qui homines sumus, et falli possumus, a præcipitæ sententiæ prolatione compesceremur. Investigata vero causa:

VERS. 17. — « Conterebam, inquit, molas iniqui, » id est illum, qui in causa quæ investigabatur a justitia cadebat, vehemens et districtus occultas insidias, quas velut molares dentes ad lædendum proximum stringebat, causabam et elidebam, « et dentibus illius auferere prædam, » id est eum, quem jam tenere se putabat, æquitate judicii liberabam. Ecclesia quoque spiritualiter hoc agere non desinit: toties enim ex iniqui dentibus prædam tulit, quoties ex erroris morsu animam prædicando eripuit. O qualem de ore et de dentibus iniqui, scilicet diaboli, prædam tulit, quando ipsum raptorem Saulum convertendo rapuit (*Act. ix*), et dum persequendo fideles congregaret plebem diabolo, egit, ut cognoscendo

A fidem ipse aggregaretur Christo! Hæc et hæc quæ prædixi faciebam.

VERS. 18. — « Dicebamque: In nidulo meo moriar, » id est nulli quidquam rapiam vel malum inferam, sed potius eos qui aura et protectione mea indigent confovebo, donec moriar, « quemadmodum gallina congregat pullos suos sub alas (*Math. xxiii*). » Et hoc faciendo pro posse meo, « sicut palma multiplicabo dies, » id est sicut palma inferis corticum suorum involutionibus angustatur, sed superius per amplitudinem pulchræ viriditatis expanditur, ita ego, etsi in præsentem fuero angustatus, et ad æquitatis regulam constrictus, apud Deum in futuro dilabor et multiplicabor æternorum longitudine dierum. Ecclesia vero nidum sibi, id est pacatissimam fidei quietem construens, in qua filios crescentes, donec ad cælum evolent, charitatis gremio confovet, dicit et ipsa: « In nidulo meo, » id est in hujus fidei sancto et pacifico otio, usque ad mortem perseverabo, « et sicut palma multiplicabo dies. » Hoc non mutatur.

VERS. 19. — « Radix mea aperta est secus aquas, » id est tota cogitatio mea ad percipienda fluentia veritatis aperta est. Vel, ut ad Ecclesiæ vocem hoc deducatur, « radix, inquit, mea, » id est Redemptoris mei Incarnatio « aperta est, secus aquas, » id est secundum humanam naturam visibiliter hominibus demonstrata est. Incarnatio quippe Redemptoris sanctæ Ecclesiæ radix est; quia videlicet tota in fide illius Ecclesia, quasi arbor una viret, « et ros morabitur in messione mea, » subaudi dicebam, id est gratia Dei superveniens hoc aget, ut usque ad maturitatem bonorum operum propositum meum perducatur.

VERS. 20. — « Gloria mea semper innovabitur, » id est ad hoc ut gloriosa sim, semper in me veteris vitæ culpa per novitatem spiritus delebitur; quia videlicet vita nostra dum lacrymis lavatur et bonis operibus exercetur, dum sanctis meditationibus eruditur, ad novitatem suam sine cessatione reparatur. « Et arcus meus, » id est Scriptura sacra; arcus enim Scripturam significat. Unde et Psalmista: « Arcum suum, inquit, tetendit et paravit illum (*Psal. vii*); » quia videlicet cunctis peccatoribus per Scripturam sacram minas exhibuit. « Arcus, inquam, meus, in manu mea instaurabitur, » id est in operatione mea Scriptura sacra perficietur. Instauratur enim arcus in manu, dum, quidquid in sacro eloquio studendo cognoscitur, vivendo completur. Hæc et hæc docebam: tunc, inquit, sancta Ecclesia, subaudi nunc autem in pluribus quidem vera fuit spes mea, sed plerique illorum, de quibus majorem habebam fiduciam, nunc acriores fidei hostes facti sunt.

Non immutato dicendi ordine, dum sua propria beatus Job per sermonem indicat, causas sanctæ Ecclesiæ, ut sæpe dictum est, per intellectum sonat. Ait enim:

VERS. 21. — « Qui me audiebant, spectabant sententiam meam, » etc. Hanc etenim apud illum fuisse

subjectorum reverentiam indubitanter credendum est; sed hæc verba ejus talia sunt, ut cum sua dicat, nostra prædicat, hoc modo: « Qui me audiebant, expectabant sententiam meam, et intenti tacebant ad consilium meum, » subaudi non ut hæc potueri ac tumidi qui, dum veritatis verba suscipere renuunt, prædicationis sententias quasi decendo percurrunt, et me recte consulentem impugnare audent.

VERS. 22. — « Verbis meis addere nihil audebant, » subaudi ut nunc hæretici pessima libertate effrenati, « verbis meis addere » præsumunt, cum prædicationis meæ rectitudinem quasi emendare moliantur. Tacebant, inquam, « nihilque addere audebant. Et super illos stillabat, » id est pro capacitate audientium, conferebatur ad mensuram, « eloquium meum. » Per hoc quod ait, « verbis meis addere nihil audebant, » reverentia laudatur audientium; per hoc, quod subdit, « et super illos stillabat eloquium meum, » indicatur dispensatio magistrorum quæ et in eo mystice signatur, quod, jubente Domino, non solum phialæ, sed etiam cyathi præparantur ad mensam tabernaculi (*Exod. xxv*), quia videlicet in doctrina sacri eloquii, non solum exhibenda sunt magna et arcana, quæ debriant, sed etiam parva et subtilia, quæ quasi per gustum notationem præstant. Ubi ergo stillare 477 suum perhibet eloquium apte subjungitur :

VERS. 23. — « Expectabant me sicut pluviam, » id est eam vera humilitate, ariditatem sui cordis agnoscentes, sanctæ prædicationis potum sitiebant cientes Deo in cordibus suis, « Anima mea sicut terra sine aqua tibi (*Psal. cxliii*), » — « et os suum, » id est cor suum « aperiebant, » subaudi ad doctrinam meam, « quasi ad imbrem serotinum, » id est diu desideratum, quia videlicet, imber quasi serotinus (*Luc. xxvi*), est Christi Evangelium.

Nam juxta quod scriptum est : « Dabo vobis pluviam temporaneam et serotinam (*Dent. xi*), » — « temporaneam » plurimam Dominus dedit, dum priori tempore legis intellectum contulit; « serotinam » vero, dum prædicari ultimis diebus Incarnationis suæ mysterium fecit. Post reverentiam et attentionem auditorum, quam expressit, de sua severitate subjungit :

VERS. 24. — « Si quando ridebam ad eos non credebant. » Hoc et juxta historiam credi necesse est, et juxta moralitatem sentiendum quod et sanctus vir talis fuerit, et sancta Ecclesia talis esse studeat in suis prælatis, ut etiam ridens timeri possit. In illo valde laudabile est quod in tanta lenitate et mansuetudine pietatis, qua pater pauperum erat, tante simul severitatis exstitit, ut etiam ridens posset timeri. In dispensatione quoque ecclesiastici regiminis sic est moderandum, quatenus et ridens prælatus timeri, et iratus debeat amari, ut eum nec minima lætitia vilem reddat, nec immoderata severitas odiosum. « Et lux vultus mei, » inquit, id est oculi cordis mei, de quibus scriptum est : « Oculi sapientis in capite ejus (*Eccle. ii*); » — « oculi autem

stultorum in finibus terre (*Prov. xvii*). » — « Lux, inquam, vultus mei non cadebat in terram, » quia videlicet oculi cordis mei, quæcunque terrena sunt per concupiscentiam non aspiciabant, subaudi sed in capite meo erant, id est ad Deum qui omnium Conditor est intendebant. Hoc juxta historiam non inconvenienter accipitur; et in intellectu quoque mystico perspicuum est quod « lux, » id est, oculi interiores Ecclesiæ caput suum contemplantur, id est Christum. Una enim persona est caput Christus eum suo corpore quod est Ecclesia. Cui quoque, subaudi Christo, quasi arridenti nos non credimus, dum multis jam donis ejus testantibus et gratiam favoris ejus accipimus, et tamen adhuc sub ejus judicio de nostra infirmitate titubamus; et lux ejus non cadit in terram, quia videlicet visionis ejus claritas peccatoribus non apparet, qui in quantum peccatores, in tantum terra sunt. Peccanti enim dictum est : « Terra es, et in terram ibis (*Gen. iii*). » Super quem non cadit lux vultus Domini, sicut scriptum est : « Tollatur impius, ne videat gloriam Domini. » Quia vero et quæ sequuntur secundum historiam perspicua sunt, ex eodem capite sanctæ Ecclesiæ, sicut cõptum est, persequenda sunt.

VERS. 25. — « Si voluisssem, inquit, ire ad eos, » « voluisssem, » inquam, scilicet quia meus adventus ad hominem, non est secundum ejus meritum, sed secundum voluntatis meæ consilium. « Si ergo voluisssem, inquit, ire ad eos, » id est illustrare visitatione sancti Spiritus cor eorum, « sedebam primis, » videlicet ita ut « quærentur primur regnum Dei et justitiam ejus (*Matth. vi*), » quia desiderii mei appetitus in cogitatione eorum cæteris desideriiis æqualis non est. « Cumque sederem, » subaudi in cordibus eorum, « quasi rex, » videlicet circumstantes regens motus animorum, « et circumstante exercitu, » id est turba virtutum adversus seditiones vitiorum, « eram tamen merentium consolator, » ea videlicet consolatione qua dico : « Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur (*Matth. v*). » Et rursum : « Iterum autem videbo vos, et gaudebit cor vestrum, » etc. (*Joan. xvi*.) Sed ea quæ de capite dicta sunt, nihil obstat intelligi de corpore, quod est Ecclesia. In ea quippe ordo doctorum quasi rex præsidet, quam fidelium suorum turba circumstat, ubi cum auctoritate pietas, et cum pietate non deest auctoritas. « Cum sederem quasi rex circumstante exercitu, » ecce auctoritas regiminis. « Eram tamen merentium consolator, » ecce ministerium pietatis: disciplina enim vel misericordia multum destituitur, si una sine altera teneatur. Unde semivi vulneribus a Samaritano non vinum solum vel oleum, sed utrumque infunditur (*Luc. x*), quia videlicet, ut Psalmista ait: « Virga tua et baculus tuus, ipsa me consolata sunt (*Psal. xxii*). » Virga disciplinæ percutimur, sed pietatis baculo sustentamur; utriusque exemplum Moyses præbet, qui ex pietate et amore subditorum Deum tenebat dicentem : « Dimitt-

te me, ut irascatur furor meus contra eos (*Exod.* A torum omnium spinæ producuntur, et erat cilias xxxii). Sed mox ad eundem populum veniens, cui veniam impetraverat: « Ponat, inquit, vir gladium super femur suum, ite et redite de porta ad portam, et occidat unusquisque proximum suum. Cecideruntque in illa die, quasi viginti tria millia hominum (*ibid.*). »

CAP. XXX, VERS. 1. — « Nunc autem, inquit, derident me, » id est verba mea despiciunt, « juniores tempore, » videlicet hæretici, quos omnes universali Ecclesiæ comparatos recte juniores tempore vocari non dubium est; quia videlicet ipsi ab ea, non autem ipsa egressa est ab illis. « Juniores, » inquam, quorum non dignabar patres ponere, » id est inventores erroris eorum, verbi gratia, Arium, Albionem, Macedonium, et cæteros connumerare « cum canibus gregis mei, » id est cum sanctis prædicatoribus fidelis populi mei, quia dum Domino suo diurnis nocturnisque vigiliis intenti clamaverunt, magnos, ut ita dixerim, latratus prædicationis dederunt. De quibus Psalmista: « Lingua, inquit, canum tuorum ex inimicis (*Psal.* LXVII), » id est vox prædicatorum tuorum ex conversis gentibus, quondam inimicis, prodiit. « Cum » his, inquam, « canibus non dignabar patres, » id est hæresiarchas eorum, « ponere. »

VERS. 2. — « Quorum virtus manuum, » id est magnitudo operum, quæ præ cæteris magna agere videbantur, « erat mihi pro nihilo, » videlicet quia per charitatem non operabantur, ideo nihil illis proderat. « Et vita ipsa putabantur indigni, » id est a me judicabantur, retributionem vitæ non mereri, utpote qui per ostentationem operis sub nomine Christi militabant contra nomen Christi.

VERS. 3. — « Egestate et fame steriles, » quia videlicet dum secreta Dei plus student perscrutari quam capiunt, nulla bona vitæ germina producunt, sed magis ac magis egestate gratiæ rorantis desuper et fame verbi Dei arescunt. « Qui rodebant, » videlicet quia medullam interiorum verbi Dei non penetrantes juxta exteriorum paleam carpebant. « Rodebant, inquam, in solitudine, » scilicet disjuncti ab universalis Ecclesiæ societate, « squallentes calamitate et miseria, » id est despecti morum pernicie et sensuum pravitate.

VERS. 4. — « Et mandebant herbas et arborum cortices, » id est in sacra Scriptura vix quædam tenera et exteriora cognoscebant. Per herbas quippe dicta planura, per arborum cortices, exteriora Patrum eloquia signantur. Vel certe herbas mandere, est de Scriptura sacra minima præcepta servare, majora contemnere verbi gratia: « Decimare mentam et anethum, et cyminum, et reliquistis, inquit Dominus, quæ graviora sunt legis (*Matth.* XXIII). » — « Et radix juniperorum, » id est avaritia: juniperus namque pro foliis punctiones habet, nam hirsuta et spinis similia sunt quæ profert, « radix, » inquam, juniperi avaritia, « quæ radix omnium malorum est (*I Tim.* VI), » ex qua pecca-

torum omnium spinæ producuntur, et erat cilias eorum, » videlicet quia totis sensibus mentis suæ illam cogitabant, et 478 quasi alimento pascebantur.

VERS. 5. — « Qui de convallibus ista, » subaudi quæ prædicta sunt, « herbas et arborum cortices, » — « de convallibus, inquam, rapientes, » id est de humilibus dictis Patrum superbo spiritu colligentes, « cum singula reperissent, » videlicet suis partibus eos concordare gloriantes, « ad ea cum clamore currebant, » id est omne quod sentiebant, cum appetitu laudis ad aures hominum diffamare festinabant.

VERS. 6. — « In desertis habitabant torrentium, » id est in eorum prædicatione confidebant, quorum eloquia catholicorum jam responsione siccata sunt. Inventores enim perversorum dogmatum jure terrentes vocantur, quia videlicet a charitatis calore frigidi, quasi in torpore temporis hiemalis exarescunt, nec perpetua plenitudine profluunt, sed catholicorum allegationibus quasi solis exsiccantur aestibus. « Torrentium » ergo deserta sunt, quæ vitæ temporalis commodis inhiantes ocella loca deserunt. « In desertis, inquam, torrentium. » — « Et in cavernis terræ, » id est in occultis et clandestinis conventiculis sectæ terrenæ, juxta quod apud Salomonem mulier in typum hæresicos suadet dicens: « Aquæ fortivæ dulciores sunt, » etc. (*Prov.* IX). « Vel super glaream, » id est apud illorum mentes hominum qui nulla gravitatis stabilitate solidantur, similesque sunt glareæ, id est minutissimis lapillis, quos fluvialis aqua trahit, videlicet quia fixi vel fundati non sunt supra petram bœli (*Luc.* VIII).

VERS. 7. — « Qui inter hujuscemodi letabantur, » scilicet quia perversæ mentes in suis, quas flere debuerunt, gaudent iniquitatibus, « et esse sub sentibus delicias computabant, » id est cum peccatorum spinis hærent, virtutum opulentiam se cumulari credebant.

VERS. 8. — « Filii, » id est imitatores, « stultorum et ignobilium, » eorum scilicet qui fuerunt magistri errorum. Idcirco « stultorum, » quia a vera sapientia aberraverunt, idcirco « ignobilium, » quia illud nobilem non pertinent: de quo dictum est: « Nobilis in portis vir ejus, quando sederit cum senatoribus terræ (*Prov.* XXXI), » id est nobilis in ecclesia sæculi Christus sponsus Ecclesiæ, quando sedebat cum apostolis, terram, id est vivos et mortuos justificare. « Filii, inquam, stultorum et ignobilium, » et terra penitus non parentes, » id est in sancta Ecclesia, quæ utique in illo sæculo « terra viventium (*Psal.* XXVI) » est, nullam sortem habentes, quæ recipiet nisi sapientes, et divina regeneratione nati. Sed quod in hæreticorum typo dictum est, non obstat sentire de perversis atque carnalibus, quæ vis in recta fide positus, quos Ecclesia non minus adversarios quam illos, qui extra fidem positi sunt jure computat. Dicit ergo: « Qui rodebant, » id

qui violenter aliena rapiebant, quod contra de his, A qui aliena blandiendo tollunt scriptum est : « Et inimici ejus terram lingent (*Psal.* LXXI). » — « Qui rodebant, » inquam, id est per vim quasi dentibus rodendo aliena rapiebant, « in solitudine, » id est in totius boni destitutione. Aliena quippe non tolleant, nisi prius ipsi in interioribus suis soli ac vacui a virtutum cultura remansissent. « Squalentes calamitate et miseria, » id est non sola « calamitate » vel infirmitate naturæ, quæ bene condita in primo homine vitio propriæ voluntatis ad infirmitatem lapsa est; sed « et miseria, » scilicet peccatorum actualium, quæ dum naturæ infirmæ necessitatibus superadduntur, quasi foras erumpente calamitate, miseri squalent horrida cute. « Et mandebant herbas, » id est irridendo consumebant bona infirmorum initia, juxta illud : « Corruptunt mores bonos colloquia mala (*Cor.* xv), » — « et arborum cortices mandebant, » id est quorundam fortitudinem in alta surgentem detrahendo concidebant. « Et radix juniperorum erat cibus eorum, » id est avaritiæ studentes, ut supra dictum est, dum ad rerum temporalium ambitum tendunt, non sentiunt quantum eadem avaritia, quæ quasi juniperus, ut ante dictum est, pro foliis punctiones, id est pro delectationibus curarum sentes habet, nunc quidem in radice delectat, sed postmodum quasi ex ramis pungit in poena. « Qui de vallibus, » scilicet quas per ascensum virtutis excedere non curant; « de convallibus, » inquam, vitæ præsentis, quæ in comparatione superiorum vallium ima est et profundum exsilii, in quo vir sanctus ascensiones disponendo plorat, « ista rapientes cum singula reperissent, » id est subortis occasionibus rapere potuissent, « ad ea cum clamore currebant, » id est etiam pro parva stipe litigabant; nonnunquam et sanctorum Patrum, quorum merita adipisci non quærent, loca atque regimina, dirupta quotidie pace, apprehendere satagebant. « In desertis habitabant torrentium, » id est ea in hac vita adipisci appetebant quæ torrentes nostri, id est prædicatores sancti, dereliquerunt, qui velut torrentes quasi in hieme exundant multitudine aquarum, dum in præsentis vitæ quæ ad comparationem futuræ obscura et frigida est, divinis nobis eloquiis fluunt; æstivo autem sole adveniente D abstrahunt; quia cum æternæ patriæ lux emicuerit, prædicare cessabant. « In » horum, inquam, « torrentium desertis habitabant, » id est in illis quæ justi deserunt et contemnunt; inhianter incubant « et in cavernis terræ, » id est in cogitationibus pravis, in quibus sese ab humanis oculis abscondunt, tanquam in cavernis. « Vel super glaream, » subaudi habitabant, id est super præsentis vitæ fluxum innitentes, et ibi gressum ponere intendentes, ubi quasi super glaream cum pes in superficie ponitur, ipsa ejus volubilitate labitur, et ad ima devolvitur. « Qui inter hujuscemodi lætabantur, » quia videlicet juxta Salomonem : « tales lætantur, cum male fecerint, et exsultant in rebus

pessimis (*Prov.* II), » scilicet attendentes temporalia quæ percipiunt, et negligentes æterna bona quæ perdunt. « Lætabantur, inquam, inter hujuscemodi, et esse sub sentibus, » id est sub gravibus curarum molestiis, « delicias putabant, » quia videlicet peccatorum delectationibus pressi et affectu vitæ præsentis, quam sint aspera quæ patiuntur, scilicet juxta Jeremiæ lamentum, « inebriati absinthio (*Thren.* III); » quia, sicut qui absinthio inebriatur, et quod sumpsit amarum est, et tamen non intelligit eandem amaritudinem qua repletur (ebrius enim quisque quod patitur nescit), sic et amara sunt quæ avarus pro hujus vitæ amore tolerat, et tamen eandem amaritudinem cupiditate cæcus ignorat. Qui et per prophetam denotatur dicentem : « Ephraim vitula docta diligere trituram (*Osee.* x), » id est cupidi quique ita etiamsi sibi vacare liceat, subesse tamen terrenis sudoribus festinant, sicut vitula trituræ laboribus assueta relaxata, plerumque ad eundem laboris usum etiam non compulsa revertitur. Cur hoc? Videlicet quia sunt, sicut sequitur : « Filii stultorum, » id est imitatores iniquorum præcedentium, ex quorum pravitate hoc didicerunt. « Stultorum, inquam, et ignobilium, » id est non eorum qui nobiliter stulti sunt, juxta Apostolum dicentem : « Si quis videtur sapiens inter vos in hoc sæculo, stultus fiat ut sit sapiens (*I Cor.* III); » sed eorum qui « peccati servi sunt (*Rom.* VI), » quæ procul dubio magna ignobilitas est, et ab hoc « in terra penitus non parentes, » id est sancta Ecclesia coram oculis divinis propter abjectionem operum suorum ignoti existentes, quibus quandoque dicendum est : « Amen dico vobis : Nescio vos (*Matth.* XXV), » quia videlicet quidquid prius in sancta Ecclesia positi verbotenus quasi venerabantur, e contrario postmodum deridentes impugnant. Unde aperte subditur :

479 VERS. 9. — « Nunc in eorum canticum versus sum, et factus sum eis in proverbium, » quia videlicet iniquis crescentibus, in opprobrium fides et veritas erit in crimine, et tanto quisque erit abominabilis, quanto laudabilis.

VERS. 10. — « Abominantur me, » subaudi omnes iniqui, « et longe fugiunt a me, » scilicet non passibus gressuum, sed qualitativis morum, « et faciem meam conspuere non verentur, » id est non tantum in absentia mea mihi detrahunt, sed etiam in præsentia contumeliam mihi facientes fluxa verba quasi defluentes; salivas mittunt. Et quia mala hæc novit se permittente Domino pati, subjungit dicens :

VERS. 11. — « Pharetram suam aperuit, » subaudi Dominus, id est de occulto consilio suo sententiam apertam, quasi de pharetra emisit sagittam, « et afflixit me, » scilicet ea, quam in tempore prosperitatis meæ quasi clausa pharetra continebat, sapientiæ suæ sagitta.

« Et frenum posuit in os meum » scilicet, ut ta-

ceam, quia non sunt qui audiant prædicationem meam, et taceas dicam :

« Quomodo cantabimus canticum Domini in terra aliena (*Psal. cxxxvi*)? » et item faciam quod dicit Apostolus : « Hæreticum hominem post primam et secundam admonitionem devita, sciens quia subversus est qui ejusmodi est (*Tit. iii*). » « Frenum » ergo « posuit in os meum, » id est quia in quibusdam provectum non vidi prædicationis, ab eis impetum temperavi. Et quia ab illis mala sancta Ecclesia patitur, in quibus germano prius amore confidebat, quia sub nomine Christi militare videbantur.

VERS. 12. — « Ad dexteram, » inquit, « Orientis, » id est ab illis quos quasi pro dextera, id est pro magno reputabam, quique ad illum pertinere videbantur, ejus nomen Oriens est, cujus justitiæ lumine nox injustitiæ nostræ illustratur; ab illis, inquam, quasi « ad dexteram Orientis, calamitates meæ illico surrexerunt, » id est mox in adversitatis tempore tribulationes mihi auctæ sunt. Sin vero dextera hi qui veraciter fideles sunt appellantur, ad dexteram Orientis calamitates surgunt, quia, erumpente persecutionis articulo, crudeles pravorum impetus justi patiuntur. « Pedes meos subverterunt, » id est eos qui quasi extrema membra in corpore, ita sunt in me, videlicet quia ad opera terrena deserviunt, et ideo celeriter ab adversariis falli possunt, ad sui dogmatis errorem traxerunt, « et oppresserunt quasi fluctibus semitis suis, » id est sectis suis, quas machinati sunt, quasi peste, ut ita dixerim, cordium naves obruerunt.

VERS. 13. — « Dissipaverunt itinera mea. » Dicit hoc beatus Job de malignis spiritibus, videlicet hostibus occultis; dicat universa Ecclesia de persecutoribus suis. « Itinera mea dissipaverunt, » id est infirmorum vias callida persuasione perturbaverunt, « insidiati sunt mihi, » id est meos, quos aperte ad mala pertrahere nequiverunt, bona simulando perverterunt, « et prævaluerunt, » id est insidiando voluntatem suam ad effectum perduxerunt, « et non fuit qui ferret auxilium, » quia videlicet Omnipotens Deus eos quos in æternum diligit aliquando ad tempus relinquit. Unde scriptum est : « Ad punctum in modico dereliqui te, et in miserationibus magnis congregabo te (*Isa. lrv*), » et talia multa.

VERS. 14. — « Quasi rupto muro, » id est quasi destructo fidei Christi munimine, murus enim Redemptor noster appellatur, sicut scriptum est : « Salvator ponetur in ea murus et antemurale (*Isai. xxvi*), » quasi rupto, inquam, fidei muro, vel disciplinæ munitione, « et aperta janua, » id est potestate sibi permissa, « irruerunt super me, et ad meas miseras devoluti sunt, » id est irrationabiliter miserum debacchati sunt (*Beest aliquid*).

VERS. 15. — « Et velut nubes » scilicet quæ in alto eminet, sed hanc ad cursum flatus impellit, « pertransiit salus mea, » id est, omnis felicitas terrena, quæ perversis alta est, sed fixa non est. In qua

quondam et ego pollebam, et idcirco perversis quæque reverenda eram.

VERS. 16. — « Nunc autem in memetipso marcescit anima mea, » subaudi, ut æterna exultatione viridescat, « et possident me dies afflictionis, » videlicet, sicut scriptum est, « Humiliasti nos in loco afflictionis (*Psal. xliii*). » Locus namque afflictionis est vita præsens, dies autem lætitiæ postea secuturi sunt.

VERS. 17. — « Nocte os meum perforatur doloribus. » Ejusdem afflictionis partes enumerat, et, ut sæpe dictum est, sic sua insinuat, ut cadentibus ab Ecclesia possint congruere quæ narrat, « Nocte, » inquit sancta Ecclesia, « os meum, » id est in hoc tribulationis quasi nocturno tempore, forte, qui in corpore meo sunt, et sicut ossa carnes, ita moris infirmantium stabiliter portant. « Os meum, » inquam, « perforatur doloribus, » id est ipsi quoque fortes victi tormentis ad perfidiam delabuntur. « Et qui me comedunt non dormiunt, » id est maligni spiritus qui carnales consumunt, ita a tentationibus quiescere nesciunt, sicut vermium multitudo per sinus ulcerum scaturiens sancti viri corpus lacerabat, quæ non dormiens nec ipsum sinebat capere sonnum.

VERS. 18. — « In multitudine eorum consumitur vestimentum meum, » id est corpus meum secundum historiam. Juxta allegoriam vero sanctæ Ecclesiæ vestimentum est religiosa vita fidelium, maxime communiter viventium, quæ tunc velut a multitudine vermium consumitur, quando infestatione malignorum spirituum, vel hominum crudelium dispersis fidelibus religio dissipatur. Nec solum in vitam fidei extinguere conantur, sed « et quasi capiti tunicæ succinxerunt me, » id est omne verbum prædicationis a me nituntur tollere, ut quomodo, cum tunicæ capitulum collo induentis circumdatur, si collum stringitur, vocis usus et vitalis flatus necatur, sic omnino non audeam loqui de fide vel nomine Christi. Sic,

VERS. 19. — « Comparatus sum luto, » id est, vilitate quasi lutum conculeor, « et assimilatus sum favillæ et cineri, » videlicet judicio reproborum, qui interius nihil de igne alicujus boni remansisse arbitrantur, talem intus me esse judicant qualem foris vident. Cur hoc? Videlicet pro eo quod sequitur :

VERS. 20. — « Clamo, » inquit, « ad te, Deus, » et non exaudis me. Sto, et non respicis me. » Ac si dicat : Idcirco securius, ut lutum, conculeor, et velut favilla et cinis despicio, quia clamantem in doloribus me non audis, stantem, id est, perseverantem in supplicatione non respicis, id est non sanas, imo non cessas affligere me.

VERS. 21. — « Mutatus es mihi in crudelem. » Quomodo sine zelo zelans, et sine ira Deus dicitur irascens, et sine dolore vel poenitentia poenitens, sic a sancto viro per nostræ mutabilitatis verba, nunc dicitur, « Mutatus es mihi in crudelem, » id est di-

strictè feriendo non parcis, ut videlicet hoc loco crudelis districte feriens, et ulciscendæ culpæ non parcens possit intelligi. Sicut et ibi : « Ecce dies Domini veniet crudelis, et indignatione plenus, » etc. (Isa. xiii). « Mutatus es mihi, » inquam, « in crudelem, » subaudi, qui in temetipso crudelitatis nihil habes « Et in duritia manus tuæ, » id est in plaga fortitudinis tuæ, quæ dura est, id est contraria voluntati meæ, « adversaris mihi, » videlicet, quomodo ferramentum medici vulnus abscidens ægrum offendit.

Vers. 22. — « Elevasti me, » scilicet, gloria præsentis vitæ, quæ alta cernitur, sed nulla stabilitate solidatur. Hoc est, quod sequitur.

« Et quasi super ventum ponens elisisti me valide, » quia videlicet ad hoc solum quemlibet fugitivæ felicitatis aura sublevat, ut repente in infimis deterius sternat, et repente cadens discit quia elevatus in ventum sedit. Hæc personæ ipsius specialiter congruat, non ad quod erat, sed ad id quod esse videbatur, **480** quia videlicet, dudum rebus exterioribus fultus, unde æstimabatur surrexisse, inde nunc videbatur elisus cecidisse. « Elisisti me, » inquam, et tandem

Vers. 23. — « Scio, quia morti tradas me ubi constituta est domus omni viventi. » Et hoc aperte juxta historiam illi congruit, quia videlicet, ante Redemptoris gratiam, ad inferni claustra etiam justi descenderunt. Allegorice autem sanctæ Ecclesiæ ex persona congruit infirmorum qui dum carnaliter vivunt ad donum mortis perveniunt. Sunt vere nonnulli qui postquam in voluptatum suarum fovæam corruerunt, ab imis citius pedem per penitentiam reducunt. Ex quibus aperte subjungitur :

Vers. 24. — « Verumtamen non ad consumptionem eorum emittis manum tuam, » scilicet quia feriendo a peccatis salvas ; « et si corruerint ipse salvabis, » id est si peccaverint, in salutem corporis vulneras, ut prostrati exterius interius surgant.

Vers. 25. — « Flebam quondam super eo qui afflicus erat. » Ac si dicat : In tantam impietas, quam mihi exprobrastis, vel hyprocrisis semper longe fuit a me, quantum ex eo colligi potest, quod ego non solum pauperi tribuebam, quod hypocrita facere potest per inanem gloriam, sed et flebam super eo qui afflicus erat, et compatiebatur anima mea pauperi, quod videlicet nec hypocrita potest, nec impius facere novit. Quod vocibus quoque sanctæ Ecclesiæ congruit, quæ dum afflictos quosque per lamenta penitentia conspiciat, suos eis in oratione continua felix jungit, et toties egeno compatitur, quoties virtutibus nudato interventionis suæ precibus optulatur. Et hoc faciens :

Vers. 26. — « Expectabam, » inquit, « bona, » subaudi per renovationis gratiam adfutura, « et venissent mihi mala, » scilicet præsentia, « præstolabar lætam, » id est retributionis gaudium, « et erupe-

runt tenebræ, » id est mala præsentis tristitiæ quæ scilicet jam dixi, et adhuc de his dicturus sum.

Vers. 27. — « Interiora mea efferverunt absque ulla requie. » Quod cum juxta historiam satis pateat : nam « interiora » ejus ita « efferverant » ut, sicut superius dixit, « halitum quoque ejus exhorruerit uxor sua (Job. xix), » juxta allegoriam dicendum est quia sanctæ Ecclesiæ interiora effervesce, id est ipsos quoque, quos per amorem fidei velut viscera ante gestaverat, in persecutionis atrocitate tolerare. Qui secreta illius prius cognoscentes, quanto sciunt ubi magis doleat, tanto deterius eam affligere non quiescunt. De quibus et aperte subjungitur : « Prævenerunt me, » subaudi ante istam ultimam persecutionem ; « prævenerunt me, inquam, dies afflictionis, » videlicet quia pacis quoque tempore malos eorum mores tolerabam in afflictione animi.

Vers. 28. — « Mœrens incedebam. » Juxta litteram mirandum est quod vir sanctus, quia supra dixerat, « elevasti me (vers. 22), » inferius adjungit : « Mœrens incedebam, » quia videlicet uno eodemque tempore convenire in actibus bonorum solet, et foris honor culminis, et intus afflictæ mœrorum humilitatis. « Sine furore consurgens, in turba clamavi. » Et hoc in eodem sancto viro laudabile est. Amica etenim potestati pœnæ semper impatientia est. Quo magis laudabile est in sanctis viris, quod, dum subjectorum strepitus sufferunt, per amorem increpant quos per mansuetudinem portant, quo contra tumultus insolentium clamorem habet, furem non habet. Et ne leve putes quod cum tranquillitate tanta se habuit.

Vers. 29. — « Frater fui draconum, et socius struthionum. » « Draconum, » inquam, id est malitiosorum hominum, de quibus et per prophetam dicitur : « Traxerunt centum quasi dracones (Jer. xiv), » id est malitiosa superbia inflati sunt. « Draconum, inquam, frater fui, » id est cum malitiosis hominibus habitavi, « et socius struthionum, » id est simulatorum socius fui. Struthio etenim, quæ pennas habet, et volatum non habet, simulatores significat, qui speciem sanctitatis habent, sed virtutem non habent. Hoc tam beato Job specialiter congruit, qui ad culmen magnæ fortitudinis bonus inter malos fuit quam generaliter electo sanctæ Ecclesiæ populo, qui pacis suæ tempore intra se quosquam malitiosos ac simulatores patitur. Abel quippe esse renuit, quem Caini malitia non exercet. Hinc est quod Pergami angelo dicatur : « Scio ubi habitas, ubi sedes est Satanæ, etc. (Apoc. ii).

Vers. 30. — « Cutis mea denigrata est super me. » Juxta historiam virtus sermonis patet ex pœna passionis. Juxta allegoriam vero bene hoc sanctæ Ecclesiæ vocibus congruit. « Cutis, inquit, mea denigrata est, » id est infirmi qui in me exteriori utilitati deserviunt, timore persecutionis, candidum justitiæ colorem perdidit, et ad nigredinem ini-

quitatis venerunt Quod Jeremias sub præcipui metalli specie deplorat, dicens : « Quomodo obscuratum est aurum, mutatus est color optimus? » (*Thren. iv.*) « Et ossa mea aruerunt præ caumate, » id est fortes viri, in quibus tota corporis mei compago solidatur, zeli sui igne cruciantur, videlicet pro eo quod « cutis mea, » id est infirmorum vita, « denigrata est, » dolentes et dicentes : « Quis infirmatur, et ego non infirmor, quis scandalizatur, et ego non uror? » (*II Cor. xi.*), et cætera talia.

VERS. 31. — « Versa est, inquit, in luctum cithara mea. » Ac si aperte dicat : Pacis quidem meæ tempore per alios parva more citharistæ, per alios vero more organistæ magna et sonora prædicabam. Sed nunc « in luctum cithara, et organum » versum est « in vocem sientium, » quia dum me contemni conspicio, eos qui prædicationis canticum non audiunt deploro, quia nimirum desleo quos exhortando trahere non valeo.

CAP. XXXI. — Hoc ex loco incipit narrare subtilius bona quæ fecit, quæ ex magna parte, juxta solius historiæ textum tenenda sunt, ne, si plusquam necesse est, investigentur, a verborum ejus uberibus sanguis pro lacte respondeat, juxta illud Solomonis : « Qui ubera vehementer emulget, elicit sanguinem » (*Prov. xxx.*), « Sic enim sacræ Scripturæ serie, partim, prout ratio exigit, intellectus literæ solus tenendus; partim candor allegoriæ requirendus est. Sicut in factis Jacob mystice figuratur qui, virgas positurus ante oculos ovium ut in earum conspectu conciperent, « ex parte decorticavit eas, detractisque corticibus, in his partibus quæ excoriatæ fuerant, candor apparuit; quæ vero integra erant, virides permanserunt, atque in hunc modum color effectus est varius » (*Gen. xxx.*). » Sic, inquam, in hujus, cæterorumque Patrum præcedentium sententiis, dum plerumque intellectum literæ fugimus, quasi corticem subtrahimus, et dum plerumque intellectum literæ sequimur, quasi corticem reservamus. Enumerando itaque virtutes quibus objecta sibi ab amicis crimina hypocriseos et impietatis rationabiliter a se depellit, primum qua se fortitudine construxerit, insinuat dicens :

VERS. 1. — « Pepigi fœdus cum oculis meis, » videlicet, ut cogitationes cordis caste servarem, ne prius incaute prospicerem quod postmodum inivitus amarem, quomodo propheta David (*Psal. l.*), qui mente sublevata sæpe mysteriis internis intererat, quia conjugem alienam incaute vidit (*II Reg. xi.*), obtenebratus postmodum sibimet illicite conjunxit. « Pepigi, inquam, fœdus cum oculis meis, » id est menti meæ consentaneos et obediētes oculos esse coegi, « ut ne cogitarem quidem de virginē, » videlicet jam illius habens spiritum, qui non solum carnis, sed et cordis compescens luxuriam dicturus est : « Omnis qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, jam mœchatus est eam in corde suo » (*Matth. v.*). » Causamque vel in-

attentionem, qui munditiæ studuerit, subjicit, quam nemo hypocrita **481** curat, qui hominibus placere appetit.

VERS. 2. — « Quam enim, » inquit, « partem haberet Deus in me desuper, et hæreditatem Omnipotens de excelsis? » subaudi, nullam. Quia videlicet, si meus mea ante conspectum illius in infirmis desideriis tabescit, excelsorum conditor, qui munditiæ auctor est, possessionem suam habere me renuit. Quo dicto nequaquam vult intelligi quod ejus animum culpa in cogitatione non contigit, sed quia nunquam ex consensu superavit. Et quia festina consolatio bonorum est, consideratus finis malorum, protinus adjungit :

VERS. 3. — « Nunquid non perditio est iniquo? » subaudi, est utique, illa scilicet ut partem in ea Deus non habeat desuper : « Et alienatio, » quod apud Hebræos dicitur *anathema*, « alienatio, » inquam, ab hæreditate Dei « operantibus iniquitatem, » subaudi, nunquid non est?

VERS. 4. — « Nonne ipse, » subaudi, qui alies intuetur, « ipse idem « considerat vias meas, » id est actiones meas, « et cunctos gressus meos, » id est mentis meæ motus, « dinumerat, » subaudi, ut ad judicium reducat? Et quidem perfectionis vitam inter veteres tenuit, sed, quia ejus intentio ad Redemptoris adventum prophético spiritu erumpit, qui sic vias cujusque considerat, sic « dinumerat gressus, » ut ne minutissimæ quidem cogitationes ac verba tenuissima, quæ apud nos usu viluerunt, ejus judicio indiscussa remaneant, ad illum, inquam, tendens pensat quam multa de perfectione minus habeat, unde et subdit :

VERS. 5. — « Si ambulavi in vanitate, et festinavi in dolo pes meus, » id est si qua unquam leviter, si qua perniciose perpetravi.

VERS. 6. — « Appendat me in statera, » id est in mediatore Dei et hominum, veniat, « et sciat Deus simplicitatem meam, » id est ex subtilioribus ejus præceptis scire me faciat quantum adhuc a vera simplicitate discrepem. Cur Dominum Christum stateram appellet, jam alias dictum est, ubi ait : « Utinam appenderentur peccata mea, et calamitas quam patior in statera » (*Job vi.*). » Sed nunc addidit, « justa. » Statera namque justa, ipse est in quo omnia merita nostra æqua lance pensantur, et in cuius præceptis agnoscimus quia vita nostra minus habeamus. Toties enim in hac statera appendimur, quoties ad vitæ ejus exempla provocamur.

VERS. 7. — « Si declinavit, » inquit, « gressus meus de via, » id est si rectitudinis iter per consensum erroris reliquit cogitatio mea; « et si secutus est oculos meos cor meum, » id est si videndo unquam secutus sum, quod forte sinistra delectatione pulsante, concupivi; « et si manibus meis adhasit macula, » id est si protinus ad operationem transit cogitationis immunditia.

VERS. 8. — « Seram et alius comedat. » Superius dixerat : « Pepigi fœdus cum oculis meis, » et cætera.

videlicet sciens, quod plerumque prava cogitatio per A oculos veniat ad mentem, nunc ait : « Si secutum est oculos meos cor meum, » scilicet, pendens quod nonnunquam prius in mente oritur, et obortum oculi perverse famulantur. Ac si aperte dicat : Nec passim videre volui quæ concupiscerem. Si, inquit, hæc vel hæc feci, « seram, et alius comedat, » id est quidquid loquor, mihi non prosit, sed alius bono opere saturetur et progenies mea eradicetur, id est sequaces mei terram viventium, in qua electi omnes quasi plantantur, quia stabiliter permansuri sunt, non ingrediantur. Doctoris enim progenies eradicatur, quando is qui verho ejus nascitur per exemplum necatur. Quod apud Salomonem pulchre figuratum est, quando mulier filium, quem vigilans lactare consueverat, dormiens interemit. Sed tamen B veram matrem infantis vivi sapientis gladius invenit (III Reg. III), quia videlicet, cujus fructus vivat vel intereat, in extremo examine districti judicis ira demonstrat. « Eradicetur, » inquam, « progenies mea, » si supradicta feci, vel post dicenda.

VERS. 9. — « Si deceptum est cor meum super muliere, et si ostium amici mei insidiatus sum. » Per hoc quod ait, « si deceptum est cor meum super muliere, » nec cogitasse de fornicationis macula demonstratur; per hoc quod subjicit, « et si ad ostium amici mei insidiatus sum, » patenter innotescit quod a reatu adulterii innocens fuit. Quod si hoc unquam fecerit, eandem culpam verti sibi in pœnam expetit, dicens :

VERS. 10. — « Scortum sit alterius uxor mea, et super illam incurventur alii. » Quod quam grave sit pati, exprimendo manifestans,

VERS. 11. — « Hoc enim, » inquit, « nefas est, et iniquitas maxima, » videlicet, ut subauditur : Ergo qui hoc ideo cavi, quia « nefas » vel « iniquitas est, » non sum iniquus, non sum, ut vos amici mei criminati estis, impius. « Iniquitas, » inquam, « est maxima. » Et eandem iniquitatem luxuriæ definiens,

VERS. 12. — « Ignis, » inquit, « usque ad perditionem devorans, » id est, non solum usque ad iniquationem maculans, sed « et omnia » virtutum « eradicans genimina, » quia videlicet quantalibet alia fuerint bonorum operum studia, si luxuriæ sceleris non abluitur, immensitate hujus criminis obruntur. His de castitatis virtute dictis, mox ostendit, C quam humilis quoque fuerit.

VERS. 13. — « Si contempsisti, » inquit, « judicium subire cum servo meo et ancilla mea, cum discernerent adversum me, » subaudi, « humerus meus cadat a junctura sua. » Hanc enim maledictionem posterius inferet. Magnum sane est in eo tantam humilitatem esse cordis, ut ex æquo ad judicium venire permittantur ancillæ, vel servi, in quo tanta est auctoritas regiminis, ut eo præsentem vocem eam, sicut supradictum est, cohiberent duces, et principes cessarent loqui (Job xxix).

VERS. 14. — « Quid enim faciam, » inquit, subaudi, « cum illis judicium subire contempsissem, » quid, »

inquam, « faciam, cum surrexerit ad judicium Deus, » scilicet cum quo mihi natura non est communis, et cum « quæsierit, » subaudi, cur in servis vel ancillis naturæ communionem contempserim, « quid respondebo illi, » videlicet, quia nihil est, quod temporaliter præsum cæteris, quando sub illo sum rationem redditurus, qui sine fine omnibus in omni loco dominatur. « Quid respondebo? » inquam.

VERS. 15. — « Nunquid non in utero fecit me, qui et illum operatus est, et formavit me in vulva unus? » Ac si dicat : Manu humillimæ considerationis deprimendus est tumor elationis. Nam omnes homines æquales natura genuit, sed variante meritorum ordine alios aliis occulta dispositio præponit. Nam et Dominus, cum diceret : « Crescite et multiplicamini, et replete terram, » non ait : « Et terror vester ac tremor sit » super homines qui futuri sunt, sed « super cuncta animalia terræ (Gen. ix). » In eo ergo, quod metum sibi sancti viri a perverse viventibus exigunt, quasi non hominibus, sed brutis animalibus dominantur, quia videlicet, ex qua parte bestiales sunt, subditi ex ea debent etiam formidini jacere substrati.

VERS. 16. — « Si negavi, » inquit, « quod volebant pauperibus. » Quem amici impium esse criminabantur, econtra pietatis insignia per partes opportune proferens post castitatis atque humilitatis acta, liberalitatis opera subjungit : « Si negavi, » inquit, « quod volebant pauperibus, » illis, inquam, pauperibus quos beatificat Dominus dicens : « Beati pauperes spiritu (Matth. v). » Nam qui veraciter pauperes, id est humiles non sunt, ea sæpe volunt quæ sibi profecto non expediunt, et ideo neganda sunt. « Si negavi, » inquam, « pauperibus, » id est humilibus, « et si oculos viduæ exspectare feci, » id est, nec lumen misericordiæ dandi tarditate fuscavi, juxta illud : « Ne dicas : Vade et revertere, et cras dabo tibi, cum statim possis dare (Prov. III). » Et ut insinuet se non solum externis multa præbuisse, sed etiam apud se quosque inopes in domestica conversatione recepisse,

VERS. 17. — « Si comedi, » inquit, « buccellam 482 meam solus, et non comedit pupillus ex ea, » scilicet, quia pietati præjudicium facere existimarem, si solus comederem, quod Dominus omnium communiter creavit. Et hæc pietatis viscera non a seipso, sed a conditoris gratia habuisse indicat, dum dicit :

VERS. 18. — « Quia ab infantia mea crevit mecum miseratio, et de utero matris meæ egressa est mecum. » Miseratio etenim et si ejus fuit arbitrii ut cum ipso proficeret, liquet tamen quia ejus arbitrii non fuit, ut cum ipso de utero exiret.

VERS. 19. — « Si despexi, » inquit, « prætereuntem eo quod non habuerit indumentum, et absque operimento pauperem. »

VERS. 20. — « Si non benedixerunt mihi latera ejus, et de velleribus ovium mearum calefactus est. »

Ac si diceret : In amore proximi uno eodemque ordine, et superbæ vitium, et impietatis premens, prætereuntem quempiam et humiliter asperi, et misericorditer calefeci. Ignoto se proximo miserum indicat, quem prætereuntem vocat, quia videlicet apud piam mentem plus natura valet quam notitia.

VERS. 21. — « Si levavi super pupillum manum meam, » id est neque tunc humilitatis meæ negotia virtute contra pupillum exsequi volui, « cum viderem me in porta superiorem, » id est quando me in iudicio etiam ex justitia vidi superiorem. « In porta » enim, id est in iudicio, quia mos apud veteres fuit ut in porta seniores sederent, qui certantium jurgia judiciaria examinatione discernent, quatenus urbem, in qua concorditer oportet vivere, discordes minime intrarent. Tandem maledicti sententiam subiecit, si quid horum quæ dixerat opere non impleverat, dicens :

VERS. 22. — « Humerus meus a junctura sua cadat, et brachium meum cum suis ossibus confringatur. » Ac si aperte dicat : Si ea quæ dixi operari renui, ipsum, quod mihi ad operandum datum est, corporis membrum perdam ; vel, si hæc maledicti sententia ad spiritualem intelligentiam referenda est, liquet profecto quod brachium corpori per humerum jungitur, et, sicut per brachium bona operandum, ita per humerum, socialis vitæ conjunctio designatur, quam propheta intuens : « Et servient, » inquit, « ei humero uno (Sophon. III). » — « Humerus » ergo, ait, « a junctura sua cadat, » per impatientiam animus fraternam concordiam relinquat, et a honorum omnium abscondatur universitate. « Et brachium meum, » id est cuncta operatio mea, « cum suis ossibus, » id est cum suis virtutibus, coneratur. Sed qua consideratione bona egerit, et ab nisi malis abstinuerit, adjungit dicens :

VERS. 23. — « Semper enim quasi tumentes super me fluctus timui Deum, scilicet, » ne mortem eternam, quam minatur, in cura rerum temporarium navigans incurrerem : « et pondus ejus ferre non potui, » videlicet, quia consideratione terroris, quo cælum et terra movebuntur, metu animus palpitat, et intentionis suæ oculos declinans, intueri quod prævidet recusat.

Postvirtutum supradictarum enumerationem, quid jam superest, nisi ut ipsas quoque divitias qua mente possederit innotescat? Ait enim :

VERS. 24. — « Si putavi aurum robur meum, » quod videlicet fuisset de Creatore desperare, si spem in creatura posuissem. « Si, » inquam, « putavi aurum robur meum, » et obrizum [« et obrizo dixi : Fiducia mea »], id est rudem auri molem, dixi fiduciam meam. Obrizum enim dicimus rudem auri molem, in qua fiduciam suam non posuit, quia spem et dilectionem suam in solius Conditoris gratia figens, neque de quantitate auri, neque de specie peccavit, scilicet illud matuens audire : « Stulte, hæc

A nocte animam tuam repetent a te, quæ autem præparasti, cujus erunt? » Luc. XII.)

VERS. 25. — « Si lætatus sum, » inquit, « super multis divitiis meis, et quia plurima reperit manus mea, » videlicet quia sancti viri in hujus peregrinationis ærumna omnem præsentis vitæ copiam, inopiam deputant, quam et pro amore cælestis patrimonii aut largiendo dispergunt aut despiciendo deserunt.

VERS. 26. — « Si vidi solem cum fulgeret et lunam incedentem clare, » quæ videlicet luminaria aliter ad usum; aliter videntur ad venerationem, « Si » ergo, inquit, « vidi, » subaudi, eo more quo a cultoribus suis venerari solent.

VERS. 27. — « Et lætatum est in abscondito cor meum, et osculatus sum manum meam, » scilicet gratia venerationis eorum. « In abscondito, » inquam, subaudi, quia dicitis me fuisse hypocritam; nam in aperto malum hoc me non fecisse scitis.

VERS. 28. — « Quæ est iniquitas maxima, » scilicet, servire creaturæ potius, quam Creatori, « iniquitas, » inquam, « et negatio contra Deum altissimum. » Sed quid nunc mirum memorat, si solem ac lunam non se adorasse manifestat? Unde subtilius hoc accipiendum est, quod postquam in auro non se habuisse fiduciam, nec in multis divitiis lætatum se fuisse testatur, adjungit dicens : « Si vidi solem, » etc. Ac si post despectum terrenæ abundantia patenter insinuet : Quid dicam, quia nequaquam in auro lætatus sum, qui in ipsa quoque luce corporea delectatus non sum? Cui par est illud quod propheta vitæ exterioris appetitum fugiens dicebat : « Diem hominis non desideravi, tu scis (Jerem. XVII). » Quod si ea quæ dicta sunt, juxta historiam, per allegoriam quoque perscrutari libet, hoc loco, quo ait : « Si putavi aurum robur meum, » et obrizum dixi fiduciam meam, quid per aurum accipimus, nisi præclari intellectus ingenium? quid per obrizum, nisi mentem? Ita enim clara sanctorum ingenia vel mentes divinis muneribus humiliter substernuntur, et distincta super se gratiarum dona percipiunt, sicut in ornameto aurum, subaudi ponitur, ut gemmarum desuper ordo disponatur. De quo auro scriptum est : « Sapientia abscondita, et thesaurus invisus, quæ utilitas in utrisque? » (Eccli. II, XII.)

— « Si ergo putavi, » inquit, « aurum robur meum, » quia videlicet, quantumlibet ingenio fulserim, nihil me esse meis viribus aestimavi. Si lætatus sum super multis divitiis meis, id est super multis donis, quæ a Deo quasi mutuum pecuniam accepi, juxta illud : « Cui multum datum est, multum quaeretur ab eo (Luc. XII), » etc. Quæ, videlicet, dona interdum superbienti animo tolluntur, et humilitate redduntur. Quod mystice in eo figuratum est, quod cum filii prophetarum in Jordane ligna caderent, uni cornu securis ex manubrio in profundum lapsa disparuit, moxque Elizeus veniens manubrium deorsum misit, et ferrum in superficie natans ad manubrium rediit.

(*IV Reg. vi*). Ferrum quippe in manubrio est, donum intellectus in corde. Ligna vero per hoc cadere, est prave agentes increpare. Quod cum per vanam gloriam agitur, ferrum in aqua, id est donum in dissolato opere perditur. Sed Redemptor noster, qui per *Eliacum* figuratur, quasi lignum deorsum mittit, et ferrum redit, dum cor peccatoris humiliat, et perditam intelligentiam reformat. « Si ergo ketatus sum, inquit, super divitis multis, et quia plurima reperit manus mea, » id est nequaquam superbi, quod multa intelligentiæ dona cœlitus accepi. « Si vidi solem cum fulgeret, » id est nec lætatus sum de claritate boni operis mei, quod coram hominibus laceret, ita ut quod aliis exemplorum læcem tribui, præsuppositæ gratiam attingerem. « Et lumen incendentem clare, » id est famam meam non lætates esse in multorum ore. Lumen quippe, quæ illustratur a sole, non nihil assimilatur fama, quæ vires accipit a bono opere, et gratiam favoris quasi claritatem luminis aspergit. Multi autem in lætantes lunam semetipsos non vident, quia semetipsos *☉☉* nescire incipiunt, dum mentis oculos in transitoriam favorem deligunt. « Et » si « ketatum est in abscondite cor meum, » id est nullo modo, non solum in verbis, sed nec etiam in tacita cogitatione arrogans fui. « Et » si « osculatus sum manum meam, » id est nec laudavi ore meo quod feci. Manum enim suam osculatur ore suo qui laudat quod fecit, et testimonio propriæ locutionis virtutem sibi operis attribuit, « quæ est iniquitas, inquam, maxima, » scilicet quia superbia est. Superbire enim contra auctoris gratiam convincitur quisquis sibi attribuit quod operatur. « Et negatio contra Deum altissimum. » Liquet enim, quia Deum negat, cuius despecta gratia sibi vires boni operis arrogat.

VERS. 29. — « Si gavisus sum, inquit, ad ruinam ejus qui me oderat, » quod videlicet a charitate alienum est, quæ sola omnipotentis Dei discipulos probat, sicut ait ipsa Veritas : « In hoc cognoscent omnes, quia mei estis discipuli, si dilectionem habueritis ad invicem (*Jean. xiii*). » Nam, licet dicat Psalmista : « Lætabitur justus cum viderit vindictam (*Psal. LVII*), » non accipit justus ita, quasi dictum de ruina inimici sui, sed de ruina inimici Dei. Nec sibi invicem adversantur id quod dictum est : « Lætabitur justus cum viderit vindictam ; » et illud quod dictum est : « Diligite inimicos vestros (*Luc. vi*). » Non enim ait : Diligite inimicos » Dei, sed « inimicos vestros, » videlicet quia proprias ignoscere, Dei autem debemus injurias ad vindictam expetere. Non ergo, « gavisus sum, ait, de ruina ejus qui me oderat, » nec « exultavi, quod invenisset eum malum, » ut videlicet et inimicum diligens, dum adversario ruenti condolui in malis ejus, ipse ad bonum crescerem.

VERS. 30. — « Non enim dedi ad peccandum guttur meum, ut expeterem maledicens animam ejus. » Mirandum valde est ubi vir iste legerat : « Di-

ligite inimicos vestros, » ubi legerat : « Benedicite et nolite maledicere (*Rom. xii*). » Qui non dederat « ad peccandum guttur strum, » videlicet, in eo quod sequitur, « ut expeterem maledicens animam ejus, » id est ut maledicerem *HH*, et dicerem Deo : Occide quem odi.

VERS. 31. — « Si non dixerunt, » scilicet impone, me ultionem non exigente, « viri tabernaculi mei, » id est interius viventes, mecumque quotidie conversantes, familiares mei, « quis det de carnibus ejus ut saturemur, » id est quis det ut mortem ejus vel penas de illo videamus, quas vehementer desideramus? Quod tamen potest per mysterium ex voce Redemptoris intelligi, quia « viri tabernaculi ejus, » scilicet *Judæi* et gentiles, de carnibus ejus cupierunt saturari, illi molientes eum consumendo extinguere, isti mentem suam esurientem desiderantes per quotidianum immolationis sacrificium de ejus carnibus satiari. Sed nunc solius historiæ virtutem sequendo pensare libet, quanta fortitudinis animus ejus extra intra quæ sollicitus ad omnia partitur.

VERS. 32. — « Foris, inquit, non mansit peregrinus, ostium meum viatori patuit. » Ac si dicat : Quia munus ab omnipotente Deo non accipitur, quod corde obligato in malitia profertur, quod contra scriptum est : « Respexit Deus ad Abel et ad munera ejus (*Gen. iv*), » dicentibus viris tabernaculi mei, ut supra dictum est, « quis det de carnibus ejus ut saturemur, » ex corde dimisi, et tunc exteriora munera per hæc internam cordis munditiam condita obtuli, scilicet hoc, ut « foris peregrinus non maneret, et ostium meum viatori patuit, » et hoc ut peccata mea confitendo [diluere] mererer, quamvis illa cœlestis Pater dimitteret. Hoc est quod sequitur :

VERS. 33. — « Si abscondi quasi homo peccatum meum, et celavi in sinu meo iniquitatem meam. » Quo dicto humilitas ejus simul et fortitudo commendatur. Nam iniquitatem suam quemque agnoscere, et cognitam voce confessionis aperire, non solum humilitatis, sed etiam fortitudinis est, quia videlicet, per infirmitatis verecundiam perumque gravioris est certaminis commissa peccata prodere, quam non admissa vitare. Et quia humilitate vera secunda semper auctoritas nascitur,

VERS. 34. — « Si expavi, » inquit, id est non « expavi ad multitudinem nimiam, » videlicet turbatis contra me extrinsecus aliis ipse in me intrinsecus imperturbabilis mansi. « Ad multitudinem, inquam, nimiam, » subaudi despicientium me. Sequitur enim : « Et si despectio propinquorum teruit me, et non magis tacui, » scilicet in eo quod non meipsum commendare studui. Quare? videlicet quia magna est securitas cordis, nil habere concupiscentiæ sæcularis. Quam ego non habens omnino despici non metuebam, neque laudabilis judicari, et sapiens videri appetebam. Si, inquam, « non magis tacui, et non egressus sum ostium meum, » id est os meum, quod videlicet fecissem, si verbis quibus possem secreta cordis inei aperirem, et, qualis intus

manerem in conscientia, talis foras egrederer per A linguam. Cujus rei in seipso Dominus noster commendat exemplum, qui ut apertus homo mori potuisset, Deus mansit in occulto, « nec est egressus ostium, » dum requisitus a Pilato tacuit, atque inter persecutorum manus, et corpus passioni obtulit (*Matth. xvii*), quod pro electis assumpserat, et resistantibus noluit demonstrare quod erat, sed sanctus vir tot virtutibus se ad summa pervenire non posse sciens quærit adiutorem.

VERS. 35. — « Quis, inquit, mihi tribuit adiutorem [al. auditorem], » scilicet [unigenitum Dei Filium, qui humanam naturam in hac mortalitate laborantem suscipiens adjuvet, « ut desiderium meum Omnipotens audiat, » scilicet illo in die, se « carnis suæ preces et supplicationes cum clamore valido offerente, qui solus exaudiendus est pro sua reverentia (*Hebr. v*). » Quod hunc adiutorem quærat ipse subjunctis verbis aperit, dicens : « Et librum scribat ipse qui judicat. » — « Ipse, inquam, qui judicat, » sicut idem ipse ait : « Pater non judicat quemquam, sed judicium omne dedit Filio (*Joan. v*), » ipse, antequam veniat ut judicet, veniat ut, « librum scribat, » id est Novum Testamentum condat, qui et in Ezechie' per virum significatus est, « vestitum lineis, et atramentarium scriptoris habentem ad renes (*Ezech. ix*), » videlicet quia de tribu sacerdotali parentes habere dignatus quasi lineis vestitus est, vel certe quia linum de terra, non autem de corruptibili carne nascitur, sicut lana, vestitus esse lineis scribitur; quia non de corruptione commisionis, sed de matre Virgine sumpsit indumentum corporis, « et atramentarium scriptoris habens ad renes, » quæ utique posterior pars corporis est; quia, postquam consummatis omnibus in cælum rediit, per posterus suos, id est per apostolos, Novum Testamentum conscripsit. « Librum, inquam, scribat. »

VERS. 36. — « Ut in humero meo portem illum, » id est, in operando observem quod tradit per prædictum Testamentum Novum, « et circumdem illum quasi coronam mihi, » id est in retributione pro eadem observatione accipiam coronam victoriæ, librum quippe in humero portare est Scripturam sacram operando perficere, et circumdari sibi quasi coronam, id est accipere remunerationem æternam. Et quia nemo in observatione mandatorum Dei repente fit summus.

VERS. 37. — « Per singulos, inquit, gradus meos, pronuntiabo illum, » id est ambulando de virtute in virtutem alios docebo quod ipse faciam. De his gradibus, id est profectibus in Evangelio, ait Dominus : « Ultro enim terra fructificat, primum herbam, deinde frumentum plenum in spica (*Marc. iv*). » Itemque Daniel de his profectibus : « Manus, inquit, tetigit me, et erexit me super genua mea (*Dan. x*), » deinde adjecit, 484 « et steti, » sed addidit, « tremens. » Et protinus adjungit : « Et ait ad me : Noli metuere (*ibid.*). » Profecto per hæc tria, quæ sic di-

stinxit : « Erexit me; et steti tremens; et dixit : Noli metuere : » per hæc, inquam, tria, in semetipso nobis omnem ordinem nostri proventus innotescit, quia, ut supradictum est, nemo infima deserens repente fit summus, sed primo provectum quasi in genibus, quia manuum suarum articulis incurvatus, magna jam ex parte a terra suspenditur; deinde voci Dominicæ quasi tremens assistit, cum a terrenis desideriis sublevatus verba Dei eo plus timet, quo plenius cognoscit. Et, quia tandem « perfecta charitas foras mittit timorem (*Joan. iv*), » quasi ex divina voce dicitur ei : « Noli metuere (*Dan. x*). » Per singulos ergo gradus meos, inquit, pronuntiabo illum, id est, aliis exemplum præbebo, ut et ipsi ambulent de virtute in virtutem. Quod si non faciam in retributione ultima, id est quando æternis gaudiis remunerabuntur operarii justitiæ, dolores æternos metam. Hoc est, quod sequitur :

VERS. 38. — « Si adversum me terra mea clamat, » id est si contra regentis injustitiam rationaliter subjecti dolent, cum enim vel privata domus contra patremfamilias, vel sancta Ecclesia contra quemlibet prælatum suum juste murmurat. « Si, inquam, adversum me terra mea clamat, » id est si hi, qui jam aratro doctrinæ exculti sunt, gravari a me quemlibet innocentem aspiciunt, quod via compassione juste plangent, et,

VERS. 39. — « Si fructus ejus, » subaudi terra meæ, « comedi absque pecunia, » id est si subditurum carnalia metens non seminavi illis spiritualia, « et si animam agricularum ejus, » subaudi terræ, « affixi, » id est si in opere Dei laborantibus iavidi.

VERS. 40. — « Pro frumento oriatur mihi tribulus, et pro hordeo spina, » id est pro bonis quæ in æternum reficiunt, retribuuntur mihi in judicio mala, quæ pungunt. Et notandum quod sicut frumentum melius hordeo, sic et spina tribulus est mollior. Ac si dicat : Si non est ita, pro bonis magnis quæ significantur per frumentum; mala minima, quæ intelliguntur per tribulum; et pro bonis minimis, quæ accipiuntur per hordeum, mihi respondeant mala majora, quæ signantur per spinam.

CAP. XXXII. — Nunc Elin verba supersunt, quæ tanto graviore circumspectione pensanda sunt, quanto per juventutis audaciam spiritu ferventiore proferuntur. Et hæc non facile intelliguntur, nisi ea ex subsequenti Dominica correctione pensantur. Ait namque de illo Dominus : « Quis est iste involvens sententias sermonibus imperitis? » (*Job. xxxviii*.) Cum dicit « sententias » sed non addit protinus quales, vult procul dubio bonas intelligi. In honore enim semper sententias accipimus, quæ sine reprobationis adjectione ponuntur, sicut scriptum est : « Sapientior sibi videtur piger septem viris loquentibus sententias (*Prov. xxvi*). » Sed, ut sæpe bonum non bene dicitur, et idcirco, cum ipsum bonum probetur, studium dicenti recte reprobatum; sic iste, dum « sententias involvit sermonibus imperitis, » jure,

ut ignotus et alienus, reprobatur a Domino dicente : **A** gnatus est, id est ex magnitudine recte sentiendi super illos tumuit, eo quod non invenissent respon- sionem rationabilem, id est cum multa invenis- sent et multa disputando dixissent, nihil dignum, nihil secundum quam habebant sapientiæ profes- sionem ad concludendum illum invenissent aut dixis- sent ; sed tantummodo condemnassent Job, sub- audi nec propositam condemnationem, idonea ra- tione confirmassent. Videlicet hic mos est arrogan- tium. Alios censent nihil scire, alios non bene vivere, et intra Ecclesiam positi, adversarios premunt vir- tute dicti, ipsam autem Ecclesiam vitio impugnant elationis.

B tem, eo quod seniores essent qui loquebantur. Ac si aperte diceretur: Cur ergo tamdiu siluit, et, cum esset arrogans, pati silentium potuit, præsertim cum ea quæ dicebantur adversus Job inferiora suo sensu judicaret? scilicet idcirco, eo quod seniores essent qui loquebantur, id est ut, cum post dicta senio- rum altiora diceret palman dicendi obtineret; quippe qui quasi desideratus et necessarius athleta robustum gladiatorem, qui alios superasset, dilato congressu sterneret. Juxta typicum quoque intelle- ctum recte Eliu, per quem arrogantes designantur, junior fuisse describitur illis per quos hæretici figu- rantur, quia videlicet, post exorta hæreticorum bella, propter quæ subtiliora sunt in Ecclesia sen- suum spicula requisita, post illa, inquam, bella, esse intra eandem sanctam Ecclesiam fastu scientiæ **485** inflati arrogantes cœperunt, qui ferventes in- genio dum congrue inveniunt, arroganter intume- scunt.

Vers. 1. — « Omiserunt autem tres viri isti res- pondere Job, eo quod sibi justus videretur. » Hoc quod de eo dicitur, eo quod justus sibi videretur, sæpe hujus scriptor historiæ ad amicorum judicium retulit, qui videlicet, omittentes respondere talia di- xisse videntur : « Non effundamus sermonem, ubi non est auditus (Eccli. xxxii). » Justus hic sibi vi- detur, et ideo corripitium sermo non proficit, quia defendendo opera sua, flagellantis Dei justitiæ contradicit.

Vers. 2. — « Et iratus indignatusque Eliu filius Barachel Buzites de cognatione Ram. » Quantum ad præsens negotium pertinet, nihil amplius, nihil mi- nus hæc personæ descriptio habet, quæ per ipsa, vel ejus, vel parentis, vel loci, vel cognationis no- mina, notam exprimit arrogantiam intra sanctam Ecclesiam positorum. Eliu quippe interpretatur, *Deus meus iste*, vel *Dominus Deus*; Barachel, *Do- mini benedictio*; Buzites, *contemptibilis*; Ram, *excel- sus*, scilicet *Dei populus*. Per hæc, inquam, ut præ- dictum est, omnis arrogans exprimitur, cujus per- tatem rectam « Dominus Deus » est, et dicit, « Deus **D** meus, » id est quod intelligitur per proprium nomen Eliu; et in quo superni muneris (« benedictio ») est, quod intelligitur per paternum nomen, ut facunde prædicat quique a communicatione Christiani populi non secernitur, quod intelligitur per cognationem Ram. Sed pro hoc ipso quod arrogans est, « con- temptibilis est, quod intelligitur per nomen loci, quod est Buzites. « Iratus, » inquit, indignatusque est. Iratus est autem adversus Job eo, quod justum se esse diceret coram Deo, id est eo quod de se opera justitiæ commemorasset, tanquam in fine hoc modo conclusisset : Justus ergo sum, quod ille non fecit.

Vers. 3. — « Porro adversus amicos ejus indi-

Vers. 4. — « Igitur Eliu expectavit Job loquen- tem, eo quod seniores essent qui loquebantur. » Ac si aperte diceretur: Cur ergo tamdiu siluit, et, cum esset arrogans, pati silentium potuit, præsertim cum ea quæ dicebantur adversus Job inferiora suo sensu judicaret? scilicet idcirco, eo quod seniores essent qui loquebantur, id est ut, cum post dicta senio- rum altiora diceret palman dicendi obtineret; quippe qui quasi desideratus et necessarius athleta robustum gladiatorem, qui alios superasset, dilato congressu sterneret. Juxta typicum quoque intelle- ctum recte Eliu, per quem arrogantes designantur, junior fuisse describitur illis per quos hæretici figu- rantur, quia videlicet, post exorta hæreticorum bella, propter quæ subtiliora sunt in Ecclesia sen- suum spicula requisita, post illa, inquam, bella, esse intra eandem sanctam Ecclesiam fastu scientiæ **485** inflati arrogantes cœperunt, qui ferventes in- genio dum congrue inveniunt, arroganter intume- scunt.

Vers. 5. — « Cum autem vidisset quod tres res- pondere non possent, id est quod Sophar Naama- thites in ultima responsione defecisset, trina quippe congressione facta, cum in tertio congressu, juxta observatum hactenus ordinem dicendi respondere debuisset, conticuit; cum, inquam, hoc vidisset, « iratus est vehementer, » scilicet ut ipso motu, vel libertate iræ suæ palam intelligi daret, quod magnæ sibi sapientiæ conscius esset, quodque illa, in qui- bus defecerant seniores, ipse cum junior esset, le- viter supplere posset.

Vers. 6. — « Repondensque Eliu filius Barachel Buzites dixit : Junior sum tempore, » etc. Quod so- lent observare sapientes, videlicet, ut in principiis inventionum suarum benevolentiam captent audito- rum, hoc iste, quanquam arrogans, in principio suæ inventionis facere studet, sed protinus ab hoc studio resiliit; quia videlicet superbis mentibus hu- militas ardua res est. « Junior, inquit, sum tempo- re. » Cum hoc dixisse sufficeret : addit quod super- fluum est, « vos autem antiquiores, » quia videlicet omnis arrogans in dictis suis etiam superfluum est. « Idcirco, demisso capite, veritus sum indicare vo- bis meam sententiam. » Quo dicto virtutem quoque humilitatis et reverentiæ sibi arrogat, quam in vo-

ritate non habet, sicut satis testantur sequentia ; A tiam. « Deus projecit eum, et non homo. » Ac si dicant arrogantes, sed tamen fideles, dicant hæreticis : « Veritus sum, inquam. »

Vers. 7. — « Sperabam enim, » subaudi id quod non evenit, scilicet « quod ætas prolixior, » subaudi quam mea, « loqueretur, » id est loquelam haberet, et non magis more infantium balbutiens sapientiam laceraret ; « et annorum multitudo, » subaudi quæ in vobis est, « doceret sapientiam, » subaudi tam per usum, quam per disciplinam.

Vers. 8. — « Sed ut video, » id est sicut nunc in vobis experior, « spiritus est in hominibus, » subaudi effector sapientiæ absque « auctorum multitudine, et inspiratio Omnipotentis, » subaudi non quantitas ætatis, « dat intelligentiam. » Hæc recte diceret si eandem intelligentiam sibi præ cæteris non arrogaret. Sed cum quatuor sint species arrogantiae, videlicet cum aut a semetipso quis bonum se habere æstimat, aut si sibi desuper datum credit pro suis putat se accepisse meritis, aut jactat se habere quod non habet, aut despectis cæteris singulariter videri appetit habere quod habet ; cum, inquam, quatuor sint arrogantiae species, hic, quamvis dari a Domino sapientiam constiterit, in hac tamen specie labitur, ut sapientiorum se cæteris gaudeat, et quasi de singulari bono sese inaniter extollat. Quod verbis sequentibus indicat dicens

Vers. 9, 10. — « Non sunt longævi sapientes, neque senes intelligunt iudicium. Ideo dicam, » subaudi qui junior quidem, sed sapiens sum, « audite me, » subaudi quia non potestis dicere ; « ostendam et ego vobis meam sapientiam, » subaudi quia vestram, quæ nulla est, ostendistis. Et justum est, ut audiat me.

Vers. 11. — « Expectavi enim, » id est non interrupti, « sermones vestros, audivi prudentiam, » id est imprudentiam vestram. Ironice enim dixit prudentiam vestram. « Audivi, inquam, et expectavi, donec disceptarem in sermonibus :

Vers. 12. — « Et donec, » id est quandiu « putabam vos aliquid, » subaudi auditu vel expectatione dignum dicere, « considerabam. » Quo dicto aperte declarat sese ad verba senum, iudicantis potius studio, quam discantis tacuisse voto, et loquens indicat quam superbe tacuerit. Tales intra sanctam Ecclesiam positi, in adversariis ejus non annos temporum, sed intentionem solent pensare verborum. « Putabam, inquam, vos aliquid dicere, » et idcirco « expectavi. » — « Sed ut video, » subaudi in præsentis experimento, « non est qui arguere, » id est convincere, « possit Job, et respondere ex vobis sermonibus ejus, » subaudi quibus cum Deo disputare, et se justificare nititur. Hoc ideo dico, et ideo loquar,

Vers. 13. — « Ne forte dicatis, invenimus sapientiam, » subaudi in isto, quia videlicet, quod valde repugnans est, « Deus projecit eum, » subaudi qui nullum sapientem projecit, « et non homo, » scilicet qui errans in iudicio sæpe illud projecit quod projiciendum non fuit. Vel ita juxta typicam intelligen-

tiam. « Deus projecit eum, et non homo. » Ac si dicant arrogantes, sed tamen fideles, dicant hæreticis : Per hoc quod sanctam Ecclesiam in honore hominum temporaliter florere cernitis, projectam esse a Deo non credatis. Non enim quia homo illam non projecit, id est quia venerari illam a cunctis hominibus videtis, idcirco consequens est quod Deus illam projecit. Imo sic ei terrenæ gloriæ adjumentum tribuitur, ut per hoc multiplicius etiam ad celestia subvehatur. « Ne dicatis, inquam, invenimus in illo sapientiam, » quia,

Vers. 14. — « Nihil locutus est mihi, » id est ego nihili pendo quidquid dixit : « Et ego non secundum vestros sermones respondebo illi, » subaudi alius consurgam, profundiora inveniam, firmitera dicam. B Sed et sanctæ Ecclesiæ non sic arrogantes respondent ut hæretici, quia videlicet non contradicunt ei prava prædicando, sed perverse vivendo.

Vers. 15. — « Extimuerunt, nec responderunt ultra, » subaudi amici Job, qui locuti fuerant, « extimuerunt, » inquam, videlicet attoniti, expectantes audire quid dignum tanto ferat hic promissorum hiatu. Vel quia sequitur ex voce Elia : « Quoniam igitur expectavi et non sunt locuti, » ut hoc quoque ab illo dictum accipiatur, indignantis est clamorosa exprobratio. Ac si aperte dicat Elia : Quia multa prædicavit Job quas voluit, isti qui hactenus sapientiam professi sunt, « extimuerunt, nec responderunt ultra, abstuleruntque a se eloquia, » id est multi et elingues præ pavore effecti sunt.

Vers. 16. — « Quoniam igitur expectavi, » id est diu cessi, diu silentium præbui, « et non sunt locuti, » scilicet digna, « steterunt, » id est quasi loquelam non habentes cessaverunt, « nec ultra responderunt, » id est postquam Job sua prædicavit opera,

Vers. 17. — « Respondebo et ego partem meam, » id est propriam et scientiam illorum dissimilem scientiam, « et ostendam scientiam meam, » subaudi que utilis quasi thesaurus esse potest, et ideo abscondita esse non debet. Hæc intolerabile arrogantiae vitium est, quod suam ore proprio laudat omnis arrogans sapientiam, secundum istum qui ait : « Ostendam sapientiam meam. » Arrogantes enim omnes non eo sine loquuntur, ut prava docentes compescere, sed seipsos cupiunt ostendere, et hanc suam esse partem æstimant, si scientiam non tam habeant quam ostendant. Qua contra per Moysen dicitur : Vas quod non habuerit operculum, vel ligaturam desuper immundum erit (Num. xix), id est homo, qui non habuerit censuram disciplinæ silentii, velut immundus et pollutus reprobatur, et ejicitur foras de domo Dei. Annon vas sine operculo hic est, qui sapientiam quantam habere se putat, importune ostentans, et quasi operculum desuper sibi amovens. Ecce videte, inquit :

Vers. 18. — « Plenus sum sermonibus, et coarctat me, » scilicet sermonum multitudine, « spiritus uteri mei » id est scientia contracta in profundo

cordis mei. Et ne putetis meam qualemcunque scientiam, vel talem qualis est cæterorum scientia mortuis aquis comparanda, ne, inquam, putetis, velut aquaticam esse meam sapientiam.

VERS. 19. — « En venter meus, » id est mens mea, « quasi mustum, » subaudi fervet, id est veræ et vivæ sapientiæ vigorem in se continet, et laborat silentio. Hoc est quod addidit : « Absque spiraculo, quod, » subaudi mustum, « lagunculas novas dirumpit ; » — « Novas, » inquam, ne dicam veteres, quod usitatum est. Ne quid simile mihi contingat, id est ne dirumpatur **486** venter meus fervente sapientiæ musto

VERS. 20. — « Loquar, et respirabo paululum, » id est loquendo ut relever, quasi lagunculæ aperiam spiraculum. Hoc idem est quod sequitur : « Aperiam labia mea, et respondebo. » Quod iste sibi per inanem arrogat scientiam, sancti viri plerumque per veram patiuntur sapientiam : nam « venter, » id est mens eorum, Spiritu sancto accensa quasi vas musto fervente plenum laborat, si est « absque spiraculo, » id est si ea quæ reprehendenda sunt videns comprimatur silentio. Quod testatur Jeremias, qui cum propter incorrectionem audientium dixisset : « Nequaquam ultra loquar in nomine Domini (*Jer. xx.*), » illico adjunxit, « et factus est in corde meo quasi ignis exarsuans (*ibid.*), » id est dum foris tacui ex tædio locutionis, crevit intus ignis de zelo charitatis. Memque David, cum dixisset : « Obmutui, et humiliatus sum, et silui a bonis (*Psal. xxxviii.*), » scilicet dum sermo meus non proflebat, protinus adjunxit, « et dolor meus renovatus est ; concauit cor meum intra me, et in meditatione mea exardescet ignis (*ibid.*), » Et bene de hoc musto ait, « quod lagunculas novas dirumpit, » quia videlicet sancti Spiritus fervor, non solum veteri, sed etiam vix capit nova vita. « Respondebo, » inquam, ita ut neque vos colladem, neque Job in his quæ locutus est, approbem. Hoc est quod sequitur :

VERS. 21. — « Non accipiam personam viri, » id est non laudabo scientiam vestram, nec favebo vobis pro eo quod seniores aut personati estis ; « et Deum homini non æquabo, » huic scilicet homini, qui disputat cum Deo, tanquam cum æquali suo ; « non æquabo, » inquam, id est æqualem videri non feram. Et hoc celeriter et absque dilatione facere deheo.

VERS. 22. — « Nescio enim quandiu subsistam, » scilicet in hac vita, ubi vacat exercere sapientiam, vel operari justitiam ; « et si post modicum tollat me Factor meus, » subaudi nescio. Et bene ait « post modicum, » quia videlicet quamlibet longum fuerit tempus vitæ præsentis, eo ipso breve est, quo permanens non est. Notandum vero quod quatuor principales virtutes, ex quibus verus sapiens compositus est, hic sibi a se ait mendaciter. Fortitudinem, in eo quod irascitur vehementer ; prudentiam, id est scientiam suam, quam ostendere se velle perhibet ; justitiam, in eo quod ait : « Non accipiam personam

A viri, et Deum homin non æqu o. » In ea tamen quæ dicitur temperantia sibi contrarius est, dum illam nunc sibi arrogat, cum quasi benevolentia captandæ non immemor, « Demisso, inquit, capite, veritus sum indicare vobis sententiam, et exspectavi donec disceptaremini ; » nunc autem omnino se non habere illam sibi ipse testis est, cum attentos exigens auditores, « Venter meus, inquit, quasi mustum absque spiraculo ; loquar et respirabo. » Testatur enim his verbis, quod tacendi intemperans sit. Tandem ad amicos hoc vitioso præmisso principio, convertitur ad ipsum Job.

CAP. XXXIII, VERS. 1. — « Audi igitur, inquit, Job, eloquia mea, et omnes sermones meos auscultata. » Ecce aliud principium non minus vitiosum. **B** Nam quasi in quodam sibi videtur summitatis culmine residere præses sapientiæ, attentionem ejus cui loquitur non postulans, more illorum qui prodesse volunt, sed cum austeritate et potentia erecto superbæ linguæ baculo, exigens et Imperans quod proprium habere solet doctrina arrogantium, « Audi, inquit, eloquia mea, » videlicet quia nunc eloquenter dicam, « et omnes sermones meos auscultata, » scilicet quia tales sunt, ut ne unus illorum in terram cadere debeat.

VERS. 2. — « Ecce aperui os meum, » subaudi ergo non vilem exspectes sapientiæ thesaurum, « loquatur lingua mea, » id est nemo mihi obstrepens commune silentii auditorium interrumpat. « Loquatur, inquam, in faucibus meis, » id est liceat silenter loqui, et non mihi sit opus clamoribus vociferari.

VERS. 3. — « Simpliciter corde meo sermones mei, » subaudi sunt effundendi ; « et sententiam, » id est non absque magni sensus pondere loquellam, « labia mea pura [pura], » id est omni simulatione carentia, « loquentur. » Hoc dicto sibi, ut putat, benevolentiam captat ; sed hanc manifesta superbia polluit, dum arrogat sibi illam, quæ magnæ virtutis et magnæ est laudis, simplicitatem locutionis.

VERS. 4. — « Spiritus Dei fecit me, et spiraculum Omnipotentis vivificavit me. » Bone quidem ordine, factum se astruit prius, et deinde animatum ; sed quasi vir fluxum seminis sustinens, sicut per Moysen dictum est, immundus est (*Levit. xv.*), quia linguam per verba vanæ et non necessariæ locutionis movens, id quod loco suo recte sentiendum et commemorandum est, fluendo commaculat, dum cui vel quid loquatur ignorat.

VERS. 5. — « Si potes, responde mihi, » id est quamvis proeetus usque in sterquilinum sis, cum locutus fuero, do tibi locum respondendi, « et adversus meam faciem consisto, » id est obvia dictis meis, si potes, ulla ratione, non aspernabor te. Quare ? videlicet :

VERS. 6. — « Ecce, et me sicut et te, fecit Deus, » id est et, licet non sim abjectus ab illo, ut tu, « de eodem luto ego quoque formatus sum, » subaudi ;

sed merita diversa vitæ nostræ statum diversum effecerunt.

VERS. 7. — « Verumtamen, » subaudi licet tanto me inferior sis, « miraculum meum non te terreat. » Quid dixerit ipse exponit subdendo : « Et eloquentia mea non sit tibi gravis, » id est quamvis mirabilis, imo quoddam miraculum, « eloquentia mea non te terreat, non sit tibi gravis. » Notandum quod, cum Paulus dicat : « Rogo vos, fratres, ut sufferatis verbum solatii, etenim perpauca scripsi vobis (*Hebr. xiii*); » similiterque in cæteris dictis suis de magnis humiliter sentiat, qui mos est omnibus sanctis, iste de minimis se inaniter erigit, tamque distincti prodeunt sapor fructuum ex diversa radice cogitationum. « Non sit, inquam, tibi gravis; » et, quantumcumque gravis sit tibi, vel terreat te, causa nunc poscit ut tibi debeat eloquentia mea respondere.

VERS. 8. — « Dixisti enim in auribus meis, » id est in præsentia mei, videlicet viri intelligentis, « et vocem verborum tuorum audivi, » id est negare non potes quin dixeris :

VERS. 9, 10, 11. — « Mundus sum ego, et absque delicto : immaculatus, et non est iniquitas in me. Quia quærelas in me reperit, ideo arbitratus est in me inimicum sibi. Posuit in nervo pedes meos, custodivit omnes semitas meas. » Hæc in perversum assumpsit ex his quæ beatum Job dicentem audivit. Dixerat enim : « Hæc passus sum absque iniquitate manus meæ, cum haberem mundas ad Deum preces (*Job xvi*). » Hoc ita pervertit ut dicat, « dixisti enim, mundus sum, et absque delicto, » et cætera. Dixerat et hoc beatus Job : « Scribis enim contra me amaritudines, et arbitraris me inimicum tuum. Posuisti in nervo pedes meos (*Job xiii*), » et cætera. Hoc quoque ita pervertit : « Quia quærelas in me reperit, ideo arbitratus est me inimicum sibi, » et cætera, ut supra. Sed illa qualiter dixerit Job exposita sunt suo loco.

VERS. 12. — « Hoc est ergo, » subaudi ut cætera taceam : « hoc, inquam, est, in quo non es justificatus, » id est etiamsi nihil aliud reprehensibile dixisses aut fecisses, ex hoc solo satis constat quia tu non ut tibi videtur justus es. Hinc equino more in cursu suæ ostentationis fervens, in beati Job invectionibus ex afflictæ iniquitate campum sibi parat. « Respondebo, inquit, tibi, » subaudi, hoc unum : summa **487** enim omnium quæ dicturus sum, est hoc, « quod Deus major sit homine. » Quæris quid hoc ad rem? Dicam :

VERS. 13. — « Adversus eum contendis, quod non ad omnia responderit tibi. » — « Contendis, » inquam, videlicet ubi dixisti : « Disputare cum Deo cupio (*Job xiii*), » et paulo post addidisti : « Responde mihi quantas habeo iniquitates, et peccata (*ibid.*), » etc. « Respondebo, inquam tibi, » scilicet hoc modo :

VERS. 14. — « Semel loquitur Deus. » Ac si dicat : Quid adversus eum contendis exigendo ut ad singula respondeat tibi? Non est hic mos ejus. « Semel

loquitur, et secundo idipsum non repetit, » id est sententiam semel fixam non mutat : nec enim est mutabilis. Tibi vero jam semel locutus est, et respondit, quantas habeas, id est quod multas et magnas habeas iniquitates; et respondit, inquam, videlicet in eo quod percutiens te digna factis tuis merita rependit, id est hoc contendis, ut iterum atque iterum respondeat tibi? Semel, et eo modo quo tibi locutus est, scilicet ex improvviso, loquitur cæteris similibus tui.

VERS. 15. — « Per somnium in visione nocturna, » id est cum secure peccant et dicunt : « Pax, pax (*Jer. vi*); » « per somnium, inquam, in visione nocturna, » id est in prosperitate illorum, quæ tanquam visio nocturna cito prætervolat : « quando irruit sopor super homines, » id est quando in « nocte dormiunt, et in nocte ebrii sunt (*I Thes. v*), » — « et dormiunt in lectulo, » id est eandem securitatem fovent deliciis et in otio.

VERS. 16. — « Tunc aperit aures virorum, » subaudi quas præceptis suis obstruxerunt, « et erudiens eos instruit disciplina, » quia videlicet, sicut scriptum est : « Sola vexatio intellectum auditui dat (*Isai. xxviii*). » Hic sensus est pro parte illorum, quibus Eliu beatum Job similem esse credebat. Sed quia dixit universaliter et indiffinite, « semel loquitur Deus, » Deus autem et bonis loquitur et malis, hoc idem secundum bonam quoque partem exponendum est. « Semel, inquit, loquitur Deus, » id est sanctam Scripturam, per quam voluntatem suam nobis indicat, semel per Spiritum sanctum condidit Deus; « Semel, » inquam, quia non mutatur. Hoc est quod addidit, « ac secundo ipsum non repetit, » quia videlicet in singulorum cordibus privatis vocibus non respondet, sed tale eloquium construit, per quod cunctorum quæstionibus satisfacit. Vel ita : « Semel loquitur Deus, » id est Verbum aliud præter unigenitum non habet; « et secundo ipsum non repetit, » quia videlicet hoc ipsum Verbum, id est Filium, non nisi unicum genuit : et quando hæc Scripturam, quæ permaneat, « loquitur Deus, » id est inspirat dignis mentibus, vel ipsum Verbum suum quod unicum habet, de quo « omnis Scriptura divinitus inspirata (*II Tim. iii*) » pendet? « per somnium in visione nocturna, » id est quando veraciter dicere potest fidelis anima : « Ego dormio, et cor meum vigilat (*Cant. v*), » scilicet quando tranquilla mente ab hujus sæculi actione quiescit : quomodo et Moyses in deserto fugiens quasi ab inquietis terrenorum desideriorum tumultibus, obdormivit, atque idcirco divinam vocem percipere meruit (*Exod. iii*). « In visione, inquam, nocturna, » quia videlicet quidquid in hac vita de Deo cognoscimus, ad comparisonem futuræ lucis, in qua videbimus eum sicuti est (*I Joan. iii*), » quasi visio nocturna est. « Quando irruit, inquit, sopor super homines, » quia videlicet ab exteriori actione cessare dormire est, « et dormiunt in lectulo, » id est suaviter quiescunt in bonæ conscientiæ testimonio, « tunc ape-

rit aures virorum, » scilicet ut a tumultibus sæculatium negotiorum quieti, ut dictum est, interni examinis causas audiant, et viri sint, id est viriliter agant : « et erudiens eos, » id est fletibus afficiens, « instruit disciplina, » id est per pœnitentiam et compunctionem mentem lacerat, quia videlicet lamenta compunctionis quasi quædam sunt plagæ percussio. Et sicut percussio exterior plagas diluit, sicut Salomon ait : « Livor vulneris absterget mala (*Prov. xx*) ; » sic et extensam mentem compunctio pœnitentiæ ultione transverberat, sicut idem Salomon protinus adjungit : « Et plagæ in secretioribus ventris (*ibid.*), » id est compunctionis vis in abdito mentis. Cujus videlicet compunctionis, quatuor qualitatibus anima vehementer afficitur, cum, aut considerans ubi fuit humiliat se ; sicut ille qui ait : « Non sum dignus vocari apostolus, quia persecutus sum Ecclesiam Dei (*I Cor. 15*) ; » aut quærens secum et cogitans ubi erit timet et dicit : « Ne forte reprobis efficiar (*I Cor. ix*) ; » aut mœrens considerat ubi est, et dicit : « Dum sumus in corpore, peregrinamur a Domino (*II Cor. v*) ; » aut lugens conspicit ubi non est, et dicit : « Videmus nunc per speculum in ænigmate, tunc autem facie ad faciem (*I Cor. xiii*). » — « Instruit ergo, » ait « eos », Deus, ut dictum est, videlicet aut livore vulneris percussus ut resipiscant, et sicut nunc, o Job, percussus te, aut plagis compunctionis lacerans in secretioribus ventris, id est mentis, ut et si boni sunt in melius proficiant.

VERS. 17. — « Ut avertat hominem ab his quæ fecit, » id est a peccatis præteritis ; « et liberet eum de superbia, » videlicet ne præcepta ejus superbiendo transcendat.

VERS. 18. — « Eruens animam ejus de corruptione, » subaudi, vitiorum in præsentibus ; « et vitam illius, » subaudi in futuro eruens, « ut non transeat in gladium, » id est in damnationem æternam. Et notandum quod prius « de corruptione, » et postmodum de gladio liberat, quia nimirum illius vitam illic eripit ab ultione supplicii, cujus hic mentem subtrahit a delectatione peccati.

VERS. 19. — « Increpat quoque per dolorem in lectulo, » id est in requie temporali, scilicet juxta Psalmistam, « universum stratum ejus (*Psal. xl*), » id est omnem præsentis vitæ requiem in infirmitate versando, id est præsentibus afflictione conturbando. « Increpat, » inquam, non solum prædicto modo, sed et ita ut sequitur : « Et omnia ossa ejus marcescere facit, » id est omnes virtutes ejus, de quibus iudari et extolli potuerat, si nulla tentatione pulsarentur, ita per commotionem infirmitatis extollari permittit, ut sibi nullæ esse videantur. Tunc nihil quod delectet aspicitur ; triste est quidquid occurrat.

VERS. 20. — « Abominabilis ei fit panis in vita, » quia videlicet præ infirmæ conscientiæ tædio, in amaritudinem sibi verti considerat quidquid mande antea libenterque satiabat. Panis enim in

Scriptura sacra cum multas significationes habeat, jucunditatem quoque humanæ delectationis significat. Unde et Jeremias de Synagoga : « Omnis, inquit, populus gemens et quærens panem (*Thren. i*), » id est transitoriam delectationem. Sequitur enim : « Dederunt pretiosa quæque pro cibo, id est omnes virtutes mentis inclinaverunt in appetitus transitorie delectationis.

VERS. 21. — « Tabescet caro illius, » id est omnis exterior voluptas ; per carnem enim delectatio carnis accipitur ; voluptas, inquam, supradicto dolore atteritur. Et quid per hoc evenit ? « Ossa quæ tecta fuerant, nudabuntur, » id est ea, quæ dudum quasi sub carne latuerant virtutum fortia patefient, quia videlicet nemo quantum profecerit, nisi inter adversa, cognoscit, juxta illud : « Deus tentavit illos tanquam aurum in fornace (*Sap. iii*), » etc. Dum autem caro tabescit, factum est quod sequitur :

VERS. 22. — « Appropinquavit corruptioni anima ejus, » id est agnovit quantum de semetipso sit infirmus, videlicet ut hoc quod a perfectione longe est, non sibi, sed Domino tribuat, quia ex suis se viribus perditioni proximum non ignorat. « Et vita illius mortiferis, » subaudi appropinquavit, quia profecto **488** ex infirmitate carnis proximum se peccatis mortem ferentibus respicit, dicitque perterritus : « Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis hujus ? » (*Rom. vii*.) Hoc autem in eo sibi utile est, in quo se suis viribus vicinium morti per adversa considerat, eo in cunctis fortiter egerit, ad divinum munimen fugiens solidius vivat.

Postquam ostendit Eliu in qua tentatione positum sit genus humanum, sic enim tentationum expressit quorundam proprie singulorum, ut possit intelligi universaliter omnium ; mox huic generali pestilentie remedium subintulit medicinæ.

VERS. 25. — « Si fuerit, inquit, pro eo angelus, » subaudi de cælo missus, videlicet ille qui per prophetam dicitur « magni consilii angelus [consiliarius] (*Isai. ix*). » — « Si fuerit, » inquam, missus « loquens unus de millibus, » id est præter solam veritatem naturæ humanæ nihil cum peccatoribus hominibus habens commune, utpote natus quando vel quomodo voluit, mortuus quando vel quomodo voluit, et per cætera omnia dissimilis : « loquens, » inquam, id est ad interpellandum pro hominibus hominem se Patri ostendens (*Hebr. vii*), « ut annuntiet hominis æquitatem, » videlicet in eo quod se ipsum exhibet justum hominem.

VERS. 24. — « Miserebitur ejus, et dicit : Libera eum, » — « dicet, » inquam, scilicet hoc quod dictum est faciendo. Nam sic loqui pro eo, vel ejus æquitatem annuntiare, est profecto magnam misericordiam facere, et Patrem pro liberatione ejus orare, « ut non descendat in corruptionem, » videlicet ne sicut per prophetam extollenti se animæ dicitur : « Quo pulchrior es ? descende et dormi cum circumcisis (*Ezech. xxxii*), » descenderet in æternam

VERS. 8. — « Qui graditur cum operantibus iniquitatem, et ambulat cum viris impiis? »

VERS. 9. — « Dixit enim : Non placebit vir Deo, etiam si cucurrerit cum eo. » Injuriosæ propositioni falsam rationem subiecit. Hoc enim illum non dixisse quisquis ejus verba legit, agnoscit.

VERS. 10. — « Ideo, viri cordati, audite me, » subaudi quia vos habentes cor, ea quæ dico soli digni estis audire. « Absit a Deo impietas, et ab Omnipotente iniquitas. » Quamvis inaniter, tamen veraciter hoc et solide profert, quia videlicet Deum esse et impium, vel omnipotentem esse et iniquum, omnino contraria vel repugnantis sunt, neque simul unquam esse possunt. « Absit, » inquam. Hoc ab effectu subsequente probat.

VERS. 11. — « Opus enim, inquit, hominis, » subaudi boni, « reddet ei, » quod videlicet pietatis est et impietati repugnat, ut pote dare gratiam pro gratia, « et juxta vias singulorum, » subaudi malorum, « restituet eis, » quod profecto æquitatis est et iniquitati adversum est. Verumtamen hoc non semper in hac vita sit, sed sicut Salomon ait : « Sunt justi quibus multa eveniunt, quasi opera egerint impiorum; et sunt impii, qui ita securi sunt, ac si justorum facta habeant (Eccle. viii). » Sed iste indeterminatam, ac per hoc vitiosam rationem adhuc confirmat, subjungens :

VERS. 12. — « Vere enim Deus non condemnabit frustra, nec Omnipotens subvertit iudicium » subaudi sicut Job in se criminatur esse factum. Quod si dicat quis, non quidem « Deus subvertit iudicium, » sed alius quis, qui ab eo rebus humanis præpositus est, falsum hoc quoque est. Nam,

VERS. 13. — « Quem constituit alium super terram, » id est super homines, « aut quem posuit super orbem quem fabricatus est? » **490** id est super coelum et terram, et mare, et omnia quæ in eis sunt, subaudi nullum, sed per semetipsum regere non negligit : quod creavit, et quod bene creavit, utique bene regit. Quod quisque hoc modo experiri poterit.

VERS. 14. — « Si direxerit ad eum cor suum, » quod videlicet curvum et tortum est, dum appetit ima; dirigitur autem, dum sublevatur ad superna. « Si, inquit, direxerit homo ad eum cor suum, spiritum illius et flatum, » id est tam internas cogitationes, quæ significantur per spiritum, quam exteriores actiones, quæ designantur per flatum, « ad se trahet, » id est ad conversionem desiderii sui commutabit. Quo desiderio fiet quod sequitur :

VERS. 15. — « Deficiet omnis caro simul, » id est jam nullis serviet motibus, quia videlicet quodam gladio suæ districtiois, omne quod in illa mala vivebat interficit. Quo gladio Jeremias semetipsum interfecerat, cum dicebat : « Et postquam ostendisti mihi, percussi femur meum (Jer. xxxi), » id est postquam spiritualia vidi, omne quod in me carnaliter vivebat extinxit. Nam per femur carnis voluptas accipitur. « Deficiet, inquam, caro, » ut dictum

est; « et homo in cinerem revertetur, » id est cinerem se esse recordabitur, juxta illud Psalmistæ : « Auferes spiritum, » id est superbiam eorum, « et deficient, et in pulverem suum revertentur (Psalm. ciii), » id est nihil se esse cognoscent, et ex infirma conditione humiliabuntur. Hic quoque sentiens Eliu sese acute dixisse mox erumpens cum timore :

VERS. 16. — « Si habes ergo, inquit, intellectum audi quod dicitur et ausculta vocem eloquii mei. » Ecce quomodo paulisper elatio per verborum incrementa proficit. Superius namque dixerat : « Si habes quod loquaris responde. » Nunc vero discutit si hoc quod dicitur saltem possit audire. Et mox eundem acrius redarguens :

B VERS. 17. — « Nunquid, ait, qui non amat iudicium, sanari potest? » Id est nunquid qui non amat correptionem, subaudi ut tu, qui contra flagellum Dei murmurans, liberari potest ab ea quæ percutitur culpa? Subaudit, non et protinus assumit in eum, quia proposuerat propter illum. « Et quomodo tu eum, qui justus est, » subaudi Deum, « in tantum condemnas, » scilicet ut dicas illud quod ego supra memoravi, « in iudicando me mendacium est » et cætera? Cur, inquam, « in tantum » Deum accusas,

VERS. 18. — « Qui dicit regi, apostata, » id est qui rectorum quoque tumentia corda subtiliter pensat et increpat. Nam increpare de superbia, hoc est dicere, apostata. — « Qui dicit, inquam, regi, apostata, » subaudi, cur cum potestate imperas et cum potentia; « qui vocat duces impios, » id est iuste arguit eos qui cum præsumunt dominando exemplo superbiæ suæ trahunt ad impietatem subditos. Dux namque impius est, qui per exempla tumoris viam ostendit erroris. Bonam quidem sententiam protulit, sed **B.** Job profereunda non fuit. Non enim idcirco Deus illum flagellabat, quod impius esset vel apostata.

Qui ab invisibilibus oculos claudunt, et visibilibus pascuntur, plerumque hominem, non ex eo quod ipse est, sed ex his quæ circa ipsum sunt, venerantur. Sed omnipotens Deus vitam hominum ex sola qualitate interrogat meritorem. Unde post illa, **D** quæ supra dicta sunt bene per hoc dicitur :

VERS. 19. — « Qui non accipit personas principum, » id est superbiorum videlicet quia sæpe plus punit, juxta quod ipse ait : « Cui multum datum est, multum quæritur ab eo (Luc. xii), » « nec cognovit tyrannum, » id est superbium, « cum diceptaret contra pauperem, » id est contra humilem. « Non cognovit, » inquam, quippe qui superbis dicit : « Nescio vos unde sitis (Luc. xiii). » Et justum est quod personam non accipit. « Opus enim, inquit, manuum ejus sunt universi, » scilicet tam pauperes quam tyranni. Et hoc quod personam Deus non accipiat satis patet ex eo quod sequitur :

VERS. 20. — « Subito morientur, » id est ex improviso. Quamlibet enim sero de hac vita tollantur

iniqui, subito tolluntur, quia finem suum cogitando A prævidere nesciunt. « Subito, inquam, moriuntur in media nocte, » id est in cæcitate ignorantie suæ, « turbabuntur populi, » id est quamlibet impii, qui nunc turbari negligunt per humilitatem cordis, tunc turbantur per sententiam judicis. « Et pertransibunt, » scilicet quo quotidie per vitæ momenta trans-eunt, moriendo pertransibunt. « Et auferent, » subaudi superna judicia « violentum absque manu, » id est invisibiliter, ut videlicet subitum exitum urgente invisibiliter rapiatur, subaudi ut tu, qui cum violentus esses, invisibil virtute ablatus es.

VERS. 21. — « Oculi enim, inquit, ejus super vias hominum, et omnes gressus eorum considerat, » videlicet qui tunc nequaquam considerare credebatur quando violentus iste omne malum quod poterat inulte perpetrabat. Et quia nec minimæ cogitationes hominis latent illam, qui ait per prophetam, « Aufer-te malum cogitationum ab oculis meis (Isai. 1), » apte subjungitur.

VERS. 22. — « Non sunt tenebræ, et non est umbra mortis, » id est non est ignorantia et non est oblitio, subaudi apud Deum. Idcirco per umbram mortis oblivionem designare studuit, quia sicut mors interveniens agit non esse, quod fuit in memoria : vel per umbram mortis immutatio potest accipi, quia videlicet omnis immutatio velut quædam mortis mutatio est. Id enim quod mutat quasi interficit ab eo quod erat. Quæ videlicet immutatio apud Deum non est, sicut scriptum est : « Apud quem est transmutatio, nec vicissitudinis obumbratio (Jac. 1). » — « Non sunt » ergo « tenebræ, et non est umbra mortis, » ut ibi, » id est per hæc, « abscondantur qui operantur iniquitatem, » quia videlicet solius divinæ naturæ est, umbras ignorantie mutabilitatisque tenebras penetrare.

VERS. 23. — « Neque enim, inquit, ultra in hominis potestate est, » subaudi violenti, quem, ut supra dictum est, judicia divina auferunt, « ut veniat ad Deum in judicium, » subauditur ac si dicat : Et ideo frustra dicis, « disputare cum Deo cupio (Job xiii), » et præsumis quod perveniat ad victoriam judicium tuum. Sed licet ignoret Eliu cui dicat, scit tamen quid dicat, quia videlicet quemcumque Deus per æternam retributionem punit, « non est ultra in potestate ejus, ut veniat ad Deum in judicium, » scilicet illud de quo Apostolus : « Si nosmetipsos, inquit, dijudicarem, non utique judicarem (I Cor. xi). » Et de quo alias conscriptum est : « Judicare cum Deo, et exspecta eum (Job xxxv). » Itemque : « Cogitationes justorum judicia (Prov. xii). » In quibus videlicet judiciis non deest omne ministerium, quod punire reos suos plenius debeat. Nam conscientia accusat, ratio judicat, timor ligat, dolor excruciat. Quo contra de negligente sub Ephraim specie dicitur : « Comederunt alieni robor ejus, et nescivit (Ose. vii), » id est devoraverunt maligni spiritus virtutes ejus, et poenitentia non doluit : « sed et cani effusi sunt in eo, et ignoravit (ibid.), » id est,

PATROL. CLXVIII.

in vitis suis inveteravit, et non curavit spiritu mentis suæ renovari. Ad hoc ergo judicium reprobus quilibet damnatus ultra non veniet, ubi nunc utiliter judicat homo semetipsum, ubi juxta præceptum legis, « ignis refici, qui semper ardeat in altari, » id est in corde flamma charitatis, quæ peccata concremet, potest accendi, « quem nutrit sacerdos, » id est fidelis quisque qui magni sacerdotis Christi membrum est, « subjiciens mane ligna (Levit. vi), » id est cæcitate mentis depulsa, sanctorum ad excitandum se congerens testimonia.

491 Postquam de pœna malorum multa dixit, occultum subito infert judicium.

VERS. 24. « Conteret, inquit, multos et innumera-biles, » subaudi qui stare videbantur, « ut labatur pes eorum (Deut. xxxii) » a justitiæ statu, « et stare faciet alios pro eis, » videlicet ut locum vitæ aliis cadentibus sortiantur. Hoc quotidie agitur, scilicet quia finis adhuc utrarumque partium non cernitur; minus timetur. « Conteret, inquam, multos et innumerabiles, » scilicet quomodo Judas post apostolatus ministerium contritus est, « et stare facit alios pro eis, » videlicet ut latronem illum, qui causam vitæ etiam in ipso mortis articulo invenit Cujus occulti judicii metis intentatur, cum angelus Philadelphie Ecclesie dicitur : « Tene quod habes, ne alius accipiat coronam tuam (Apoc. iii). » Hoc judicium occultum, sub quo semper timendum est, « ut qui se existimat stare videat ne cadat (I Cor. x), » maxime quia et alias scriptum est : « Multiplicati sunt super numerum (Psal. xxxix), » hoc, inquam, judicium Dominus occulte quidem, sed juste disponit.

VERS. 25. — « Novit enim opera eorum, et idcirco inducet noctem et conterentur. » Deus propter præcedentia peccata faciet, ut ad peccandum iterum, tenebris subsequentibus involvantur. « Inau-cet, ait, noctem, » id est non liberabit a nocte, quia videlicet hoc ipsum in nocte cæcasse, est a cæcitalis tenebris liberare noluisse.

VERS. 26. — « Quasi impios percussit eos in loco videntium, » id est in Ecclesia, quæ est locus videntium, in qua sola videndus est Deus, de qua et Dominus ad Moysen : « Est, inquit, locus apud me, et stabis super petram, et videbis posteriora mea (Exod. xxxiii). » — « In loco, inquam, videntium, » id est in Ecclesia, in qua cum veritatem fidei sciant, operibus negant, « percussit eos quasi impios, » id est vere impios. Quasi enim non semper pro similitudine ponitur, ut ubi, « quasi tristes, semper autem gaudentes (II Cor. vi), » sed et pro veritate, ut ibi : « Et vidimus gloriam ejus quasi Unigeniti a Patre (Joan. 1). » Quod autem ait, « in loco videntium, » manifestius exprimit :

VERS. 27. — « Qui quasi de industria, inquit, recesserunt ab eo, » id est qui non per ignorantiam vel per infirmitatem, sed, quod pessimum est, per studium peccaverunt, quomodo peccaverunt hi, de quibus Dominus dicit : « Si non venissem, et locu-

tus eis fuissem, peccatum non haberent (*Joan. xv.*), etc. « Et omnes, inquit, vias ejus intelligere noluerunt. » Non ait intelligere non potuerunt, vel non audierunt : « Sapientia quippe clamitat in plateis, ut ait Salomon (*Prov. i.*), et prudentia dat vocem suam in mediis semitis stans; sed vias ejus, vias incarnatæ Sapientiæ, quæ sunt vivendi ordines; « vias, » Inquam, visione despectas, sed intellectu reverendas, « intelligere noluerunt, » scilicet maxime Judæi, qui dum in gloria præsentis vitæ superbiunt, humilitatis Dominicæ celsitudinem non viderunt.

VERS. 28. — « Ut pervenire facerent ad eum clamorem egeni, » quia videlicet hoc eorum casu factum est, ut cadentibus illis, egenus, id est humilis gentilium populus subrogaretur, « et audiret, » subaudi Deus, « vocem pauperum, » id est exaudiret eorumdem humilium gentilium miseriam vel desiderium. Quorum in typum vulnerati Lazari clamor ad Deum pervenit, dum secundum nomen suum adjutus, Lazarus enim interpretatur *adjutus*, « ab angelis in sinu Abraham portaretur, dives autem, » per quem Judaicus designatur populus, scilicet copia legis in elatione abutens, « in inferno sepeliretur (*Luc. xvi.*) » Nec discutere quis audeat, vel reprehendere profunda Dei judicicia.

VERS. 29. — « Ipso enim, inquit, concedente pacem, » id est reconciliante sibi populum gentilem, « quis est qui condemnet, » subaudi eosdem gentiles, ob præteritorum sordes peccatorum? « Ex quo absconderit vultum, » subaudi a Judæis, qui prius quasi videntes erant; « ex quo, inquam, absconderit vultum, » id est gratiam vel notitiam suam, scilicet « posito velamine super cor eorum (*II Cor. iii.*) » — « quis est qui contempletur eum? » Confiteor, inquit, tibi, Pater, Domine cæli et terræ, quia abscondisti hæc a sapientibus et prudentibus, et revelasti ea parvulis (*Luc. x.*) » Quis hoc judicium discutere vel reprehendere audeat? Et si Dominus vineæ novissimis operariis una hora laborantibus denarium dare velit, cui injuriam facit? (*Matth. xx.*) « Et super gentes, inquit, et super omnes homines, » subaudi hoc judicium invisibili examinatione celebratur, scilicet ut alios repellat, alium eligat occulte, sed nullum injuste.

VERS. 30. — « Qui regnare facit hominem hypocritam propter peccata populi, » id est qui te, o hypocrita Job, potentem quondam esse permisit, propter eorum peccata, super quos potens fuisti. Allegorice autem ita : Quia verum super se regem habere Judæa supradicta noluit (*Luc. xix.*), hypocritam accipiet, « mittetque illis Deus operationem erroris, ut credant mendacio (*II Thess. ii.*) » sicut ipse Dominus : « Ego veni, inquit, in nomine Patris mei, et non receperitis me, alius veniet in nomine suo, illum accipietis (*Joan. v.*) » Universaliter quoque, id est, de omni gente, vel ordine sentiendum, quod, quando mereantur, dat illis Deus regem in furore suo (*Ose. xiii.*), quia videlicet secundum

A meritum plebium disponantur corda rectorum. Certum quoque est, quod sæpe ex culpa pastorum deterior fiat vita plebium. Sed etsi jure vita illorum reprehenditur, oportet ut eos subditi, etiam cum displicent, venerentur. Sic debriato Noe verecundiora ejus boni filii aversi venientes texerunt (*Gen. ix.*). Nam verecunda Patris quasi aversi tegunt, qui, cum prælati juste judicent factum, venerantur magisterium. Pro utilitate quippe subditorum, rectores temporalibus curis inserviunt, et unde subditi sine vexatione decori sunt, inde prælati quasi in pulvere foodantur, quemadmodum ut in interioribus tabernaculi byssus fulgeret, coccus coruscaret, desuper pelles et cilicia, imbres et ventos pulveremque portabant (*Exod. xxxv.*).

B Nunc iterum Elin, postquam multa interna et sublimia intulit, formam humilitatis verbotenus assumens, sub quadam discipulatus imagine beatam Job alloquitur, dicens :

VERS. 31. — « Quia ergo locutus sum ad Deum, » id est secundum Deum, « te quoque non prohibebo, » subaudi loqui. Et quia fortia se dixisse meminit, idcirco securus quod non erraverit :

VERS. 32. — « Si erravi, inquit, tu doce me. » Neque enim hoc diceret, si se errasse credidisset. Sed hæc arrogantium propria fraus est, ut tunc requirant de errore quando se noverint non errasse. Diu vero morari non valens in humilitatis imagine, quam specie tenuis sumpsit : superbis enim mentibus humilitas alta est, et cum ejus formam conscendere ambjvit, lassatis animi gressibus, quasi a clivosis atque asperis itineribus dilabuntur.

VERS. 33. — « Nunquid, ait, a te Deus expectam, » subaudi « iniquitatem, si locutus sum, » qui displicuit tibi? Ac si diceret : Cur modo iniquitas mea a te reprehenditur, quæ in judicio a te non requireretur? Ego coram Deo rationes positurus sum. Sed non est iniquitas quod te arguo. Tu enim cœpisti loqui, et non ego, subaudi et proinde culpabilis es, quia videlicet culpabiliores esse solent qui loqui in contentione inchoant, quam qui respondent. Quod si quid nosti melius, loquere. Ecce iterum sub requisitionis velamine palliatur, sed mox impatiens humilitatis vel simulate, rursus prorumpens in elatione :

D VERS. 34. — « Viri, inquit, intelligentes loquantur mihi. »

VERS. 35. — « Job autem stulte locutus est. » Subaudi ergo non loquatur mihi. « Et verba ejus non sonant disciplinam, » quia videlicet judicantem se Deum de mendacio vel injustitia condemnat, et tam contra Deum, quam **492** contra homines contentiose se justificat. Mox quoque asperitate superbiæ, usque ad duritiam maledictionis extensa,

VERS. 36. — « Pater mi, inquit, probetur Job usque ad finem, » id est, o Deus Pater, adhuc Job feriat, quia sub manu ferientis adhuc peccat, teque vindicem justum accusat de injustitia. Ac si dicat illud Ezechielis : « Fode parietem, et invenies

abominaciones majores (*Ezech. viii*), » id est si ad huc percusseris Job, magis ac magis ex rebellione ejus palam cunctis flet, quam abominabilis est. « Probetur, inquam, usque ad finem, ne desinas ab homine iniquitatis, » subaudi percutiendo tandiu, donec os ejus obstruatur.

VERS. 37. — « Qui addit super peccata sua blasphemiam, » scilicet flagellatus blasphemat, cum deberet agere pœnitentiam de peccatis, pro quibus sustinet flagella. Post hanc maledictionem adhuc quasi pro Dei defensione loquens : « Inter nos, inquit, interim constringatur, » subaudi dum Deus necdum ad plenum respondet illi se ad iudicium provocanti, « et tunc, » scilicet, cum per nos constrictus impotentiam suam senserit, « ad iudicium provocet sermonibus suis Deum, » subaudi si velit.

CAP. XXXV, VERS. 1. — Igitur Elia hæc rursus locutus est. Rursus incipere studet, utpote superfluus, ut auditores quasi novum quid audituros ad attentionem revocet.

VERS. 2. — « Nunquid, ait, æqua tibi videtur tua cogitatio, ut diceres : Justior sum Deo? » Hoc ab eo perverse detorsit quod B. Job dixit : « Proponat æquitatem contra me, et perveniat ad victoriam iudicium meum (*Job xxiii*). » Quod qua intentione dixerit, suo loco expositum est. Sed hic perversor pietatis, insuper et mendaciter adjicit :

VERS. 3. — « Dixisti enim, inquit, Non tibi placet quod rectum est, vel quid tibi proderit, si ego peccavero? » Videlicet ut quasi iuste possit reprehendere quæ sunt, fingit mentiendò quæ dicta non sunt.

VERS. 4. — « Itaque ego respondebo sermonibus tuis, ait, et amicis tuis tecum. » Verbis subsequenti- bus forti acumine discutit hoc quod sibi ad dicendi materiam fallaciter finxit.

VERS. 5. — « Suspice cœlum, » id est cœlestes spiritus, vel ipsam corpoream cœli materiam, « sus- pice, inquam, et intuore, contemplare æthera, » id est cœlestia omnia, subaudi ut saltem per illa conjicias id quod sequitur, « quod altior te sit » Deus, videlicet quia, ut in libro Sapientiæ scriptum est, per magnitudinem creaturæ vel speciem potest intelligibiliter Creator videri (*Sap. xiiii*). Et cum non possis ea comprehendere quæ fecit, perinde intelli- gis « quod » multo magis « altior te sit » qui hæc fecit. Cum ergo tanto « altior te sit, »

VERS. 6. — « Si peccaveris, quid ei nocebis, » subaudi cum vel lapidem tam alte nullum jacere possis? « Et si multiplicatæ fuerint iniquitates tuæ, quid facies ei, » id est nunquid eisdem iniquitati- bus, quasi multis armis poteris tam altam irrum- pere firmamentum?

VERS. 7. — « Porro si iuste egeris, quid dabis ei, » subaudi possessiones cœlorum, et omnium quæcumque sunt potestatem habenti? « Aut quid de manu tua accipiet, » subaudi qui nisi ille dederit nihil habes?

VERS. 8. — « Homini qui similis tui est, nocebit impietas tua, » videlicet dum aut persequendo cruciat, aut pervertendo inquinat, « aut filium homi- nis adjuvabit justitia tua, » scilicet eo modo, quo scriptum est : « Alter alterius onera portate (*Galat. vi*). » Et rursus : « Frater fratrem adjuvans exalta- bitur sicut civitas munita et fortis (*Prov. xviii*). » Fit tamen econtra plerumque ut, dum bonis nocere se putat, prosit magis humana impietas, quia videlicet trituræ more electorum vitam quasi grana a paleis separans, premit et purgat, quemadmodum et filiis Israel superbia Pharaonis profuit, in eo quod coacti laboribus clamaverunt ad Dominum, unde factum est ut exauditi ad terram reponissionis educerentur, et cœlestibus donis vel mirabilibus glorificarentur. « Nocebit, inquam, homini qui sim- ilis est tui, impietas tua. » Sed nec illud impune flet. Nam,

VERS. 9. — « Propter multitudinem calumniato- rum clamabunt, » subaudi ad Deum. Calumniatores recte dicere possumus omnes iniquos, non solum qui exteriora bona rapiunt, sed etiam qui malis moribus vel exemplis interna nostra dissipare con- tendunt. « Clamabunt, inquam, propter multitudi- nem calumniatorum, » id est idcirco, quia calum- niatores multi sunt. « Et ejulabunt propter vim bra- chii tyrannorum, » id est idcirco quia non solum multi, sed et fortes sunt, et potenter opprimunt.

VERS. 10. — « Et non dixit, » subaudi aliquis ex illis clamantibus ad Deum; « non dixit, inquam, ubi est Deus, qui fecit me? » videlicet quia vindica- bit tam manifeste ut non sit opus cuiquam dubi- tare, utrum viderit Deus violentiam « tyrannorum » vel « multitudinem calumniatorum. » Ac si dicat : Sic in omnes vindicabit iuste ac severe, sicut et in te. Nunc enim omnium quos oppressisti nullus vin- dictam quærens dicere opus habet, « Ubi est Deus qui fecit me, qui dedit carmina in nocte? » id est qui dare solitus est lætitiâ in tribulatione? Næ- juxta quod in libro quem Ezechiel se accepissæ : « statur, » scriptæ erant lamentationes, et carmen, et væ (*Ezech. ii*). » Sicut lamentationes pœnitentiæ et væ pressurarum vel tribulationum nobis in præsentî vita prædicant vel promittunt sacræ Scripturæ, Do- mino dicente : « In munda pressuram habebitis (*Joan. xvi*), » et : « Pœnitentiam agite, appropin- quavit enim regnum Dei (*Matth. iii*), » sic et car- men, id est spei gaudium habere jubemur, ut « spe gaudentes, in tribulatione simus patientes (*Rom. xii*). » — « Qui docet, inquam, carmina, in nocte, »

VERS. 11. — Et « qui docet nos, » subaudi myste- ria cœlestis vitæ, « super jumenta terræ, » id est plusquam illos qui ima appetunt usu carnalis vitæ, « et super volucres cœli crudis nos, » id est super- biam vel astutiam malignorum spirituum frustra- pro facit nos, ut jactum in cordibus nostris verbi Dei semen auferre non possint. Amplius autem tupp- volucres cœli Paulus eruditum se noverat, cum di- cebat : « Nescitis quoniam angelos judicabimus? »

(*I Cor. vi.*) » Hoc, inquam, non dixit aliquis illorum, qui cum multitudine calumniatorum, et brachio premeretur tyrannorum, clamavit ad Dominum.

VERS. 12. — « Ibi, » videlicet in tribulatione, « clamabunt, » ut supra dictum est, « et non exaudiet propter superbiam malorum, » id est exaudiet quidem quandoque, sed « propter superbiam malorum, » subaudi nequiter augenda, juxta illud : « qui nocet noceat adhuc (*Apoc. xxii*), » « non exaudiet, id est, exauditionem differet, ut, dum horum vita in purgatione teritur, illorum nequitia consummetur. Hoc justo judicio agitur, sicut et de ipso eorum capite scriptum est : « Faciet et prosperabitur (*Dan. viii*), » itemque : « Et dolus in manu ejus dirigetur (*ibid.*). »

VERS. 13. — « Non ergo frustra audiet Deus, » id est non nisi prout oportet, et prout clamantibus utile est, « audiet Deus, » juxta illud : « Adjutor in opportunitatibus (*Psal. ix*). » — « Et Omnipotens singulorum causas, » id est quid cuique expediat, « intuetur, » quia videlicet ut sapiens medicus, abscedit virus putredinis ferro tribulationis, et quo voces ægri audire dissimulat, eo finem ægritudinis procurat. Idcirco, o tu aliquis, quicumque ipsa adjutorii tarditate frangeris,

VERS. 14. — « Etiam cum dixeris : Non considerat, » id est cum desperationis procella turbatus putaveris, quod Deus non curet humana, « judicare coram illo, » id est bona ejus ad memoriam revocando, mentem concussam, citius in portu spei colloca, « et exspecta eum, » quia videlicet veniet auxilium ejus, et non tardabit, quamvis tardum videatur tibi. « Exspecta, » inquam, et « ne zelaveris pacem peccatorum videns (*Psal. lxxii*). »

VERS. 15. — « Nunc enim non infert furorem suum, » subaudi impiis, quibus in futuro **493** reservatur flagellum æternæ damnationis, « nec ulciscitur scelus valde, » subaudi nunc, eorum quos damnat in perpetuum. Quod bene in eo signatum est, quod Cham peccante, filius ejus Chanaan maledicitur, dicente patre, « maledictus Chanaan puer, servus crit fratribus suis (*Genes. ix*). Quid est enim quod Cham peccante filius ejus sententiam ultionis accipit, nisi quod reproborum nequitiae quasi non in se, sed in posteritate percutiuntur, dum hic quidem inulte perficiunt, sed in posterum feriuntur. « Ergo, » inquit, Job frustra aperuit os suum, » subaudi dum dicit : « Quare ergo impii vivunt, » sublevati sunt, » confortatique divitiis (*Job xxi*), » et his similia, « et absque scientia, » id est, nesciens quid dicat, « verba multiplicat. » Ac si dicat : Et nihil scit, et multa dicit.

CAP. XXXVI, VERS. 1. — « Addens quoque Eliu, etiam hæc locutus est, » videlicet quasi adhuc nihil dixerit rursus inchoat, et loquaciter infert quæ sentit, cum beatum Job de vitio loquacitatis accusat.

VERS. 2. — « Sustine me, inquit, paululum. » Ac

si dicat : Quamvis « eloquentia mea gravis sit tibi, et terreat te miraculum meum (*cap. xxxiii*), » sustine sapientiam, quam labor est tibi audire, et indicabo tibi; adhuc enim habeo quod pro Deo loquar, videlicet cui obsequium præsto, dum te confuto.

VERS. 3. — « Repetam scientiam meam a principio, » videlicet quia cum eo loquor cui semel non est dictum satis, quia non intelligit. « Et operatorem meum probabo justum. » Hoc modo dum quasi pro Dei justitia loquitur, apud humana judicia, quidquid arroganter effluit, excusari arbitratur.

VERS. 4. — « Vere enim, inquit, absque mendacio sermones mei. » Magis ac magis in impudentiam sui foras erumpit, utpote gloriam illam non habens, qua sancti doctoris anima gloriatur, sicut scriptum est : « Omnis gloria ejus sibi regis ab intus (*Psal. xlii*). » Unde et subdit : « Et perfecta scientia probabitur tibi. » Nimirum magna se dicturum sentit, sed nimirum corde, quod de semetipso æstimavit, docere non potuit. Postquam inflatas animi cogitationes per verba elationis exhalavit, fortem sententiam subdidit dicens :

VERS. 5. — « Deus potentes non abjicit, cum et ipse sit potens, » videlicet quia potentia temporalis, vel etiam copula conjugalis, et si aliquando nocent, non ex semetipsis, sed ex his quæ circa ipsa sunt, nocent, id est ex malis quæ circa illa ex hujus mundi cetera succrescunt. Bona namque est ordine suo potentia, sed cauta regentis indiget vita. « Deus ergo, » inquit, potentes non abjicit, » subaudi pro eo quod potentes sunt, cum et ipse sit potens, quod procul dubio repugnans esset. Nam potentem esse, et potentem pro eo quod potens est abjicere, manifestum est sibi repugnantia esse. Sed quoties abjicit, sicut et te quondam potentem abjicit, propter impietatem ipsorum hoc agit. Hoc est quod sequitur :

VERS. 6. — « Sed non salvat impios. » Ac si dicat : Nequaquam justam potentiam, sed pravam actionem damnat potentium. « Non salvat, inquam, impios, et judicium pauperibus, tribuit, » id est humiles per judicium liberos reddit, vel certe judicium pauperibus tribuit, quia qui nunc nequiter opprimuntur, ipsos tunc judices super oppressores suos venire faciet, ut quanto huic mundo magna humilitate despecti sunt, tanto tunc acceptis sedibus majori culmine potestatis excrescant.

VERS. 7. — « Non auferet a justo oculos suos, » tunc scilicet cum hic injustorum crudelitatibus sine vindicta laceratur, propter quod ab illo Deus abstulisse oculos suos putatur. « Non auferet, inquam, oculos, » sed vindictam provide differt. « Et reges in solio collocat in perpetuum, » id est illos qui tentationum suarum motibus non consentiendo succumbere, sed regendo præsesse noverunt, ab hac potestate regiminis transfert ad potestatem retributionis, « et illi erigentur, » ut videlicet qui regendo semetipsos ad tempus fatigati sunt, in erectionis internæ solio in perpetuum collocentur, juxta illud : « Qui

vicerit, dabo ei sedere mecum in throno meo (*Apoc. A* xxi), » etc.

VERS. 8. — « Et si fuerint in catenis, » id est in ipsa adhuc retentione peregrinationis, vel etiam in pena temporalis afflictionis, « et vinciantur funibus paupertatis, » id est doleant, quod carent veris, quæ in futurum reservantur, divitiis.

VERS. 9. — « Indicabit eis opera eorum, » id est ad memoriam reducet eis, quia peregrinationem hanc vel afflictionem ipsi [meruerunt, « et scelera eorum, quia violenti fuerunt, » subaudi indicabit eis, v. gr., sicut Paulo revelabat scelera sua dicenti: Qui prius sui blasphemus, et persecutor, et contumeliosus (*I Tim. i*), etc.

VERS. 10. — « Revelabit quoque aurem eorum, » id est percipi faciet bonorum æternorum desiderium (« ut corripiat, » id est ut mala quæ perpetraverunt, agnoscere faciat, « et loquetur, ut revertantur ab iniquitate, » id est adversa illis evenire permittit, ut virtus eorum perficiatur in infirmitate (*II Cor. xii*), juxta illud: « In campo et freno maxillas eorum constringe (*Psal. xxxi*). »

VERS. 11. — « Si audierint et conservaverint, » id est si ejusmodi loquelam rationabiliter intellexerint, « complebunt dies suos, » subaudi præsentibus, « in bono, » id est in recta actione, « et annos suos in gloria, » id est in superna retributione.

VERS. 12. — « Si autem non audierint, » id est si flagellis emendari noluerint, « transibunt per gladium, et comensentur stultitia, » quia videlicet et hic jam pœnas percussiois sentiunt, et in futuro justæ retributionis non evadunt. Quod ut justum esse demonstraret, protinus subinfert:

VERS. 13. — « Simulatores et callidi provocant iram Dei, » ac si dicat: ideo non audiunt, id est non recognoscunt scelera sua, imo et ideo a flagellis præsentibus ad æterna transferuntur, quia sunt « simulatores et callidi, » id est quia callide sancti volerunt videri, et in hoc provocant iram Dei. Cum simulatores diceret, apte subjunxit et callidi, quia nisi ingenio calleant, quod videri appetunt, congrue simulare non possunt. « Provocant, inquam, iram Dei. » In quo? videlicet in eo quod sequitur: « Neque clamabunt cum vincti fuerint, » id est peccata sua non confitebuntur in flagella percussiois deprehensi. Qui enim iniqua agens humana de se judicia sub specie sanctitatis incipit, etiam cum flagello percutitur, iniquum se prodere refugit, quia sanctus videri consuevit. Quapropter eveniet eis quod sequitur:

VERS. 14. — « Morietur in tempestate anima eorum, » videlicet quæ humanæ laudis pessima tranquillitate lætabatur. Quasi tranquillum namque videbantur vivere, cum de sanctitatis curarent laude gaudere. « Morietur, inquam, in tempestate anima eorum, » scilicet ut periculum vitari non possit, quod in tali tranquillitate prævideri non potuit, « et vita eorum, » subaudi qui viriliter vivere putabantur, « inter effeminatos, » subaudi morietur, id

est inter luxuriosos, quorum mens rerum transitoriarum delectatione corrumpitur. Sed et sicut in alia translatione legitur: « Vita eorum vulneratur ab angelis, » id est a nuntiis veritatis. Effeminatorum enim vitam angeli vulnerant, dum nuntii veritatis eam jaculis sanctæ prædicationis impugnant, imo et in judicio cum Deo condemnant. Quia de damnatione reproborum dixit, de ereptione humilium subjungit.

VERS. 15. — « Eripiet de sua pauperem angustia, » tunc subaudi cum unumquemque humilem de hac suæ peregrinationis afflictione liberat. « Et revelabit in tribulatione aurem ejus, » id est auditum cordis, quem sæpe hujus mundi prosperitas claudit, aperiet verberibus.

VERS. 16. — « Igitur salvabit te de ore angusto latissime. Ac si dicat: Igitur et te, o Job, si non fueris simulator et callidus, et si clamaveris vinculus, id est si percussus tua **494** peccata confessus fueris, « salvabit te de ore angusto, » id est de voragine peccatorum, quæ quisquis incidit, semetipsum quasi in puteum, vel in foveam mergit. Unde Psalmista: « Non me demergat tempestas aquæ, neque absorbeat me profundum, neque urgeat super me puteus os suum (*Psal. lxxviii*). » Quem enim iniquitas in mente commovit, quasi tempestas aquæ rapuit, jamque in puteum cecidit, qui iniquitatem opere perpetravit. Quem si longa consuetudo depresserit, jam puteus os suum coangustavit. « Sed salvabit te, inquit, de ore angusto latissime, » subaudi, voraginis. « Latissime, inquam, » — « Et non habens fundamentum subter se. » Nam vorago inferni recte fundum non habere creditur, quia quisquis ab illo rapitur, in immensum devoratur. Quam immensitatem ejus exprimere volens propheta: « Dilatavit, inquit, infernus animam suam, et aperuit os suum absque ullo termino (*Isa. iv*). » — « Requies autem, inquit, mensæ tuæ, » id est refectio satietatis internæ, « erit plena pinguedine, » id est præparabitur in æternæ voluptatis delectatione. Hujus mensæ epulas esuriens Propheta: « Satiabor, inquit, cum manifestabitur gloria tua (*Psal. xvi*). »

VERS. 17. — « Causa tua quasi impii indicata est, causam judiciumque recipies. » Ac si dicat: Si talis et tu, o Job, fueris, causa quidem tua sorte quasi impii judicabitur, quia videlicet propter peccata paterno flagello judicaris, vel tu vel quilibet filius quem Pater Deus diligit aut recipit. Sed postmodum « causam judiciumque recipies, » scilicet, ut tanto tunc potius cuncta judices, quanto nunc in te subtilius cuncta judicantur.

VERS. 18. — « Non te ergo superet ira, ut aliquem opprimas, » id est neque contra Deum murmures, neque contra hominem quempiam superbias; « nec multitudo donorum, » id est nec quantitas sapientie, nec æstimatio judicii, quæ Dei dona sunt, « inclinet te, » subaudi a vera virtute. Notandum quod non ait multitudo donorum extollat te, sed ait, « nec multitudo donorum inclinet te, id est male humiliet

te. Omnis enim qui temporaliter extollitur, eo ipso quo extollitur inclinatur, quia cum se exterius erigit, intus cadit. In quibusdam codicibus scribitur, nec multitudo locorum inclinet te, ac si voce arrogantium sanctæ Ecclesiæ diceretur: Quia nunc ubique fidei reverentia coleris, cave ne ejusdem reverentiæ fastibus extollaris.

VERS. 19. — « Depone magnitudinem tuam absque tribulatione, » id est etiam dum in tribulatione non es, et pacem vel prosperitatem habes, nequam magnitudinem te confidas habere. « Et omnes robustos fortitudine » subaudi depone, ne confidas te habere. Ne gloricris tibi dictum esse: « Pro patribus tuis nati sunt tibi filii (Psal. xliv), » id est priores quidem patres fortes et magni moriendo vocantur ad præmium, sed eorum vice debiles ad certamina roborantur.

VERS. 20. — « Ne protrahas, inquit, noctem, » id est ne sis insipiens, neque te in tantam ignorantiam mergas obscuritatem, « ut ascendant populi pro eis, » subaudi robustis, id est ut in locum fortium numerositatem subroges popularium, id est infirmorum, Hæc arrogantes viri in eo dicunt, quod convalescere non credunt eos quos infirmos aliquando noverant, et permutatos aut prelatos venerari despiciunt, quos despiciabiles aut privatos fuisse meminerunt. Vel ita moraliter. « Depone magnitudinem tuam absque tribulatione, » id est quia jam in ipsa adversitate consideras quod frustra prius de te magna sentiebas, disce humiliter sentire, etiamsi non sis in tribulatione. « Et omnes robustos fortitudine, » id est omnes motus cordis nimium in sua fortitudine præsumptis, subaudi depone, ut jam dictum est, absque tribulatione. Robusti quippe sunt præsumptivos motus cordis, quos tunc deponimus, quando pulsante molestia cogimur pensare quid sumus. « Ne protrahas noctem » id est ne habeas tristitiam usque ad desperationem perseverantem, « ne ascendant populi pro eis, » id est ne prosiliant multiplices et indignæ cogitationes pro prædictis robustis vel superbis motibus cordis tui. Quos nimirum populos, id est cogitationes stultas, Propheta per divinam auxilium subigere confidens: « Protector meus, inquit, et in ipso speravi, qui subdit populos sub me (Psal. cxl.iii), » videlicet, ut non per abrupta phantasmatum mentem rapiant, sed rationi subditæ cogitationes humiliter conquiescant.

VERS. 21. — « Cave, inquit, ne declines ad iniquitatem, » id est ne extollaris in superbiam, « hanc enim cepisti sequi post miseriam. » Ac si dicat: idecirco nunc tibi consulo cavere superbiam, quia tu ex quo mala sustinere cepisti ferventi corde impatientiæ te facibus inflammasti. Hæc in beato Job idcirco Eliu protulit, quia videlicet nesciebat quod omnia quæ dixit, non de iniquitate impatientiæ, sed de virtute veritatis protulit, qui ab interni judicis sententia nec cum se justificaret, erravit. Eliu doctus et arrogans profert aliquando quod mulceat,

A aliquando quod pungat. Ama enim jam moralitatem deserit, et ad prophetiæ summa conscendit. Nec mirandum quod vir arrogans impleri spiritu prophetico potuit, cum Saul Cham in numero Prophetarum fuerit (I Reg. x), et quod majus est, asina quoque ex visione angeli rationabilia verba acceperit (Num. xxii). Sed sicut eadem asina verba quidem rationis edidit, nec tamen ad permutationem naturæ rationalis accessit, sic nunc Eliu, vel quilibet indignus, sancta prophetiæ verba nonnunquam accipit, sed tamen sanctitatis gloriam non attingit. Sic ergo sumendum est de hujus doctrina quod flagellat, ut tamen sollicitè cavendum sit de elatione quod vulnerat.

VERS. 22. — « Ecce, inquit, Deus excelsus, » scilicet Redemptor humani generis, qui humilis in infirmitate videbitur, manet excelsus, excelsus, inquam, « in fortitudine sua, » quia videlicet etsi crucifixus est ex infirmitate, sed vivit ex virtute Dei (II Cor. xiii), imo ipsa est virtus et sapientia Dei (I Cor. i). Et nullus ei similis in legislatoribus, videlicet quales fuerunt Moses, Josue, vel etiam Propheta (Math. 16), quorum unum dicebant homines esse eundem Filium hominis, cum alii Joannem Baptistam, alii Heliam, alii dicerent esse Jeremiam (Luc. ix). « Nullus, inquam, ei similis in » hujusmodi « legislatoribus, » quia videlicet isti omnes gratis vocati ex peccatis ad innocentiam redeunt, hic autem homo sine peccato est, filius sine adoptione. Et illi quidem ab his, quod in semetipsis experti sunt, prædicando alios reducant, hic vero nec perpetravit unquam quod redarguit.

VERS. 23. — « Quis, inquit, poterit scrutari vias ejus? » subaudi nullus. Unde et Apostolus: « O altitudo, inquit, divitiarum sapientiæ et scientiæ Dei! quam incomprehensibilia sunt judicia ejus, et investigabiles viæ ejus (Rom. 11), » scilicet, tam in repulsionem Judæorum quam in electione gentium, et in cæteris talibus. « Aut quis potest ei dicere, Operatus es iniquitatem? » Ac si dicat: cujus perscrutari actio non potest, quo pacto eum tu reprehendere potes? Nemo enim bene judicat quod ignorat.

VERS. 24. — « Memento, inquit, quod ignores opus ejus, » id est judicia ejus, de quibus Psalmista: « Judicia, inquit, tua abyssus multa (Psal. xxxv). » Item: « Et posuit, inquit, tenebras latibulum suum (Psal. 17). » Et alibi: « Abyssus sicut vestimentum amictus ejus (Psal. ciii). » Opus, inquam, ejus ignores, « de quo cecinerunt viri, » id est cujus nobis potentiam innotescunt vel spiritus superni, vel doctores quique perfecti. Ac si dicat: De quos fortes quique locuti sunt, ejus opera mensuram tuam notitiæ eo ipso quo humanitate circumscriberis, transeunt. Sed licet magnitudo illius 495 nulla sensus humana subtilitate penetratur, tamen,

VERS. 25. — « Omnes, inquit, homines vident eum, » quia videlicet ex ratione conspiciunt. « Invisibilia » namque ejus, ait Apostolus, « a creatura mundi per ea quæ facta sunt intellecta conspiciuntur,

tur (Rom. 1). » Et « unusquisque intuetur procul, » id est non illum per speciem vident, sed adhuc per solam pensant ejus operum admirationem. Procul namque illum hic etiam electi conspiciunt, quia necdum claritatem illius per acumen intimæ visionis apprehendunt. Et quasi quæras ubi illum vident, aut ubi de procul intuentur, ne localem putes.

VERS. 26. — « Ecce, inquit, Deus magnus, » id est hic et ubique est: « Deus magnus, » et incircumscriptus, « vincens scientiam nostram, » id est major quam nostra possit comprehendere scientia, quia videlicet quidquid nunc scimus de claritate magnitudinis ejus, infra ipsum est, cujus tunc aliquid quasi ex parte cognoscimus, quando enim nos digne cognoscere non posse sentimus. « Deus, inquam, magnus, » et non solum magnus, sed et æternus. Hoc est quod sequitur: « Numerus annorum ejus inestimabilis, » quia videlicet æternitas ejus nec initio oritur, nec fine terminatur. Et licet æternæ quoque sint quædam creaturæ in hoc omnis æternitas summæ æternitati dissimilis est, quia præter illum quæcunque æterna sunt, æterna esse cœperunt, Deus autem, ut dictum est, et sine fine et sine initio est.

Post commemoratam magnitudinem atque æternitatem ejus, restat etiam ut quid agat audiamus.

VERS. 27. — « Qui aufert, inquit, stellas [stillas] pluvie, » id est sanctos illos, qui sic vitæ suæ meritis lucent, ut etiam sermone prædicationis pluant, videlicet, quales Moyses, Isaias, Jeremias, cæterique prophetæ fuerant. « Aufert, » inquam, dum eorum animas ab hac corruptibili carne eximit, « et effundit imbres ad instar gurgitum, » id est abundantiorum dat doctrinam per apostolos, qui post illos venerunt. Nam postquam illos ad secreta morientes abstulit, per istos vis uberius prædicationis emanavit. Vel ita: « Qui aufert, » scilicet a Judæis, stellas pluvie, » id est sanctos apostolos, ne pluant super eos doctrinam gratiæ suæ, « et effundit imbres ad instar gurgitum, » id est doctrina ejusdem gratiæ copiosius mundum rigat universum. Vel ita ut utrumque factum in Ecclesia non inconvenienter intelligatur, dum apostolorum animas a corporibus solutas suscepit in secretis suis quasi a cœli facie stellas pluvie abscondit, sed post in morem gurgitum imbres dedit, quia per expositorum sequentium linguas fluentia divinæ scientiæ largiore effusione patefecit. Nam quod illi sub brevitate locuti sunt, hoc isti exponendo multipliciter auxerunt.

VERS. 28. — « Qui, » subaudi gurgites, » id est doctores, « de nubibus, inquit, fluunt, » id est profundæ prædicationis originem ab eisdem sanctis apostolis acceperunt, quia videlicet si ex sanctis apostolis vis intelligentiæ non inciperet, nequaquam per ora doctorum largior manaret. « De nubibus, inquam, fluunt. Quæ prætexunt cuncta desuper, » videlicet, dum transire intellectus noster ad divina nititur, prius per sanctorum præcedentium exempla formetur, quomodo nubibus aerem prætextentibus, si in

A cælum oculos attollimus, non cælum, sed ipsas lu-tuemur, et visus noster prius interfuso aere pascitur, ut postmodum solis radios contempletur; verbi gratia, si in studio devotionis Dominicæ et charitatis accendimur, Petri et Joannis exemplo quasi nubium contemplatione formamur. Quid enim devotus Petro qui ad Dominum festinans fluida maris terga calcare non timuit? (Matth. xiv.) Quid charius Joanne, qui per amorem in ipso Auctoris nostri pectore requievit? (Joan. xxi.) Item quia et prophetæ nubes sunt, ut prædictum est, si præceptis cœlestibus obedire cupimus, ad obedientiam Abrahæ, qui filium suum unicum immolare jussus non renuit (Gen. xxi), oculos levamus. Et si patientiæ studemus, quid Isaac patientius intuemur, qui ligna portat, de holocausto interrogat, atque post paululum ligatur, et non loquitur, aræ superponitur, et non reluctatur? (Gen. vi.) Sic et a cæteris virtutum exempla sumentes, quasi nubes intuemur, ut postmodum solem verum in seipso videre possimus. « Prætexunt, inquit, nubes cuncta desuper, » et hoc non nisi per divinam voluntatem, vel gratiam. Hoc est quod sequitur.

VERS. 29, 30. — « Si voluerit extendere nubes quasi tentorium suum, » id est per mundi latitudinem diffundere sanctos, vel ministros suos in quibus habitat, patens in opere, sed latens in cordo, nubes enim, id est sancti prædicatores, recte tentorium ejus dicuntur, quia videlicet ad nos Deus per gratiam veniens, intra prædicatorum suorum mentes operitur. « Si voluerit, inquam, nubes extendere, » ut dictum est, « et fulgurare lumine suo desuper, » id est miracula sua facere per eosdem prædicatores quibus hominum tenebras illustret, « cardines quoque maris operiet, » id est ad finem etiam terminos mundi perducet, et in una fide Orientem limitem Occidentisque conjunget.

VERS. 31. — « Per hæc enim, inquit, judicat populos, » id est per harum guttas nubium, quæ sunt verba prædicatorum, per hæc fulgura miraculorum. vocat ad poenitentiam territa corda populorum, quia videlicet dum superna audiunt, dum mira operantur, æterna pertimescentes tormenta dijudicant semetipsos, ut non judicentur a Deo. « Et dat escas multis mortalibus, » scilicet per hæc eadem, quatenus et peccantes de æternis suppliciis sancti prædicatores terreant, et poenitentes de superui regni gaudijs pascant. Notandum quod non ait cunctis, sed « multis dat escas mortalibus, » quia videlicet scriptum est: « Non omnium est fides (II Thess. iii). » Et bene atque ordinate dixit, quod « per » hæc « nubes » prius « judicat populos, » et postmodum « escas præbet, » quia nimirum verbum prædicationis prius peccatorem timore concutit, et postmodum per spem consolationis nutrit. Cum autem « præbet escas multis mortalibus, » ut dictum est, id est solis humilibus, econtra superbis agit quod sequitur.

VERS. 32. — « Immanibus [in manibus] ascon-

dit lucem. » Immanes qui ppe sunt qui se elatis cogitationibus extollunt, suntque sapientes in oculis suis, et coram semetipsis prudentes (*Rom. xi*). Quibus « abscondit Deus lucem, » id est veritatis cognitionem. Sicut ait in Evangelio Dominus : « Et revelat eam parvulis (*Matth. xi*; *Luc. x*), » id est humilibus. Sed tamen aliquando et hoc immanes lux supernæ gratiæ respicit. Unde et subditur : « Et præcipit ei, » subaudi luci, « ut rursus adveniat, » quia videlicet veritatis lumen, quod elatis mentibus absconditur, eisdem afflictis humiliatisque revelatur. Potest hoc specialiter de Judæis intelligi, quibus ob superbiam lux veritatis nunc absconditur, sed rursus a Domino præcipiente adveniet. Nam « si fuerit numerus filiorum Israel sicut arena maris, reliquæ salvæ fient (*Rom. ix*), » id est in fine mundi recipientur ad fidem.

VERS. 35. — « Annuntiat de ea, » subaudi luce, de illa cælesti patria cui ipse præsidet, quam vigione sua reficiens replet, cujus vera hæreditas lux est; « annuntiat, inquam, amico suo, » id est animi sui custodi, qui voluntatem vel præceptum ejus custodit, amicus enim quasi animi custos dicitur.

Quid illi de hac luce annuntiat? « Quod possessio ejus sit, » scilicet, ex quo ipse summa pietate ima ostra suscipiens, ima summis conjunxit. Inde redempto homini annuntiatum est de illa luce, « quod possessio ejus sit, et ad illam possit ascendere, » quod videlicet impossibile esset, nisi ipse, ut dictum est, « imminutus paulo minus ab angelis (*Psal. viii*), » ad nos descendisset.

CAP. XXXVII, VERS. 1. — « Super hoc, inquit, expavit, » id est in admirationis excessum raptum est, « cor meum, et remotum est de loco suo, » id est a delectatione vitæ præsentis avulsum est, et translatum in amorem æternitatis. « Super hoc, » inquam, subaudi quod annuntiatum est posse hominem ad hanc lucem, ascendere, « expavit, » ut dictum est, « cor meum. » Cujus enim cor non in hujus pietatis admiratione exsiliat? Cujus torpor non in sublimitate tantæ considerationis expavescat? Quomodo autem annuntietur quod prædictum est, vel qualiter interna cogitatione tangatur quis, et ad spiritualia sensificetur, adjungit :

VERS. 2. — « Audiet auditionem in terrore vocis ejus. » — « Audiet [audite], » videlicet interius, id est repente divinæ gratiæ aspiratione tangetur, et hoc non in gaudio, sed « in terrore, » utpote adhuc peccator, qui cum cor oppressum in infinitis cogitationibus gestat, hoc primum illi innuitur quod cuncta quæ agit districta æterni judicis animadversioe puniantur. Notandum quod cum audiri aliquid per auditum in sacro eloquio insinuat, audiri idem auditus dicitur, sicut Habæuc ait : « Domine, audivi auditionem tuam, et timui (*Hab. iii*). » Unde et hic : « Audiet, inquit, auditionem in terrore vocis ejus. » Quia vero auditio quæ prius in terrore sit vocis Dei post vertitur in dulcedinem, sequitur : « Et sonum de ore illius procedentem, » id est spiritum dile-

ctionis a Patre secundum promissum Filii procedentem. Nam per os recte unigenitus Filius designatur, ut ibi : « Osculetur me osculo oris sui (*Cant. i*), » id est tangat me dulcedine præsentia Redemptoris mei : oris enim nomine sic appellatur, ac si patenter verbum dicatur, sicut nos quoque pro verbis linguam dicere solemus. Per sonum quoque Spiritus sanctus recte accipitur, de cujus significatione scriptum est : « Factus est repente de cælo sonus tanquam advenientis spiritus vehementis (*Act. ii*). » Quid vero hoc quod supradictum est, « annuntiat amico suo (*Job. xxxvi*). »

VERS. 3. — « Subter omnes, inquit, cælos ipsa considerat, et lumen illius super terminos terræ, » id est et summa rogat, et etiam extrema non deserit, sicutque supernis spiritibus est præsens, ut bonis non sit absens, quibus annuntiat, ut jam dictum est, interna locutione sperandam suæ lucis visionem (*ibid.*). Si autem cælos illos intelligi placet, de quibus scriptum est : « Cæli enarrant gloriam Dei (*Psal. xviii*), » id est sanctos apostolos, qui maxime audierunt supradictum sonum, id est Spiritum sanctum procedentem de ore Dei, « subter omnes, inquit, cælos, » id est internam claritatem sanctorum apostolorum vel omnium prædicatorum, « ipse considerat, » id est novit quantum quisque intrinsecus gratia et veritate fulgeat. « Et lumen illius, » id est notitia ejus, « super terminos terræ, » id est peccatorum quoque fines respicit, quia videlicet post sublimem vitam sanctorum, etiam prædicatorum mores actusque gratiæ suæ illustratione comprehendit. Vel ita potest intelligi : « Lumen illius super terminos terræ, » id est limites mundi intra semetipsam colligit ad fidem prædicatio supernæ gratiæ. Illo autem annuntiante modo supradicto, fiet quod sequitur :

VERS. 4. — « Post eum rugiet sonitus, » id est supradictam vocem ejus in terrore auditam sequetur penitentia rugitus. Cum enim mentem Deus ingreditur, constat procul dubio quod quanto magis valet jam quod justum est cernere, tanto ardentius appetit injustum se gemitibus punire : quia vero quo uberius culpa fletur, eo altior cognitio veritatis attingitur, recte de eodem terrore annuntiantis Dei subditur : « Tonabit voce magnitudinis suæ, » videlicet, ut incuria negligentiaque torpentem animum respectus gratiæ subito pavore percussat. Tunc enim « voce magnitudinis suæ Deus tonat, » cum jam bene per lamenta præparatæ menti quam sit magnus insinuat. « Et non investigabitur, inquit, cum audita fuerit vox ejus, » quia videlicet vocem superterrenis spiritus nec ipsa mens investigat, quæ per hanc illustratur, juxta illud : « Spiritus ubi vult spirat, et vocem ejus audis, sed nescis unde veniat aut quo vadat (*Joan. iii*). » Nam verbis gratia, quis investiget quomodo re una, quæ foris agitur, intuentium corda contrario modo penetrantur, velut, cum resuscitato Lazaro multi crediderunt (*Joan. xli*), multi exinde ad persecutionis zelum commoti sunt.

« Non investigabitur, » inquam. Unde et bene subditur.

VERS. 5. — « Tonabit Deus in voce sua mirabiliter. » Mirabile namque tonitruum est, quod occulta vi mentem humanam Deus incomprehensibiliter penetrat, quam et latentibus motibus premit in timore, et format in amore. Mirantem quod audit et quodammodo dicentem illud quod apud Mosen de manna superveniente dictum est, « Manhu, quod interpretatur quod est hoc (Exod. xvi). » Cum enim manna supernum anima percipit, ipsam novam speciem suæ refectionis, utpote tonantis Dei vocem, obstupescit. « Qui faciet, inquit, magna et inscrutabilia, » quia videlicet ostendit foras perfectionem operis, sed latet intus ipsa qualitas operationis, et licet aliqui foris plantent aut rigent, solus ipse intus incrementum dat (I Cor. iii). Quia vero is, cui gratia Spiritus sancti magnifice, ut prædictum est, ac mirabiliter intonat, postmodum cœlestis doctrinæ aquis abundat, recte in laude ejusdem intonantis, et lucem possidendam annuntiantis, subditur :

VERS. 6. — « Qui præcipit nivi, » id est candidæ sanctorum justitiæ, « ut descendat, » videlicet pro fraterna charitate, « in terram, » id est ad humilia prædicationis verba. Quasi enim nix in aere formata, ad terras, de quibus sublevata utpote aqua fuerat, redit, dum condescendentes justii peccatoribus remitti non desinunt quid fuerint. Quod cum faceret Paulus, « Charitas enim, inquit, Christi urget nos (II Cor. v). » — « Præcipit ergo nivi ut descendat, » sicut dictum est, « et hiemis pluviis, » id est illi quæ huic vitæ tanquam pluvia in hieme competit, sanctorum prædicationi, quæ quasi in æstate cessabit, dum in futura vita necesse non erit sanctorum nos prædicationibus irrorari. Recte autem additur : « Et imbrî fortitudinis suæ. » Imber, quippe fortitudinis Dei est prædicationis divinitatis; verbi gratia : « In principio erat Verbum, et Verbum erat apud Deum, et Deus erat Verbum (Joan. i). » Et hæc prius « pluviis hiemis, » et deinde præcipere illum asserit « imbrî fortitudinis suæ, » quia videlicet quisquis ab intonante Deo completur, paulatim in scientia ejus proficiens, et mediocribus assuefactus, tandem in Spiritu sancto etiam profunda Dei scrutatur (I Cor. ii), ut ille, qui jam senex scribere meruit, « in principio erat Verbum, » quod Evangelium totum procul dubio quidam divinæ fortitudinis imber est, et, quia tam ab audiente quam a prædicante, opera bona exigit Deus, bene post imbrëm prædicationis subditur :

VERS. 7. — « Qui in manu, » id est in opere, « omnium hominum, » videlicet tam doctorum, quam auditorum, » signat, ut noverint singuli opera sua, » scilicet, « ut recipiat unusquisque prout gessit, sive bonum, sive malum (II Cor. v). » — « Signat, inquam, in manu, » quod recte, utpote de rationali creatura, dicitur, quæ videlicet naturali lege nescire non permittitur, seu pravum, seu rectum sit quod operatur. Quod fortasse Psalmista intendens

A dicebat : « Abyssus abyssum invocat, in voce cataractarum tuarum (Psal. xli), » id est in prædicatione sanctorum. Abysson enim abyssum invocare, est in voce cataractarum, de præsentis judicio conscientia convincentibus prædicatorum dictis ad 497 futurum damnationis judicium pervenire. Prolata sententia de pravitate singulorum, ad ipsum pravitatis auctorem sermo deflectitur, cum protinus subditur :

VERS. 8. — « Ingredietur bestia latibulum suum, » id est invadent diabolus in fine mundi damnatum hominem Antichristum. Bestia namque diabolus est qui per deceptionem primi hominis humani generis vitam laniavit, qui cum post supradictarum nubium tonitruum, id est post voces prædicatorum, hominem illum invaserit, quid nisi « bestia latibulum suum ingreditur? » Nec ad tempus « ingreditur, » sed et, sicut sequitur, « in antro suo morabitur, » id est non quemadmodum honorum quoque mentes intrare potest, quibus tamen immorari non potest; sed sic « latibulum » illud vel antrum tenebit intrando, ut etiam possideat semper tenendo. Qui tamen omnium reproborum corda etiam nunc priusquam apertus appareat, quasi proprium antrum possidet, verbi gratia Judæorum, in quorum diu consiliis latuit, sed repente vocibus erupit contra Redemptorem nostrum clamantium : « Crucifige, crucifige (Luc. xxiii). » Qui et eundem, quem legaliter interimere ipsi non poterant, ferendum gentibus, id est Romanæ potestati tradiderunt. Unde et aperte subditur :

VERS. 9. — « Ab interioribus egredietur tempestas et ab arcturo frigus, » id est a Judæis surget malitia persequens, et a gentilibus potestas perimens. Nam per interiora, scilicet austri : Scriptura quippe sacra cum contra arcturum interiora memorat, diversam aquilonis partibus austri plagam designat : per interiora, inquam, austri, quæ sol ferventior tenet, plebs Judaica designatur, quæ unum Deum noverat quasi solem habens meridianum; per arcturum vero, in quem sol omnimodò cursum non habet, gentilis populus exprimitur, qui nullam habens Dei scientiam, velut sine sole frigidus remanserat sub aquilone. « Ab interioribus, inquam, tempestas, atque ab arcturo frigus » prodit, dum, quod ex invidia Judæa petiit, hoc gentilis judex ex Romana auctoritate perpetravit. Contra quam invidiam subditur :

VERS. 10. — « Flante Deo, concrevit gelu, » id est Spiritu sancto aspirante fidelibus, gravioris invidiæ torpor excrevit infidelium mentibus, verbi gratia, cum invidentes dicerent : « Ecce mundus totus post eum abiit (Joan. xii), » et similia. Sed quia potuit Deus tantum gelu infidelitatis solvere, et ad amandum se infidelium corda liquare, « Et rursum, inquit, latissime funduntur aquæ, » id est quæ congelata erant corda ex infidelitate, rursum liquescunt per lamenta penitentia, juxta illud in psalmo : « Convertite, Domine, captivitatem nostram

sicut torrens in austro (*Psal. cxxv*). » V. G. Paulus quasi de glacie in aquam liquatus est, cum torpor interni ejus frigoris ad irrigationem versus est prædicationis. Unde et subditur :

VERS. 11. — « Frumentum desiderat nubes, » id est electi omnes, qui utique frumenta Dei sunt cœlestibus horreis recondenda, prædicatoribus indigent, qui ut nubes verbis pluunt, et quasi operarii Dominicæ messis quod loquuntur agere non desinunt. « Et nubes, » inquit, id est idem prædicatores « spargunt lumen suum, » id est loquendo et agendo, ut prædictum est, vita præbent exemplum.

VERS. 12. — « Quæ lustrant per circuitum, » videlicet ad illuminandum animas eorum qui in tenebris sunt, « quocumque eas voluntas gubernantis duxerit, » id est non quo volunt ipsi, sed quo vocat gratia Dei. « Ad omne, » inquit, quod præceperit illis super faciem orbis terrarum. » Eo enim apertiore viam prædicationis inveniunt, quo ad hanc non suis, sed præceptoris sui nutibus ducuntur.

VERS. 13. — « Sive in una tribu, » id est in solo Juda, « sive in terra sua, » id est in tota Judæa, « sive in quocumque loco misericordiæ suæ, » id est in gentilitate, « eas, » subaudi nubes, « jusserit inveniri. » Una namque tribus profecto Judæ, tribus clara præ cæteris ac multiplex invenitur, terra autem sua totus Israel; locus vero misericordiæ gentilitas, quæ ex sola misericordia reconciliationem accepit, et nunc juxta Osee misericordiam consecuta est. Unde et Paulus : « Gentes autem, » inquit, super misericordia honorare Deum (*Rom. 15*), » et aliquando Deus nubes, id est, doctores suos, videlicet prophetas, soli tribui Judæ contulit, aliquando populum quoque Israeliticum ad antiquam gratiam post correptionem captivitatemque evocavit, aliquando cunctis gentibus miracula virtutum ostendit. Sed vir arrogans quia futura per propheticum spiritum sensit, mox per factantiam adjungit :

VERS. 14. — « Ausculta hæc Job, » subaudi qui hactenus aures audiendi non habes. « Sta, » subaudi qui per vitium jaces, « et considera miracula Dei. » Ac si dicat : Noli rebellium more apertis cadere oculis resistendo veritati quam intelligis, Quem adhuc de venturis discutiens, et quasi de ignorantia humilians :

VERS. 15. — « Nunquid, ait, scis quando præcepit Deus pluviis, ut ostenderent lucem nubium ejus, » id est nunquid mittendos in mundum prædicatoribus jam conspicis, ut palam faciant, subaudi pluvix, doctrinarum claritatem, vel gratiam eorundem prædicatorum ejus. Ac si dicat : Nemo scit quando lucem nubium pluvix ostendant, quia nemo comprehendit quando Deus virtutem prædicationis præbeat, vel quibus modis innotescat ipse, et prædicantium gloria clarescat.

VERS. 16. — « Nunquid, ait, nosti semitas nubium, » id est aretam et districtam vitam eorundem prædicatorum, « magnas et perfectas scientias? » Quia videlicet in hoc illorum scientia magna

et perfecta est, quod et per scientiam ad alta se elevant, et per humilitatem se ad ignorantiam suæ cognitionem inclinant, cum non a semetipsis latentur se habere quam nunc ex parte habent scientiam. Quod solius sancti Spiritus dono agi per simile judicat subjungens :

VERS. 17. — « Nonne vestimenta tua calida sunt, cum perflata fuerit terra austro? » Ac si dicat : Sicut « vestimenta tua, » flante austro, calefunt, sic omnes qui Ecclesiæ per adunationem fidei junguntur, de quibus et per prophetam eidem Ecclesiæ dicitur : « Vivo ego, quia omnibus his velut ornamento vestieris (*Isai. xliix*); » sic, inquam, omnes electi non a semetipsis, sed a Spiritu sancto, qui per austrum solet designari, veram scientiam habent et perfectam humilitatem. Quod quidem sic generaliter hæc in sancta Ecclesia dicuntur, ut tamen per membra ejus singula specialiter teneantur. Nam quemadmodum adjuncta viventi corpori vestimenta, dum exhalantes poros contegunt, emanantem ab intimis calorem premendo calefunt, et calefacta calorem quem acceperant retinendo ad corpus reddunt. Sic et auditores accenduntur verbo Doctorum, et docentium quoque vita proficit ex profectu auditorum. Ac si aperte dicat : Inceasum tibi tribuis si quos per te profecisse contempleris, quia nisi eos sancti Spiritus fervor attingeret, frigidi remanerent, quos per te caluisse aestimas. Sed postquam hæc fortiter dixit, levi arrogancia motus, irridendo subjungit :

VERS. 18. — « Tu forsitan cum eo fabricatus es cœlos, » id est spiritus angelicos vel homines sanctos, « qui solidissimi quasi ære fusi sunt, » id est in divina mole persistent, et quemadmodum æs difficile consumitur rubigine, ita ipsi corrupti non sunt vitio superbiæ, et solidi persistent in tentatione, sicut ipse Dominus ait : « Vos estis qui permansi- stis mecum in tentationibus meis (*Luc. xii*). » Et quidem fortia dicta permiscet, dum irridere nititur, sed semper ad supervacua verba revertitur.

VERS. 19. — « Ostende nobis, inquit, quid dicamus illi, » subaudi tu qui magna perfrueris luce intelligentiæ, « nos quippe involvimur tenebris, » subaudi ignorantix. Moxque ab irrisione resiliens despiciendo, subjungit :

VERS. 20. — « Quis narrabit ei quæ loquor, » id est, ea quæ ego de Dei laudibus acute sentiens non audita loquor, quis coram Deo narrare vel postquam audierit potest? « Etiam si locutus, inquit, fuerit homo Deo, » id est qui cum de Deo tacet per rationem in qua conditus est, aliquid esse videtur. Si de Deo loqui cœperit, et intellectuali visu super se ascenderit, nihil esse ostendetur; quia videlicet tanta sunt quæ in Deo considerantur, ut magnitudinis illius immensitate « devoretur, » id est nihil se esso fateatur. Quia vero tanta Dei magnitudo necdum per opera ejus revelata fuerat, adjungens,

VERS. 21. — « At nunc, inquit, non vident locum, » videlicet quia juxta prophetam : « Populus sedebat in tenebris, et nondum exortum erat lux :

in eisdem tenebris (*Isa. ix*). Hæc ergo lux qualiter ab omnibus videatur protinus subdit: « Subito ergo aer coegetur in nubes, » id est populi vel gentes, qui velut aer nulla firmitate solidentur: nam mentes eorum huc et illuc more aeris fluide disperguntur; « aer, » inquam, id est sæcularium mentes, « coegetur in nubes, » id est per superni respectus gratiam roborabuntur, et astringentur ad fidem apostolicam. Qui videlicet apostoli sic prophetis sunt firmiores, quomodo nubes vacuo aere sunt graviore. Vel ut totam de apostolis dictum accipiatur, « subito aer coegetur in nubes, » cum ipsi apostoli, qui prius quasi aer in terrenis spargebantur desideris, ad unius jussionis vocem Dominum secuti, imo repente sono advenientis Spiritus sancti permutati sunt, ut per fidem firma saperent, et more nubium aquas scientiæ caperent. « Subito, inquam, aer coegetur in nubes: » « Et ventus transiens fugabit eas, » id est vitæ temporalis excursus eosdem a carne subtrahet apostolos. Et illis subtractis quid fiet?

Vers. 22. — « Ab aquilone, inquit, aurum venit, » id est a gentilitate quondam peccati frigore districta, pretiosa fides per mortes illorum consurgit, « et a Deo, » id est ab inspiratione gratiæ Dei, « formidolosa laudatio. » — « Formidolosa, » inquam, ita scilicet ut Judæa prohibere formidet. Unde scriptum est: « His auditis tacuerunt, et glorificaverunt Deum dicentes: Ergo et gentibus Deus poenitentiam ad vitam dedit (*Act. xi*). » Postremo Eliu incomprehensibilem Dei magnitudinem sentiens:

Vers. 23. — « Digne, inquit, eum invenire non possumus; » — « Digne, » inquam, quia videlicet etsi invenire possumus, non tamen digne. Nam quidquid ex illo sentimus ex fide est, nondum ex specie. Et cur non digne? « Magnus, inquit, fortitudine, et judicio, et justitia, » subaudi, est. « Fortitudine, » inquam, scilicet quia fortem adversarium superat. « Et judicio, » quia videlicet et si hic electos suos deprimit, quandoque extollit. « Et justitia, » quia et si nunc diu tolerat, quandoque reprobos damnat.

Vers. 24. — « Ideo timebunt eum viri, » id est in intelligentia fortes, « et non audebunt contemplari omnes qui sibi videntur sapientes. » Non ait, sapientes; sed, « qui sibi videntur sapientes, » id est periti quidem, sed arrogantes, « non audebunt » « contemplari, » imo seipsos damnabunt vocibus suis. Eliu ergo, dum multa fortiter sentit, in locutionis suæ fine seipsum tetigit. Viri namque arrogantes, scilicet docti sed non recte viventes dum prava agunt, ipsi damnationis suæ præcones sunt. « Conversi » scilicet « in arcum pravum (*Psal. lxxvii*), » id est ita suis damnantes vocibus, quomodo arcus perversus ipsum percutit a quo tenditur.

CAP. XXXVIII, VERS. 1. — « Respondens autem Dominus Job de turbine. » In hac responsione Dominica illa est intentio consideranda quod hinc B. Job discutiat ne per elationis gladium ipsa illum sua victoria sternat, et ob hoc per districtam increpet justitiam, ut servet ad vitam. Non profecto velut

tuba duotilis ex percussione producta in laude Dei tanto elevatus est, quanto majore est castigatione percussus. Sed humiliandus erat qui prostratus ulceribus sicut virtutibus stabat. « Respondens » ergo, id est æstimationem ejus, quæ forte oboriri poterat, quid enim pejus plerumque animam, quam conscia virtus, interlicit? « Respondens, inquam, de turbine, » id est de terribili ac metuenda potestate, sub qua flagellatus Job magno utique erat in turbine, « dixit, » id est locutus est interius per semetipsum vim sententiæ cordi ejus sine verbis insonans. Qui modus divini locutionis omnibus modis, quibus sive per angelum, sive per aliam quamlibet creaturam, vel visionem loqui consuevit, efficacior est, quo interius sine strepitu sermo fit qui et auditum aperit, et habere sonitum nescit.

Vers. 2. — « Quis, inquit, est iste involvens sententias sermonibus imperitis, » id est bonas quidem sententias loquens; sed tempus, locum, personam non ostendens, et arrogantia levitate cuncta confundens? Dum dicit, « quis est iste, » profecto se indicat illum reprobare. Nam, « quis est iste, » non dicimus, nisi de eo utique quem nescimus. Scire autem Dei approbare est; nescire, reprobare. Hæc ergo despecto ad erudiendum Job verba vertens:

Vers. 3. — « Accinge, inquit, sicut vir lumbos tuos, » id est luxuriam refringe, « sicut vir, » id est fortis. Sed cum B. Job tanta castitate præditus fuerit, quid ei jubetur nisi ut restringat luxuriam cordis, id est gloriationem reprimat quæ nonnunquam subrepat ex conscientia virtutis? Ac si dicat: Qui prius luxuriam viceras corruptionis, nunc luxuriam restringe elationis, ne patientia vel castitate superbe glorieris, quod est circumcidere, sicut in lege jubetur, præputia cordis (*Jer. iv*). « Interrogabo te, » inquit, id est verbis meis discutens quid nescias, ostendam tibi, « et tu responde mihi, » id est intellige et humiliter agnosce quantum de perfectione scientiæ tibi desit.

Vers. 4. — « Ubi eras quando ponebam fundamenta terræ, » id est quando præcivi, et prædestinavi prædicatores et rectores sanctæ Ecclesiæ, de quibus scriptum: « Fundamenta ejus in montibus sanctis (*Psal. lxxxvi*), » quia videlicet sic ipsi in fide vel doctrina sua portant Ecclesiam, quomodo materialem fundamenta sustinent fabricam. « Indica mihi si habes intelligentiam. »

Vers. 5. — « Quis posuit mensuras ejus, » subaudi Ecclesiæ, « si nosti? vel quis tetendit super eam lineam? » Quod videlicet tunc factum est, quando fines Ecclesiæ Dominus occulti judicii subtilitate distinguens prædicatores sanctos ad alias mundi partes vocabat, juxta illud quod Paulo per visum dictum est: « Transiens in Macedoniam adjuva nos (*Act. xvi*), » ab aliis arcebat, sicut cum apostoli tentarent ire in Bithyniam, non permisit eos Spiritus Jesu. Si habes, inquam, intelligentiam, quam videlicet multi non habent dum sibi arrogant mensuram quam forte non habent absque humilitate formidi

nis, non considerantes omnia pendere in potestate A a basibus columnæ portantur, quæ vere tunc, quasi mensuris.

VERS. 6. — « Super quo, inquit, bases ejus » subaudi Ecclesiæ, « solidatæ sunt, » id est cui doctores sancti innixi sunt, ut sic omne pondus Ecclesiæ fixa morum suorum gravitate sustentent, quomodo bases columnas? Columnæ autem totius fabricæ pondus portant. Quæ videlicet bases apud Moysen argenteo vestitæ sunt, dicente Domino: « Facies columnas quatuor, et bases earum vestitas argento (Exod. xxvi), quia videlicet prædicatores Ecclesiæ divino eloquio decorati, quatuor evangelistarum dicta et ore et operibus portant. Vel bases prophetæ quoque sunt, qui dum primi aperte de Dominica Incarnatione locuti sunt, ipsi quoque superpositam ecclesiasticæ fidei fabricam portant. Sive itaque prophetas, sive **499** doctores significant, « super quo, » inquit, « bases illius solidatæ sunt, » subaudi nisi super me, qui cuncta mirabiliter teneo, et bonis exterioribus intus principaliter originem præsto? « Aut quis demisit lapidem angularem ejus? » Omnia quæ supradicta sunt quasi de mundi origine narratione historica contexta viderentur, nisi hoc sic repente subjungeretur quod non in mundi origine factum est, per quod ostenditur, quia illud superius de mundi origine dictum non est. « Quis, » inquit, « demisit lapidem angularem, » id est, quis misit Christum ad ejusdem Ecclesiæ salvationem, qui veniens ita plebi Israeliticæ nationes gentium, imo beatis angelis homines in cælo sociavit, quomodo in fabrica materiali lapis angularis diversos parietes conjungit. Nam de hoc lapide per Prophetam dicitur: « Lapidem quem reprobaverunt ædificantes, hic factus est in caput anguli (Psal. cxii). » MORALITER: « Ubi eras, » inquit, « quando ponebam fundamenta terræ, » id est, fidem in peccatoris corde? Per terram enim peccator valet intelligi, quia videlicet peccanti dictum est: « Terra es et in terram ibis (Gen. iii). » Cui terræ tunc fundamentum ponitur, quando peccatori convertendo prima virtus fides in corde aspirante Deo tribuitur. « Ubi eras? » inquam. Ac si dicat: Recole ubi te inveni, quando meo te timore solidavi, et noli contra me de meo munere extolli. « Indica mihi, si habes intelligentiam, quis posuit mensuras ejus, » subaudi nisi ego, quando videlicet alii sermonem sapientiæ, alii sermonem scientiæ, alii fidem dedi? etc. (I Cor. xii.) « Indica, » inquam, id est, recognosce unde habeas, « si habes, » id est, humilitatem vel discretionem, qua reprimebat se sub manu mensuris ille qui dicebat: « Neque ambulavi in magnis, neque in mirabilibus (Psal. cxxx). » Mensuras ergo cordis humani, id est terræ, posuit, scilicet ut nostra opera, vel minora perficiantur, vel majora moderentur, et tendendam super eam lineam, id est, Patrum præcedentium exempla, monstravit ad sumendam vivendi regulam. « Super quo bases » illæ « solidatæ sunt, » subaudi nisi super me? « bases, » inquam, id est, intentiones ejus, a quibus virtutes, tanquam

basibus columnæ portantur, quæ vere tunc, quasi bases in fundamento sunt, cum in Christo roborantur. Alioquin nisi in hoc fundamento consistent, tanto graviora ruinæ super se damna ædificant, quanto altiora ædificia extra fundamentum portant. Vel « quis demisit lapidem angularem ejus, » id est, intellectum in sacro eloquio duplicem, scilicet litteram simul et spiritum suscipientem atque conjungentem? « Quis, » inquam, « demisit, » id est dedit, subaudi nisi ego ipse qui humanam naturam suscipiens duos in me populos conjungo, et litteralem legis sensum spiritualiter intelligendum aperio? Et quasi quærens quando hæc fecerit, tunc, inquit,

VERS. 7. — « Cum me laudarent simul, » id est concorditer, « astra matutina, » id est prima in tempore, quasi mane, condita rationalium spirituum natura, scilicet angeli, « et jubilarent omnes filii Dei? » id est homines electi, videlicet cantantibus astris matutinis, scilicet angelis, mane, id est in principio, ut jam dictum est, creatis, cantantibus, inquam, Gloria in altissimis Deo, et hominibus electis jubilantibus (Luc. ii), id est, tantam de Incarnatione Christi lætitiæ habentibus, quanta per oris angustias exprimi non poterat. Quæ quia certo futura Dominus noverat, non tam faciendâ insinuat, quam facta narrat. Quia vero bonis ita jubilantibus e contra malos inflammata invidia, quam tamen Dominus pro nostra restringit custodia:

VERS. 8. — « Quis, » inquit, subaudi nisi ego, « conclusit ostiis mare, » id est, amarum sæculum sanctorum virorum oppositione, ut eorum miraculis atque reverentia persequentium iræ quasi maris frangerentur undæ, « quando erumpebat quasi de vulva procedens, » id est, sæviebat opere, perficiens iniquam carnalis cogitationis conceptionem:

VERS. 9. — « Cum ponerem, » inquit, « nubem vestimentum ejus, » id est, stultitiæ suæ velamento obtenebrarem faciem cordis ejus, « et caligine, » subaudi ignorantia, « quasi pannis infantia obvolverem? » videlicet, ne tantum persequi valeret quantum vellet, quomodo infantis pedes et brachia pannis constructuntur, ne hac atque illac dissoluta libertate jactentur. Quis, inquam, hæc fecit, nisi ego?

VERS. 10, 11. — Ego « circumdedi illud terminis meis, » id est, undas irarum ejus quasi plano fregi littore occultæ dispensationis. « Et posui vectem, » id est, fortem Incarnationis meæ fidem, « et ostia, » id est, prædicatores sanctos eadem Incarnatione mea roboratos, quomodo vecte roborantur ostia. Qui et idcirco ostia merito vocantur, quia et sequentibus aperti et resistentibus clausi sunt, verbi gratia, ut Petrus, qui et Cornelium investigantem sacramenta fidei recepit (Act. x), et Simonem pretio miracula quærentem repulit (Act. viii). « Posui, » inquam, « vectem et ostia. Et dixi. Usque huc venies, » id est, usque ad istos Incarnationis meæ prædicatores quandoque credendo pertinges, « et hic confringes tumentes fluctus tuos, » id est, contra fidem nequiter egisse te erubesces.

Quia in hac conclusione maris secundo de ostiis A dicitur, secundo contra hoc mare ostia Dominus apposuit, quia et prius dando præcepta legis humanum genus ab idolorum cultu coercuit, et postmodum dato novæ gratiæ Testamento a carnali legis intellectu correxit. Verbi gratia: Per legem dixerat: « Non mœchaberis (*Exod. xx*), » per Evangelium autem: « Omnis, » inquit, « qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, jam mœchatus est eam in corde suo (*Matth. v*). » Quis ergo, inquit, conclusit ostiis mare, » id est, genus humanum coercuit præceptis legis antiquæ, « quando erumpebat quasi de vulva procedens, » id est, excurrerat ad libitum suos in propectum vitæ carnalis succrescens. « Cum ponerem, » inquit, « nubem vestimentum ejus, » videlicet ut et pristina pravitatis acta relinquerent, et tamen ventura bona certius non viderent. « Et caligine illud quasi pannis infantæ obvolverem, » id est, nondum aperta spiritus prædicatione edocerem, sed figurata locutione et præceptis litteræ sensui ejus competentibus astringerem. Et quia præceptorum limite populum suum ab immoderatis animæ evagationibus cinxit: « Circumdedi, » inquit, illud terminis meis. » Quia vero misso quoque Mediatore motus humani generis coercuit: « Posui, » inquit, « vectem et ostia, » id est, misi Redemptorem, et novæ vitæ dedi prædicamenta. Nam sicut ostia vecte, sic nova præcepta Redemptoris qui illa dedit, roborantur auctoritate. Moraliter:

Sed quia idcirco hoc ad beatum Job dicitur, ut C de tot virtutibus cordis ejus gloria premeretur, moraliter quoque hoc ipsum disseramus. « Quis, » inquit, subaudi nisi ego, « conclusit ostiis mare, » id est, constrinxit suo timore cor tuum, vel cujuslibet hominis, post occultas tentationum fluctuationes tandem a suis motibus deferventis, « quando erumpebat quasi de vulva procedens, » id est, quando solum erat ab adolescentia prava cogitare incipiens. Vulva enim pravæ cogitationis adolescentia est. Nam « sensus et cogitatio cordis humani, » inquit Dominus per Moysen, « prona est in malum ab adolescentia sua. » — « Cum ponerem, » inquit, « nubem vestimentum ejus, » scilicet ut necdum quandiu mortalis est homo immortalitatis gloria pateat ejus obtutibus, « et caligine illud quasi pannis infantæ obvolverem, » videlicet ut a contemplandis sublimibus adhuc teneris sensibus suæ infirmitatis 500 ligetur. Quibus pannis obvolutus Paulus: « Videmus, » inquit, « nunc per speculum in ænigmate (*I Cor. xiii*), » etc. « Circumdedi illud terminis meis, » id est, sub mensura contemplationis humiliavi, ut licet plus appetat, ultra tamen quam sibi conceditur non ascendat. « Et posui vectem et ostia, » id est charitatem et virtutes cæteras, quas videlicet virtutes hoc mare sæviens dissiparet, nisi ut ex occulto mentis opposita charitas astringeret, ut Apostolus ait, « vinculum perfectionis est *Coloss. iii*). » — « Posui, » inquam, « et dixi: usque huc venies et non procedes amplius, » id est,

tantum illo vel illo vitio tentaberis, et tamen suggesta mala non perficies. « Et hic confringes tumentes fluctus tuos, » id est, post tantam vel talem tentationem respectus timoris mei tumidos motus tuos per obserata virtutum claustra compescet. Hæc ita ab illo requiruntur, ac si aperte dicatur: Incassum te exterius in bonis operibus pensas, si non me qui interius tentationis undas compesco, consideras.

VERS. 12. — « Nunquid post ortum tuum præcepisti diluculo, et ostendisti auroræ locum suum? » subaudi ut ego. Perspicuum est quod divinitatis ortus ante et post non habet. Unde de ortu humanitatis ejus melius hoc accipitur, quæ cœpit et desiit, et ante et post habere a tempore cœpit. « Nunquid » B ergo, ait, « post ortum tuum præcepisti diluculo, » subaudi ut ego, qui præcepta dedi novæ Ecclesiæ post tenebras erroris, quasi diluculo post noctem aibescenti, quæ in præsentī vita tantum minus habet a futuræ vitæ claritate, quantum diluculum a meridiani solis fulgore. « Et ostendisti auroræ, » id est eidem Ecclesiæ, « locum suum, » subaudi, ad quem de præsentī sæculo transitura est, sicut ego illi dico: « Ubicumque fuerit corpus, illic congregabuntur et aquilæ (*Matth. xxiv*). » Et illud: « Volo ut ubi ego sum, et ipsi sint mecum (*Joan. xvii*). » Hoc bene post ortum suum se fecisse perhibet, quia videlicet eum humanæ nativitatis infirma suscepit, prius a paucis intellectam notitiam venturæ claritatis in multitudinis innumeræ amore dilatavit. Hæc dicta sunt de illuminatione electorum; sequitur de damnatione reproborum.

VERS. 13. — « Nunquid, » ait, « tenuisti concutiens extrema terræ, et excussisti impios ex ea? » subaudi ut ego, qui in fine sæculorum ad Synagogam veniens paucos ex illa abjectos et humiles, et ideo extrema terræ dictos, elegi? « Tenui, » inquam, « concutiens, » id est, immensa formidine etiam reproborum corda movi, dicentium: « Ecce mundus totus post eum vadit (*Joan. xii*), » et similia. « Et excussi impios ex ea, » scilicet Pontifices et Pharisæos quos renuentes spiritualia fidei prædicamenta repuli etiam a carnalis sacrificii gloria. Quibus excussis, fiet quod sequitur:

D VERS. 14. — « Restituetur ut lutum signaculum, » id est eadem plebs Israelitica, quam cognitionis meæ prophetica impletam scientia servandi mysterii signaculum feceram, quasi ad eos rediet lateres, quos in Ægypto reliquerat, quia scilicet me adveniente plus terram quam me diligit, et per infidelitatem ad spiritualem Pharaonem rediens in luto et latere terrena sapiendo servit. « Restituetur, » inquam, « ut lutum. Et stabit sicut vestimentum, » id est, mihi per charitatis intelligentiam non adhærebit. Sicque stabit, quomodo impolita et grossiora vestimenta tunc stare dicuntur, cum induentis membris non bene coaptantur. Quia vero stare illud ex superbia est:

VERS. 15. — « Auferetur, » inquit, « ab impiis lux

sua, id est, a Judæis illa de qua superbiunt legis scientia, et brachium excelsum confringetur, id est, superba legis operatio reprobabitur, dicitur Paulo, quia ex operibus legis non justificabitur omnis caro (Rom. iii). MORALITER: Nunquid, ait, tenuisti concutiens extrema terræ, id est, nunquid tu sicut ego tenebris ultima tempora Ecclesiæ sub Antichristi persecutione concutiens, id est, immanissime turbari permittens, et excuties impios ex ea, id est, in infidelitatem cadere permittes ab Ecclesia quosdam, qui contententur se nosse Deum, factis autem negant (Tit. i), ut aura tentationis commovente in acervum palearum transeant? Sicque fiat quod sequitur. Restituetur ut lutum signaculum, id est, qui nunc videntur in Ecclesiæ sinu per fidem esse signaculum, tunc ante oculos omnium restituentur ut lutum, quia iniqui esse patebunt. Solum enim Scriptura sacra pro fide appellare signaculum, pro iniquitate lutum. Et stabit sicut vestimentum, id est, contractus atque abjectus jacebit. Sicut vestis quæ induta per corpus tenditur, exuta vero frangitur et complicatur. Vel ita: Stabit sicut vestimentum, id est, brevi perdurabit in hac vita quam diligit. Brevi enim perdurat vestimentum. Unde scriptum est: Omnes sicut vestimentum veterascent, et sicut opertorium mutabis eos et mutabuntur (Psal. ci). Nunc verbis apertioribus subdens de eisdem: Auferetur, inquit, ab impiis lux sua, id est, ipsa sua qua male utuntur intelligentia, juxta quod ait Dominus, Ab eo autem qui non habet et quod videtur habere auferetur ab eo (Matth. xxv). Quod maxime tunc fiet, quando pulsante illo ultimæ persecutionis articulo iniqui omnes quod rectum credere videbantur, amittent. Mox autem de eadem persecutione Antichristi terrores consolans: Et brachium, inquit, excelsum confringetur, id est, superba Antichristi celsitudo, qua in tantum erigetur ut Deum se super homines esse mentiatur, extollendo se supra omne quod dicitur Deus, aut quod colitur (I Thess. ii), illustratione adventus Domini destruetur.

Cuncta tamen hæc et aliter adhuc intelligi possunt. Verba enim Dei, quo magis exponendo contorimus, eo amplius juvamus. Sicut pigmentum quanto plus teritur, tanto in poculo ejus virtus augetur. Nunquid, ait, tenuisti, id est, ad te retraxisti concutiens, scilicet salubri timore extrema terræ, id est, peccatorem hominem, qui per terram designari solent? Nunquid, inquam, tenuisti? Et excussisti impios ex ea, subaudi ut ego qui in suis ultimis sæpe peccatores terrendo concutio, convertendo tepeo, atque ab eorum cordibus impios cogitationum motus evello. Ac si aperte dicat: Misericordiæ meæ potentiam respice, et tuæ justitiæ elationem preme. Et quia conversum quoque per carnis mortem antiquæ culpæ poena comitatur: Restituetur, inquit, ut lutum signaculum, id est, homo quem Deus ad suam similitudinem condens (Gen. i) quasi quoddam suæ potentie

signaculum fecit, revertetur in terram de qua sumptus est (Gen. iii), et stabit sicut vestimentum, id est, usque ad resurrectionis tempus inane extantque perdurabit corpus, quo quasi quodam involucro, dum vivit, spiritus induitur. Sed hæc poena superbis et humilibus communis est. Specialis autem superbientium poena hæc est: Auferetur, inquit, ab impiis lux sua, id est, vitæ præsentis gloria. Auferetur, inquam, scilicet per mortem carnis, quæ electos suæ luci, videlicet æternæ, restituit, et reprobis lucem suam, scilicet præsentem tollit. Et brachium excelsum confringetur, id est, celsitudo cordis contra naturæ ordinem violenter abrepta divinæ justitiæ mole opprimente dissipabitur. Et quia nullus hominum quid post mortem sequeretur agnosceret, nisi vitæ Conditor ad mortem usque veniret, protinus adjungit:

Vers. 16. — Nunquid ingressus es profunda maris. Subaudi ut ego, qui non solum mare hujus sæculi, sed et profundum maris hujus, id est, inferni claustra penetravi, et posui, ut ait propheta, profundum maris viam, ut transirent liberati. (Isa. li), scilicet omnes electi? Et in novissimis, inquit, abyssi deambulasti, id est, inter mortuos liber existens (Psal. lxxxvii), insuper et alios absolvisi a vinculis peccati? Quam descensionem suam quanto mirabilem respicit, tanto eam redempto homini crebrius infundit. Nam adhuc replicaas subdit:

Vers. 17. — Nunquid apertæ sunt tibi portæ mortis, id est, adversariæ potestates superabiles sunt, subaudi, ut mihi, qui fortitudinem moriendo superavi. Et ostia tenebrosa vidisti, id est, eorundem adversariarum potestatum fraudulentam malitiam respiciendo pressisti, vel mortis prepositos moriendo damnasti? Quæ tenebrosa ostia, id est, malignos spiritus, qui in insidiis dum non videntur viam mortis aperiunt, nos etiam cernimus dum supernæ lucis radiis illustrati dicimus: Dominus mihi adjutor, et ego despiciam inimicos meos (Psal. cxvii). Quia vero post mortem resurrectionemque ejus cunctis in gentibus Ecclesia dilatata est,

Vers. 18. — Nunquid, ait, considerasti latitudinem terræ, subaudi, ut ego, qui dum angustias mortis petii, fidem meam in cunctis gentibus dilatavi, ut juxta prophetam dilataret Ecclesia locum tentorii sui, et pelles tabernaculi sui extenderet (Isa. liv), et quæ ante in una gente Israel arcabatur, ad dextram lævamque penetrans dilataretur. MORALITER: Qualiter in singulis nobis hoc commune bonum agatur intuendum est. Nunquid, ait, ingressus es profundum maris, id est, abconditum humanæ mentis, quæ tanquam mare fluctuans variis cogitationibus suis ipsa celeribus confunditur? Nunquid, inquam, ingressus es? Et in novissimis abyssi, id est, ejusdem mentis, deambulasti, subaudi, ut ego, cui soli mens vel spiritus hominis penetrabilis est? Qui tunc profundum ejus ingreor,

quando per cognitionem meam ad pœnitentiam A conturbans concutio, et quasi in novissimis abyssi deambulo, dum obscurum cor penetrans fluctus invisibiles vitiorum calco. « Nunquid apertæ sunt tibi portæ mortis, » id est nunquid notæ sunt tibi pravæ cogitationes cordis? Quæ idcirco portæ mortis dicuntur, quia per illas ad mortem introitur. « Et ostia tenebrosa vidisti, » id est easdem latentes cogitationes malas cordis humani? Vidisti, inquam, subaudi ut ego, cujus solius oculi vident quæ sunt in corde hominis? (II Par. vi.) Nunquid considerasti latitudinem terræ, id est bonas cogitationes vel virtutes ejusdem mentis humanæ? Nam sicut omne vitium angustat, sic omnis virtus animum dilatat. Idcirco autem beatus Job utrum terræ latitudinem consideraverit inquiritur, ut exemplo alienæ latitudinis humilietur. Ac si aperte dicatur: Eos quos innumera mala præsentis vitæ nequeunt angustare considera, et de statu cordis tui inter verbera gloriæ cessa. Deinde gravi quæstione eundem Dominus discutit. « Indica, inquit, mihi si nosti omnia, » id est si plenam te habere scientiam putas.

VERS. 19. — « In qua via, » id est in cujus corde, habitet lux, » id est illuminaris [illuminans?] justitia, « et tenebrarum quis locus sit, » id est in quo perdetur cæcitas iniquitatis.

VERS. 20. — « Ut ducas unumquodque ad terminos suos, » id est ad iudices si is qui nunc iniquus cernitur, in iniquitate vitam finiat, vel qui justus videtur vitam suam cum justitiæ perfectione concludat. « Et intelligas semitas domus ejus, id est quis in æterno regno mansionem, quis in pœna æternam accipiat damnationem. Ac si diceretur: Sicut qui de malis convertantur ad bona, vel qui de bonis ad mala redeant nescis; ita etiam nec de te quid tuis meritis exigentibus agatur intelligis. Ac ne conqueratur cur finem suum nesciat, commemoratur etiam quod nec initium suum intelligat.

VERS. 21. — « Sciebas, inquit, tunc, » subaudi antequam fores, « quod nasciturus esses? aut numerum dierum tuorum noveras? » scilicet quibus super terram vivere habebas, subaudi ut ego, qui me nasciturum novi, qui et ante humanitatis ortum in divinitate semper substantialiter vivens præscivi de me hoc quod per initium sumpturus eram in utero Virginis.

VERS. 22. — « Nunquid ingressus es thesauros nivis, aut thesauros grandinis aspexisti? » Subaudi, ut ego, qui frigida ac dura corda pravorum, quæ per « thesauros nivis ac grandinis » figurantur, comprehendendo, et utilitati electorum deservire facio, cum illos sævientes cruciant, sed nescientes purgant?

VERS. 23. — « Quæ præparavi, inquit, in tempus hostis, » scilicet hoc quod nunc est, quando « adversarius diabolus tanquam leo rugiens circuit (I Petr. v), « in diem pugnæ et belli, » id est tam occultæ

quam aperte tentationis. Potest tamen hic ingressus in « thesauros nivis » in bono accipi quia videlicet frigida corda pravorum nonnunquam Deus ingreditur, ut ex ipsis operatores justitiæ ac defensores rectæ fidei facere dignetur. Nam, verbi gratia, quantam in manu sua grandinera compisit, dum per Saulum, qui utique nix vel grando fuerat, per frigidam insensibilitatem, tot resistantium sibi corda prostravit? Hanc denique nivem vel grandinem præparavit « in tempus hostis, » id est diaboli vel totius mundanæ sapientiæ contradicentiæ sapientiæ Dei, « in diem pugnæ et belli, » ut contra omnem inordinatorem decertaret tam candore justitiæ quam districti eloquii correptione. Quod quia per adventum mediatoris agitur, recte subjungitur.

B VERS. 24. — « Per quam viam, » subaudi, nisi per me, qui « sum via, veritas et vita (Joan. xvi), » « spargitur lux, » id est late fulget prædicationis vis emicans apostolorum vocibus? Spargitur, inquam, lux. « Et dividitur æstus super terram? » id est gratiarum divisio per Ecclesiam, quibus omnia membra ejus necessario sibiinet juncta accendantur. Sed quia postquam spargi lux dicitur, divisio æstus subjungitur, potest intelligi quod per æstum persecutio designetur. Nam sparsa luce, id est vita fidelium clarescente, æstus super terram divisus est, id est perfidorum crudelitas accensa est, divisus, inquam, quando nunc Jerosolymis, nunc in Damasco, nunc in aliis longe regionibus persecutio sæviebat. Aliter: « Per quam viam spargitur lux, » id est Spiritus qui spirat ubi vult, et vocem ejus audis, « sed non scis unde veniat et quo vadat (Joan. iii). » Spargitur, inquam, videlicet nulli ejus cuncta dona tribuuntur. Ex hac luce sparsa dividitur æstus super terram, id est super animam, quia videlicet hostis callidus, quos enitescere luce justitiæ conspicit, eorum mentes illicitis desideriis inflammare contendit. Dividi autem æstus dicitur, quia non singuli omnibus, sed quibusdam vicinis ac juxta positis vitii fatigantur. Nam prius perspecta uniuscujusque conspersione, alii lætis ex rebus, alii ex tristibus tentationis liqueos opponit adversarius. Et notandum quod per eandem viam per quam lux spargitur etiam dividi æstus indicatur, quia videlicet eadem Spiritus sancti gratia, quæ luce sua nostras mentes irradiat, etiam tentationes adversarii dispensando modificat, ne multæ simul veniant, animamque plus quam possit perferre contingant. Et quia sparsa luce divisioque æstu, sicut dictum est, exteriora quoque prædicationis verba conferuntur, recte subditur:

VERS. 25. — « Quis dedit, inquit, vehementissimo imbri, » id est prædicationi eam impetu eunti, « cursum, » scilicet ut inter ipsas persecutionis angustias sermo Dei curreret, non solum tanquam vehementis, sed et tanquam vehementissimus imber? Nam suadere hominibus 502 ut credant æterna vel invisibilia, vehementis quidem sed non vehementissimus prædicationis imber est; suadere autem ut pro-

pter spem futurorum rem contemnunt presentium, A vel diversa non timeant genera mortium, non tantum vehemens, sed et vehementissimus imber est. « Quis ergo, inquit, dedit vehementissimo imbri cursum, » scilicet ut electi tam multi non solum res desererent, sed et membra in cruciatibus ponerent, « et viam sonantis tonitru, » id est effectum prædicationis superni terroris; quæ dum ex antiquorum Patrum conveniente prophetia processit, quasi tonitruum ex nubium concussione terribiliter insonuit. « Quis, inquam, dedit hanc viam, » subaudi nisi ego? « Nam neque qui plantat, » inquit Paulus, « est aliquid, neque qui rigat; sed qui incrementum dat Deus (I Cor. III). » Et si quæras ad quid dederit?

VERS. 26. — « Ut plueret, inquit, super terram absque homine, » id est super gentilitatem viventem absque ratione, in deserto, scilicet nullam boni operis speciem ostendente, « ubi nullus mortalium, » id est hominum, « commoratur, » quia videlicet dum nullus in ea rationabiliter Deum quæreret, quasi solis erat occupata bestiis:

VERS. 27. — « Ut impleret inviam et desolatam, » id est eandem gentilitatem, ad quam verbo Dei via non patuit, quæque rationem consilii et boni operis fructu destituta fuit. « Et produceret herbas virentes, » id est doctrinæ scientiam et congruas operationes, quia videlicet dum sanctæ prædicationis imbrem gentilitas percepit, et vitæ opera et doctrinæ verba germinavit. Sicque juxta prophetam in cubilibus in quibus prius dracones habitabant, id est in populis quos maligni spiritus possidebant, ortus est viror calami et junci (Isa. xxxv), id est et scriptores magni qui significantur per calamum, et auditores pusilli, qui intelliguntur per juncum. Hæc eadem, quæ universaliter de gentilitate dicta sunt, in singulis agunt intra sinum sanctæ Ecclesiæ, dum sicca dudum mens gratia veniente compluitur, et post ariditatem pristinae scientiæ viriditate quasi productis herbis vestitur. Quam Conditor noster gratiam adhuc altius commendans:

VERS. 28. — « Quis est, inquit, pluviae pater? vel quis genuit stillas roris, » subaudi, nisi ego? qui cælestis pluvia doctrinam temperatamque prædicationem velut stillas roris quasi pater genui, id est paterna gratia siccis hominibus effudi? Postquam de munere dixit quo gentilitas vocatur, subdit de distributione qua Judæa repellitur.

VERS. 29. — « De cujus utero, inquit, egressa est glacies, » id est de cujus quasi secreto sinu Judæa per infidelitatem frigidi projecta est, « et gelu de cælo, » id est eosdem Judæos per malitiam congelatos « de cælo, inquam, quis genuit, » id est de sanctis Patribus nasci permisit. Nam cum de Abraham, Isaac et Jacob, quorum vita sullimis atque cælestis fuit, Calphas et tota Judæorum plebs impia processit, quid aliud nisi gelu genitum est de cælo? De quorum dura obstinatione subditur

VERS. 30. — « In similitudinem lapidis aquæ durantur, » id est sicut gentiles qui adorando lapides recte et ipsi lapides dicuntur, ita mollia quondam et penetrabilia fidei corda Judæorum in insensibilitatem vertuntur. Et dum ad fidem gentilium corda mollita sunt, Judæorum corda per infidelitatem obdurantur. « Et superficies, inquit, abyssi constringitur, » id est in his quæ dicta sunt, incomprehensibilitas divini iudicii; unde scriptum est: « Iudicia tua abyssus multa (Psal. xxxv), » humanæ mentis oculo nullatenus penetrantur. Aliter: « De cujus utero egressa est glacies, » id est de cujus secretis cælestibus frigidus iniquitatis magister Satan projectus est? « Et gelu de cælo quis genuit, » id est eundem Satan bene in cælestibus conditum in culpa frigore mentes sequacium quasi gelu de cælo cadentem ostingere permisit? Quo ad terram veniente, « in similitudinem, inquit, lapidis aquæ durantur, » id est ad imitationem ejusdem diaboli duri utique et tenebrosi lapidis homines indurantur, qui per aquas designantur. Aquæ namque sunt populi. « Et superficies abyssi constringitur, » id est fraudulenta ejus consilia deprehendi non possunt a seductis hominibus, et dum quasi bona suasionis ejus species velut solida desuper ostenditur, in profundum latens ejus malitia non videtur. Aliter: « De cujus utero egressa est glacies, » id est, de cujus occulto iudicio actum est, ut nonnunquam is qui intra sinum sanctæ Ecclesiæ siguis aut scientia sive prophetia pollebat, postmodum rejiciatur, ita ut dicam talibus. « nescio vos unde sitis? » (Luc. XIII.) Glacies enim sunt, et quasi de utero egrediuntur, dum in virtutibus, quas acceperunt, laudes ab hominibus quærentes, a visceribus pietatis supernæ separantur. Hoc ideo beato Job dicitur, ut de virtutibus humilietur, ne in hoc quod bene vivendo caluerat superbiendo frigescat. Unde adhuc subdens: « Et gelu, inquit, de cælo quis genuit, » id est perfidiam hæreticam de sacro eloquio, quod utique cælum est, dum diem intelligentiæ nobis aperit, exoriri permittit? Hoc gelu Dominus semetipsum gignere perhibet, eodem modo quo ait: « Ego durabo cor Pharaonis (Exod. IV). » Nam et illud durare est misericorditer nolle emolliere, et hoc gignere est gigni juste vel utiliter permittere. Oportet enim et hæreses esse, ut et qui probati sunt manifesti fiant (I Cor. XI). Quo facto, « in similitudinem, inquit, lapidis aquæ durantur, » id est cum sint fluxi, et molles hujusmodi homines, fortes et stabiles se esse mentiuntur, et cum ex proposito virtutem deserunt, fortes se in bonis operibus per hypocrisim ostendunt. « Et superficies abyssi constringitur, » id est per superductam sanctitatis speciem fluxa et instabilis eorum conscientia hominibus tegitur. Vel si in bonam partem quis hæc accipere velit, Dominus qui prius patrem se pluvie insinuat, idcirco postmodum de suo egredi utero glaciem, sequæ gelu gignere de cælo pronuntiat, ut designet utilem esse interdum tarditatem profectibus virtutum. Nam veluti semen jactatum si post plu-

viam gelu premitur, quanto foras citius apparere repellitur, tanto fecundius radicator, et quo velatur progredi, eo cogitur multiplicari: sic nimirum suscepta verbi semina postquam occultæ gratiæ pluviis sunt infusa, interuorum si disciplinæ rigor astringat, tandem fortius exuberat, et per castigationem perficitur opus bonum, quod si priusquam oportet ostenditur, a grano perfectionis inanitur. « De cuius » ergo, inquit, « utero, » id est internæ dispensationis secreto, « egressa est glacies? » Scilicet, ut voluntates electorum etiam in bonis desideriis infirmitas frenet. « Et gelu de cœlo quis genuit? » id est, repressionem virtutis confirmavit, ut velle quidem homini adjaceat, perficere autem non inueniat (*Rom. vii*). Et quia per excitationis usum sese electi in quodam vivendi rigore componunt, « In similitudinem, inquit, lapidis aquæ durantur, » id est in soliditate virtutum mentes infirmæ roborantur, « et superficies abyssi constringitur, » id est motus fluctuantis animi superducto rigore sanctæ deliberationis premitur. Sed et tunc Dominus quasi glaciem de utero suo, vel gelu de cœlo gignit, cum electis suis adversitatem vitæ præsentis evenire permittit, qua dum illos aspere comprimit, profecto valentiores reddit. Et tunc « in similitudinem lapidis aquæ durantur, » quia videlicet mentes quæ per prospera **503** molliter fluxerant constrictæ adversariis durescunt, « et superficies abyssi constringitur, » id est profunda mens eisdem adversis supervenientibus stiliter tenetur, ne per laxitiam, quod evenire solet, arcana mentis aperiat, atque aperiendo amittat. Quod timens propheta dicit: « Secretum meum mihi, secretum meum mihi (*Isa. xiv*). »

VERS. 31. — « Nunquid, » ait Dominus, « conjungere valebis micantes stellas Pleiades, » scilicet quæ vicinitate sibi conjunctæ sunt tam disjunctæ, et simul quidem sitæ sunt, sed tamen lucis suæ variatim radios fundunt? Id est nunquid sanctos omnes qui aliis atque aliis ad prædicandum temporibus apparentes, et disjuncti sunt per visionem suæ imaginis, et conjuncti per intentionem mentis; verbi gratia: Abel, Isaiam, et Joannem, qui divisi quidem fuerunt tempore, sed non prædicatione: « nunquid, inquam, hujusmodi Pleiades, » id est sanctos, « conjungere valebis, » subaudit ut ego? Non. Quia videlicet solius divinæ virtutis est et disjunctis temporibus missos, et dissimilibus virtutibus præditos fulgore intentionis unire. Una namque intentio est Joannis dicentis: « Ecce Agnus Dei (*Joan. i*), » et Isaiæ dicentis: « Sicut agnus coram tonante se obtinuit (*Isa. liii*), » et Abel (*Gen. iv*), qui hoc idem Agnum offerendo locutus est: « Aut nunquid gyrum Arcturi poteris dissipare? » qui videlicet per gyrum suum nocturna spatia non occasurus illustrat, quique septem stellis ita volvitur, ut modo tres ad summa eleveat, atque ad ima quatuor inclinet, modo quatuor superius erigat, et tres inferius premat. « Nunquid, inquam, hujusmodi Arcturum, » id est

A sanctam Ecclesiam, quæ per totam noctem hujus sæculi gyrum laborum tolerans nunquam occidit vel deficit, « dissipare poteris, » quin semper ita volvatur, ut modo quidem Trinitatis quasi tres stellas eleveat, opera vero quæ quatuor virtutibus, id est prudentia, fortitudine, temperantia, atque justitia constant, quasi quatuor stellas inclinet? Verbi gratia dum dicit per Paulum, quia « non ex operibus Abraham justificatus est, sed credidit Deo et reputatum est ei ad justitiam (*Rom. iv*), » modo autem fidem deprimens et opera efferens quasi tres stellas inclinat et quatuor elevat, cum dicit per Jacobum: « Fides sine operibus mortua est (*Jac. ii*). » Ilunc Arcturi gyrum quandoque Dominus dissipat, quia labores Ecclesiæ ad requiem permutat, Pleiadesque jungit, quia sanctos omnes sibi copulat per speciem visionis. Potest tamen per Arcturum, qui a plaga frigoris nascitur, lex rigida et aspera; per Pleiades vero, quæ ab Oriente surgunt, Novi Testamenti designari gratia. At vero Conditor noster dum septiformis spiritus operationes simul in se et cunctas et manentes habuit, quasi Pleiades Novi Testamenti junxit, et Arcturum præcæ legis dissipavit, id est spiritualem intelligentiam aperiendo litteralem legis laborem solvit. « Nunquid ergo, ait, « conjungere valebis? » etc., ut dictum est. Quia vero in ipso Dominicæ incarnationis mysterio aliis lux veritatis ostenditur, aliorum vero per scandalum corda tenebrantur,

VERS. 32. — « Nunquid, ait, producis Luciferum in tempore suo, » subaudit ut ego, qui Christum meum in plenitudine temporis mitto? qui tanquam Lucifer diluculo surgens a mortuis, fulgore sui luminis caliginem premat humanæ mortalitatis, « stella splendida et matutina, » ut Joannes ait (*Apoc. xxi*). « Et vesperum super filios terræ consurgere facis? » id est in cordibus infidelium Judæorum dominari Antichristum eorum merito exigente permittis. Quia videlicet nequaquam super hos filios terræ vesper ille consurgeret, si filii cœli esse voluissent. Quod occultum Dei judicium ne homo perscrutari audeat,

VERS. 33. — « Nunquid, ait, nosti ordinem cœli, » id est supernarum dispositionum occultas prædestinationes comprehendis, « et pones rationem ejus in terra? » id est considerando discuties, aut manifestabis ante humana corda? Singularem tamen ob causam beatus Job nunc de judiciorum incomprehensibilium investigatione requiritur, ac si aperte dicatur: Cuncta quæ pateris tanto tolerare patientius debes, quanto secretorum cœlestium ignarus cur hæc pateris nescis. Quod mire a Domino fieri non ignoratur, inde divina voce Job multipliciter requiritur, cui adhuc dicitur:

VERS. 34. — « Nunquid elevabis in nebula vocem tuam, » id est ad caliginosa infidelium corda prædicatorum tuorum linguam, « et impetus aquarum operiet te? » id est turba resistentium populorum persequetur te, subaudit, ut me, quem sibi prædicau-

tem iniqui et indigni auditores, scilicet Judæi, quorum cæcitas per illam quoque nebulam significata est in libro Regum, quæ implevit domum Domini (*III Reg. viii*), circumdantes, « Quousque, inquit, animam nostram tollis? » (*Joan. x.*) Et deinceps omnes iniqui tanquam impetus aquarum me sibi operiunt, quia neque per prædicantes sanctos loquentem intelligunt, neque per morientes patientem vident. Hæc ideo narrat quæ ab hominibus patitur Deus, ut dolor afflicti hominis mitigetur. Ac si illi aperte dicat: Mea subtiliter pensa, et tua æquanimiter tolera. Protinus, quia pravi homines prædicamenta despiciunt, adjungit etiam miracula quæ venerentur

VERS. 35. — « Nunquid, ait, mittes fulgura, » id est coruscantes miraculis prædicatores, « et ibunt, » id est superna reverentia corda transigent auditorum, « et revertentia dicent tibi: Adsumus? » Quod videlicet mihi dicunt, dum non suis viribus, sed mihi quod operantur attribuunt. Itaque fulgur cum prædicator miraculum facit, redit cum non sibi sed auctori tribuit quod fecit. Unde alias scriptum est: « Ad locum unde exeunt flumina revertuntur, ut iterum fluant (*Eccle. i*), » id est in auctorem prædicatores sancti respiciunt, ut gratiam quam ceperunt præsumendo de se non perdant. De eisdem prædicatoribus percunctando subditur:

VERS. 36. — « Quis posuit in visceribus, » id est in corde hominis, « scientiam? » scilicet divinitus inspiratam, nec in solis vocibus, sed etiam in sensibus datam. Quam videlicet sapientiam per simile pulchre commendat subjungendo: « Vel quis dedit gallo intelligentiam? » id est, ut sicut gallus prius nocturnis temporibus horas discutit et tunc demum vocem excitationis emittit, ita sanctus prædicator prius in auditoribus suis qualitatem vitæ consideret, et tunc demum ad erudiendum congruam vocem prædicationis formet, et quasi gallus cantando vocibus suis somnum torporis excutiat venturam lucem nuntians; verbi gratia, dum dicit: « Nox præcessit, dies autem appropinquavit (*Rom. xiii*). » Et ut cum auctoritate prædicet, luxuriam restringere debet, sicut scriptum est (*Prov. xxx*): « Tria sunt quæ bene gradiuntur: ... leo fortissimus bestiarum ad nullius pavebit occursum, » videlicet quia leo de tribu Juda Christus: « Venit, inquit, princeps mundi hujus, et in me non habet quidquam (*Joan. xiv*): » leo, inquam, fortissimus, et « gallus succinctus lumbos, » id est castitate præfulgens prædicator; « et aries, nec est rex qui resistat ei, » id est prælatus quisque cui populum subsequentem, quasi ovium trahenti gregem quilibet persecutor obvians præpedire non valet ejus intentionem. Prædicator itaque quasi gallus succinctus lucem præcinit. Et sicut gallus profundioribus horis noctis valentiores et productiores, mane autem appropinquante leniores et minutiores solet formare voces, sic et ipse dum iniquis adhuc mentibus prædicat, altis et magnis voci-

bus æterni judicis terrorem **504** quasi profunda nocte dormientibus, seipsum prius bonis actibus quasi quibusdam alis excitans, annuntiat, cum autem in auditoribus jam adest lux veritatis, clamoris sui magnitudinem in lenitatem vertit dulcedinis. « Quis, inquam, gallo dedit hanc intelligentiam, » subaudi nisi ego

VERS. 37. — « Quis enarrabit cælorum rationem, » id est supernorum vim secretorum, « et concentum cæli quis dormire, » id est concordem prædicantium sermonem conticescere, « faciet? » subaudi, nisi ego. Ipse enim Conditor nostræ cum cælorum rationem narrare cœperit, concentum cæli dormire facit, quia cum jam nobis per speciem ostenditur, prædicantium verba subtrahuntur. « Nec docebit, inquit propheta, ultra vir proximum suum dicens: Cognosce Dominum, omnes enim cognoscent me, dicit Dominus (*Jer. xxxi*). » Quis, inquam, hæc fecit?

VERS. 38. — « Quando fundebatur pulvis in terra, » id est in resurrectione, quando pulvis mortuorum in solida reducit membra, « et glebæ compingebantur, » id est firma ex pulvere membra colligebantur? Futura quasi præterita divinus sermo describit, vel ita, ut ad supradictam galli intelligentiam continuetur: « Quis, » inquit, subaudi nisi ego, « enarrabit cælorum rationem, » id est scientia secretorum cælestium mentes illuminabit electorum, « et concentum cæli quis dormire faciet? » id est concordem hymnos angelorum, et cælestium gaudia virtutum justo judicio reproborum cordibus abscondit, subaudi, nisi ego qui hoc tunc facere ceppi; « quando fundebatur pulvis in terra, » id est quando me apparente per mysterium Incarnationis peccatores, quos omnis tentationum flatus rapiebat, ratione fidei solidati sunt in Ecclesia, « et glebæ compingebantur, » subaudi ex eodem peccatore, id est idem peccatores uniti sunt ex charitatis collectione, sicut pulvis in glebas coagulatus ex humore; ac si diceret: Tunc primum secreta spiritualia, et non sine misericordia, aliis aperui, et non sine justitia aliis clausi, cum alios respuens alios intra Ecclesiam per concordiam charitatis adornavi. De qua Ecclesia multas gentes rapiente subditur.

VERS. 39. — « Nunquid capies lænæ prædam? » illi scilicet lænæ de qua et Job superius loquens contra superbientem Judæam, « Nec pertransiit, inquit, per eam læna (*Job xxviii*). » — « Prædam, » inquam, id est numeros, de gentibus « nunquid capies? » huic « lænæ? » subaudi ut ego. « Aut animam catulorum ejus implebis, » id est per animarum lucrum esurientia apostolorum vel prædicatorum cæterorum vota satiabis? Apostoli namque quasi catuli, id est teneri, vel per formidinem infirmi vocantur, utpote qui passo Domino clausis foribus residebant propter metum Judæorum (*Joan. xi*). Unde et sequitur:

VERS. 40. — « Quando cubant in antris, et in se-

lunets insidiantur, » id est mundi impetum formidantes congrua doctrinæ præstolantur, quomodo catuli leonum tandiu « cubant in antris, » donec accedente tempore ad aperte rapiendum roborentur, et quia gentilitas ipsa, quæ pro apostolorum ore capta est, alios item capere esurit.

VERS. 41. — « Quis præparat, inquit, corvo escam suam, » id est peccatis nigræ gentilitati Dei scientiam, « quando pulli ejus ad Deum clamant, » id est prædicatores ejus orant, « vagantes, eo quod non habeant cibos, » id est æstuantes in desiderio dum cunctos in sinum Ecclesiæ recipere ambiunt populos? Vel ita: « Quis corvo præparat escam suam, » id est cuilibet docto prædicatori, qui apud se niger est sicut corvus, id est humilis, Verbi divini tribuit intelligentiam, « quando pulli, » id est discipuli ejus, « ad Deum clamant, vagantes eo quod non habeant cibum suum, » id est discurrentes eo quod doctrinæ sibi competentis indigeant alimento? Corvus enim pullos suos priusquam plumescendo nigrescant inedia afflicti patitur, quoadusque in illis per pennarum nigredinem sua similitudo videatur. Sic et doctor discipulis in fide sibi natis non ante prædicamentorum sublimium alimenta tribuit, quam illos præterita peccata deslere cognoverit, quia fortasse adhuc considerare infirmitatem propriam nesciunt, et per hoc contra hujus mundi gloriam humilitatis nigredinem non ostendunt. « Quis ergo, inquit, præparat corvo escam suam quando pulli ejus clamant? » subaudi nisi ego. Quia videlicet dum prædicta discretio caute a prædicatoribus custoditur, ei divinitus largior copia prædicationis datur.

CAP. XXXIX, VERS. 4. — « Nunquid nosti, ait, tempus partus ibicum in petris, » id est quo tempore ad pariendum spirituales Deo filios prædicatores mittendi sunt, qui petræ vocati sunt propter soliditatem fidei, « vel parturientes cervas observasti? » id est eorumdem sanctorum Patrum affectus perpendisti. Verbi gratia, quorum unus ait: « Filioli mei, quos iterum parturio, donec formetur Christus in vobis (Gal. iv). » Nam hujusmodi patres similia quædam habent ibicibus quæ in petris pariunt, et si quando de altis saxorum cacuminibus ruunt, in suis cornibus illæsa suscipiunt, cervis quoque quibus moris est inventos serpentes moribus dilaniare, et si quando flumina transeunt capita sua dorsis præcedentium superponunt, et invicem succedendo laborem non sentiunt. Siquidem et ipsi quasi in petris pariunt, dum in doctrina Patrum, qui petræ ut jam dictum est pro soliditate vocati sunt, ad conversionem animas gignunt, et quidquid eis ruinæ temporalis accesserit, in testamentis Scripturæ sacræ quasi quibusdam cornibus excipientes salvantur. Ipsi nihilominus « sicut cervus desiderant ad fontes aquarum (Psal. xli), » et vitæ præsentis momenta labentia quasi quadam flumina transeuntes caute illud observant quod scriptum est: « Invicem onera vestra portate, et sic adimplebitis

A legem Christi (Gal. vi). » Possunt vero per cervas doctores, per ibices autem quia minima animalia sunt intelligi auditores, qui quasi in petris pariunt, quia ad exercenda sancta opera secundantur per exempla Patrum præcedentium. Quorum videlicet auditorum tempora, id est profectus, doctorum quoque labores quasi parturientes cervas cauta consideratione observare solius Dei est. Unde et subditur:

VERS. 2. — « Dinumerasti menses conceptus earum? » id est longiturnitatem vel multipliciter sollicitudinis vel desiderii quo afficiuntur sancti Patres de profectu spiritualium filiorum, quos quasi conceperunt et solliciti sunt de salute illorum. « Dinumerasti, » inquam, « menses conceptus, » et scisti tempus partus (earum)? id est quando hoc quod appetunt implere valeant, subaudi ut ego. Qui in illis considero et illud quod sequitur:

VERS. 3. — « Incurvantur ad fetum, » id est ab illa immensitate contemplationis quam capiunt condescendunt ad infirmitatem auditorum; verbi gratia, ut ille qui ait: « Non potui vobis loqui quasi spiritualibus, sed quasi carnalibus (I Cor. iii), » et similia. « Incurvantur, inquam, et pariunt, » id est hoc modo magis auditoribus proficiunt, « et rugitus emittunt, » id est cruciantur præ dolore periclitantium parvulorum. Rugitum enim cerva parturiens emittit, cum Paulus dicit: « O insensati Galatæ, quis vos fascinavit (Gal. iii), » et cætera. Quia vero ipsi qui Patrum prædicatione nascuntur, aliquando eosdem doctores suos ad regnum præveniunt, et eis in hac vita durantibus consummantur per martyrium, sequitur:

VERS. 4. — « Separantur filii earum: » quam separationem prætinus exprimens, « et pergunt, inquit, ad pastum, » id est ad illud 505 æternæ viriditatis pabulum ubi nihil deerit: « Egreduuntur et non revertuntur ad eas, » quia videlicet angustias vitæ præsentis evadentes ultra a doctoribus prædicationem vitæ accipere non requirunt. Postquam figurata incurvatione cervarum multa de magistrorum virtute narrata sunt, sequitur de his qui secreta remotæ conversationis appetunt.

VERS. 5. — « Quis dimisit, » inquit, « onagram liberum in solitudinem, » id est, vitam illorum qui remoti a populorum turbis conversantur? « Quis, » inquit, « dimisit liberum, » id est, quis, nisi ego, talem dedit gratiam, ut calcatis terrenis desideriiis, a temporalium rerum appetitu securam mens exoneretur? « Et vincula ejus quis solvit, » id est, voluptatum carnalium retinacula dirupit, ut angustum propositum dilatato corde currere possit?

VERS. 6. — « Cui dedi in solitudine domum, » in solitudine, inquam, non tantum corporis sed et cordis. Nihil enim prodest solitudo corporis absque solitudine cordis. « Dedi, » inquam, « in solitudine domum, » id est, in solitaria vita silentium. « Et tabernacula ejus in terra salsuginis, » id est, conversationem ejus in accensione sitis; salsugo enim

solet accendere sitim, et sancti viri in hujus vitæ A tabernaculis accenduntur ut sitiunt, sitiunt ut satientur, sicut scriptum est: « Beati qui esuriunt et sitiunt justitiam (*Matth. v.*) »

VERS. 7.— « Contemnit multitudinem civitatis, » id est, prava studia devitat humanæ conversationis. « Clamorem exactoris, » id est violentas tentationes diaboli non audit, videlicet, quia non consentit. Nam hujus exactoris sermo mala suggestio est, clamor vero ejus est violenta tentatio. Idcirco autem diabolus exactor dicitur, quia semel in paradiso homini malæ persuasionis nummum contulit, et hujus debiti reatum quotidie exigit. Potest per hunc exactorem etiam venter intelligi, cujus quasi clamantis verba viri abstinentes contemnunt, dum violenta vitæ desideria reprimunt. Nam cum contra innumera vitia, multa sint virtutum certamina, congrue tamen, hic solus venter exactor dicitur, quia clamat solus. Neque enim ad confictum spiritualis agonis assurgitur, si non gulæ prius appetitus edomatur, qui dum non restringitur, simul cunctæ virtutes per concupiscentiam carnis obruuntur. Sicque princeps equorum destruit muros Jerusalem (*IV Reg. xxv*), id est, venter, cui a coquentibus diligentissima cura servitur, virtutes animæ perdit, dum non restringitur. Sermo hujus exactoris est necessaria postulatio naturæ, clamor vero ejus est mensuram necessitatis transiens appetitus gulæ. Quæ hic onager contemnens, ut dictum est:

VERS. 8.— « Circumspicit montes pascuæ suæ, » id est, ascensiones virtutum in corde suo disponit per altas contemplationes refectionis æternæ (*Psal. LXXXIII*), per quas nititur sublimioribus angelorum virtutibus interesse. « Et virentia quæque perquirit, » id est, bona æterna quæ nulla temporalitate marcescunt desiderat. Cuncta hæc, quæ de onagro dicta sunt, intelligi etiam aliter possunt, videlicet, ut ostendatur per quem supradicta virtus prædicationis detur, illico commemoratio de Dominica Incarnatione subnectitur, ut dicatur: « Quis dimisit onagram liberum in solitudine? » nec indignum est per hoc animal Dominum figurari, cum dicat etiam: « Ego autem sum vermis, et non homo (*Psal. xxi*), » et per prophetam juxta LXX interpretes dicitur: « Scarabæus de ligno clamavit. »—« Quis, » ergo, inquit, « dimisit onagram liberum, » subaudi, nisi ego, id est, misit Christum quasi agri animal, id est, agresti quondam gentilitati profuturum, « liberum, » inquam, « in solitudinem, » id est, omni peccato carentem et idcirco inter mortuos liberum (*Psal. LXXXVII*) in ea quæ quondam deserta erat gentilitate, « et vincula ejus quis solvit? » id est, infirmitates passionis commutavit in gloriam resurrectionis, suscitando eum solutis doloribus inferni (*Act. II*). « Cui dedi, » inquit, « in solitudine domum, » in gentilitate corda hominum ad possidendum. Gentilitas namque solitudo exstitit, in qua patriarcha non fuit, propheta non fuit, ad intelligendum Deum qui ratione uteretur non fuit. « In solitudine, » inquam,

« domum, et tabernacula ejus, » id est, diversas Ecclesias, quæ in hac vita quasi tabernacula ad tempus figuntur, « in terra salsuginis, » id est, in eadem gentilitate, quæ nullam viriditatem boni intellectus proferens perversa sapiebat. « Contemnit multitudinem civitatis, » id est, eorum vitam ad quos venerat, scilicet Judæorum despicit imitari, ita ut cum eum regem facere vellent, refugerit (*Joan. vi*), et cum eum interficere quærerent, sponte ad crucem venerit (*Joan. xviii*). Et quia « peccatum non fecit nec inventus est dolus in ore ejus (*I Petr. II*), »—« clamorem, » inquit, « exactoris non audit, » id est, antiqui hostis insidias despicit, qui, ut supra dictum est, recte exactor dicitur, quia suadendo intulit culpam, sæviendo exigit pœnam. Cujus sermo est astuta persuasio ante hominis mortem, clamor vero violenta jam rapina post mortem. Quem clamorem exactoris hic non exaudit, id est, non timet cum dicit: « Venit enim princeps mundi hujus, et in me non habet quidquam (*Joan. xiv*). » Imo et juxta prophetam, sceptrum exactoris hujus superavit, sicut in die Madian (*Isa. ix*), id est, regnum diaboli gentilitatem eripiendo diruit, juxta quod similitudo præsignavit in die Madian, scilicet quando Gedeon pugnavit cum ccc viris contra Madian novo genere belli, ita ut dextris tenendo tubas, sinistris autem ardentes lampades intra lagunculas, fractisque lagunculis in tubarum sonitu illinc lampadum coruscatione terribi hostes in fugam converterentur (*Judic. vi*). Sic enim in adventu suo Redemptor noster, qui significatur per Gedeon, quod interpretatur *circumiens uterum*, etiam et ipse Virginis uterum mira potentia introivit. Redemptor, inquam, cum ccc viris, id est, cunctis cultoribus Trinitatis, quibus et dedit tubas, id est, terribilia cœlestis doctrinæ verba, et lampades intra lagenas, id est, clare sancti Spiritus dona intra corpora fragilia, ita ut verbi tubas in dextera, et lagenas ferrent in læva, id est, verba Dei in majore cura, suisque corporibus haberent pretiosiora, cum his, inquam, et talibus viris regnum hujus exactoris invasit, et inita pugna sonantibus tubis, id est, emisso sonitu prædicationis, fractisque lagenis corporum per multa genera passionum miraculorum claritas splenduit quasi lux, fugitque hic exactor diabolus, quem suo quoque nomine designat Madian, interpretatur enim *declinans judicium*; fugit, inquam, de cordibus hominum victus in judicio, nec valens resistere victori Christo. Hic itaque clamorem hujus exactoris non audit, imo vincens et ejiciens illum, circumspicit montes pascuæ suæ, id est, erigit altos et elatos homines, de quorum pascatur conversione et humilitate. Unde et scriptum est: « Altitudines montium ipse conspicit (*Psal. xxxiv*), » id est, elationem superhorum ab iniquitate in melius convertit. « Et virentia quæque perquirit, » id est, eos diligit quorum caro per prædicationem ejus in virtutibus reflorescit, qui tanto vere virentes sunt, quanto in hæreditatis immarcessibilis sorte radicem cogitationis figunt.

superato exactore, ut supradictum est, quia paulatim per infirma mundi confusa sunt fortia (I Cor. 1), et dum in veneratione vita surgit humilium, elatio cecidit superbiorum, de eisdem superbis vel potentibus sæculi tandem leve jugum 506 Christi suscipientibus, subditur :

VERS. 9.—«Nunquid volet rhinoceros servire tibi?» subaudi ut mihi, cui potentes mundi dudum in elatione sua confisi tandem sunt subditi. Rhinoceros enim qui omnino indomitæ naturæ est, et si capitur ex impatientia moritur, habens unum tantum in aere cornu, unde et rhinoceros dicitur : rhinoceros enim in lingua Latina sonat *in nare cornu*. Rhinoceros, inquam, per suam feritatem et per uarem cornutam potentium elationem vel elatam designat fatuitatem, quæ quia non viribus humanis, sed tamen divinis miraculis mansuescere, vel subdi potest : «Nunquid,» ait, «volet rhinoceros servire tibi?» subaudi, sicut per eos quos misero servit mihi. «Aut morabitur ad præsepe tuum?» id est, quæret vel expectabit a te pabula Scripturarum. Nam quasi ad præsepe Domini moratur hic rhinoceros, cum ad verbi pabulum quasi clausus stare æquanimitè tolerat, ut edendo et permanendo pinguescat. Et quia pastus sic etiam prædicando postmodum operatur,

VERS. 10.—«Nunquid,» ait, «alligabis rhinoceros ad arandum loro tuo?» id est, prædicare facies præcepto tuo. Nam lora Ecclesiæ præcepta sunt disciplinæ, quibus hic rhinoceros non solum ligatus, sed etiam ad arandum, id est, ad proscindendam vomere linguæ humani pectoris terram subjugatus est. «Aut confringet,» inquit, «glebas vallium post te?» id est, illos qui per duritiam suam nec ipsi semina verbi recipiunt, nec alios fructum de suscepto semine ferre permittunt, sicut solent excultæ terræ super jacentes glebæ jacta semina premere et nascentia suffocare. «Confringet,» inquam, hujusmodi «glebas vallium,» id est, oppressores humilium, «post te,» subaudi, sicut post me, qui postquam mentem cujuslibet elatæ potestatis ingredior, etiam ad conterendos fidei hostes exerceo.

VERS. 11.—«Nunquid fiduciam habebis in magna fortitudine ejus?» subaudi, ut ego, qui vires quas temporaliter terreno principi confero ad cultum mæx venerationis inclino. «Et derelinques ei labores tuos?» quod videlicet ego facio, dum converso principi terreno eam quam sanguine meo mercatus sum Ecclesiam credo.

VERS. 12.—«Nunquid credes illi,» id est, nunquid de secretis cordis ejus certus eris, «quod sementem reddat tibi,» id est, quod fideliter incorruptum servet, «et ad aream tuam congreget?» subaudi, sicut ego credo et scio quod Ecclesiam meam recte gubernet, quam aliquando superbo cornu dispergendo ventilabat. Audit B. Job quid gentilitatis principes faciant, ut nequaquam se apud semetipsum de gloria tantæ suæ virtutis extollat. Sed sancta Ecclesia et ei quando foris apertos hostes non habet, intus

A tolerat fictos fratres. Unde Dominus quia rhinoceros hunc loris ligatum dixit, illico pravorum hypocrisin subdidit.

VERS. 13.—«Penna,» inquit, «struthionis,» id est, exterior habitus hypocritæ, «similis est pennis herodii et accipitris,» id est, spiritualium virorum veræ religionis. Hypocrita, qui honorum vitam simulat, sed veritatem sanctitatis non habet, per struthionem designatur, qui pennis herodii vel accipitris similes pennas habet, sed volatus eorum celeritatem non habet, et sicut accipitris et herodii parva sunt corpora sed pennis densioribus sulca, et idcirco cum celeritate transvolant : struthio vero raris pennis induitur et immani corpore gravatur, sic et electis parum quid inest quod deprimat, multa autem quæ in superna sustollunt, hypocrita vero et si qua facit pauca quæ elevent, perpetrat multa quæ gravent. «Penna» ergo, inquit, «struthionis similis est pennis herodii et accipitris.»

VERS. 14.—«Quando derelinquit ova sua in terra,» id est, quia hypocrita negligit auditores suos per bona nutrire exempla. Nam dum hypocrita recta suis auditoribus dicit, quasi ova struthio parit, sed dum illos a terrenis actibus per bona exempla non suspendit, quasi ova sua eadem struthio in terra derelinquit. «Tu forsitan,» inquit, «in pulvere calefacies ea?» ac si dicat, ut ego, qui quasi ova struthionis calefacio dum parvulorum animas et in medio peccantium, qui merito pulvis dicendi sunt, amoris mei igne succendo.

VERS. 15.—«Obliviscitur,» inquit, «quod pes conculcet ea,» id est, non curat si transitus malæ operationis pervertat auditorum suorum animas, «aut bestia agri conterat,» id est, diabolus prædo mundi rapiat vel corrumpat. «Obliviscitur,» inquam, et absque pietate vivens :

VERS. 16.—«Duratur ad filios suos quasi non sint sui,» id est, proximum suum, etiam si ipse hunc Deo genuit, extraneum respicit, videlicet longe dissimilis ab illo qui mollia viscera gestans erga filios, «Nunc vivimus,» inquit, si vos statis in Domino (I Thess. 11). «Ita negligens hypocrita torpens quidem a cœlestibus, sed anxie flagrans terrenis rebus : «Frustra,» inquit, «laboravit nullo timore cogente,» id est, stulto labore terrena curando «illic trepidavit timore ubi non erat timor (Psal. 111).» Sciendum vero est quod nonnunquam aliqui et sanctitatis habitum tenent, et perfectionis meritum exsequi non valent. Hos nequaquam credendum est in hypocritarum numerum currere, quia aliud est infirmitate, aliud malitia peccare. Sed cur hypocrita cœlestia deserens terrenis incumbat. sub struthionis adhuc nomine subjungitur :

VERS. 17.—«Privavit enim eam,» inquit, «Deus sapientia,» id est, non dedit illi sapientiam. Sequitur enim : «Nec dedit illi intelligentiam.» Quamvis aliud sit privare, aliud non dare, hic tamen quod dixerat, «privavit,» repetit subdendo, «non dedit.» «Privavit,» inquam, id est, «non dedit,» sicut di-

citur indurasse cor Pharaonis (*Exod. xx*), quia A meritis ejus exigentibus non emollivit.

VERS. 18.— « Cum tempus fuerit, » id est, si qua eruperit tentatio fidei, « in altum alas erigit, » id est, hoc tempore. pressas et quasi complicatas cogitationes superbiendo manifestat. « Deridet equitem, » id est, sanctam animam despicit corpus suum bene regentem, et ei quasi equo frenato præsentem. « Deridet, » inquam, « equitem, et ascensorem ejus, » id est, usque ad injuriam prosilit Creatoris, qui dum animam possidet cujusque electi bene, ut dictum est, corpus suum regentis, profecto equitem ascendit. Ita succrescentibus defectibus hypocrita ad graviora pervenit, dum prius bonum se quod non est ostendit, postmodum vero bonos aperte despicit, ad extremum quoque usque ad injuriam Creatoris exsilius in pejus proficit. Rursus etiam aliter posthabita mortalitate tam fera et superba rhinocerotis virtus, et struthionis hujus duræ atque obli-viosæ fatuitas exponitur. Rhinoceros iste, qui in Græcis exemplaribus etiam monoceros nominatur, tantæ tamque indomitæ fortitudinis dicitur, ut nulla venantium virtute capiatur aliquatenus, sed virgo ei puella proponitur, cui sinum asperienti, mirum in modum omni ferocitate deposita, caput deponit, sicque decepta fera repente velut inermis reperitur et capitur. Buxei quoque coloris esse describitur, qui etiam cum elephantis certamen aggrediens, eo cornu quod in nare singulariter gestat, ventrem adversantium feriens vulnerat, ut impugnantem se facile sternat.

Potest ergo per hunc rhinocerotam populus ille superbiæ singularis intelligi, de quo Dominus per Prophetam, « Libera me, » inquit, « de ore leonis, et a cornibus unicornium humilitatem meam (*Psal. xxi*). » Itaque B. Job sanctæ Ecclesiæ typum 507 tenenti dicitur: « Nunquid volet rhinoceros servire tibi? » subaudi ut mihi, qui et contra me illum singulari cornu extolli conspicio, et tamen mihi cum voluero subdo. Sed hoc ut melius pateat, ille ex hoc populo ad medium ducatur Paulus, in superbia primus, et postmodum in humilitate præcipuus. Hic in nare cornu gestabat, cum placitum se Deo de crudelitate confidebat. Hunc rhinocerotem omnis venator extimuit, quia sævitiam ejus omnis prædicator expavit. Sed ad capiendum illum virgo sinum suum expandit, quia videlicet dum pergeret Damsicum incarnata Dei Sapientia sese illi manifestavit (*Act. ix*). « Nunquid ergo volet rhinoceros servire tibi? » subaudi ut mihi, « aut morabitur ad præsepe tuum? » subaudi ut iste a me per Ananiam, ad baptismatis religatus est: sacramentum. « Nunquid alligabis eum ad arandum loro tuo? » id est ad prædicandum constringes præcepto tuo, videlicet ita ut dicat: « Væ enim mihi est si non evangelizavero (*I Cor. ix*). » — « Aut confringet glebas vallium, » id est impedita humillium, « post te, » scilicet sicut post me, verbi gratia, dum dicit: « Si circumcidamini, Christus vobis nihil proderit (*Gal. v*). » Qui

enim in humili mente fidelium legis duritiam redarguendo contrivit, quid aliud quam in valle post me glebas fregit? « Nunquid fiduciam habebis in magna fortitudine ejus, » subaudi ut ego, qui longe ad genies mitto eum « ut portet nomen meum coram regibus et gentibus? (*Act. ix*) » — « Et derelinques ei labores tuos? » subaudi ut ego, qui hoc facio, ut dicat: « Adimpleo ea quæ desunt passionum Christi in carne mea. » (*Col. i*.) « Nunquid credes illi quod reddat sementem, » id est fructiferam prædicationem tibi, « et aream tuam congreget? » id est Ecclesiæ latitudinem in unam fidem amplifcet, subaudi non credes. Nam et Ananias, « Domine, inquit, audivi multis de viro hoc quanta mala fecerit sanctis tuis, » etc. (*Act. ix*.) Non enim credebat quod aream Domini congregaturus esset, qui illam hactenus elationis cornu ventilaverat. Quod in Paulo actum est, et in aliis quoque factum esse credendum est. Multi quippe ad humilitatis gratiam ex illius populi elatione conversi sunt. Sed ex maxima parte Synagoga in infidelitate permansit, de qua et subditur: « Penna struthionis, » id est vox Synagogæ in infimis repentis et nunquam se a terra sublevantis, « similis penis herodii et accipitris, » id est patribus antiquis, qui ad ea quæ potuerunt intelligendo prospicere, valuerunt etiam vivendo pervolare. « Similis, » inquam. « Nam super cathedram Mosi sederunt Scribæ et Pharisei (*Matth. xxiii*). » — « Quæ derelinquit in terra ova sua, » id est de sua carne editos apostolos ad gentes effugat. « Tu forsitan, inquit, in pulvere calefacies ea? » id est in abjecta gentilitate suscitabis fetus illorum, in quibus spes illorum qualis in ovo esse poterat, ad vitam multorum proficiat. « Obliviscitur, » id est non curat, « quod pes conculcet ea, aut bestia agri conterat, » id est vitam non solum filiis non dedit, sed etiam postmodum invidit, quos pes conculcat et agri bestia conterit, dum persecutione edicta insurgit in eos bestialiter sævitia cujuslibet tyranni. Imo et ipsa conculcans atque conterens: « Duratur ad filios suos quasi non sint sui, » videlicet quos aliter quam se vivere deprehendit. Et hoc faciens frustra laboravit, quia videlicet non ut ipsa arbitrata est persequendo illos obsequium Deo præstitit (*Joa. xvi*). Laboravit, inquam, « nullo cogente timore, » subaudi, sed sola crudelitate. Non enim ut simulabat idcirco illos persecutus est, quod timeret ne religio divina deperiret, sed quod eum livor invidiæ torqueret. « Privavit enim, inquit, eam Deus sapientia, » id est justo judicio posuit velamen super cor ejus. Hoc est quod sequitur: « Nec dedit illi intelligentiam, » scilicet qua spiritualiter intelligeret legis litteram.

VERS. 18. — « Cum tempus fuerit, » id est cum Antichristus venerit, « in altum alas erigit, » id est aperta cum superbia persecutionem exerit. « Deridet equitem et ascensorem ejus, » id est blasphemat non solum humanitatem Domini, quæ profecto eques est divinitatis, sed ipsam quoque divinitatem, quæ

tane equitem ascendit, quando animatam carnem A (Act. v.) — « Exsultat, » inquam. « Non enim sibi univit, quam de utero Virginis condidit.

Sane equi nomine aliquando lubrica pravorum vita signatur, sicut scriptum est : « Nolite fieri sicut equus et mulus (Psal. xxxi), » aliquando dignitas temporalis, sicut Salomon ait : « Vidi servos in equis (Eccle. x), » aliquando hoc ipsum præsens sæculum, sicut Jacob de colubro Dan, id est de Antichristo, « mordens, inquit, ungulas equi, » id est stringens finem sæculi, « ut cadat ascensor ejus retro (Gen. xl. ix), » id est, in ea quæ ignorat æterna tormenta corrumpat quisquis elatus est in hoc sæculo. Aliquando sanctus quisque prædicator equi nomine accipitur juxta illud : « Misisti in mare equos tuos, turbantes aquas multas, » id est misisti in hunc mundum prædicatores tuos, ut excitarent gentes B multas sub vitiorum tempore male sopitas. Hac significatione nunc dicitur :

VERS. 19. — « Nunquid præbebis equo fortitudinem, » id est sancto prædicatori adversa tolerandi constantiam, « aut circumdabis collo ejus hinnitum, » id est prædicationis, qua ad superna vocat blandimentum? « Circumdabis, inquam, collo, » scilicet ne extra sermonem actio trauseat, ne vita voci contradicat?

VERS. 20. — « Nunquid suscitabis eum quasi locustas? » id est sic illum, scilicet prædicatorem sanctum, in persecutionis ardore ad cœlestia facies subvolare, sicut locustæ matutinis quidem horis, id est teporis tempore vix a terra se sublevant, cum vero æstus exarserit, tanto altius quanto alacrius C volant. Tunc enim locustæ calore solis excitatæ crura figunt et alas exerunt. Sic sancti in persecutione recta agendo se stabiliunt, et ad alta videnda exsiliunt. Ita ego suscitato equo : « Gloria, inquit, narium ejus terror, » id est visionem districti judicis gloriosa spe quavis de procul odorans expectat, et cum injustus venire formidat, justus vehementer desiderat. Dumque in suis naribus, id est in sua spe gloriatur, quæ tamen expectatio terror est peccatoribus :

VERS. 21. — « Terram, inquit, ungulo fodit, » id est ab auditorum cordibus terrenas cogitationes ejecit, seque primum, ut illis exemplo sit, sæcularibus evacuat curis, dicitque : « Imitatores mei estote sicut et ego Christi (Philipp. iii), » et his similia. Unde bene Isaac apud alienam gentem puteos fodisse describitur, quos tamen puteos Allophyli insidiantes replent (Gen. xxvi), quia nimirum immundi spiritus cum nos studiose cor fodere conspiciunt, congestas nobis tentationum cogitationes mergunt, ne ibi ab ira Dei abscondamur, juxta prophetam dicentem : « Abscondere in fossa humo, a facie timoris Domini (Isa. ii), » id est egestis cogitationibus terrenis quiesce in humilitatem mentis. « Terram, inquam, fodit, » et hoc faciens, « exsultat audacter, » id est gaudet in adversis constanter, juxta illud : « Ibant a conspectu concilii gaudentes, quoniam digni habiti sunt pro nomine Jesu contumeliam pati

(Act. v.) — « Exsultat, » inquam. « Non enim contristabit justum, quidquid ei acciderit (Prov. xii). » Nec solum exsultat, sed et « in occursum pergit armatis, » id est pro defensione justitiæ perversis erumpentibus, ac sævientibus semetipsum objicit. V. g. ut Paulus, quando Ephesi ad irrumpendas theatri turbas zeli flamma rapiebatur, nisi eum frena charitatis tenuissent, rogantibus amicis ne se daret in theatrum (Act. xix).

VERS. 22. — « Contemnit, inquit, pavorem. » — « Quis enim separabit nos a charitate Dei? » (Rom. viii.) — « Contemnit, inquam, nec cedit gladio, » id est nullo deterretur genere mortis ab exsequendo sessoris 508 sui imperio.

VERS. 23. — « Super ipsum sonabit pharetra, » id est contra illum parabitur machinatio pravorum insidiosa, sicut per Prophetam dicitur : « Paraverunt sagittas suas in pharetra (Psal. x). » Hæc pharetra super Paulum sonuit, cum quadraginta viri, qui ejus mortem conjuraverant, dolo quærebant eum de carcere educi (Act. xxiii). Sed quia prædicator sanctus talibus minime terretur, « vibrabit, inquit, hasta et clypeus, » id est persecutorum crudelitas ad supplicia manifesta producit. Atque vir sanctus ut feriri debeat, hasta vibratur, sed ne audiri possit, clypeo supponitur, id est dum corpus torquetur, os loquentis opprimitur adversis responsionibus, quia videlicet, hi qui in persecutione sæviunt non tam dolent quod cor prædicatoris non emolliunt, quam quod per ejus verba etiam alios amittunt. Sed nunquid prædicator sanctus, verbi gratia Paulus sæpe dictus, a fervore suo per ista compescitur?

VERS. 24. — « Fervens, inquit, et fremens, » id est sancto Spiritu inflammatus et eloquens, « sorbet terram, » id est in ipsis pœnis suis trahit ad se peccatorem. « Nec reputat tubæ sonare clangorem, » id est non audit, non curat vocem sæcularium potestatum : « Obedire, inquit, nos oportet Deo magis quam hominibus (Act. v); » dejici potest, superari non potest. Imo adhuc magis exsultat in adversis. Unde sequitur :

VERS. 25. — « Ubi audieris buccinam, dicit : Vah, » id est cum certum passionis sibi propinquare considerat, de exercitio virtutis exsulat. Desiderium enim habet dissolvi, et esse cum Christo (Philipp. i). Et sicut homo non nihil ex infirmitate trepidat, per spei tamen certitudinem ad præmium remunerationis gaudenter properat : « Dicit, inquam, Vah, » quod profecto dicere non potest brutum animal. Ergo de rationali equo sermo est. Et idcirco quodlibet certamen hic equus exsuperat, quia videlicet « procul odoratur bellum, » id est mentem certamini ante certamen parat, quod admonerat discipulis Paulus cum diceret : « Vosmetipsos tentate, si estis in fide, ipsi vos probate (II Cor. xiii). » — « Bellum, inquam, odoratur; exhortationem dicum, et ululatum exercitus, » subaudi « procul odoratur, » id est longe ante considerat quid vel auctores errorum contra electos valeant præcipere,

vel turba eis subdita quam possit unanimiter insannire. Duces ait exhortari, exercitum vero ululare, quia videlicet hi qui infidelibus præsunt, quasi ex ratione persuadent prava quæ præcipiunt, turba vero subdita bestiali insania perstrepsens sequitur voces eorum. Hunc ululatum Paulus odorans : « Intrabunt, inquit, post discessum meum lupi graves in vos (Act. xx). » De exhortatione vero ducum : « In avaritia, inquit, fictis verbis de vobis negotiabantur (II Petr. ii). »

« Nunquid, ait, præbebis equo fortitudinem? » subaudi ut ego, qui unicuique animæ cui præsideo ante omnia fidei fortitudinem præbeo. « Aut circumdabis collo ejus hinnitum? » id est ejusdem fidei confessionem, videlicet ut quod credit ad justitiam, ore confiteatur ad salutem (Rom. x). « Nunquid suscitabis eum quasi locustas, » scilicet ut quamvis veterem adhuc vitam ex usu retineat, nova tamen per intentionem agat, more locustæ quæ flexis quidem poplitibus terræ inhæret, in quibusdam tamen expansis alis a terra se suspendit? Cum autem sic bene vivere incepit : « Gloria, inquit, narium ejus terror, » id est in spe quidem gloriatur : spes enim per nares exprimitur; sed dum futurum judicium mente conspicit, hoc ipsum timet unde gloriatur. Quid ergo agit? « Terram, inquit, ungula fodit, » id est per districtam abinentiam domat vitia carnis. Quo facto, « exsultat, inquit, audacter, » id est qui prius timebat, jam domitis vitii adventum judicis exspectat. Sicque exsultans : « In occursum, inquit, pergit armatis, » id est insidias longe prævidet, quas intentant spiritus maligni, quibus tunc « in occursum pergit, » cum dolos illorum mirabiliter deprehendit. « Contemnit pavorem, » scilicet nullius habens tentationis formidinem, « nec cedit gladio, » id est non ad hoc usque terretur ut taceat, vel curam proximorum relinquat, quos ab eodem gladio, id est peccato prohibet dicendo : « Non regnet peccatum in vestro mortali corpore (Rom. vi), » et similia. Sed antiquus hostis contra tam durum militem tanto acutiora tentationum spicula perquirit, quanto se despici robustius conspicit. Hoc est quod sequitur : « Super ipsum sonabit pharetra, » id est contra ipsum parabitur tentatio occulta. « Vibrabit hasta et clypeus, » id est tentatio quoque manifesta scienti objicitur. Equum enim Dei sagitta per insidias impetit, quando ei callidus hostis sub virtute vitium abscondit, verbi gratia, dum elationem de servata castitate suggerit : hasta eum cominus vulnerat, cum manifesta nequitia, verbi gratia, libidine vel ira etiam scientem tentat. Sed quid contra hæc agit equus Dei? « Fervens, inquit, et fremens, » id est nimio ardore semetipsum discutiens, « sorbet terram, » id est proficiendo in cælestibus consumit terrenitatem suam. « Et clangorem tubæ sonare non reputat, » id est virtutes suas de quibus inanis gloria suggeritur quasi videre recusat. « Ubi audierit vocem buccinæ, » id est ubi cœpit eum tentatio pulsare, « Dicit : Vah, » id est gaudet et exsultat, quia

A videlicet utilitatem supernæ dispensationis considerans, ex ipsa validius tentationis adversitate confidit. Multos enim sua pejus securitas stravit. Et quia nonnunquam improvisus tentator adesse conatur, « Procul, inquit, odoratur bellum, » id est longe ex unaquaque re prænotat cujus vitii pugna succrescat. « Exhortationes ducum, » subaudi prænotat, id est simulationes principalium vitiorum, « et ululatum exercitus, » id est irrationabilem turbam vitiorum eorum quæ de ipsis nascuntur, verbi gratia, primus dux vitiorum superbia; radix quippe cunctæ malitiæ superbia est, devictum eor quasi ex ratione solet exhortari cum dicit : Debes majora appetere, ut quo potestate valueris excedere, eo etiam vales prodesse. Sed equus Dei naso, id est virtute discretionis, « odoratur, » id est perpendit quod si hæc exhortatio ducis admissa fuerit, mox ululans exercitus sequitur, id est cætera vitia, quæ de superbia nascuntur, scilicet inanis gloria, invidia, ira, tristitia, avaritia, ventris ingluviæ, luxuria. Septem hæc principalia vitia, contra quæ Redemptor noster septiformi Spiritu plenus venit, singula contra nos habent exercitum suum, id est turbam vitiorum, quorum ululatum, id est confusionem equus Dei dum virtute discretionis, ut dictum est, deprehendit, recte procul bellum dicitur odorari. Jam qui per equum didicimus sancti prædicatoris fortitudinem, etiam per avem discamus illius contemplationem.

Vers. 26. — « Nunquid, ait, per sapientiam tuam plumescit accipiter, et alas suas expandit ad austrum? » id est nunquid cuilibet tu intelligentiam contulisti, ut, flante sancto Spiritu cogitationum, alas expandat, quatenus pondera vetustæ conversationis abiciat, et virtutum plumas in usum novi volatus sumat? Agrestibus enim accipitribus moris est ut, flante austro, vel si ventus desit, contra solis radium alas expandant, sicque apertis poris vel veteres pennæ exsiliunt, vel novæ succrescunt. Ita per singulos annos pennam veterem accipiter nova nascente projicit. Et quidem domesticis accipitribus, quo melius plumescere debeant, munita ac tepentia loca requiruntur. Potest autem per hunc accipitrem renovata gentilitas designari. Ait ergo : « Nunquid per 509 sapientiam tuam plumescit accipiter? » Ac si beatus Job aperte diceretur : Futuras virtutum pruinas in gentilitate respice, et vetustas superbiæ pennas amitte. Sequitur :

Vers. 27. — « Nunquid ad præceptum tuum elevabitur aquila, » id est jussionibus tuis sicut meis obtemperans in supernis suspendetur fidelium vita? « Et in arduis ponet nidum suum? » id est suæ mentis habitationem, et dicit : « Nostra autem conversatio in cælis est (Philipp. iii). » Hoc videlicet ad mei solius præceptum faciens.

Vers. 28. — « In petris manet, » id est in dictis antiquorum et fortium Patrum mentis stationem collocat, qui dicti sunt vivi lapides (I Petr. ii), vel in contemplatione cælestium virtutum, quæ jam per æternitatis suæ fortitudinem certa soliditate fixæ

sunt. « In petris, » inquam, « manet, et in præruptis silicibus commoratur, » id est eosdem fortissimos angelorum choros contemplatur. Qui prærupti sunt, quia videlicet pars eorum cecidit, pars remansit: et integri quidem, stant per qualitatem meriti, sed per numeri quantitatem prærupti. « In præruptis, » inquam, « silicibus, atque inaccessis rupibus. » Nimirum qui prærupti silices, ipsi sunt inaccessæ rupes. Cordi enim peccatorum hominum valde inaccessa est claritas angelorum.

VERS. 29. — « Inde, » inquit, « contemplatur escam, » id est ex illis choris angelicis tendit oculum mentis ad contemplandam gloriam supernæ majestatis, qua non visa, adhuc esurit. Et quia per interpositionem corruptibilis carnis gravatus Deum sicut est, videre non potest: « Oculi, » inquit, « ejus de longe prospiciunt, » id est necdum per speciem videt Deum, sed per ænigma et speculum (I Cor. xiii). Hæc et illa verba Isaïæ uno spiritu mire probata sunt: « Iste in excelsis habitabit, munimenta saxorum sublimitas ejus: panis ei datus est, aquæ ejus fideles sunt. Regem in decore suo videbunt oculi ejus, cernent terram de longe (Isa. xxxiii). » Nam quod ille ait, « in excelsis habitabit, munimenta saxorum sublimitas ejus, » hoc dictum est hic: « in petris manet, et in præruptis silicibus commoratur, atque inaccessis rupibus, » et quod ibi dictum est, « panis ei datus est, aquæ ejus fideles sunt, regem in decore suo videbunt oculi ejus, » hoc dictum est hic: « Inde contemplatur escam; » et quod ibi dictum est, « cernent terram de longe, » hoc dicitur hic: « Oculi ejus de longe prospiciunt. » Sed prædicator sanctus cœlestia, ut dictum est, contemplans, cum auditores suos ea capere non posse conspicit, ad sola Dominicæ incarnationis verba descendit. Unde illico subinfertur:

VERS. 30. — « Pulli ejus lambent sanguinem. » Ac si aperte diceretur: Ipse quidem Divinitatis contemplatione pascitur, sed auditores ejus quia Deitatis secreta percipere nequeunt, cognito crucifixi Domini cruore satiantur. Quibus et dicit: « Non enim judicavi me aliquid scire inter vos nisi Christum Jesum, et hunc crucifixum (I Cor. ii). » Et « ubicunque fuerit cadaver, » inquit, « statim adest, » videlicet sicut alias dicitur: « Ubicunque fuerit corpus, ibi congregabuntur aquilæ (Matth. xxiv; Luc. xvii), » id est ubi qui passus et mortuus est sedet Christus, ibi suspensa mente conversatur. Vel ita: « Ubicunque cadaver fuerit, » id est ubicunque peccatorem esse cognoverit, « statim adest, » scilicet ut ex eo quod jam spiritualiter vivit, aliis in morte peccati jacentibus prosit, velut Paulus jam sæpe dicitur, qui nunc Judeam, nunc Corinthum, nunc Romanam, nunc Ephesum, nunc Hispanias tendebat, ut in peccati morte jacentibus æternæ vitæ gratiam nuntiaret. Auditis tot virtutibus sanctorum, beatus Job obstupuisse intelligitur, et sub admirationis terrore situsse. Nam sequitur:

VERS. 31, 32. — « Et adjecit Dominus, et locutus est ad Job: Nunquid qui contendit cum Deo tam facile conquiescit? Utique qui arguit Deum, debet respondere ei. » Hic subaudiendum est: Tu autem facile conquisisti, et non respondes mihi. Ac protinus inferendum: Non ergo sicut amici tui criminati sunt contentiose cum Deo disputasti, neque adversus me erecto collo cucurristi, quia quæcunque quasi arguendo Deum protulisti, non ex timore superbæ, sed ex qualitate vitæ tuæ collegisti, scilicet sciens non esse in te vitium, quod tanto deberet flagello resecari. Contentiosus enim sapientiori non acquiescit.

VERS. 33. — Beatus iratus Job humanum genus virtutibus transiens, amicos loquendo superavit, sed loquente Deo sublimius eruditus semetipsum cognoscendo reticuit, quia videlicet ad verba locutionis intimæ reum se juste cognovit. Ait enim:

VERS. 34. — « Qui leviter locutus sum, respondere quid potero? » Ac si dicat: Quod ego disputando requisivi cur me tuis flagellis cinxeris, cum ego juste vixerim, tantæ levitatis est, ac si dicat figmentum ei qui se fingit: Jam satis me informasti, cur adhuc tam asperos mihi digitos imprimis? Vel si dicat sigillum sculptori: Jam placeo videntibus et laudor a cunctis, cur adhuc scalpello tuo me impetis? « Qui » ergo « tam leviter locutus sum, » et hanc levitatem meam ex verbis tuis recognovi, te scilicet per multiplices similitudines ostende quod tuum sit, non meum, sanctos perficere vel quantum cuique desit prospicere, « respondere quid possum? » Subaudi nihil. Ergo « manum meam ponam super os meum, » id est conticescam, et victum me in causa confitens, continebo os meum. « Manum, » inquam, « meam ponam super os meum, » id est: virtute boni operis quod per manum solet significari tergam culpas incautæ locutionis. Hoc est quod sequitur:

VERS. 35. — « Unum locutus sum, quod utinam non dixissem, et alterum, » id est: et ante flagella rectum me inter homines credidi; hoc est unum: et post flagella rigidum me inveni; hoc est alterum. « Quibus, » inquit, « ultra non addam, » quia videlicet jam nunc quanto te loquentem subtilius intelligo, tanto memetipsum humiliter investigo. Universaliter tamen per unum et alterum liquido ostendit quod peccator omnis in penitentia duplicem habere gemitum debet, nimirum quia et bonum quod oportuit non fecit, et malum quod non oportuit fecit.

CAP. XL, VERS. 1, 2. — « Respondens autem Dominus Job de turbine dixit: Accinge sicut vir lumbos tuos, interroga te, et indica mihi. » Hoc primo jam diu sermone tractatum est, quod idcirco Dominus nunc repetit, ut attentionem renovet audientis, quia videlicet qui superiori sermone de misericordiæ vel gratiæ suæ operibus multa protulit, ipse hoc alio sermone de terribili judicio suo magna et mira dicturus est, ut digno et probato ho-

mini universas indicet vias suas, quæ sunt miseri- A cordia et veritas (*Psal.* xxiv).

VERS. 3. — « Nunquid, » ait, « irritum facies iudicium meum, et condemnabis me, ut tu justificeris? » Ac si aperte dicat : Tua quidem bene acta considerans, sed mea occulta iudicia ignorans, dum ex tuis meritis contra mea flagella disputas, quid aliud quam me addicere te justificando festinas? .

VERS. 4. — « Et si habes brachium, » id est si gignis cuncta operantem Filium, « sicut Deus. Et si voce simili tonas? » subaudi voci meæ qui toti mundo consubstantiali mihi Filium terribiliter demonstro.

VERS. 5. — « Circumda tibi decorem, » subaudi ut ego, de quo solo scriptum est : « Dominus regnavit, decorem induit (*Psal.* xcii). » — « Et in sublime erigere, » subaudi ut ego, qui me in natura mea mentibus humanis demonstro impenetrabilem esse. « Et esto gloriosus, » subaudi ut ego, qui me ipso perfruens accedentis laudis non sum indigens. « Et speciosis induere vestibus, » subaudi ut ego, qui sanctorum angelorum choros in usum decoris mei assumpsi, et velut quamdam vestem exhibeo mihi gloriosam Ecclesiam non habendo maculam 510 aut rugam (*Ephes.* v). Hæc dicendo beato Job Dominus mira dispensatione pietatis eum dum increpat exultat, quia videlicet eum quem sua comparatione superat, superiores cunctis demonstrat.

VERS. 6. — « Disperge, » inquit, « superbos in furore tuo, » subaudi ut ego, qui eos et tranquillitatis tempore unitos contra me tolero, et districtus quandoque veniens in meo furore eos dispergo. « In furore, » inquam, non quod in me ulla furoris inæqualitas serpat, sed quia incommutabilis manens apud me, et tranquillus justis, et iratus parebo injustis. « Disperge, » inquam, « superbos. Et respiciens omnem arrogantem humilia, » subaudi ut ego, quia arrogantes quos nunc juste respicio ut coarventantur, quandoque respicio ut puniantur.

VERS. 7. — « Respice cunctos superbos et confunde eos, » subaudi ut ego, « et contene impios in loco suo, » id est in peccato suo. Impiorum enim locus ipsa superbia est, quæ initium omnis peccati est (*Eccli.* x).

VERS. 8. — « Absconde eos in pulvere simul, » id est justo iudicio cæcari permittit, ut terrenis negotiis opprimantur, sintque, juxta prophetam, « subcinericius panis, qui non reversatur (*Ose.* vii), » id est intentionem qua Deum querere debent inferioribus occultent curis, sicut subcinericius panis mundiorum partem inferius premit. Qui et reversarentur, si desideriorum carnalium cinerem repellerent. « In pulvere, » inquam, « absconde eos. Et facies eorum demerge in locum, » scilicet ut ad ima corruant, cum altiore locum superbiendo appetunt. Hæc et hæc fac quæ dixi :

VERS. 9. — « Et ego confitebor quod salvare te possit dextera tua. » Ac si aperte dicat : Si potes terribilia hæc facere quæ ipse protuli, tibi et non

A mihi deuto bona omnia quæ fecisti. Jam tandem servo bono Dominus nequitiam antiqui hostis ostendit, ut cognita calliditate disceret quantum timeret, juxta prophetam dicentem : « Leo rugiet, quis non timebit? Dominus locutus est, quis non propheta-bit? » (*Amos* iii.) Cunctas enim ejus machinationes insinuat, omne quod opprimendo rapit, omne quod insidiando circumdat, omne quod minando terret, omne quod suadendo blanditur, omne quod desperando frangit. Cuncta ergo tergiversationis ejus certamina exorditur dicens :

VERS. 10. — « Ecce Behemoth, » quod interpretatur animal, scilicet diabolus, « quem feci tecum, » id est rationalem sicut te, nullum quippe animal in cuncta conditione rerum rationale est nisi angelus B et homo, « quem, » inquam, « feci tecum, » quidquid enim ratione uti non potest cum homine factum non est, « fenum quasi bos comedet, » id est sicut bos feno non nisi mundo vescitur, ita illos tantum pro magno habebit rapere, qui mundam, id est spiritualem videntur vitam ducere, sicut per prophetam dicitur : « Esca ejus electa (*Habac.* i), » id est hi qui apud humana iudicia electi videntur, sed apud subtile examen Dei fenum sunt, illi incorporantur. Tali cuilibet et per quemdam sapientem dicitur : « Transi, hospes, et orna mensam (*Eccli.* xxxi), » id est laudem altaris Dei extendit, ut aliis opinio tua proficiat, qui ipse tanquam hospes transis; quia videlicet in gradu sanctitatis stare ad sacra non vis. « Comedet, » inquam, « fenum. » Et quomodo vel unde prævalebit?

VERS. 11. — « Fortitudo, » inquit, « ejus in lumbis ejus, et virtus ejus in umbilico ventris ejus, » id est uterque sexus, scilicet virilis pariter et femineus, ex luxuriæ infirmitate illi substernitur. Viris enim luxuria in lumbis, feminis autem in umbilico ventris est. Et illi nimirum proprie corpus ejus fiunt, qui suggestorum turpium blandimentis decepti ei per luxuriæ fluxa succumbunt. « Fortitudo ergo ejus, inquit, in lumbis ejus, » id est in viris sibi adhaerentibus, « et virtus ejus in umbilico ventris ejus, » id est in feminis quæ unitæ corpori ejus per mollitiem suam sunt quasi umbilicus ejus. Et ita fortiter agens per omne labentis sæculi tempus magis in fine mundi confortabitur. Hoc est quod sequitur :

VERS. 12. — « Stringit caudam suam quasi cedrum, » id est extremitatem suam, quando vas proprium, scilicet illum perditum hominem ingreditur, qui specialiter Antichristus nuncupatur, modo honoribus sæculi, modo signis et prodigiis fictæ sanctitatis et potentiae tumore elevabitur, ita ut recte cedro debeat comparari. Sicut enim cedrus arbusta cætera in altum crescendo deserit, ita tunc Antichristus mundi gloriam ultra mensuras hominum temporaliter obtinebit. Hæc de ipso iniquorum capite dicta sunt. Sequitur de membris ejus. « Nervi testicularum ejus perplexi sunt, » id est assertiones prædicatorum nequitie ejus sub duplicibus argu-

mentis, verborum scilicet et operum, latentes cor-
rumpunt animas innocentium. Tot enim Behemoth
iste testes habet, quot iniquitatis suæ prædicato-
res possidet. Quos si quis redarguat, mox se sub
quodam defensionis velamine occultant, quia vide-
licet « nervi perplexi sunt, » et male impliciti nequa-
quam correctione solvi possunt.

Vers. 13. — « Ossa, » inquit, « ejus, » id est
valentiores quilibet in corpore ejus, quorum duritia
multitudines diabolo adhærentes ita fulciuntur, sic-
ut ossibus carnes : « ossa, » inquam, « ejus sicut
fistulæ æris, » id est efficaces sunt in persuasioni-
bus perniciosis, utpote qui more metalli insensibilis
sonum bene loquendi habent, sed sensum bene vi-
vendi non habent, Qui tamen ex eo loquendi habent
auctoritatem, quod dum rebus subnixi sunt et opi-
bus, quasi ærea fortitudine solidantur. « Cartilago
illius, » id est qui non adeo fortes sunt, sed per am-
bitionem tendunt videri quales non sunt, sicut car-
tilago ossis, quidem speciem habet, sed ossis duri-
tiam non habet : « Cartilago, » inquam, « illius, »
id est hi qui in eo delitantes sunt, « quasi laminæ
ferreæ, » id est sicut cæteris metallis durius est fer-
rum, ita ipsa ad perpetranda mala nequiores exi-
stunt. Sed jam secundum hæc verba Conditoris,
quid antiquus hostis in hominibus etiam nunc ante-
quam assumat illum damnatum hominem explore-
mus. « Stringit, » inquam, « caudam suam quasi
cedrum, » id est finem vitii vel consummationem
ita roborat, ut a captivo homine vix possit superari
peccatum. Nam caput hujus Behemoth, id est prima
suggestio quasi mollis ac tenera est et facile conte-
renda : cauda autem, id est consummata vel in usu
hominis habita nequitia quasi cedrus est, quia vide-
licet prava consuetudo pene insolubiliter innodatur.
Et caudam suam tunc quoque stringit, dum plerum-
que eis quos cepit tunc graviore culpas ingerit,
cum præsentis vitæ termino illos appropinquare co-
gnoscit. Cujus astutiora argumenta panduntur cum
subditur : « Nervi testicularum, » id est pestifera
argumenta machinationum ejus, « perplexi sunt. »
Testes quippe sunt ejus suggestiones pravæ, quibus
in mentis corruptione fervescit, atque in constuprata
anima iniqui operis prolem gignit. « Perplexi, » in-
quam, sunt testes ejusmodi, quia videlicet pleros-
que ita peccare faciunt, quatenus si peccatum for-
tasse fugere appetant, hoc sine alio peccati laqueo
non evadant. Quorum tamen nervorum perplexitas
solvitur, dum ad virtutes maximas per commissam
minora transitur. « Ossa, » inquam, « ejus sicut fi-
stulæ æris, » id est consilia ejus dum dulcia sicut
fistulæ resonant, ad noxia mentem inclinant. Hoc
enim suggestiones a consiliis distant, quod per sug-
gestionem aperte noxia inserit, per consilia vero quæ
naturalis ejus ingenii subtilitas roborat, quasi ex
bono consulens ad culpam trahit, verbi gratia, dum
avarus dicit : Ea quidem quæ sunt in præsentem suf-
ficiunt, sed his deficientibus quid acturus es? **511**
Desse potest citius quod est, si non provide paras

A quod deest. Similiter dum cuique vitio suum accom-
modat consilium, « ossa ejus sicut fistulæ æris
sunt, » quia videlicet perniciosa ejus consilia audi-
tori suo consulentis vocis suavitate blandiuntur.
Sed et tunc Behemoth iste duriores tentationes ex-
citat, quando ante tentati oculos iniquitatis laqueos
sub specie virtutis occultat. Unde et subditur :
« Cartilago ejus, » id est vitia quæ rectitudinis spe-
ciem præterdunt, sed ipsam rectitudinem non ha-
bent, velut cartilago ossis ostendit speciem, sed os-
sis non habent firmitatem. « Cartilago, inquam,
ejus, » id est vitium quod virtus esse creditur,
« quasi laminæ ferreæ, » id est quo sub prætextu
boni calliditatem suam fraudulentius exhibet, eo in
culpa mentem durius tenet. Sed jam nunc iste qui
ad decipiendum in tanta insidiarum tergiversatione
se exhibet cujus naturæ sit audivimus, cujus sit
conditionis audiamus.

Vers. 14. — « Ipse, inquit, est principium via-
rum, » id est, actionum vel creaturarum Dei. Prin-
cipium, inquam, quia nimirum cum Deus cuncta
creans ageret, hunc primum condidit quem reliquis
angelis eminentiorem fecit. Ac si aperte diceret :
Idecirco ad tam multa fortiter sufficit, quia in natura
rerum hunc creando per substantiam Conditor pri-
mum fecit. Unde propheta dicit : « Cedri non fue-
runt altiores illo in paradiso Dei, abietes non ad-
æquaverunt summitatem ejus (Ezech. xxxi), » etc.,
id est, illa virtutum cœlestium agmina quæ proceræ
celsitudinis, quamvis excelsa sint condita, huic ta-
men nec prælata sunt nec æquata. Auditis tot anti-
qui hostis virtutibus vel magnitudine conditionis
ejus, ne quis immensa formidine vel desperationis
percussione corruat, infirmitatem nostram patefacta
gratia suæ dispensationis refovet. « Qui fecit eum,
inquit, applicabit gladium ejus, » id est restringet
malitiam ejus, videlicet ne ferire tantum mentes ho-
minum quantum appetit permittatur, verbi gratia :
quomodo in te quoque gladius ejus replicatur me
dicente : « Ecce in manu tua est, verumtamen ani-
mam illius serva (Job ii). » Malitiæ quippe ejus gla-
dius quam sit replicatus, in Evangelio ostenditur,
quando si potestas summa licentiam non præbuis-
set, grassari illi nec in porcos licuisset (Marc. v).
Antiquo hosti superbi quique quanto familiaris
serviunt, tanto vitæ hujus successibus apud semet-
ipsos altius intumescunt. Unde et subditur :

Vers. 15. — « Huic montes herbas ferunt, » id
est superbi fluxas ac lubricas voluptates suas offe-
runt, quæ profecto voluptates herbæ montium sunt,
quia gignuntur ex cordibus superbiorum, quibus in-
ventis Behemoth iste reffectum suæ malitiæ ventrem
tendit. « Omnes bestię, » id est omnes immundi
spiritus, « bestię, inquam, agri, » id est vastatores
hujus sæculi, « iudent ibi, » id est in montibus il-
lis. Ludere namque est spiritibus immundis animam
humanam diversis subjungere vitiis, dicendo juxta
prophetam : « Incurvare ut transeamus (Isa. li). »
Et ubi per prava desideria requiescit?

VERS. 13. — « Sub umbra, inquit, dormit, » id est in torpore frigidae mentis in qua abundante iniquitate charitas refriguit (*Matth. xxiv*), secure cubat et quiescit, quia videlicet nullis poenarum actionum vel cogitationum inquietatur stimulis, nullo fatigatur aestu caelestis desiderii. « Sub umbra, inquam, et in secreto calami, » id est in occultis et contactis cogitationibus illorum, quia quamdam habent similitudinem calami, quia videlicet per fatuitatem sunt vacui, sed foris per speciem et ostentationem pulchri. Et miro modo ibi ipse quietus dormit, ubi eos quos possidet sicut levis ventus calamum quiescere non permittit. « In locis, inquit, humentibus, » id est in terrenorum hominum mentibus carnali concupiscentia fluentibus, quia nulla disciplinae fortitudine a vitiorum humore siccantur, qui si quando a virtutum magistris redarguuntur, invicem se justorum increpationibus obviando tuentur. Hoc est quod sequitur :

VERS. 17. — « Protegunt umbræ umbram ejus, » id est nequissimorum facta nequiores perversis patrociniis tuentur. Dum enim nequiter agentem nequior alius defensat, quasi umbram ne a veritatis lumine illustretur obscurat. « Circumdabunt, inquit, cum salices, » id est familiariter illi obsequentur infructuosi homines, de quorum sterili vita contra Babyloniam dicitur : « In salicibus in medio ejus suspendimus organa nostra (*Psal. cxxxi*), » id est, ideo quia fructum non reddunt auditores, cessat praedicationis nostra. « Salices, inquam, torrentis, » id est amatores hujus saeculi labentis Deo ut dictum est infructuosi. Quid illi a suis clientibus impendatur audivimus, nunc etiam quid in illis ipse agat audiamus

VERS. 18. — « Ecce, absorbebit, inquit, fluvium et non mirabitur, » id est a mundi origine humanum genus vix paucis electis evadentibus in ventrem malitiae suae trahens hoc pro magno non habet, sed illud magnum reputat quod sequitur : « Et habet fiduciam quod influat Jordanis in os ejus, » id est quod illorum quoque quosdam qui baptismi sacramentis signati sunt deglutire se posse confidit. Jordanis enim nomine, in quo Dominus noster baptizatus est, recte omnes baptizati designantur. Et toties Jordanis in os illius fluit, quoties Christianus quisque ad iniquitatem defluit. Jordanis nomen secundum interpretationem ad eum sensum respicit. Interpretatur enim *descensio*. Quam videlicet descensionem tunc iste Behemoth se posse deglutire confidit, dum illos insidiando rapere appetit, quos pro amore supernae patriae a praesentis vitae gloria semetipsos dejicere agnoscit. Quod etiam toties efficit, quoties hi qui ejusmodi sunt inanis gloriae telo percussi pejus de alto ruunt. Quid ergo? Nul lumne erit consolationis adjutorium? Erit certe; nam sequitur :

VERS. 19. — « In oculis suis hamo capiet eum, » subaudi, qui fecit eum, ut supra dictum est. Hamo, inquam, capiet eum. Repente Dominicae Incarnatio-

nis nuntiat adventum. Quis enim nesciat quod in hamo esca ostenditur, aculeus occultatur? Esca enim provocat ut aculeus pungat. Ibi autem, id est in Incarnatione Dominica humanitas inerat, quae ad se devotorem duceret, ibi divinitas quae perforaret. Quasi hamo ergo captus est in oculis suis, id est, in eo quem ante se positum vidit, quia dum in illo appetit escam corporis, transfixus est aculeo divinitatis. Hoc per se caput nostrum fecit. Protinus subditur quid per membra sua facit. « Et in sudibus, inquit, perforabit nares ejus, » id est acutis sanctorum consiliis callidas ejus insidias penetrans enervabit. Nam per sudas, qui exacuuntur ut figantur, sanctorum consilia signantur, quibus hoc praecavent ne a Satana circumveniantur. Per nares autem, quibus res etiam longe posita odorando sentitur, astutiae ejus exprimuntur. Quas videlicet nares tunc sudibus perforamus, quando subtiliter circumspicimus ne hoc quod mens bene inchoat, ipse in malitiae finem vertat. Quod si illum is qui Deus et homo est non capiat, an qui homo tantum est capiet? Non. Unde et sequitur :

VERS. 20. — « An extrahere poteris Leviathan, » id est, eundem diabolum « hamo? » Leviathan interpretatur *additamentum eorum*, subaudi, hominum, videlicet per irrisionem, quia dum homini divinitatem se addere perhibuit, immortalitatem tulit. Vel ideo quia culpam praevericationis quam intulit, usque ad mortem quotidie pessimis suggestionibus extendit et superaddit. Hunc, inquam, Leviathan ad omnium mortem inhiantem, « an extrahere, » **512** inquit, poteris hamo; » subaudi, sicut ego supradicto Incarnationis mysterio? Cujus videlicet hami linea illa est per Evangelium antiquorum Patrum memorata propago : « Abraham genuit Isaac (*Matth. i*), » etc. « An extrahes, inquam. Et fune ligabis linguam ejus, » subaudi, sicut ego? Tunc namque illo de quo scriptum est : « Funiculus triplex difficile rumpitur (*Eccle. iv*); » fune, inquam, id est fide Trinitatis indissolubili, ligabo linguam ejus, ut videlicet veritate cognita falsae doctrinae conquiescant, verbi gratia, error academicorum, superstitiones mathematicorum.

VERS. 21. — « Nunquid, ait, pones circulum in naribus ejus, » id est omnipotentia virtutis ambies vel circumplectes insidias ejus, subaudi, ut ego? Nam sicut per nares insidiae, ita per circulum designatur omnipotentia virtutis divinae. Cujus occulti iudicii adjutorio dum a callida crudelitate Behemoth refrenatur, quasi circulus in naribus ejus ponitur. « Aut armilla, inquit, perforabis maxillam ejus, » subaudi, ut ego, scilicet, ut eos quoque quos jam cepit amittat, et quasi ab ore illius cadant, dum post perpetratas culpas ad innocentiam redeunt? Sane ab intellectu circuli armilla non discrepat, quae ubi ponitur ambiendo constringit, significans et ipsa propensioem circa nos occulti iudicii protectionem : videlicet Petrum iste Behemoth in ore tenuit, eum negavit. David cum in adulterium simul et in ho-

micidium incidit. Sed dum uterque ad vitam per A
pœnitentiam abiit, Leviathan iste eos quasi per ma-
xillæ suæ foramen amisit.

VERS. 22. — « Nunquid, ait, multiplicabit ad te
preces, aut loquetur tibi mollia? » subaudi, ut mi-
hi cui dicit: « Si ejicis nos, mitte nos in gregem
porcorum (*Matth. viii*): » imo cujus corporis vox
erit in die judicii: « Domine, Domine aperi nobis
(*Matth. xxv*). »

VERS. 23, 24. — « Nunquid feriet tecum pactum: »
subaudi, ut mecum a cujus judicio etiam discor-
dando non discrepat, et adversando non minus profi-
citur quam si juraverit se cooperari velle utilitatibus
meis? « Et accipies, inquit, eum servum sempiter-
num, » subaudi, ut ego, qui utor illo pro velle meo,
verbi gratia, sicut faber malleo suo? Servus, in
quam, sempiternus, scilicet non solum in hac vita
dum electos persequendo purgat, sed etiam in fu-
turo sæculo, dum justî, conspectis cruciatibus ejus
quos evaserunt, crescunt in laude mea? In hoc pro-
fecto magna ejus fatuitas illuditur, quod semper
eidem prodest, cui semper obesse nititur. Unde et
sequitur: « Nunquid illudes ei quasi avi? » Nota-
ndum quod qui prius Behemoth, quod est animal
[bellua], postmodum Leviathan per quod intelligitur
draco, nunc avis dicitur, videlicet propter brutum
sensum quo cœlestia deseruit bellua est, propter
malitiam qua hominem decepit draco est, propter
naturæ suæ subtilitatem de qua superbit avis est.
In illis quoque quos per luxuriam polluit jumentum
est, in illis quos malitiosos efficit draco est, in illis
quos per superbiam erigit avis est. « Nunquid
illudes ei ut avi, » subaudi, ut ego, qui in
passione unigeniti Filii escam illi ostendo, sed
laqueum abscondo? « Aut ligabis eum ancil-
lis tuis, » subaudi, ut ego, qui dum non per
fertia, sed per infirma mundi illum debello, quasi
non per servos sed per ancillas meas illum alligo?
Quas videlicet ancillas juxta Salomonem (*Prov. ix*),
sapientia misit ut vocarent ad arcem id est ad il-
lum quam de carne Virginis ipsa sibi ædificavit do-
mum, quia videlicet incarnata Sapientia Dei infirmos
abjectosque prædicatores habere studuit. Quid ergo
fiet de illo sic illuso, sic alligato?

VERS. 25. — « Concident, inquit, eum amici, »
id est, prædicatores sancti. Concident, inquam, gla-
dio verbi Dei, « dividunt illum negotiatores, » id est
idem amici. Nam qui amici per fidem, ipsi negotia-
tores sunt per actionem. Concident, ait, et dividunt,
quia videlicet prædicando membra illius ab eo se-
parabunt.

VERS. 26. — « Nunquid implebis, ait, sagenas
pelle ejus, et gurgustium piscium capite ejus? »
subaudi, ut ego, qui vocans piscatores homines et
faciens eos fieri piscatores hominum (*Matth. iv*),
sagenam illam de qua scriptum est, « Simile est re-
gnum cœlorum sagenæ missæ in mare, et ex omni
genere piscium congreganti (*Matth. xiii*), » primum
pelle ejus impleo, id est extremos atque infimos

colligo, et postmodum prudentes mihi adversario
subdendo quasi gurgustium piscium capite ejus
impleo.

VERS. 27. — « Cones super eum manum tuam, »
id est potentiam tuam? Ac si aperte dicat: Nunquid
virtute propria illum reprimes, subaudi ut ego?
Quod cur interroget subdendo manifestat. « Memento
belli, nec ultra addas loqui, » id est memento quod
fortis sit is contra quem te oportet præliari, et quod
tu manum tuam super eum ponere non possis, nisi
meo adjuvante sustentaris. Ad quod tunc maxime
adjuvaris cum flagello cingeris, quia videlicet dum
exterioribus cruciatibus cingeris, ab interna passione
liberaris. Hoc, inquam, « memento, nec ultra addas
loqui, » quia videlicet melius tibi est duris in cor-
pore flagellis subjici, quam blandimento occultæ
tentationis decipi. Quia autem Leviathan hujus irre-
missibilis reatus est, et ab altitudine quam sibi ar-
rogat, ruit ad ima, dejectus infra omnia.

VERS. 28. — « Ecce, inquit, spes ejus frustrabi-
tur eum, » illa videlicet qua superbe præsumens,
dixit: « Similis ero Altissimo (*Isa. xiv*). » Imo:
« Et videntibus cunctis præcipitabit, » scilicet æter-
no judice terribiliter apparente, astantibus legionibus
angelorum, cuncto assistente ministerio cœles-
tium potestatum, atque clectis omnibus ad hoc
spectaculum deductis; tunc, inquam, ista bellua
crudelis et fortis deducta in medium captiva æter-
nis gehennæ incendiis cremanda præcipitabitur, di-
cente quoque judice cuncto corpori ejus: « Disce-
dite, maledicti, in ignem æternum, qui paratus est
diabolo et angelis ejus (*Matth. xxv*). » Nunc quasi
quæres cur tam fortem in certamine nostræ inflir-
mitatis suscitet?

CAP. XLI, VERS. 1. — « Non, inquit, quasi crude-
lis suscitabo eum, » subaudi, sed quasi justus, vide-
licet quia non contra sublitos, sed contra resisten-
tes mihi illum grassari permittit. Et ideo time nec
addas loqui, ut supra dictum est: « Quis enim, in-
quit, resistere potest vultui meo, » subaudi impune?

VERS. 2. — « Aut quis ante dedit mihi ut reddam
ei, » id est, quis de suis meritis contra me potest
gloriarî? Nemo quippe prior aliquid mihi contulit,
neque boni quidquam operatur aliquis, nisi illum
misericordia mea prævenierit. « Quis, inquam, dedit
mihi ut reddam ei? » Omnia quæ sub cœlo sunt,
mea sunt. Sub cœlo, inquam, videlicet, quæ sola
contingere aut videre potest homo. Et idcirco cum
aliquid de his servitium vel munus impendit. non
prior dat ipse mihi, cum a me cujus omnia sunt il-
lud acceperit. Mea sunt, inquam, omnia, quæ sub
cœlo sunt. Ergo et ipse Leviathan qui sub cœlum
ruit, quia videlicet, beatitudinem quidem meam per-
didit, sed dominium meum non evasit.

VERS. 3. — « Non parcam, inquit, ei, et verbis
potentibus, » Hoc ad corpus ejus, id est, ad omnes
iniquos referendum est, quia culparum suarum dia-
bolus veniam non est petiturus. Sed et ille homo
peccati, quem Dominus Jesus interficiet spiritu oris

sui (*II Thess. II*), tortasse territus ad preces inclinabitur. Sed non parcam, inquit, ei, verbis potentibus et ad deprecandum compositis, id est non proderunt ei vel universo corpori ejus verba potentia et ad deprecandum composita, quin, ut supra dictum est, videntibus cunctis præcipietur. Et quia nobis Dominus ejus insidias quanto subtilius occultari considerat, tanto misericordius manifestat :

VERS. 4. — « Quis, » inquit, subaudi, nisi ego, « revelabit faciem **513** indumenti ejus, » id est fraudem simulationis ejus, quæ tanta est, ut se in angelum lucis transfiguret? (*II Cor. XI*). Quod videlicet simulationis ejus indumentum tunc ipse revelat, quando se vis suis inspirat ut caveant malitiam quam sub habitu sanctitatis occultat. Unde adhuc subditur : « Et in medium oris ejus quis intrabit, » id est verba ejus discussit et falsitatem ejusprehendit et manifestavit, subaudi, nisi ego?

VERS. 5. — « Portas, inquit, vultus ejus, » id est doctores iniquos, per quos quisque deceptus ingreditur ut Leviathan iste quasi in potestatis suæ principatu videatur; « portas, inquam, quis aperiet, » subaudi, nisi ego qui electis meis magistros errorum sub specie sanctitatis absconditos perspicua cognitione manifesto? Quas portas cur impossibile sit cuiquam præter ipsum aperire subdendo manifestat. « Per gyrum, inquit, dentium ejus formido, » id est in circuitu et quasi in præsidio doctorum erroris ejus sæcularium potestatum est protectio. Nam hic per dentes insinuare voluit quos superius portas vocavit : nam et portæ sunt, quia ingressum perditionis aperiunt, et dentes sunt, quia quos in terrore capiunt, a veritatis soliditate confringunt. Circa quos formido est, quia videlicet circa ipsos sunt qui mentes infirmorum affligunt, et quod ab ipsis verbis blandientibus dicitur, hoc ab illis gladiis ferientibus imperatur.

VERS. 6. — « Corpus illius, » id est iniqui omnes, quorum ipse caput est, « quasi scuta fusilia, » id est, per obstinationem duri sunt, sed per vitam fragiles, quemadmodum scuta fusilia in suscipienda sagittarum percussione robusta sunt, sed casu fragilia. Sic, inquam, verba correctionis impenetrabiliter excipiunt scuto superbæ defensionis, sed suo lapsu dissolvuntur, et franguntur casibus suis. Et bene scutis comparantur, quia scutali sunt, id est, defendentes se in omni peccato quod faciunt, sicut de Judæis juste obduratis propheta dicit : « Domine dabis ei scutum cordis laborem tuum (*Thren. III*), » id est, ideo repellunt a se verba prædicantium, quia delignantur in te labores passionum. « Corpus, inquam, quasi scuta fusilia, compactum squamis se prementibus, » id est, defendens se et excusans, dum corripitur, quibus valet tergiversationibus, quemadmodum draconis corpus squamis tegitur, ne citius jactatione penetretur. Nonnunquam etiam a similibus suis fulcitur, cum in suis excessibus malitiosus quisque comprehenditur. Unde et sequitur

VERS. 7. — « Una uni, » id est squama squamæ,

« conjungitur : » quia videlicet quos similis reatus sociat, concordique pertinacia defensio perversa constipat. « Et ne spiraculum quidem incedit per cas, » id est nullatenus ad se intrare permittunt sanctæ exhortationis spiracula.

VERS. 8. — « Una alteri, » id est similis simili, « adhærebit, » ita ut per Salomonem dicitur : « Stuppa collecta synagoga peccantium (*Eccli. XXI*). » — « Et tenentes se nequaquam separabuntur, » id est, invicem defendentes ab invicem corroborabuntur.

Descripto corpore, ad caput sermo reducitur, et qui antiquus hostis semetipsum exerceat nuntiatur.

VERS. 9. — « Sternutatio, inquit, ejus splendor ignis, » id est extrema commotio, qua damnatum hominem ingreditur, multis prodigiis quasi quodam ignis lumine resplendet. Et quemadmodum in sternutatione inflatio a pectore exurgens, porosque apertos ad emanandum non inveniens cerebrum tangit, moxque per nares exiens totum caput concutit : sic ille homo peccati dignitate præsentis sæculi inflatus, dum quantum appetit contra justos prævalere nititur, quasi Satanae cerebrum, id est, sensum elatum in fine mundi arctius percutit, et turbato capite, id est, illo qui in se habitat universæ iniquitatis auctore, quasi per nares egreditur, dum tota superbia ejus apertis malitiæ flatibus cum claritate miraculorum quasi cum splendore ignis demonstratur. « Et oculi ejus, » inquit, id est consiliiarii vel provisosores ejus, scilicet antichristi; « oculi, inquam, ejus, » id est, potentes sæculi, qui adhærebant illi, « et ut palpebræ diluculi, » id est, simulantes se esse nuntios veræ lucis, quia videlicet fidem quæ in Christo inveniunt quasi erroris esse noctem afferunt, et venerationem antichristi verum esse male pollicentur.

VERS. 10. — « De ore ejus, » id est, de eisdem consiliiariis ejus, qui et oculi vocantur, quia prævident, et os quia prædicant : « lampades procedunt, » quia videlicet mentes audientium ad amorem perfidiæ succendunt. « Lampades, inquam, sicut tædæ ignis accensæ, » id est, sanctitatis sibi speciem arrogantes, sed tamen opera iniquitatis exercentes, sicut tædæ cum accenditur odorem quidem suavem habet, sed lumen obscurum. Olent per simulationem justitiæ, sed obscurum ardent per penetrationem nequitiae.

VERS. 11. — « De naribus ejus, » id est de insidiis miraculorum ejus, « procedit fumus, » id est, caliginosa dubietas generatur, tanta videlicet, ut si fieri potest, etiam electi in errorem inducantur. « Fumus, inquam, sicut ollæ succensæ atque ferventis, » id est, ita efficiens animas cogitationum suarum impetu quasi spumis undarum ardentem, quomodo olla succensa aquas bullientes intrinsecus tenet, quia videlicet per tot se fervores afflata ejus tentationibus conscientia erigit, per quot intra se cogitationes intumescit. Unde adhuc subditur :

VERS. 12. — « Halitus ejus, » id est, occulta suggestio ejus, « prunas ardere facit, » id est, succensæ

internis concupiscentiis reproborum mentes ad delectationes illicitas pertrahit. Nisi enim ignis, id est, concupiscentiæ scintillam in se haberent, halitu, id est, suggestione diaboli prunæ ardentes non flerent, et flamma, inquit, de ore ejus egreditur, id est, instigatio locutionis occultæ animo ingeritur, quia videlicet ardet in desideriis animus, cum ejus suggestionibus instigatur.

Antiquus hostis extrema mundi, ut sæpe jam dictam est, atrocius aggreditur tentaturus, quia fit ferventior ad sævitiam, quanto se vicinior sentit ad penam. Tunc cervicem superbiæ æltius erigit, et per damaatum illum quem gestat hominem, omne quod temporaliter prævalet, nequiter ostendit. Unde nunc dicitur :

Vers. 15. — « In collo ejus morabitur fortitudo, id est, in elatione qua contra Deum erigitur : sicut per prophetam dictum est : « Dolus in manu ejus dirigetur (*Dan. viii*), » quia videlicet omne quod nequiter volet hoc ad tempus exsequi etiam fortiter potest. Et quia omnis qui perversis moribus amicitias ejus innotescit, prius veras mentis divitias amittit : « Et faciem, inquit, ejus, » id est notitiam ejus, « præcedit egestas, » quia videlicet nullus illi adhaeret, nisi cui sicut angelo Laodicæ per Joannem dicitur : « Miser est, et miserabilis, et pauper, et cæcus, et nudus (*Apoc. iii*). » Et quia nulla sibi sui corporis discordant membra

Vers. 14. — « Membra, inquit, carniū ejus coherentia sibi, » id est, sævitiam suam tanto robustius exerit, quanto carnales omnes, qui utique membra ejus sunt, quo contra spiritualibus Paulus dicit : « Vos estis corpus Christi et membra de membro (*I Cor. xii*). » — « Membra, inquam, carniū ejus, » id est, omnes carnalibus vitiis subjacentes unitate perniciose ad impugnandam vitam bonorum sese cum illo durius opponunt. Trepidantem ad hæc infirmitatem nostram Dominus sublevat, cum proptinus subdit quid de tanta bellua faciat. « Mittet, inquit, contra eum fulmina. » — « Mittet, » inquam, subaudi, judex venturus, « fulmina, » id est, tremendi judicii sententias. « Contra eum, inquam, et ad locum alium non transferuntur, » quia videlicet, recepto tritico in horrea, solæ paleæ in ignem mittentur, id est, justis gaudentibus, soli **514** tunc reprobi ferientur. Sed quia Leviathan istum pœna non corrigit,

Vers. 15. — « Cor ejus, inquit, indurabitur quasi lapis, » quia videlicet nulla unquam conversione penitentiae mollietur. « Et stringetur quasi malleatoris incus, » id est, solis ictibus æternæ damnationis aptabitur, sicut incudem malleator fingens solis aptat percussionibus. Ad hoc namque incus statuitur ut crebris ictibus feriat.

Vers. 16. — « Cum sublatus, inquit, fuerit, » scilicet adveniente districto iudice, extrema damnatione præcipitatus : « cum, inquam, sublatus fuerit, timebunt angeli, » id est, supernæ patriæ nuntii. Cum enim judicii turbine rapietur, hi qui in corpo-

ribus reperiri potuerint, prædicatores sancti quamvis fortes atque perfecti contremiscent immenso terrore concussi, et territi purgabuntur. Quod tamen de sanctis angelis, id est, cœlestibus spiritibus nil obstat intelligi sic tamen ut sub futuri temporis modum præterita describantur. Cum enim sublatus est cadendo ab arce beatitudinis, timuerunt angeli, et terrore purgati sunt, quia nimirum isto cadente unde punita est culpa superbientis, inde inventa et solidata sunt augmenta meritorum humilibus angelis. Erit ergo, et quando præcipitabitur, ut jam dictum est, erit, inquam, in eis, sive in sanctis prædicatoribus, quia et ipsi angeli dicuntur, quia vitæ nuntii sunt, tremor lætus, et timor securus. Sed quia de Leviathan istius sine cognovimus, interim priusquam pereat audiamus :

Vers. 17. — « Cum, inquit, apprehenderit eum gladius, » id est, cum eum susceperit in se ille suus homo quem per malitiam fraudis exacuit et infirmo corda transfigit; sive ira ipsius, quæ gladii nomine recte signatur, quæ in tantum apprehendet eum, ut dominari omnibus appetens, nequaquam suæ iræ dominetur : « cum, inquam, apprehenderit eum gladius, subsistere non poterit neque hasta, neque thorax, » id est, neque prædicationis jaculum, neque fortitudo patientium. Per hastam namque qua vulnera infligimus prædicatione, per thoracem qua tegimur patientia recte signatur. « Non, inquam, subsistere poterit, » subaudi, si supernum adjutorium desit.

Vers. 18. — « Reputabit enim quasi paleas ferum, et quasi lignum putridum æs, » id est, et prædicantium vires velut paleas nequitiae suæ igne consumet, et patientium constantiam, quæ significatur per æs quod rubigine difficile solvitur, « quasi lignum putridum, » in pulverem rediget, subaudi, nisi electos suos opitulatio divina roborat. Et ita reproborum mentes possidet, qui per paleas et lignum putridum designantur, ut nulla confossus veritatis jaculatione derelinquat. Unde et subditur.

Vers. 19. — « Non fugabit eum vir sagittarius, » id est, non recedit ab eorum quos possidet cordibus cujuslibet prædicatoris invectioibus, quasi sagittas potentis acutas (*Psal. cxix*), id est, verba jam prædicantium contemnit quisquis ab illo apprehenditur. « In stipulam, inquit, versi sunt ei lapides fundæ, » id est, despectui sunt ei, velut infirmi omnes fortes Ecclesiæ : funda namque quæ in gyrum mittitur, sicque de illa exeuntes adversariorum pectora feriunt, sanctam designat Ecclesiam, quæ dum volubilitate temporum per tribulationum circuitum ducitur, fortes ex illa viri proleunt, quibus quasi lapideis ictibus tundantur verba iniquorum, propheta dicente : « Devorabunt, et subjicient lapidibus fundæ (*Zach. ix*), » id est, confringent corda superbiorum per fortes viros Ecclesiæ. Sed quid mirum quod ei lapides in stipulam versi sunt?

Vers. 20. — « Quasi stipulam æstinabit malleum, » id est, pro nihilo contemnet desuper veniē-

tis et se ferientis divinx animadversionis iudicium. A
« Et deridebit vibrantem hastam, » id est, ipsum
Deum in interitu ejus districtam præparantem sententiam. Et cum talis sit :

VERS. 21. — « Sub ipso, inquit, erunt radii solis, » id est, famulabuntur illi nonnulli etiam docti viri, qui per acumina sapientiæ quasi radius videbantur lucem aspergere, juxta quod in Apocalypsi scribitur : « Quartus angelus effudit phialam suam in solem, et datum est illi æstu homines affligere et igni, et æstuaverunt homines æstu magno (Apoc. xvi), » quia videlicet dum sapientes viri in errorem abducuntur, infirmi amplius temporalibus desideriis illorum exemplo afficiuntur. De quibus adhuc subditur : « Et sternet sibi aurum quasi lutum, » id est, quorundam vitæ munditiam per illicita desideria B
conculcabit, ut solitis ejus vestigiis serviant etiam hi, qui contra illum prius virtutum splendore rutilabant. Nam hoc loco aurum claritatem sanctitatis, lutum vero avaritiam terrenarum rerum vel carnalium sordes signat voluptatum. Sciendum tamen quia aurum quod quasi lutum sterni potuit, aurum ante Dei oculos nunquam fuit. Quid autem faciet de illis qui omnino terrenis fluctuant concupiscentiis?

VERS. 22. — « Fervescere, inquit, faciet quasi ollam profundum maris, » id est, vitam sæcularium studebit contra electorum vitam per flammam crudelitatis excitare. Tunc enim profundum mare quasi olla fervescit, cum corda dilectorum sæculi valide succendit. « Et ponet, inquit, quasi cum unguenta bulliunt, » id est, faciet eos arbitrari quod Deo præstent obsequium (Joan. xvi), et velut unguenta bullientia bonum odorem mittunt, sic bonam sibi videbuntur exhalare opinionem. Et ut magis in illo fallantur :

VERS. 23. — « Post eum, inquit, lucebit semita, » id est, dictis vel malitiæ ejus operantia splendebunt prodigia ; et ut deceptos ad præsentem voluptates rapiat. « Æstimabit abyssum quasi senescentem, » id est æstimari faciet infernum quandoque finiendum. Sunt enim nunc etiam, qui idcirco peccatis suis finem ponere negligunt, quia habere finem quandoque superna suspicantur judicia, cum Veritas dicat : « Ibunt hi in supplicium sempiternum : justi autem in vitam æternam (Matth. xxv). » Et dum Deum satagunt perhibere misericordem, non verentur prædicare fallacem. Nunc immanitatem virtutis illius Dominus breviter insinuans subdit :

VERS. 24. — « Non est super terram potestas, quæ comparetur ei, » quia videlicet, et si actionis suæ merito infra homines cecidit, omne tamen humanum genus naturæ angelicæ conditione transcendit, cujus magnitudinem amissa dignitate non perdidit. « Qui factus est, » inquit, subaudi, sua perversitate talis « ut nullum timeret, » id est, ut ei quoque a quo conditus est, quem caste timere debuisset, subesse despiceret. Cujus adhuc superbia describitur dum subinfertur :

VERS. 25. — « Omne sublime videt, » id est, cun-

ctos velut infra se positos quasi de sublimi respicit quia dum per intentionem contra auctorem nititur, existimare sibi quemlibet similem dedignatur. Et aperte antiquus hostis, qui per corporeum animal signatur, quasi de sublimi omnes videre describitur, quia videlicet superbia usque ad corpus prodieus, apertius oculis principatur. Nunc in fine locutionis Dominicæ unum aliquid manifestius exprimitur, unde membra illius brevi nobis designatione monstrantur. « Ipse, inquit, est rex super universos filios superbiæ. » Quasi tyrannus quidam obsessam civitatem intercipit, cum per superbiæ vitium mentem irrumpit. Quia ergo Redemptor noster corda regit humilium, et Leviathan iste rex dicitur superbiorum, aperte cognoscimus quod evidentissimum signum reproborum superbia est : at contra humilitas electorum. Cum ergo quam quisque habeat notam cognoscitur, sub quo rege militet invenitur.

CAP. XLII, VERS. 1, 2. — Postquam fideli famulo Dominus Leviathan hostis ejus, quam sit et fortis et callidus, ostendit, beatus Job ad utraque respondit, videlicet 515 contra immanes vires ejus. « Scio, » inquit, « quia omnia potes, » contra occultas machinationes illius, « et nulla, » inquit, « te latet cogitatio. » Unde et mox eidem Leviathan exprobrat dicens :

VERS. 3. — « Quis est iste, qui celat consilium asque scientia? » id est fraudes suas contra infirmitatem nostram occultat, tamen protectori nostro celare ignorat. Scio, inquam, quod nil te lateat : « id est insipienter locutus sum, » id est in comparatione tuæ sapientiæ stultum est omne quod sapere visus sum. Hoc modo et Moyses eruditus omni sapientia Ægyptiorum, ex quo Dominum loquentem audivit, impeditioris et tardioris linguæ se esse deprehendit (Exod. iv). Et Isaias postquam Dominum vidit, virum pollutum labiis se esse cognovit (Isa. iv). Sic omnes sancti viri quanto magis contemplando proficiunt, tanto amplius despiciunt quod sunt. « Insipienter » ergo, inquit, « locutus sum, et quæ ultra modum excederent scientiam meam, » quia videlicet in verbis tuis plus quam existimaveram sapientiæ tuæ secreta agnovi, et inde me ultra modum meum excessisse deprehendi. Quid ergo ?

D VERS. 4. — « Audi, » inquit, « et ego loquar, » id est desiderium meum percipe, et ego promptis desideriis inibiabo ad te. « Interrogabo te, et responde mihi, » id est stultitiam meam utiliter agnoscam, et tu doce me.

VERS. 5. — « Auditum auris audivi te, nunc autem oculus meus videt te, » id est quantum visus superior est auditu, tanto illud quod post flagella profecti, differt ab eo quod prius exstiti.

VERS. 6. — « Idcirco ipse me reprehendo, » videlicet quanto magis me video, tanto magis mihi displiceo. « Et agnoscitur, » videlicet quia nulla est recognitio reprehensionis, nisi sequantur etiam lamenta pœnitentis. « Ago, » inquam, « pœnitentiam »

tam in favilla et cinere, » id est recognosco me A fuerant Job duplicia, » videlicet ut tentationis dispendium vincerent suffragia consolationum.

Vers. 7. — « Postquam autem locutus est Dominus, » etc. Ecce assistentibus partibus et sententiam inspectantibus. profert Dominus ex invisibili regule sue discretionis examen, ostendens quasi in contentione ista rectius locutus sit. « Non estis, » inquit, « locuti rectum coram me, sicut servus meus Job. » Ecce Deo iudice beatus Job victor laudatur, qui loquendo peccasse putabatur, et eodem iudice additi sunt qui ejus merita se transcendere pro Deo loquendo crediderunt. « Sicut servus meus Job, » inquit, videlicet dum interpositione servitutis eum quasi sub quadam peculiaritate commemorat, cuncta quæ cum defensione sua dixerat, non contumaci superbia sed humilitate dixisse comprobatur. Deinde B amicos ejus et per justitiam districte redarguens, et per misericordiam benigne convertens,

Vers. 8. — « Sumite, » inquit, « vobis septem tauros, » etc. Notandum quod conversionis suæ sacrificium Domino non per se, sed per Job, jubentur offerre, quia videlicet hæretici, quorum speciem illos tenere sæpe jam dictum est, cum ab errore redirent, Deum sibi placare non possunt, nisi precibus catholice Ecclesie, quam beatus Job significat, salutem suam obtineant, cujus fidem perversis assertionibus impugnabant. « Septem, » inquit, « tauros et septem arietes sumite, » id est qui taurinæ fuisse superbiæ, et arietes, id est gregum diversarum erraticæ duces, septiformi Spiritui vos ipsos humiliate, C « Job autem servus meus orabit pro vobis, faciem ejus suscipiam, ut non vobis imputetur stultitia. » Ac si aperte hæreticis dicat: Sacrificia vestra non accipiam, petitionum vestrarum verba non audiam, nisi per intercessionem Ecclesie, cujus professionis verba de me veracia recognosco. Sola quippe est per quam sacrificium Deus libenter accipiat, sola quæ pro errantibus fiducia intercedat; sola, inquam, domus est, in qua vera hostia Redemptoris immolatur, sicut de agni hostia per Moysen dicitur: « In hac domo comedetur, nec efferetis de carnibus ejus foras (Exod. xii). » — « Orabit, » inquit, « pro vobis. » Neque enim « locuti estis coram me rectum sicut servus meus Job. » Quod semel indicando dixerat, iterum replicando confirmat, quia videlicet D quidquid in eloquio divino repetitur, robustius confirmatur.

Vers. 9. — « Abierunt ergo Eliphaz Themanim, » etc. Horum interpretatio nominum in exordio discreta est. « Et suscepit Dominus faciem, » id est charitatis intentionem, « Job. » Et quia quisquis intercedere pro aliis nititur, sibi potius ex ipsa charitate suffragatur, recte subditur:

Vers. 10. — « Dominus quoque conversus est ad penitentiam Job, cum oraret ille pro amicis suis, » id est, etiam pro semetipso penitens tanto citius exaudiri meruit, quanto devote pro aliis intercessit. Et quantum pro se obtinuerit illico demonstratur cum subditur: « Et addidit Dominus quæcumque

fuerant Job duplicia, » id est sanctæ Ecclesie, quæ cum capite suo una persona est, nunc solas gentes habenti, in fine mundi omnis quæ inventa fuerit Judæa consentiet, vel certe sanctæ Ecclesie in fine suo duplum recipere, est in singulis nobis et de beatitudine animæ, et de carnis incorruptione gaudere. Unde scriptum est: « In terra sua duplicia possidebunt (Isa. lxi), » quia videlicet in fine mundi binas stōas habituri sunt, id est cum mentis beatitudine etiam carnis gloriam possidebunt. Sed ea quæ subnexa sunt, in fine magis hujus sæculi conversionem Judaici populi mantiare testantur. « Venerunt autem, » id est venient ad eum, credendo, « omnes fratres sui, » id est quotquot ex plebe Judaica fuerint inventi, « fratres, » inquam, « sui, et universæ sorores, » id est vel qui fortes futuri sunt velut fratres, vel infirmi velut sorores, « et cuncti qui noverant eum prius, » scilicet per legis et prophetarum notitiam, quem passionis suæ tempore dum despicerent ignorabant. Et comedent cum eo panem in domo ejus, id est in sancta Ecclesia quæ domus est ejus. Sacri eloqui frugo pascuntur, et movebant super eum caput, id est principale quod est mens per formidinem veritatis ab insensibilitate sua patietur. Et consolabantur eum super omni malo quod intulerat Dominus super eum. Consolabuntur, inquam, scilicet illa consolatione quam in passione sua non inveniens: « Consolantem me, inquit, quæsi, et non inveni. » Consolatio quippe magna est prædicanti subsequens profectus auditoris. Et dabunt ei unusquisque ovem unam, id est inclinabunt ei innocentem vitam, et in aurem auream unam, id est pretiosam virtutem, obedientiam De qua Samuel: « Melior est, inquit, obedientia quam victimæ (I Reg. xv). » Et notandum quod cum in aure ovis, cum ove offertur inauris, quia nimirum innocuis mentibus ornamentum semper obedientiæ jungitur, juxta illud: « Oves meæ vocem meam audiant (Joan. x). »

Vers. 12. — « Et facta sunt ei quatuordecim milia ovium, » etc. Dum dicitur: « Addidit Dominus quæ fuerant Job duplicia (v. 10), » de animalibus palam quidem est quod duplicata 516 sint: de filiis autem quod dupliciter addiderit sic constat, quia de-

cem postmodum in carnem restituit, decem vero qui amissi fuerant in occulta animarum vita servavit. Juxta allegoricum sensum eodem modo de animalibus intelligendum est, quo et in prima parte libri expositum est, quia videlicet per Psalmistam Patri dicitur: « Omnia subjecisti sub pedibus ejus, oves et boves universas, insuper et pecora campi (*Psal. viii*). » Sancta vero Ecclesia, quæ in exordiis suis innumeris tentationibus pressa, tam Israeliticum populum quam multos ex gentibus amisit, videlicet quos lucrari non potuit, in fine duplicia recipit, quia ex omni natione fidelium numerus in ea multiplicior excrecit.

VERS. 13. — « Et fuerunt ei septem filii et tres filia, » etc. Septem quoque filios et tres filias recipit, quia mentibus eorum, quos septem virtutibus generat, ad perfectionis summam, fidem, spem, charitatemque conjungit, ut tanto verius proles sua gaudeat, quanto suis fidelibus nil de virtutibus deesse pensat. Nominibus quoque filiarum universum genus humanum designat, quod benignitate Conditoris, atque ejusdem misericordia Redemptoris eligitur. Quæ videlicet nomina subjunguntur:

VERS. 14. — « Et vocavit, » inquit, « nomen unius Diem, et nomen secundæ Cassiam, et nomen tertiæ Cornustibii. » Nam quia et conditum genus humanum luce innocentia claruit, et redemptum exercitio bonorum operum odorem suavitatis aspersit, et prima filia recte Dies, et secunda non incongrue Cassia nominatur: et quia tertio ordine, genus humanum etiam carnis resurrectione renovatum in illum concentum æternæ laudis assumit, tertia filia Cornustibii vocatur. Qui enim lux vel dies fuimus conditi, et nunc sumus Cassia redempti, erimus quandoque Cornustibii in exultatione æternæ laudis assumpti. Hæc nomina, pro eo quod a virtutibus sumpta sunt, apte curavit interpret non ea sicut in Arabico sermone inventa sunt ponere; sed in Latinum eloquium versa apertius demonstrare. Cornustibii ex cornu et tibia composuit, et quo voluit genere licite produxit.

A VERS. 15. — « Non sunt autem inventæ mulieres speciosæ sicut filia Job in universa terra, » quia videlicet priusquam ad nuptiarum thalamum sponsa perveniat, omnem a se vitæ fœditatem respuit, et amori sponsi præparans sese per species virtutum componit. De qua animæ pulchritudine in Psalmo dicitur sanctæ Ecclesiæ: « Concupivit rex speciem tuam (*Psal. xlii*). » Et paulo post: « Omnis gloria ejus filia regis ab intus (*ibid.*). » — « Deditque eis, scilicet filiabus, » pater suus hæreditatem inter fratres carum. » Usus vitæ veteris non habebat ut hæreditatem feminae inter masculos sortirentur. Sed pio Redemptore nostro, cujus hic typus est, adveniente, nullus infirmitatis suæ conscius de sortienda cælestis patrimonii hæreditate desperet, quia in domo Patris mei mansiones, » inquit, « multæ sunt (*Joan. xiv*), » ut sorores cum fratribus, id est infirmi admittantur cum fortibus. Ubi nemo disparitatis damna sentit, quia tanto sibi quantum pereperit sufficit.

B VERS. 16. — « Vixit autem Job centum quadraginta annis, » id est vivit Ecclesia post resurrectionem in perfectione æternitatis, quæ per hunc numerum recte signatur. Nam si quatuordecim per dextrum ducimus, ad centesimum et quadragesimum numerum pervenimus. Quatuordecim autem ex decem et quatuor compositus perfectionem decalogi legis et Evangelii designat. Ecclesia ergo tam secundum legis decalogum quam secundum quatuor Evangelii libros usque ad perfectionis culmen extensa vivit in perpetuum. « Et vidit filios suos, » scilicet quos Deo acquisivit, « et filios filiorum suorum, » videlicet quos genuerunt successores apostolorum; « vidit, inquam, usque ad quartam generationem, » id est usque ad resurrectionem. Primum namque tempus ante legem, secundum sub lege, tertium sub gratia, quartum in resurrectione futura. Et quasi quarta generatione Ecclesia moritur, id est presenti mundo penitus aufertur. Plena dicam, id est plene remunerata mercede bonorum operum. Explicet iste liber Job feliciter. Amen.

R. D. D. RUPERTI

ABBATIS TUITIENSIS

IN LIBRUM ECCLESIASTES COMMENTARIUS.

INCIPIT EPISTOLA SEQUENTIS OPERIS AD GREGORIUM.

517 Domino Gregorio clarissimæ memoriæ viro, S. humilis atque Dominicum peripsema, salutem. « Beati, » ait Psalmista, « qui scrutantur testimonia Domini, ut in toto corde exquirant eum (*Psal. cxviii*). Hanc, ut reor, beatitudinem, dilectissime, invenisti, et ideo æquipollentissimum arbitratus ut, qui eam in-